De vlaschaard

Stijn Streuvels

bron
Stijn Streuvels, *De vlaschaard*. L.J. Veen, Amsterdam z.j. [1907].

Zie voor verantwoording: https://www.dbnl.org/tekst/stre009vlas01_01/colofon.php

Let op: boeken en tijdschriftjaargangen die korter dan 140 jaar geleden verschenen zijn, kunnen auteursrechtelijk beschermd zijn. Welke vormen van gebruik zijn toegestaan voor dit werk of delen ervan, lees je in de gebruiksvoorwaarden.

dbnl digitale bibliotheek voor de Nederlandse letteren

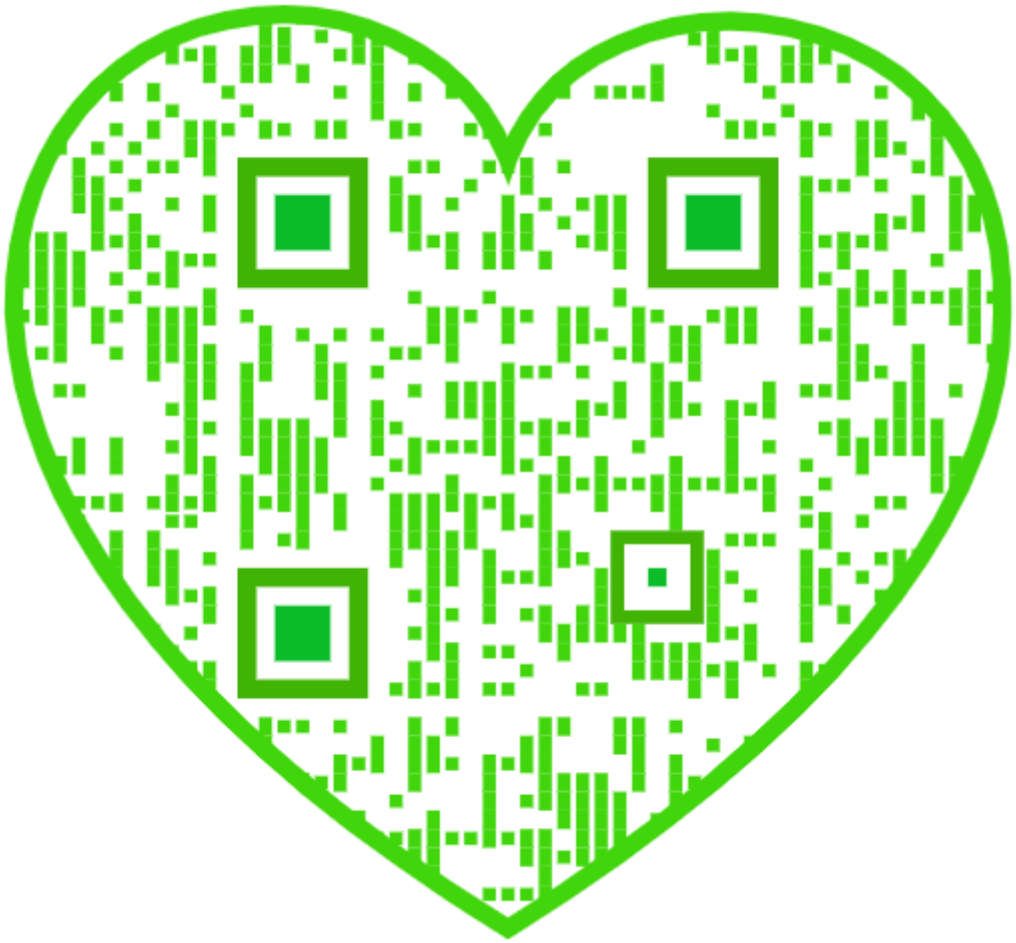

De zaaidhede.

De zware, grijze lucht bleef wegen over de wereld. Eendikte opgestapelde mist, van beneden tot in de opperste luchtlagen drukte die zware last als een onverroerbare weedom, een treurnis zonder einde of uitzicht. Dagen lang bleef alles dof en donker. Dan kwam de wind onverwachts losgelaten en zweepte wolken regenstof die rakelings langs den grond schoeren en de landen begispten en begeeselden. Het vlakke land lag er afgebakend in zijn nauwen einder, overwaterd met mist, onnuttig, zoppenat, eenzaam aan de onmeedoogenheid van de wreede elementen overgelaten, als een woestenij in den aanvang van den jongsten dag.

Alzoo sleepte de lange winter voort, zonder een krimmeltje klaarte, in blijvende eentonigheid. Het voorjaar was al ingezet aan den tijd, maar alles bleef gesloten, toegedekt met duisternis van lange nachten en dagen daartusschen die geen dagen waren. Hoe het te noemen 't schemeren dat van al onder uit

de wolken zimperde, doodgedaan door dikken smoor, de dofheid, die zonder blos van morgen- of gloei van avondstond, een korte spanne tijds de nachten vaneen scheidde en de wereld van de eene duisternis in de andere dompelde.

De lucht was vol nattigheid; mist en waterstof zweefde in slunsen en drendels vóor den wind weg en daarin draaiden en wentelwiekten de kraaien als doodzonden zoo zwart en ze schreeuwden de eenbaarlijke triestheid in wilde kreten over 't land.

Vermeulen stond dat te bezien door 't venster.

- Springtijd! spotte de boer ingrimmig, 't gelijkt beter aan de donkere zes-weken! Eene onbenamelijke verveling teisterde hem. Hij draaide rond in doelloosheid, wrokkig tegen 't almachtige element dat hij niet bemeesteren kon en dat hem opgesloten hield in die groote, dompige keuken waar hij omdoolde met de vuisten in de broekzakken, als een noodsche winterbeer, van het venster naar 't vuur en van 't vuur weer naar 't venster. Elke dag bracht den boer een nieuwe ontgoocheling. 's Morgens kwam hij met weerzin uit den warmen polk, moe van 't liggen en kwaad omdat hij daar in de doezeling van den slaap, de komst van 't open weer niet kon afwachten.

Dat het 's winters wintert vier maanden lang, dat verdroeg Vermeulen best; dat waren zijn kweekmaanden om te belijven na de lastigheid van

't zomerwerk; maar dat er na die vier maanden nog geen opening of schof en kwan in de lucht en geen zierken troost of leven te speuren viel als de tijd er was, de zaaitijd en 't werk van de voorjaarsche dricht begon te dwingen, als 't boerenjaar anders beginnen moest en 't altijd voort slegge en zeever bleef en altijd nieuwe vrachten nattigheid in de lucht kwamen bijgemeerd... en dat er niets aan te beteren en alle vloeken machteloos bleef en de spijt moest verkropt worden:

- Zoo eens eigen herte te moeten opfretten! 't land ligt doorgrinseld als een zompe, 't wordt allangs om natter, - de grachten spoelen sleekvol en die smodderige misten... Verleden jaar was de dricht al vergeten en hadden we kweekende weer: het vlas stond al uit!

De vrouwe die gewend was hem alzoo te hooren ronsen, had er geduld in gekregen en ze luisterde niet meer. 't Was enkel uit gewoonlijke toegevendheid dat ze er onverschillig en gelaten bijdeed:

- Wat kunnen w'er aan doen? 't Betert wel - 't en heeft nog nooit gefaald van zomeren! en de goedgeloovige boerin achtte het niet noodig of geradig een blik van haar werk te slaan om naar buiten te zien, zoo zeker was ze van den vasten gang der seizoenen, en ze liet haar man in zijn hopelooze verveling.

Ja, wat was eraan te doen en wat konden de

arme boerkes tenzij wachten en berusten bij de gedachte: dat Maarte wel liegen kon maar April nog nooit gefaald en had? Berusten en geduldig zijn! 't Vrouwvolk had schoon kouten maar: - De tijd die voorbij is!

- G'en zijt nog nooit te late gekomen met den oogst! meende ze. - Ga-je nu weeral zoo gejaagd doen en met 't vuur in uw broek loopen? Wat helpt het?

Vermeulen besloot den mond niet meer te openen en zijn korzelen moed in te houden.

Onwetelijk en zonder inzicht stond hij weer vóor 't venster en duwde de vuisten nog dieper in de broekzakken. De vensters, dat waren de valsche asemgaten, 't eenige wat de menschen in betrek bracht met de bestaande dingen buiten: het zicht enkel zonder den goeden blaas van den wind en den tocht der goede lucht. Men kon er tegen staan geleund en kijken totdat eens eigen adem 't gezicht verdoofde en alles duister en onduidelijk miek. Naar die kijkgaten werd hij getrokken en zijn gramstorig gemoed dwong hem de leelijkheid aan te zien.

Berusten deed hij genoeg. Mangelt het een oude boer aan berusting? Wie beter dan hijzelf wist er dat de zomer komen moest?! Dat 't oosten vol zat van schoone dagen? Maar waarom kwamen ze dan niet? Waarom scheurde die zware, verdoemelijke mist niet open en trok de grijsheid niet op? De

achtkantige boer teisterde alzoo zijn eigen omdat hij daar machteloos stond te poepgaaien en niets verpurren kon aan de dingen die in de lucht zitten. Van 't eene eind van 't jaar tot 't andere, blijft het de koppige aanval en 't zelfde terugstooten; altijd moet hij vechten en volhouden en op 't einde blijven staan in gedweeë afwachting en de domme machten laten meesteren over zijn werk over zijn have en goed.

Maar 't belet niet dat een oude boer altijd weer opstormt en ingrimmig zijn verveling uitgromt wanneer hij op de vijfde maand onder de zwarte zoldering ronddraait tusschen de vier muren van een keuken, in de duffe heerdlucht en hij 't beu wordt van door het loergat van een venster op de zelfde, lamme dingen te staan zien - op den buiten die in dezelfde spijtige duisternis gedompeld ligt. De vrije buitenlucht is hij gewend met volle teugen door de asemgaten te voelen gaan en zijn oogen zijn gewend heel de vallei te overgrijpen waar ze open en bloot ligt als vóor een breed open raam, in de onmeetbaarheid van levende groen, te gloeien in zonnepraal. En nu is 't land al één zonke vol slijk; effen een boogscheute ver, draagt het zicht waar men een man uit een wijf niet herkent. Wegen en grachten zijn in stroomende beken herschapen en waar er vijf boomen in een nest te gare staan, gelijken ze een muur, een wolke of een vormelooze kuil blauwe rook of een andere

ongedaante. Huizen en hoven liggen verzonken als smoorhoopen in de dompigheid zonder dat men venster of deur of dak of schouwe uitkennen kan. Vijf maanden lang weegt de lucht als een zware deken op het land, zonder ademgat, zonder licht of helderheid, zonder zon of mane. Afgesloten van mensch of mage leeft men elk op zijn eenigheid, op het onlands en afgelegen hof ingesloten als op een eiland, met more, slijk en wazelanden rondom. En wanneer men nu vijf maanden de dagen heeft geteld en van den eenen stoel op den anderen gereden heeft met de schenen verbrand bij den heerd en de jicht in den rugge van de koude tochten, wanneer de tijd daar is van de verlossing en de lucht veranderen moet, maar niet verandert... wanneer men erop gesteld is om te beginnen en de handen voelt jeuken, de handen die verlangen om te grijpen, te heffen, te duwen, te steken om voortgang in 't werk te krijgen... en slegge en regen altijd eenbaarlijk aanhouden en de Maarte blijft liegen als ware ze een oude winterrutte... berusting is er wel altijd bij den boer maar de verdoemelijke verveling kan hij niet blijven verkroppen en misgunnig en wrokkig staan hem alle dingen in den weg zoodat 't heele leven hem geen schop van zijn zwaargeklompte voeten meer weerd schijnt. Zou men achterna niet gaan twijfelen of er iets uit den haak is met de zon? of er ergens een klinke uit de vange van het groote

raderwerk gesprongen is en de dagen nu zot voortdraaien zonder de spillen te lichten die de zon op haar hoogte en in heur macht moet brengen?

Vermeulen wist het wel beter: 't was elk jaar hetzelfde en met verouderen wordt men niet redelijker, krijgt men grillen en nukken erger dan een ongetrouwd wijf. Zijn zin stond vandage op het werk; met al zijne macht en begeerte wilde de boer nu ineens den smoor open stampen, een gat hebben in de lucht en schof maken om blauwigheid te zien - o, 't effene blauw, de diepte van den hemel. 't Verveelde hem nù en hij verlangde als een kind om voort te doen op 't land - alsof het zijn eerste en zijn laatste boerejaar ware dat hij nog te goed had. 't Speelde hem vóor den zin als een geluk in de verte: de beweging, het leven op het land, de dricht: zijn bevelen uitbrullen over de kouters, de peerden zien trekken; 't ploegijzer zien beeren door vasten grond, 't werkvolk aan de bezigheid, de kleur van hun kleeren, de beweging, 't geruchte van hun stem, de wemeling heinde en verre door heel de vallei; - de groeite te voelen in de lucht, de lauwe, vruchtbare lucht die uit 't zuiden gevaren komt en 't zonnelicht, de warmte, de schaaierende glans over de vlakte, 't groen van een nieuwe lente!

Hij zag het liggen en leven als eene herinnering, onwezenlijk, iets dat hij zelve opmiek vanachter in zijn hoofd - iets dat vooraltijd weg was en nooit meer

terug keeren zou: een schoone droom herdacht na het ontwaken. Want vóor hem, met nuchteren zin, zag hij het anders: de landen waren toegedekt, doorweekt, onvast als eene doolage. En plots voelde hij het als een angst: zijne menschelijkheid die daar klein en nietig verzopen stond voor een vreeselijke macht; 't scheen alsof de boeren voortaan alle heerschap over hunne kouters, voor altijd verloren hadden - of er geen levend betrek meer bestond tusschen de menschelijkheid en de natuur - zoo wreed verlaten, doodsch en vaal liggen de landen in hun kleurlooze evenheid alsof 't een gestold water ware of eene wedde, waar de huizen en haven als vormlooze schuiten gestrand lagen om te vergaan. Al het beulen en heel het nijverig verkeer van de najaarsche dricht scheen nu een bespottelijke poging, een nutteloos kinderspel ten ondomme gedaan, waar niets, geen speur en zou van overblijven, niet meer dan de zwarte kraaie een strepe nalaat in de lucht waar ze voorbij wiekte. Het zaad moest gerot liggen in de waze en van 't herhaalde ploegen en eggen en zaadvoren was er geen rimpeltje gebleven in 't land: de regens hadden alles gedempt en in pap verkeerd - nergens een speur van komende groenigheid was er over heel den omtrek - de meerschen stonden overwaterd en de zaaide roggepijltjes lagen verplakt en verslegen in den modder over de kouters. Op de oude en op de nieuwe mane hadden de menschen beurtelings

hun verwachting gesteld en hun hoop maar 't was al wijvenpraat gebleken...

Afkeerig wendde Vermeulen den kop weg om den buiten niet meer te zien en op zijn kloefen slofte hij naar een ander venster en keek over de werf. De meid mestte het zwijnshok. Twee zwijnen plodderden over den zoppegrond van 't messingstroo en snuffelden in de vuiligheid. De koeier stond te zingen aan den raapmolen. Een boever wierp de versche stroobundels door 't zoldervenster van den dilte. In de schuur ging het regelmatig ploffen van een paar dorschvlegels. In 't zwingelkot snorden de wielen en in gelijke keeren ging er de schuddering telkens het vlas tusschen de zwingels kwam. Alles liep af in gerusten gang, gelijk het heel den winter lang reeds afliep, alle dagen gelijk. Jan, de oude boever, voerde geschraapte beetwortels naar de stallen. Louis, de boerenzoon, de jonge Vermeulen, liep in zijn leerzen door dik en dun, over den messing van hier naar ginder, doelloos naar 't scheen, uit en in de koterij en dan volgde hij eene lachende meid die met opgesloofde mouwen, in heur losse zomerjakje, met den gistpot naar 't ovenbuur liep waar de schouwe nijverig dompte.

Louis was de struische, jonge boer, de gemaakte kerel met beenen in de leerzen en een stevig lijf in de kleeren; de kerel met den blozenden kop en de wakkere oogen, - die onwetend van slecht weer,

er maar lustig door liep en geen verveling of grimmigheid en kende. Hij was in de weelde van zijn twintig jaren, de jonge boer, vrij op zijn vaders doening, eigen met alles wat er op het hof haaide en draaide omdat hij er gekweekt en geboren, in gegroeid zat als een peerd dat volkweekt en 't einde van zijn macht en weelde niet en kent. Dat was het nieuw geweld, de nieuwe stem, de opkomende macht die onverstoord lucht geeft aan zijne overloopende levenskracht en vrij zijn eigen wegen gaat op de groote hoeve nevens den ouden boer, 't opperhoofd, 't gezag en de alheerder in persoon, die zijn vader was.

- Wat moet hij hebben van die meid in 't ovenbuur? gromde Vermeulen mistevreden.

De boerin schilde stil voort aan de aardappelen voor 't avondmaal, alsof er niemand gesproken had.

Vermeulen liet het vallen alsof hij 't in zijn eigen uitgesproken had en kwam bij den heerd zitten. Hij kotterde de asch uit zijn pijp en stopte ze opnieuw.

Buiten 't slechte weer en de onhebbelijkheid van 't jaargetijde was er nog iets anders dat hem verveelde en ingrimmig miek. De lange winter en de verdrietigheid van doelloos daar te zitten, dat was de verveling die van buiten kwam en zijne machteloosheid treiterde met altijd nieuwe teleurstelling van 't verachterde uitkomen. Dat moest voorbijgaan; met wat geduld was 't te beteren: de lente zou

wel komen, dat wist hij en dan was dat nare gevoel gauwe vergeten. Maar 't andere zat dieper, hij droeg het in zijn binnenste als eene gedurige onrust en daaraan zag hij geen beternis, kende hij zich onmachtiger nog dan tegenover de natuurelementen.

Hij zat er met 't gewicht van zijn breede lijf, heel den stoel vol; zijn zwaren kop gesloten, de knieën opgetrokken en de armen in zijn schoot, te puffen aan de walmen van zijn oude, doorrookte pijp. De vlammen kronkelden op uit de spaanders vóor zijn voeten. Hij wist zich daar zitten: hij was de eenheid van de groote doening, de heerder van de wemelende nering met de wetten en de regeling van heel het boerenjaar en 't vooruitzicht van veel volgende jaren in zijn kop. 't Lag als een effene breede weg in zijn visioen al 't geen hij te doen had en de middels evenals den uitslag hield hij in zijn sterken greep als eene zekerheid. Buiten de groote lijnen van de vooruitloopende schikking hield hij even vast de kleine dingen van den loopenden dag. Tot in de verste hoeken van hof en schuur en stalling wist hij den toestand van alles wat er roerde en leefde. Elken knecht, elke meid kende hij als zijn eigen jongens en hij was de eerste die 't merkte wanneer er iets scheelde met gelijk welk dier uit zijn stallen, zoowel als de kleinigheden van 't een af ander stuk alm, al was 't maar eene zwenkelsloove die op 't breken stond of eene moer die

ontvezen was, hij zag het. Hij wist dat zijn wil alleen al dat werk en beweging en heel dat leven in gang en stand hield en dat alles de wending nam naar volgens zijn eigen, sterke wil het dwong. Buiten winterde het en heerschte koude en nood over heel de streek rondom, maar de daking van zijn hof was de deugdelijke beschutting voor al zijne onderdanen en iedereen die er hielp werken was gevrijwaard voor nood en nattigheid. - Hier kon iedereen zich vetmesten, den winter lang, al wie er 's zomers werken wilde, meende hij, vindt er 's winters een warmen polk om in te kruipen. Hij wist hoe zijn eigen zware tegenwoordigheid overal ontzag verwekte en stilte bracht waar hij kwam. Die heerschappij had hij afgeërfd van zijn vader en met taaien wil en hard werken had hij zijn gezag in stand gehouden. Hij heerschte als een koning op zijn hof en over heel de streek stond hij gekend als de grondvaste boer, machtiger dan gelijk wie, in heel den wijden omtrek. Hij was het die stuur en barsch den raad gaf en 't woord voerde bij de andere boeren; hij die de oude gebruiken van 't leven in stand hield, die boerde volgens oude geplogenheden, naar wie de anderen wachtten om hunne dricht, hun oogst en andere werkzaamheden te beginnen en te regelen. Vermeulen doet het - Vermeulen doet het niet - gold in de streek als een ordewoord dat overal weerklank vond en indruk miek.

Vanwaar of hoe dat gezag hem toegekend werd of waarom en met wat recht hij het uitoefenen mocht, dat vroeg hij niet. Hij kende zich als de sterkste, de verstandigste en wist al de anderen onder zijn sterken wil. Het wàs zoo en nu moest het alzoo blijven.

En toch knaagde hem de onrust vanbinnen. Hij wilde niet denken, hij wilde het wegduwen, maar: 't e i n d e van zijn doening en 't b e g i n van een ander beheer stond als een noodlot vóor zijnen geest. De tijd had op zijn lijf geboet en gehamerd... zooveel zomers, zooveel winters - zooveel keeren had hij de dricht, den oogsttijd - 't wielen van de ronde jaren zien komen en gaan - zijn stap was zwaar geworden onder de zwaarte van zijn lijf, zijn kop was doorhaarde en de trekken van zijn wezen stonden nu als in steen met diepe groeven afgelijnd in 't gereuveld bruine vel als in de schorse van een ouden boom. Door zijn ouderdom had zijn gezag erbij gewonnen; hij voelde zich vaster staan, zijn stemme had zwaarder klank en 't bevelen voelde hij beter afgaan nu hij was: de oude, gewichtige boer die 't beter weet dan gelijk wie, alleen omdat hij ouder is en meer gezien heeft. Zijne uitspraken waren altijd scherp en 't geen anderen als eene rieschelijkheid deed wankelen, besprak hij met eene overtuiging die hem en zijne lange ondervinding eigen scheen.

't Was telkens wanneer Vermeulen dien jongen boer van daareven, den gladden kerel met de stevige, zwakke leden en zijn kloeke leerzen, Louis die overal door dik en dun over 't hof liep als op eigen goed, - telkens wanneer hij zijn zoon doende zag of aan hem dacht, dat wekte in zijn zin, het beeld van den bejaarden boom die zijn vollen wasdom heeft en alles overmeestert met zijn breede kroone, maar uit wiens wortels de spruite schiet die opgroeit neffens den ouden stam en boom wordt mettertijd, een boom op zijn eigen die den ouden tronk overgroeit en de wijde kroone belemmert tot ze ondereen aan strijd vallen en den weister bevechten in de lucht. - Dan moet de oude begeven, meende Vermeulen, omdat hij al zijn levenssap in de jonge scheute geschoten heeft.

Vermeulen dacht aan zijn zoon. Er was geen wrok in zijn gedachte want de jongen boezemde hem geen vrees of onrust in; tot nu nog was hij zachtaardig en gewillig, een wildewagen maar zonder eigen inzicht of aanmatiging in 't bestuur - en latervan-tijd zou Vermeulen hem wel den weg toonen als 't noodig werd. 't Eenvoudige gedacht dat er een wil of een bewustzijn uit en nevens hem opgroeide, verontrustte Vermeulen als een verlies van eigen kracht; - de pezige kamper voelde dat als een macht die uit hem groeide en die hij weer intrekken moest en bijhouden voor zichzelf. Hij

voelde het komen als eene noodzaak naarmate de jongens groot werden en dagelijks stond hij erop om die macht in te houden en 't leven dat hij zelf uitgeschoten had, te toomen onder zijn bedwang. Maar dat hij 't al wendde en keerde: de boom stond onder de wet van het algemeene verloop der dingen - hij voelde het glijden voor zijn greep als een water door zijn vingeren - de noodzaak drukte hem. Barbele zelf, zijn vrouw waarmede zijn leven zoo innig vergroeid was vroeger, was nu van hem afgescheiden, vervreemd: ze handelde buiten hem, ze had haar eigen wil en woord, zelfs in de dingen van het hof en bachten zijn rug gaf ze hem ongelijk bij 't volk - hij wist het... en met de jongens deed ze 't geen haar beliefte was.

De twee meisjes waren in de kostschool en 't had hem altijd verbitterd te zien hoe ze van hun vader en van de boerendoening vervreemdden om juffers te worden in plaats van boerinnen. Nu liet hij het maar gebeuren, eens dat ze er genoeg van zouden hebben en thuis blijven, zou hij de flauwigheden en aangeleerde aperijen wel afleggen; dan zou hij wel zorgen dat ze 't boerenwerk aanleerden. Maar den tijd van hunne terugkomst in huis voorzag hij nu reeds als een groote stoornis: die twee waren ook al buiten hem gegroeid en nooit zou hij ze weer krijgen onder de macht van zijne hand.

Hij zegde niets want met woorden was 't niet

te doen en middels waren niet te vinden. Vroeger, toen de jongens allemaal klein waren, dacht hij nooit dat het zóo komen zou en hij boerde zonder achterdocht, in volle heerschappij over alles. Maar die schoone tijd was voorbij en aan veel dingen viel het te voorzien dat er verandering zou komen.

Vermeulen wilde zich zelf gerust stellen:

- 'K ben nog niet oud, meende hij en 't zullen harde pooten zijn die mij moeten neervellen! Maar de rust kreeg hij niet. - We zullen maar afwachten, besloot hij, en zien hoe ze 't aanleggen om mijn heerschap af te nemen. Wachten gelijk naar 't opengaan van 't weêr.

Zonder hij 't gemerkt had, zat hij in 't donker en klaarde de heerdvlam door de keuken.

Alzoo verging de dag gelijk al de andere en de avond was er weeral veel te vroeg.

Na het eten, wanneer 't mannenvolk rond den heerd zat en 't vrouwvolk gedaan had met rotelen aan 't kateil, werd er wederom gekout over dezelfde dingen van gister: geklaagd over slecht weer en laten winter, verteld van den watersnood en ongelukken....

Toen, midden in 't bedeesde geklaag en gesleur over 't ongewillige jaargetijde, als iemand die er niets af weet en in den waan verkeert dat morgen de zonne zal rijzen - viel Louis zijn opgeruimde

stemme daarin, als een blij teeken, helder in de bedompte keuken waar 't nog rook naar den damp van natte kleeren.

- Vader, waar zaaien we 't vlas, dees jaar? riep hij luidop.

Vermeulen deed een afwerend gebaar met den schouder en hij antwoordde op die ongelegen vraag als aan een kleinen jongen:

- Het lijnzaad ligt wel waar het ligt en laat het liggen. Wat spreekt ge van zaaien?

Maar de vrouwe rechtte 't hoofd:

- 't Dunkt me, zegde zij, als 't zooverre half-Maart is, dat 't waarachtig niet te vroeg en wel tijd wordt om van zaaien te spreken?

- Giet uw zaad in de beke, 't zal er zoo droog liggen als op 't land, zei Vermeulen kortaf.

- 't Weer is gauwe gekeerd en eer te zaaien, mogen we wel spreken waar 't gezaaid wordt, meende de boerin.

- 't Mag zes weken aan één stuk drogen en nog en kunt ge met geen peerd op den kouter.

- Zes weken is wat veel, beweerde een boever, als de wind opsteekt kan 't op een paar dagen, zeere drogen, en de zonne kan ook al wat helpen.

- De dagen langen alsaan.... meende Louis.

- En Maartemaand moet heur twaalf zomersche dagen geven....

- April is er borge voor, spotte Vermeulen. Van

dan voort bemoeide hij zich niet meer in het gesprek en hij bleef alleen in zijn onwillige norschheid, als de winter zelf waarvan de anderen niet meer weten wilden. Het jonger volk verlangde naar de lente, ze verwachtten de schoone dagen, ze voelden ze naderen en ze wisten dat de dricht nakende was en met de dricht, de groote beweging van het nieuwe boerenjaar zou inzetten Ondereen gingen ze aan 't schikken en regelen, 't werkvolk met de boerin en den jongen boer, heel 't geboerte van Vermeulens tachtig hectaren bouwland, waar de oude boer bij zat, juist alsof 't hem niet meer aanging. En Vermeulen gebaarde niet dat hij 't hoorde.

Twee groote partijen waren er voor de vlasteelt beschikbaar. In twaalf jaren was er de vrucht niet meer op gekweekt en verleden jaar had de eene aardappels en de andere chicoreiën gedragen. Twee vruchten die 't land niet te zeer konden uitzuigen of verarmen en den grond open gehouden hadden en vruchtbaar om er een schoonen vlaschaard op te winnen. De eene partij lag in de laagte van het dal aan den oostkant van Vermeulen's gebruik en de andere op de hoogte van de glooiing, al den noordkant beschut door een eiken boschje - een schoone rondbuikte kouter zware kleigrond.

Alle twee waren ze voor den winter gelabeurd geworden en bijzonder gemest, 't was maar de wete nu om een keus te doen tusschen 't hooge

en 't lage land, de zware of de lichte grond.

- Als ge op voorhand kondet weten of 't een natte of een droge zomer zal zijn... meende Poortere, de oude werkman.

- Ik zou 't durven aangaan op de hoogte, zegde een zwingelaar - vlas dat goed gemest is kan beter droogte verdragen dan nattigheid. En 't is er een gewenschte grond voor een vlaschaard: in de klei wint men gewoonlijk veischottige vrucht en fijne herels.

- Als 't weer een beetje mee wilt, meende de boerin.

- In den kleikouter? dan moogt ge wachten van zaaien tot Meimaand! beweerde Louis en als er dan droogte volgt moogt ge den vlaschaard eer hier en zes weken uitrijden!

- Wie zegt er dat 't zal drogen? riep Vermeulen ineens van uit zijnen hoek. Van heel den avond sprak hij verder geen woord meer in de reden en liet de anderen tateren en hun welweterijen uitkramen, maar dàn reeds stond het vast in zijn kop: dat 't vlas op den hoogkouter zou gezaaid worden.

II

Het jong volk haalde gelijk op den duur: Maarte en bleef niet liegen!

Al op eenen uchtend, terwijl de menschen nog sliepen, was een nieuwe wind opgestaan: hij kwam

al over den berg gereden uit het oostergat en tegen dat 't schoone dag werd, waren mist en vorte dampen al weggeroefeld en de zware wolken dreven voort vóor zijnen adem. 't Blauw van de lucht kwam bloot en dien uchtend toonde de zonne voor 't eerst haar blijde wezen.

- Een blek voor 'ne lek! riepen de gedaagde lieden, er komt nog wat achter! en ze wezen naar den noordkant waar 't kwadiet in de lucht vergaard zat als een zwarte berghoop en gereed om te derschen met hagel en sneeuw en gauwe dien valschen schijn van de zonne zou doven.

- Een gril van April! en 't hagelde en sneeuwde inderdaad gelijk te kerstdage als 't begint te winteren! Maar 't kwaad was nu van korten tel: de lucht brak weer open, de helderheid won het en de misten waren voorgoed weggevaagd. Nu lag de vlakte weer bloot in haar doorscheede ligging en kennelijk van uitzicht in heel haren omtrek. De boomen waren er nog en de molens stonden pal op hun moten; de hoven en huizen en de kruisende deiningen van het dal teekenden weer de lijnen van hun schuinte. Dat was de eerste schoone dag van 't jaar en hij bracht zoogauw de verhemming en nieuwen levenslust bij de menschen. Maar 's anderdaags al, ging het weer aan 't moeren, heel 't noordeinde van den hemel zat er zwart van en in een ommekeer vlogen de dikke sneeuwbrokken overal rond. Ze

vielen echter als op een heeten steen - effenaan ze grond genaakten, waren ze vergaan en zoogauw de wolke leeggeschud was, vocht de zon er weer door en een windzwepe joeg het overschot van de vuiligheid naar verdere oorden.

Den dag door en dagen naareen herging de strijd tusschen de vijandige elementen: den eenen stond hagelde en buischte het op zijn wintersch, maar seffens was de wind daar, en tusschen twee vlagen stak de zon haar lansen door de wolken. Er was beweging en leven in de lucht en dat beurde 't gemoed van de menschen weer op: de winter was verwonnen, de lente is in aantocht, het droogt!

Alhier, aldaar een haastige boer was er die de peerden aan den ploeg spande en naar den kouter reed.

- Ze kunnen verzinken! meende Vermeulen. Hij was op zijn kloefen op ronde en waadde door moze en waterplasschen en slijkstraten om den stand van den grond te verkennen. Hij hield de wegels zooverre zij begaanbaar waren en verder gebruikte hij de nieuwe wegen die de menschen gemaakt hadden op de hoogten der velden waar ze heele bendschrooden in strate veranderd hadden met erop te loopen waar de straten zelf vol waterpoelen en diepe wagenslagen verreden en onbruikbaar lagen. De zwimmen konden 't niet slikken, zoo vol voerden grachten en beken het water bij.

Met zijn spade wrocht de boer hier en daar om greppels te maken en 't water naar de grachten te leiden. Op elke partij van zijn landen zette hij eenige stappen om de vastheid te voelen van zijn eerde. Zijn hoogkouter lag in winterlabeur, van ends ont ends in wreede geulvoren geploegd; met schonke brokken en knuisten tot schellen in rechte lijnen overgekeerd. Maar nu hadden de vele regens en 't winterweer de noeste uitwendigheden afgespoeld en gerond zoodat het heele veld in botsbollige bonken gewerveld lag als 't aanspoelend gegolf van een zee die plots in heur kappeling gesteven is en blijft liggen. Vermeulen doog erop met de twee voeten tegelijk, maar de natte klei plakte als een detse deeg die aan 't gisten is. Het sjiepte onder de drukking en de zwaarte van zijn stappen en hij had moeite om zijn kloefen eruit te krijgen.

Verder ging hij zijn koornvuchten bezien die in 't najaar gezaaid waren en de meerschen en dan ging hij naar huis, maar zegde niets van 't geen hij ondervonden had.

Intusschen had Louis ook al op zijn eigen de ronde gedaan van de velden en hij ook bracht zijn meening naar huis. Maar de jonge kerel vertelde zoo aanstonds hoe het hier en ginder gelegen was en naar zijn ondervinden moest men maar aanstonds aan 't werk. Hij meende nu ook al zijn woord te

mogen inbrengen en zonder zijn vader te zwichten, uitte hij zijn gedacht.

- De grond is vast, zegde hij en 't is over tijd. De benedenste partij is gereed, gelukkiglijk dat ze verleden jaar gedraineerd is - 't heeft wel wat veel kosten bijgebracht maar we hebben nu toch heefdedroog zaailand en 't zal een uitstekende vlaschaard zijn... 't is twaalf jaar dat hij verland is. De boeren van heel de streek zullen er mogen op staan zien. - We gaan hem opentrekken, vader? vroeg hij welgemoed en opgeruimd.

Vermeulen bezag zijn zoon met opgetrokken wenkbauwen en

- Haal een karre beeten in den stierstal, zegde hij zonder meer en draaide den rug. Al over zijn schouder riep hij nog:

- Jan kan nu beginnen mest strooien op de weide met Poortere; - Hei, ho! riep hij naar den anderen boever: met 't koppel zwarte naar 't zaveleinde met den beerploeg.

Aan elk gaf hij zijn bevelen en wanneer elk aan zijn werk was, ging hij zelve waar hij meende noodig te zijn.

Louis bezag zijn vader voor den eersten keer van zijn leven met nijdigen blik en voor den eersten keer voelde hij spijt omdat hij zichzelfs meester niet was en zijn zin niet mocht uitwerken. Hij merkte nu ook dat zijn vaders kop zoo dik was,

en zijn lijf zoo zwaar en breed en dat zijn beenen lijk stampers vast op den grond stonden. Hij zag dat zijn vader leelijk was en hij verschoot eraf omdat hij hem voor den eersten keer zag in zijn leelijkheid en omdat 't hem opviel dat hij zijn vader altijd anders gezien had: nu zag hij hem als een vreemden boer, niet als zijn vader. 't Was niet alleen de leelijkheid van zijn vaders wezen toen hij die woorden uitsprak, maar de einschheid en de koppige norschheid was 't als van een vijand en dat miek hem ineens heel den persoon van zijn vader tot eene afstootelijke leelijkheid en op dien stond zag hij niets dan den opgepoeft, belijfden boer met iets van de doening van een ouden stier in zijn stoere norschheid. Dien boer, die zijn vader was, zag Louis daar onverschillig, onraakbaar in zijn dikke, tanige huid als de heerscher, die jaloersch is van zijn macht en 't beleg en de achterdracht van het hof in zijn dikken kop gesloten houdt voor zich alleen.

Als jongen was Louis opgegroeid met een opperste bewondering voor zijn vader. In zijn meening was zijn vader de eenige boer van de heele wereld met een absolute kennis van alles. Als vader het gezegd had, was het waarheid en 't geen vader gedaan had was goed. Een woord uit vaders mond was altijd de laatste doorslaande uitspraak gelijk over welke zaak waarover getwist werd. De boeren van de heele streek volgden Vermeulens raad en

hij had zooveel invloed op 't dorp alsdat hij meesterschap uitoefende op zijn eigen hof. Veel keeren, toen Vermeulen met boeren over kweek van beesten of vruchten doende was, had Louis zijn vader in 't wezen gekeken en de vastberaden uitspraak bewonderd en gezien hoe de tegensprekers altijd moesten toegeven en onderdoen voor die opperste alwetenheid van zijn vader. Die zelfde, stoute vastberadenheid op zijn vaders wezen miek hem dit wezen nu afkeerig en weer dacht hij aan een stier die gereed staat om met de horens te vechten.

Maar nu was Louis geen jongen meer: sedert hij zelf het boerenbedrijf meêleefde, was zijn argelooze zin verstevigd: hij zag de dingen door zijn eigen oogen en links en rechts had hij menschen hooren kouten die naar 't hem scheen, ook verstandig waren en toch anders dachten dan zijn vader. Van de dingen die hij gebeuren zag, deed hij altijd nieuwe ondervinding op; hij knoopte de gebeurtenissen aaneen en spon er eigene besluiten uit die hij bijhield als eigen gevonden goed. Met er heele dagen in te zijn, leerde hij de bestanddeel en van lucht en land, de leefte van vruchten en dieren kennen en zocht wat er voordeelig of nadeelig kon zijn aan den ‘kweek’. In boeken vond hij verder, dat heel de bewetenheid van al die dingen met een opperste nauwkeurigheid nagespeurd en opgeteekend stond en met wat begrip, er uit te halen en toe te

passen is in 't bedrijf. Alzoo deed hij bij zichzelf de ontdekking - die hem aandeed als eene teleurstelling -: dat hij, als jongen, zoolang in een waangedachte verkeerd had; want nu wist de jonge boer dat zijn vader, - al was hij boer Vermeulen - die wetenschap in haar oppersten vorm voor zichzelf niet in zijn kop gesloten kon houden, gelijk hij 't beweerde en 't altijd deed gelooven - erger: dat er hoogere wetenschap was van 't bedrijf, waar Vader niet aan kon met zijn ongeschoold en ouderwetsch begrip. De jongen ondervond: dat elk zijn eigen inzicht heeft over de dingen en dat koppigheid en welweterij veelal voortkomt uit verwaandheid in plaats van grondige ondervonden en eigen opgedane wetenschap.

Maar die ontdekking en die teleurstelling ging niet diep bij den jongen boerenzoon. Hij voelde zich te jong, te weeldig in zijn twintigste jaar om nu reeds over die dingen te pikkelen en rekening te maken en 't nauwste te zoeken in opbrengst en verteer! Hij veegde 't aan zijn botten en zou zijn Vader maar laten boeren - hij wilde leven van enden in, los en vrij en liet de zaken draaien: Vader was en bleef de boer en moeder deelde mild het drinkgeld - alles ging best alzoo. 't Was maar bij stonden dat het opkwam en zonder inzicht, dat zijn jonge overmoed soms botste tegen zijn vaders eigenzinnigheid; wanneer hij zich ook iets wilde

toekennen; wanneer hij voelde dat hij iets wist zoo goed als een ander en noode en weerzinnig uitrichtte 't geen hij in gemoed anders had willen doen. Dan vielen er twee drie botte woorden; de zoon gaf toe maar verschillige dagen naareen werd er geblekt en hield men koppig stilzwijgen. Dat gebeurde meest bij gewichtige werkregeling of bij inkoop of verkoop van peerden.

't Was of deed de oude het met opzet om zijn zoon te tergen, hem te dwingen en te beproeven tot onderwerping. Dan voelde Louis een geweld, eene strooming die naar buiten wilde - hij onderdrukte en toomde zijn gemoed maar de wrok vunsde voort, groeide tot een aanhoudenden afkeer tegen de grove zware gestalte van zijn vader. In hem kwam een drang om op eigen voeten, onafhankelijk te handelen, een drang om ook zijn zin te hebben, een spijt en een tegenzin in 't werk dat hij tegen zijn gemoed zóo en niet ànders mocht uitvoeren. Het hof scheen te klein geworden voor hun's getweeën en ze ontweken malkaar - ook als er uitwendig vrede was - en keken elkaar niet meer in de oogen. Maar Vermeulens gezag stond zoo vast en van oudsher ingeworteld, dat er met woord of teeken nooit iets van dien groeienden opstand naar buiten was gekomen. Het smeulde in den jongen zijn gemoed maar hij durfde er niet aan denken zijn wrok een gestalte of een vorm te geven of tegenover

zijn vader te staan met een eigen meening. De kerel gaf zich dan ook veelal meêzaam en deed 't geen hem geheeten werd en trachtte er onverschillig aan te zijn en nam de zaak al een lustigen kant. Vermeulen had aldus nog niets van een tegenstand kunnen merken en de eenige reden voor zijne onrust was enkel: de krachtige jonge gestalte van zijn zoon te zien en de zekerheid: dat die kerel hem boven den kop zou groeien en niet goedzakkig zou blijven - hij voorzag dat er een wil en een gedacht tegen zijn wil en gedacht zou botsen. Vermeulen voelde dat hij eerlang niet meer alleen zou zijn om te heeren - hij voorzag den vijand en den onvermijdelijken strijd.

Het weder bleef nu op den goeden kant en bij elk getijde kwam het werk en het zaaien te berde. Louis had zijn gedacht en meening aan zijn moeder opgedrongen en zij durfde er wel mede vooruitkomen want 't was ook hare overtuiging dat het vlas op den nieuw ontgonnen en drooggemaakten kouter moest gezaaid worden.

- Waarom moesten we dan al die kosten doen en de moeite om die kannebuizen te leggen? vroeg ze.

Vermeulen keek op, trok de wenkbrauwen omhoog en bezag zijn vrouw met gemaakte verwondering. Doodbedaard lapte hij het in haar wezen:

- Dáar zaaien we de haver, vrouwe, dat is zoo geschikt. En die uitsprake viel als eene noodlottig-

heid zonder meer. 't Voordeel van de ligging, 't voordeel van den grond werd hem uitgelegd en bewezen; ze overvoerden hem met woorden en redens, maar de boer achtte 't nu onnoodig daar nog een woord aan te verkletsen. Het stond vast in zijn diepste eigen wezen dat 't vlas op den hoogkouter zou staan. Hij handelde uit onbewuste ingeving: hij zag de vrucht groeien als in werkelijkheid en de bedenkingen over de gevolgen van de daad kwamen maar nadat het reeds vast stond in zijn wil. Hij voorzag dat er geen droogte zou te vreezen zijn, dat de klei eene veischottige en fijne vrucht zou geven en de lage landen niet. Waarom of waardoor die overtuiging in hem was gekomen, onderzocht hij niet. Een boer die begint te eerselen en te wankelen is een boer die achteruit gaat en ten onder moet, meende Vermeulen -: Niemand in de bereddering of in 't aanbehoor van 't hof inzicht of bemoeiing laten - alleen meester blijven - vast op de beenen staan en... nooit twijfelen! dwingen waar 't niet meê en wil, dàt moet men doen en dan is er nog het hemelsch geweld die 't u uit de pooten kan slaan, maar anders niets of niemand.

De springtijd nam voorgoed zijn schoonen gang; de vlagen van hagel en sneeuw waren maar enkele grilligheden meer tusschen de schoone April-dagen. 't Groen sprong overal uit; de grond droogde gesporrig onder den wind van de rosse mane en alhier,

aldaar, als afgesproken, gingen de boeren de velden te keere met ploeg en beer en zeven-scharre. De menschen hadden hun verdrietigheid en verveling vergeten want de lucht zat blauw, de gezichteinder was verruimd en overal was er nieuwe en luide levensblijheid op en rond de hoven. De koeien neunden om uitgelaten te worden, de hoenders kakelden en mieken taterend geruchte en de hanen stonden vol vuur. De tijd was gekomen en daar herbegonnen de werkingen gelijk verleden jaar zonder dat het den schijn had van herbeginnen. Kloeke gespannen trokken op en neer; elke boer was op zijn eigen land, over de twee hellingen van boven tot beneden het dal en in weinige dagen was het uitzicht van heel de streek veranderd.

Van verlaten en woest als eene eenoode, was het land nu bevolkt en in werking en de velden kregen een ander vertoog. De mest was ingedekt en het diepvoren was reeds begonnen. Laat de wind nu maar verleggen en verzoeten en de lente is er heelegansch.

Een uchtend, dat de belofte van een heerlijken dag in de lucht zat, zond Vermeulen zijn twee boevers met hun gespan naar de leegte en Louis die allang zijn gewilligheid weer getoond had, voerde er zelve de kar naartoe en zaaide de haver waar hij 't vlas had willen zaaien.

Twee lange getijden ging de jonge kerel op en neer op het schuinsliggend landstuk. Met kloeken

stap en ronden zwaai, met vollen greep, zaaide hij de haver in gangen zoo breed hij maar smijten kon. Dit nu was eene belanglooze, gemakkelijke bezigheid waarmede hij verleden jaar, zijn proeftijd begonnen had. Hij keek waar de peerdenspannen voorbij hem gingen en hij luisterde naar 't kouten van de boevers. Met volle longen snoof hij de lauwe lucht en voelde de jonge wind langs zijn hoofd spelen. De lente deed hem deugd en werkende, gevoelde hij eene nieuwe kracht ontwaken in zijn jong gemoed: daar welde 't geluk en de levenslust en de onbedachte overmoed naar boven, lijk het leven in 't nieuwe jaargetijde rondom hem. Zijn arm zwaaide en de haver stroelde als reuzelende goudgruis vóor zijn voeten. Hij liet zijn blikken verder gaan over de breede landen, hooger de helling op en daar zag hij andere boeren die hij kende aan 't zaaien gelijk hij: den arm zwaaien en stapaans gaan met fieren, rechten hals.

- 't Is vlas dat ze zaaien, raadde hij en dat wekte zijne afgunst omdat zij hem voor waren in de schoone bezigheid terwijl hij hier nog met de zaaischorte vol haver liep.

Als Ivo of Jan hem vroegen in 't voorbijgaan:

- Wanneer zaait de boer zijn lijnzaad? moest hij de schouders optrekken en glimlachend riep hij zonder den stap te breken: - te Meie, jongens, te Meie als de kriekelaars bloeien!

- Eertijds was Vermeulen altijd de eerste, merkte een boever.

- Als ze achter hem moesten wachten! lachte de andere boever binnensmonds.

De boer werd nukkig, dat wisten de boevers en al het werkvolk van de hoeve, maar tegenover zijn zoon gebaarden ze het niet te weten. Louis voelde zich ongemakkelijk en beschaamd voor de menschen en hij wist geen reden te geven voor die koppige treuzeling. Hij zelf wachtte en verlangde naar de dricht als naar een plechtige gebeurtenis. 't Vlas zaaien was de gewichtigste daad van een heel jaar. De tweede keer van zijn leven was 't hem toevertrouwd het lijnzaad te zaaien en daar was hij eerspijtig en fier op omdat 't verleden jaar zoo goed uit viel. De vlasteelt staat in hoogste aanzien als de schoonste en fijnste vrucht die een boer kan opdoen. Het gelukken van 't vlas maakt het boerenjaar voordeelig en binst de vrucht te velde staat tot lang nadat ze geborgen of geleverd is, maakt ze de vermaardheid uit van elken boer. Want 't is naar zijn vlaskweek dat de boer vernoemd wordt en in eere komt in de streek. Voor Louis was die vrucht de lente en de zomer zelf en de eenige reden waarom de peerden op 't land kwamen en er geboerd werd.

- Waarom was zijn vader nu niet, lijk vroeger, de eerste en de opperste boer die teeken gaf voor

den aanvang van 't bedrijf over heel de streek?

Tegen den avond, als het zaaikleed leeg geschud was en de rolle voor den laatsten keer over den akker liep, kwam Vermeulen aangaans om te kijken of er niet avig gewerkt was. Hij heette den boever een vore hertrekken en een zoomkant opkuischen. De jonge zaaier was moe maar niet getemd, hij stond tevreden te kijken over de afgedane bezigheid en als de nalatigheden van den boever hersteld waren, stapte hij met zijn vader nevens de ledige kar, door den schoonen lente-avond naar huis.

Ze spraken enkele woorden over 't werk van den dag, gemoedelijk en stil, overdaan door de kalme omgeving van het rustige dageinden.

- Sobrie heeft vandage zijn lijnzaad gezaaid en... Duitschave heeft ook al beginnen opentrekken, merkte de zoon - als 't zulk weer blijft zijn ze dees week al gezaaid...

- Laat ze maar zaaien, zei Vermeulen bedaard, er zit nog kwaad in de lucht en we hebben den tijd...

Verder en spraken zij geen woord meer en bleven elk bij hun gedachten. De jonge boer zocht in de lucht waar het kwaad wel zitten mocht en hoe 't zijn vader mocht weten dat 't er zat.

De betrokkene lucht was opengescheierd door den wind en bedeisterd met vlokke wolkjes, geappeld als melkbloeme en nergens was er speur van moerende weer. Nog nooit en was het blauw zoo zacht

en 't gewolkte zoo stil en hoe gloeide de westermond waar de zonne deure viel als een ooge zoo zuiver!

Bij de dreve gekomen, week Vermeulen van de bane af om den grond van den meersch en de jonge veerzen en poetjes te bezien die sedert gister op de weide gesteken waren.

Louis bracht zijn peerd op stal. Weerzinnig beet hij de lippen en kwam zonder spreken in huis aan tafel zitten.

Dien zelfden avond trachtte de vrouw het den boer nog aan te klappen dat hij zou voortdoen met den vlaschaard maar Vermeulen zei kortaf: dat ze niet bevattig was voor de bereddering van 't land en dat het zijn eigen zake was. - Ben ik de boer of wie is het? zegde hij ineens heel stuur en hij bleef zitten in zijnen hoek zonder nog iets te zeggen en strekte de beenen tot tegen 't vuur als iemand die gerust en vast is in zijn voornemen en weet dat hij de oppermeester is en het ook toonen wil.

't Geen alleman aanzag en uitlegde als de koppigheid van een ouden boer, was Vermeulens zorge en voorzienigheid om zeker te zijn van goede vrucht op te doen. Bij zijn eigen en zonder sprake te geven over zijne inzichten tegen zijne huisgenoten, had hij onderzocht en nagevraagd om beste lijnzaad te krijgen. Waar andere boeren zich tevreden stellen met iets van effenop zooals: Roozezaad of tweede smete, wilde hij puike Riga, eerste smete tonnezaad hebben. Heel dien

tijd en van lange her, had hij uitgezet en geschreven en nu eerlang had hij zijn noodigheid gevonden en nieuws gekregen uit Rusland. - 't Zaad was verzonden. Hij wachtte het, maar 't kwam niet. Hij wachtte en zweeg en verdook zijn ongeduld. Zijn stoere kracht moest hij inspannen om gesloten te blijven en niet los te barsten want hij, meer dan iemand, leed door die treuzeling en voelde zich gekrenkt door dat verschof omdat hij de eerste niet was, voor de andere boeren. De vrouwe verweet hem zijn kochelen en zijn koppigheid; zijn zoon bezag hem mistrouwig gelijk men een ouden man beziet die begint te suffen. En 't zaad kwam niet! - 't Zal komen, zegde hij in zijn eigen en hij bleef uitwendig als iemand die redens heeft en weet waarom hij wacht. - En als 't niet komt, zaaien we geen vlas, meende hij.... of is 't die hoogkouter die verwenscht is?

Maar 't lijnzaad kwam. Een uchtend bracht de briefdrager het gele briefje dat de aankomst van de koopwaar aankondigde. Vermeulen had al weken lang den briefdrager met kwade oogen bezien en zekeren dag, in een vlaag van ongeduld, verdacht hij den man van schuld in de vertraging en kreeg hij lust om hem zijne tesch af te snakken en ze op zijn kop te derschen.... maar nu had hij het eindelijk mede. 't Was daarom dat Vermeulen de dagteekening onderzocht eer zijn naam neer te schrijven. Dan zond hij een koeier met kar en peerd om de koopwaar te lossen.

- Ge zult morgen beginnen op den hoogkouter, zei hij aan Louis in 't voorbijgaan.

III

't Blijmoedig teeken was eindelijk gegeven! Als een slag had het in Louis zijn ooren geklonken en dat éene woord vervulde hem met vreugde. Waarom 't nu juist gegeven was, vroeg hij niet. Nu maar aan den gang!

- Jan, Ivo! de peerden. Gij vooren met den breker, Ivo kan achter komen met de rol; ik zal de egge voeren. 't Bevel van den jongen boer galmde luide en opgewekt als een zegekreet. De hoogkouter moest opengetrokken en omgekeerd worden.

- 't Zal geen lachedingen zijn in die klei, meende Jan en aanstaans leiselde hij de drie felste peerden aaneen. Hij legde de haamschieren aan 't harnas en hief den schakel van 't groot zwenkel in den haak van de zware zevenscharre.

- Ju-ou! en drie kranzen bellen rinkelden aan den peerden hun hals en de ronde lijven gingen op dansenden tred het hof af, naar den kouter.

Jan was de gedaagde, goedmoedige boever die maar lust had in zijn werk en bij zijn peerden. Preusch was hij er mede als met eigen goed. Hij bezorgde ze als kinders en iedereen mocht ze zien,

gelijk wanneer, de drie grijze, brabandsche merries, - kortgeblokte, dikheupige trekpeerden met kloeke pooten en eene huid als een zijde zoo lijmende en zuiver. Hij stelde er zijn eere in en zijn fierheid want dat was zijn leven. Ander woord en sprak hij ooit. Ander gedachten of begeerten kwamen nooit zijn gemoed verontrusten. Zijn peerden en zijn werk daar had hij genoeg aan. Waar hij gewrocht had mochten de liefhebbers komen zien en geen boever uit de streek die de voren zoo rechte trok en 't land zoo effen wrocht. Dat wist hij.

Het peerdenspan klom den barm op al over 't mennegat en aan 't hoofdeinde hield Jan stand om den akker te overkijken aleer 't werk in te zetten.

- Hier zal eenige dagen werk zijn om dat kleiland fijn te krijgen, dacht hij en zijn voet stampte een bonkturf open.

- We zullen zien.

En met de daad bij het woord, duwde hij den steert van den breker neer en de zeven scherpe scharren genaakten grond. Op een teeken zetten de drie peerden aan: hun zware lijven schoorden medeen vooruit en spanden de strengen. 't Gevaarte rolde vooruit en de eerde scheurde open onder de scherpe stalen neuze van elken beer. Zeven voren lagen opengewroet in 't speur bachten de wielen.

Heel den langen winter had de akker open gelegen met diepe slagen doorploegd. De zware regens, de

wind, de vorst hadden er beurtelings op getimmerd en de klei muruw en vort gemaakt tot onder het spit. Te morgen nog was de opperste lage lichtjes doorvrozen en nu kantelden en rolden de hobbelige knuisten open onder 't geweld van de heffende scharren. 't Gespan ging gezapig van oppe te neer, langs den zoom eerst van het hoogbuikte stuk en keerom een tweeden gang nevens den eersten; en alzoo, streep voor streep, zou, met geduld en volharding, heel de oppervlakte omwoeld en verscheurd worden. Jan zijn linkere hand dreef den steert van den ploeg en zijn rechtere mende het roedepeerd waar hij 't gespan hebben wilde. Heel het lijf van den landman lag voorover gebogen naar zijn werk en zijn hals uitgerokken met de drift van den gang. Zijn voeten stampten vast op de botsbolligheid en van heel den tijd keek hij van zijn werk noch wijds noch zijds. Aan elk vooreinde, lichtte hij met den hefboom de messen uit den grond en dan wist de boever in vaste peerdentaal, zonder nutteloos geroep, zijn drie peerden te doen keeren om een nieuwen gang in te zetten.

Na den noen kwam Ivo, de tweede boever met een ander koppel peerden en de zwaarste landrol en Louis volgde hem met zijn halfbloed hollander die de egge sleepte.

Als ze gezamenlijk aan 't werk vielen geleek het waarachtig eene bestorming. De gespannen schrank-

ten weg en weer elk in zijnen gang. Jan's breker purde de tuiten op en de wreede zevenscharre reet het land open in diepe geulen. En daarover dokkerde Ivo's zwaar ijzeren rol en pletterde de opgehaalde bonken onder 't gewichte. Louis voerde dan zijn fikschen lichten stapper in de gangen en stond zelve met de zwaarte en de lenigheid van zijn lijf op 't achtereinde van de egge om met de scherpe houten tanden dieper den toegepletterden grond weer open te harken. In zig-zag-kronkels liet hij zich alzoo voortslepen en de eerde viel multerig open bachten hem.

Elk gespan volgde zijn gang, nijverig stapten de peerden en keerden kort aan de vooreinden onder bevel der boevers. 't Was een gedurig gaan en hergaan: breken, pletteren, fijnen. En wanneer in de lengte, de heele oppervlakte van den akker van boven tot beneden alzoo geambacht was, moest hetzelfde hernomen worden van links naar rechts in de breedte, zoodat scharregroeven en rolgangen en harkkronkels kruisten.

Heel den godganschen dag overgingen de boevers bachten hun peerden en hergingen zij denzelfden weg. De frischeid en de luwte van den lentewind aaide hun wezens en daar op het hoogland, in hun eensche afzondering, liepen zij op het verheven tafelvlak en beheerschten zij heel de vallei die vóor hen open lag en stonden zij zelve met hun peerden

en alm als reuzen groot tegen den bleekgrijzen hemel gestompt in hun groot verrichten, ten tooge voor heel de wereld.

De lente hing in de lucht, de vogels verkondden het allenthenen en over het eiken boschje, over de breedgeschaarde boomen die den akker afzoomden, lag het eerste groen op de kruinen gestoven, als levende poeier in een zwaai over heel de ruimte gestrooid. De grond rook goed en de eerde lijmde onder den voet van veie vettigheid.

Heerlijk om begaan voelden de landwerkers den inzet van het jonge jaar. Niemand dacht eraan dat 't herbeginnen en herdoen was van 't geen ze zooveel jaren reeds begingen - een werk dat in gedurigen draai weerkeert.

Ze hadden er zoo lange naar gehaakt als naar een nieuw leven waarvan ze weerom volop genieten zouden. De lucht was frisch en goed om in te ademen; overal botte het pralend jonge groen, alles scheen nieuw en versch geschapen; - en zij voelden den weerslag van heel die nieuwigheid ontwaken met de kracht van hun lijf en den lust van hun stil gemoed. De grond onder hunne voeten trilde van ingehouden leven; de gisting voelden ze bovenslaan en 't sap die 't zaad moest doen kiemen, lag in purperen blank te glimmen op de omgekeerde schellen. De hemel was rein en de labberende wind die voorbijvoer, kwam uit een streke gewaaid waar nooit

iemand hem geademd of beroerd had. De lente was als een groot geluk dat den eersten keer de wereld verblijden komt. Hoe wel en hoe deugddoende voelden de menschen het langen en bedijgen der schoone dagen? - in een trapsgewijzen, tragen statigen gang klommen zij naar de heerlijkheid van den koninglijken zomer. Hij naderde en één dag teenegader zouden zij hem inhalen. Nu moesten de landlieden zorgen gereed te zijn met hun werk tegen dat hij komen zou.

Tot late in den avond waren de boevers aan den arbeid en waar ze geweest waren kon men 't wel merken dat er verandering was. De knuisten lagen gesmaldeeld en gefijnd; effen, rusch en mulzig hebben ze den zwaren klei gemaakt zoodat de oppervlakte overstrooid ligt en opengestrieweld met de kronkelvoortjes erin van de eggetanden. Morgen zouden ze voortdoen om het land nog fijner te krijgen.

Dien eersten, zwaren dag waren de boevers en de peerden afgeakkerd en moe; het werk woog in hun matte leden als lood maar hun geest was opgeruimd en bij de tafel vertelden en loechen zij met de knapen en meiden ondereen. De boevers brachten wat van de buitenlucht mede in hun kleeren en de meiden die 't geroken hadden, kregen nu ook den lust in 't bloed om buiten in de vrije lucht haar werk te beginnen. Ze dachten aan de bezig-

heid die haar te wachten stond en haar oogen blonken bij 't voorgevoel van de leute en ze luisterden lijk vinken om maar iets te vernemen hoe 't op den kouter gesteld was. Want 't nieuwe getijde bracht de jacht in haar gemoed en 't kittelde haar begeerte om vrij en los haar lusten uit te giechelen. Zij hadden 't beurelen en 't heien gehoord van 't losgelaten vee en de zottesprongen van veulens en veerzen wilden zij achter doen op hare beurt. Maar de boevers die al van de buitenlucht geproefd hadden, werden algauw bevangen en overdaan door de hitte in de keuken en ze vielen in slaap op hunnen stoel. Louis schudde eerst de schoenen uit en wenschte 't gezelschap goeden avond. De anderen ook gingen elk in zijnen polk de goede, welverdiende ruste zoeken.

't Nieuwe jaar was ingezet en zes maanden lang, dag aan dag, zonder genade of verpoozen zou het zware werk aanhouden. Al vroeg in den morgen, van eer het klaar was, hadden de peerden den kost binnen en stonden ze gekuischt, gereed en bereed om uit te zetten. Jan spande de egge aan en Ivo voerde de rolle naar 't hoogland. Louis kwam achter met 't kostelijke zaad op de kar. 't Was of reden zij naar eene kermis of gingen ze ergens eene verheugende gebeurtenis vieren. De overmoed en de tevredenheid lag op de boevers hun wezen en Louis stond wijdbeende, boven op

de kar, als een held die zijn wonderkracht moet uitwerken.

Daar rolden ze eerst en eggen deden ze ook, zoolang en zooveel tot ze de weerbarstige klei zoo tam kregen en zoo fijn, dat heel de vlakte van den akker als een rolbaantje zoo effen en verpulverd lag en licht was als een kussen onder den voet. Eer ze nog gedaan hadden, daagde Vermeulen ineens in 't gezicht en stond hij aan 't hoofdeinde op zijn spade geleund en overzag zijn veld. 't Was hij die 't laatste woord uitsprak en zei: dat 't genoeg was.

Dan deed Louis als een priester die de misse gaat lezen: hij stropte zijn lang witlinnen zaaikleed aan en sloeg een kruis over zijne borst. De bindsels miek hij vast boven de schouders en hij vulde zijn schoot met lijnzaad. Hij woelde met de hand in het vettig, glimmende pulver en liet het als een watertje door de vingers stroelen om den lust van 't mollige aaien. De boevers en de oude boer stonden stil, in verwachting om den eersten stap te zien van 't inzetten. Louis miek in allen ernst en eenvoud een tweede kruis en zonder haperen of ander vertoog, met den monkel op het wezen maar de ontroering in 't herte, zette hij zijn eersten stap. Tezelfder stond, op mate, grepen de vingers in den hoop en met schoonen, hoofschen zwaai, deed hij zijn eersten worp, zoodat 't zaad als onzichtbaar bloemenstof zoo fijn, in vollen kring rond den

zaaier heen vloog. Niet met volle grepen lijk rogge, tarwe of haver, - die grove ware is en mindere oplettendheid vergt - maar lichtjes, teeder, met de toppen van de vingers: een grepe als een snuifje amper, vloog het poerfijne lijnzaad in de aamlooze lucht. Als bij den aanzet van een verre reize, stapte de zaaier met heftige passen, den hals rechtop en de ferme beweging van den arm die bij elken stap en na elken zwaai, toehaalde om in den schoot te scheppen en weer open zwaaide naar buiten.

Vermeulen stond van op 't hoofdeinde uit te zien. De ruimte van heel de streek lag open vóor hem, vulde zijn oogen, maar anders niets en zag hij dan den hebbelijken zaaiman die groot en alleene verheven stond op 't vlakke land. Hij zag den kloeken stap, de hoogheffende beenen en het lijf zwak lijk een wisse en den arm die lijvelijk zwaaide aan de breede, hoekige schouders van dat jonge, volgroeide lijf. Een glimlach ontplooide zijn gesloten lippen want in den jongen zaaiman verkende hij niemand anders dan zijn eigen zelf: zijn jongheid, de opgewekte, levensvroede kerel van weleer, - die onversaagd en vast door 't leven gaat en over den akker, kop in de lucht, de oogen stout en... zaait. Vermeulen was ook eens zoo'n kerel, eer de zwaarlijvigheid hem verouderde en de jaren hem norsch en nukkig gemaakt hadden. Als een plotse veropenbaring was die dubbelganger daar vóor hem, zoo wezenlijk afge-

beeld in dien kerel die daar zaaiende was. Voor 't eerst voelde hij hoe eigen een vader is aan zijn kind; en wist hij dat een zoon niets anders is dan 't voortzetsel en 't hernemen van 't vergane leven van den vader... de spruite van den ouden boom. Die gedachte deed hem grinnikken en krijzeltanden. De oude, pezige kamper stond daar op zijn eigen kouter met de lucht hooge boven zijn hoofd en de ruimte wijd rondom hem; hij voelde de groote dingen die draaiden en hem meêsleepten als een stommen tronk die armen of beenen heeft en machteloos meê moet in den grooten draai die uitkomt bachten den hoek. Het deerde hem nu dat zijn jeugd vergaan was en dat die kerel aan 't begin stond waar hij nu, afgeleefd moest einden: dat die zoon alles zou overerven, waaraan de oude boer een leven lang bemeesterd en beweldigd had. Nog nooit had hij het zoo tastelijk vóor zijn oogen zien staan in zijn harde, onafwendbare noodlottigheid: de oude die aan 't afzakken, aan 't begeven is en de andere die al over zijnen rug oprijdt om 't leven te bemachtigen. Vermeulen had gemeend dat zijn zoon altijd kind zou blijven - een doenderik die zonder ernst in den kop aan 't spel vast was voor altijd. Maar bezie hem daar nu gaan, zoo zwak en vaste van leden, opgeschoten van lijf! 't Was zijn eigen leven, zijn eigen macht en trots die hij buiten zich voelde en hem ontvreemd werd - door zijn eigen schuld.

Nu was er geen terugtrekken meer aan: die tweede Vermeulen, de zoon had levenskracht genoeg om zonder hulp van den oude, op te groeien en 't leven te handhaven.

Als een gierige vrek die zijn schatten wil opslikken om er niemand anders de gunst van te laten, voelde hij die wroeging en voorzag hoe zijn eigen macht moest inkrimpen voor die andere macht die uit hem gegroeid was. Maar het stond vast in zijn kop dat hij geen duimbreed begeven zou, zoolang de beenen hem dragen wilden en al moest hij lam geslagen, in den hoek bij den heerd blijven zitten, dan bleef hem nog zijn stem om bevelen uit te bulderen... en wie van zijn broodaten die niet gehoorzamen wilde naar zijn zin, zou hij doen ranselen en wegschoppen. Hij knarzetandde van spijt omdat zijn schoonste tijd voorbij was. Verleden jaar was 't de eerste maal dat die vreemde zaaiman hem de bezigheid had afgenomen; - amper twee jaar geleden en hij zelf ging nog dien zelfden stap. En nu was het onherroepelijk voorbij. Zijn pooten wilden niet meer meê - hij stond zoo vast niet meer op de eerdeknuisten die hij heel zijn leven onder den zwaren hiel gepletterd had. Nu was hij de toezichter, de heereboer die rond gaat en zijn bevelen geeft en niet meer meêwerkt omdat hij te zwaarlijvig is en versleten gerocht, - omdat hij niet meer kan 't geen 't jonge volk spelend uitricht. Hij voorzag reeds den

tijd dat hij met klutsende tandkweern te kwijlen zou zitten als een oude grolpot die 't leven boven zijn hoofd zal laten draaien zonder er nog aan meê te doen - die als een vreemde in eigen huis zal kijken op 't geen gebeurt en te suffen zit en te wachten naar de dood.

En stapaan ging de zaaiman zijn gangen, vastberaden en bewust van zijn jonge dadenkracht, bezig met de daad die hij doende was en met niets anders. Zaaien deed hij zonder inzicht of bedoeling, met vrijen zin. Gelijk de zonne komt op haren tijd, zoo kwam de zaaier omdat de lente naakte, omdat de lucht, het land milde en gereed waren om het zaad groeiveerdig te ontvangen. Dat stelde zijn gemoed gerust en hij zaaide met eerspijt om zijn werk wel te doen zonder dieperen zin wat er later met de vrucht gebeuren moest.

Zonder verbei of verpoozen, ging hij op en neêr om geen tijd te verliezen, met angst dat de awindsche lucht aan 't roeren zou gaan en de bezigheid storen.

Bezijds waar hij ging, zonder hoorbaren hoefslag, als op een kussen zacht, wijfelden de twee peerden-spannen mangelbeenend voorbij, op en af gelijk hij, en dekten 't zaad effenaan in waar hij voorbij was. Die volle beweging op denzelfden akker, het meêwerken in éene en zelfde schoone bezigheid, dat verheugde den jongen boer en hij voelde zich op het hoogland de belangvolle uitvoerder van een groote daad: - de levenwekker op het doode land!

Hij voorzag de schoone vrucht in haren groei en bloei met de hitte en 't licht van den zomer erboven: de vlaschaard die heel het jaargetijde lang te praal zou staan voor heel de streek. Heel die streek lag vóor zijn blik open; als hij neerwaards stapte lagen de landen als tafelbenden uitgespreid in doorscheede hellingen die kruisten in neerschietende glooiing met dorpjes en hoven volzet; een breede barm die opwaards schoot in heel de lengte van 't gezicht, afgezoomd al boven op de neggen door 't blauw van de sperrebosschen en doorsneden in de laagte door den stillen stroom die er in zijn bedde zachtjes voortkronkelde. En keerde de zaaier oppewaards, daar lijnde de negge van zijn eigen zaailand zwart tegen den hemel en aan 't hoofdeinde tegen de lucht, zag hij zijn vader die daar stond als een eikene vent, met éen schouder opgesteken, op zijne spade geleund.

De jongen was trotsch op zijn vader, trotsch dat hij de zoon, de prinse was van het groote hof en de sterkste boerderij van 't land hielp beboeren.

Hij ging en keek neerwaards over de vallei en ging opwaards en zag den grooten vent tegen de lucht met den hoed op den kop gedeukt en de schaduw in het wezen... en hij voelde geen moeheid in de beenen of dat zijn arm lam werd van 't lijvelijk zwaaien.

De zon ging al onder en 't ritsepeeuwen van de

slapengaande vogels ving aan in het eikenboschje. In de laagte begon het moerdauwen en verduisterden de verten. En nog moesten de vooreinden en zoomen en een haaihoek afzonderlijk begaan worden. Daarna kwam de jongen bij zijn vader staan met opene, neerhangende handen, in zijn lange zaaikleed, 't wezen in gloei van de inspanning en de oogen die blonken van geluk.

- 't Ligt erin, zei hij en de fierheid van zijn gemoed doorstraalde heel zijn opgeschoten lijf.

Vermeulen stond in zelfgenoeglijkheid en knikte bevestigend maar in plaats van naar zijn jongen, zagen de strenge oogen van den stoeren boer over den vlaschaard om te zoeken waar er nog iets kon te doen zijn eer te vertrekken. Hij bleef staren op de twee boevers die met egge en rol hun laatsten gang overliepen.

- In mijn tijd deden we dat al te lijve en mocht er geen peerd een poot op den vlaschaard zetten.... nu is dat al veranderd, zegde hij zonder iemand aan te zien. Dan nam hij zijn spade en stak hier en daar wat eerde uit een scheedvoor en zeeuwde ze open op de zaaite. De zon die rakelings tegen den einder hing, bestraalde de mulzige korreling van den buikboogden hoogkouter, met een glets gloeiende rood, - dan stak zij heur gouden vimmen hooge door de wolken en ging onder. Wanneer de roode glets van 't land verdwenen was, bleef het-

zelfde rood bloeien in de wolkbrobbeling heel het westen vol. Dat ook verging en over het einde van den schoonen, lauwen zaaidag beefde nu de parelgrijze lucht in effene windstilte als een zegen en een voorteeken van schoone groeite.

Ja, 't zaad lag erin en van nu voort hing er een vreemde macht over dat schoone stuk land; de boer had er niets meer aan te doen: het vriendelijke of 't vijandige element zou er over meesteren en naarmate het meêviel zou er hier eer zes weken ver, een schoone vrucht bedijgen, een zee van 't fijnste groen met rijk beschot voor den boer. Ten ware 't kwaad of de plaag erop viel en de verwoesting kwam uitmeesteren.

Vermeulen wilde nu zijne onmacht bekennen en aan wederenden van den vlaschaard sloeg hij met den rug van zijn spade, een kruis in de rullige eerde om door dat teeken er het kwaad, het wanweer en de vogels af te manen. En dan, alsof 't hem ineens heel onverschillig was en áfgedaan, keerde hij er den rug naartoe en gaf hij onderweg zijne bevelen aan Jan en aan Ivo voor den volgenden dag.

- Morgen kunt gij beginnen diepvoren op de tienhonderd. En gij beginnen op het beetenveld. 't Werk was hier afgespeeld - de vlaschaard kon nu groeien - maar daarom viel er niet te treuzelen. Op eene hoeve met zulk een gebruik en zulk een

gespan volks, moest er iets geordend worden en Vermeulen droeg heel die bereddering van het hof met heel zijn aanbehooren en schikkingen van werk alleen in zijn grooten kop. Als heerder en opperste voorzienigheid in heel die menigvuldige verscheidenheid van opbrengst en verteer beging hij zijne werking verder naar de wetten die hij zelve kende en waar niemand bevatting of begrip in had. 't Volk wachtte zijne bevelen als een opperste uitspraak en met gedwee te doen 't geen hun eenstondig bevolen werd, wisten ze dat het ingewikkelde leven zijn schoonen loop bleef houden en alles ordelijk in elkaar paste.

Zonder rusten of verpoozen werden de dagen alzoo verdaan en stond elk uur met werk bezet en eigen bezigheid beschikt.

Louis reed op de ledige kar naar 't hof en stond er wijdbeende te schuifelen gelijk hij er te morgen gekomen was. Ivo en Jan met de vijf peerden nevenseen, de straten vol, gingen ze samen afgeakkerd en moe door den avond. Van ver, uit eene andere richting, zagen zij den koeiboever die met een volle karre schietloof over 't land naar huis reed. Het bloeiende geel in zijn gehavige verschheid, die ophoopende karre vol, vlekte als een bundel feestelijkheid over het derve avondland. Het blonk als een vlamme en 't was of sleepte er een klaarte door de lucht in 't speur van de karre waar die groote bussel heetgele bloemen voorbij was. De peerden

heiden naar malkaar en hun stemme klonk als een scherpe lach over het veld. Louis zag die dingen en voelde een stille vreugde in dien avond, eene wondere genoegelijkheid vulde heel zijn wezen in het einde van dien glorierijken dag.

Bachten hem hoorde hij de boevers die uitrekenden hoe lange de dricht nog duren zou en hoe de eene zegde:

- Als we gedaan hebben, zetten we er een ferme pijp op!

Die pijpe beteekende de rustpoos, de belooning die ze hun eigen toezegden in 't vooruitzicht en na elk afgedaan werk. - Verlangen naar 't werk en verlangen naar de rust, dat was hun leven, dacht de jonge boer, en hij voelde 't aan zijn eigen: hoe hij te morgen nog, vol verlangen en blijheid was om de zaaite te beginnen en hoe hij nu de volle blijheid voelde omdat 't afgedaan was.... en hoe 't werk van morgen hem ook al bekoorde en hoe de doende bezigheid het heele leven vulde van te lande.... Dan vermoedde de jonge boer nog niet dat andere zwarigheden die binnenwaardsche ruste bij den mensch konden storen.

's Anderdaags, even neerstig en met even veel moed wrocht Jan op de tienhonderd. 't Was al jaren naareen dat de oude vent die zelfde ommegang van weerkeerende werk verrichtte op Vermeulens land. Hij was er versleten en strem geworden door

koude, regen en felle hitte. Ivo, die een stuk lands verder werkte, was nog maar een nieuweling die alles vóor zich en niet veel bachten den rug had. De twee boevers wrochten gestadig elk bij zijne bezigheid, slechts gescheiden nu door een groote ruimte glasheldere lucht. Hun werk vervulde al hun gedachten en begeerten; in aanhoudend verlangen naar iets anders dat altijd hetzelfde bleek, verleefden zij hun gelijktonig bestaan. De boer was hun gerustheid, die schikte hun leven en was hunne verantwoordelijkheid en hun broodheer. Hier in de groote beweging op de hoeve, liepen ze onbekommerd; ze leefden meê met hun peerden, met hun alm en terwijl ze op het land doende waren en 't weer en de jaargetijden over hun rugge wentelden, was hun eigen geluk en de rampen en lasten van hun eigen huishoud vergeten. Hier hadden zij uit der eerste hand den geur van de heefde eerde en snoffelden zij de goede rotheid van den geteerden mest en de vochtigheid van den veischottigen grond. Van 't eene stuk land gingen ze naar 't andere met de gerustheid en 't genoegen dat hun werk in geweten goed was en het aanschijn van den dag mocht zien. In de diepere inwendigheid der levensdingen ging hun gedacht niet en in de geheimen of verhouding tusschen de verschillige toestanden hadden zij geen inzicht. De eenvoudige vreugden of de zware ongelukken die op henzelf of op de hunnen neêr-

kwamen, waren de eenige roerselen die hun gemoed onderging. Het leven zelf aanv eerdden zij zonder denken wat er voor of na hen in die gestadige wieling bestond of bestaan zou, met den waan alleen: dat ze de dingen beheerden waarin ze zelf meegesleept werden en als nietelingen vergaan zouden; maar overtuigd dat ze hun plicht volbrachten en in die eenvoudige eerbaarheid van hun hert hielden zij de gerustheid van 't beter leven dat ze verwachten mochten.

Eens dat de groote bridsige peerden, de boevers en de zaaiman weg waren, lag de akker weer verlaten in groote eenzaamheid evenals de andere velden waar nog geen voet op gezet werd.

Maar met 't krieken van den anderen dag viel er een bende spreeuwen op en liepen er verlaan en neerstig, knikten met den kop en pekten met den bek om er hun gerief uit te halen. En amper had de zon heur wezen getoond, daar waren de duiven, de musschen, de leeuwerikken, de kwiksteertjes, de meesjes en 't ander vogelvolk - al wat voorbij vaarde door de lucht, staakte zijne drift. Klapwiekend in wervels draaiden de duiven en suizewiekend beetten ze op den rulden grond. De musschen in heele kudden schoten toe en de stoute spreeuwen als donkere sneeuwbrokken; en elk aan een einde

moddelden de vogels met den bek in de eerde en haalden zij er 't zaad, 't zij wormpjes, kevertjes, teerikken naar boven en sloegen het naar binnen elk volgens lust en smaak. Met rappe beweging oversnuffelden zij heel de oppervlakte van den verschen vlaschaard. Zou dat vuil gebroed nog een enkel zaadje te kenen overlaten? En was het kruis op den hoek, zonder kracht tegen de verdemeliering van die bende gieren? Was er niemand om ze te verjagen?

Geen mensch kwam er omtrent. De stilte, de eenzaamheid lag erover als een schoone kalme berusting, een stille afwachting naar 't leven dat haast ontwaken zou maar nu nog in diepen slaap lag. De reine lucht hing erover, de dauw en de luwheid van het kweekende weer en de zon stoofde den akker tot onder de koorneerde.

De groote elementen mogen nu vast hun werk doen daarbinst de boevers en werklieden elders bezig zijn en de boer leeft van nu voort in volle rust want zijn vlaschaard heeft hij toevertrouwd aan de zorg van den grooten Baas die daar hooge, den eeuwigen gang der dingen beheerscht en beheert.

De wiedsters

De lente kwam als een kermis die ineens de heele wereld verblijdt; en van eersten af waren de buitenmenschen haar zoo gewend alsof er nooit geen kwade dagen geweest waren. Zij en voelden niet, de landlieden wat er in en rond hen veranderde of gebeurende was, maar ze genoten van het nieuwe leven, van den nieuwen groei in 't schoone voorjaar; ze leefden het zonnefeest meê zonder verwondering om hun eigen, opgeruimde blijheid en de blijheid van heel den buiten, - want ze was verwacht, de lente: ze kwam immers alle jaren op gestelden tijd.

Palmen-Zondag! De Paaschzonne!

De gang naar de kerk, naar de hoogmis, geleek een zegetocht met groen. Boeren en boerinnen, knechten en meiden, oud en jong, elk droeg zijn takje bosseboom. Z'en verdoken hem niet, maar droegen den groenen twijg hoog op, welgezind en preusch omdat hij zoo groot en zoo groene was.

En na den dienst, in elk huis, werd het paaschhout gedeeld en droeg men de scheutjes van den gewijden palm naar 't land en stak men er een op 't hoofdeinde van elken akker.

Binst de week, of kort ervoor, was het groote wonder gebeurd op de kouters: het zaad was levend geworden en de piepjonge groenigheid kipte uit den dooden grond. Als bij tooverslag was de dorre en doodsche eerde heur barre naaktheid bedekt.

Elke vrucht lag in hare doorscheede kleur als een versch tooisel over de wijd uitgestrekte vlakte, maar het bloeiende schietloof blaaierde boven al 't omliggende uit als schrooden en vlakken baarlijk goud op de wijde vacht van groen.

Omdat het gebeuren moest en nog nooit gefaald en had, wekte 't wonder weeral geen verbazing, maar 't verheugde de boeren wel en benieuwd waren ze ook om te zien ‘hoe’ de vrucht uitkwam en stond in den groei. Over heel de streek was dat de eenige, groot-ernstige gebeurtenis van belang; - van anders werd er niet gesproken en, na den noen, waren al wie iets gezaaid hadden, op de wegels aan 't wandelen tusschen de velden. Naar hun eigen zaaisels keken zij 't eerst maar die van hun buurman wilden ze ook bezichtigen. 's Avonds in de herbergen werd er gekout over den stand en den groei en na den ‘goên dag’ bij 't betegenen van boer met boer, was de eerste vrage: ‘Hoe staat de vlasch-

aard?’ Met 't vlas waren ze 't meest bezig en bekommerd. 't Vlas gold meer dan heel de andere dricht van 't geboerte. Wat er in 't najaar en in 't voorjaar gewrocht werd, lag nu voor eenieders oogen en in eenieders weten bloot; en openbaarlijk werd de faam van elken boer vernoemd naar den stand van zijne vruchten op 't veld. Er was nu niets te verduiken of te loochenen van 't geen een boer in andere dingen wel eens durft en doen kan, en eenieder mocht er vrij zijn oordeel over strijken - 't stond immers langs den weg - en de kenners zegden geern wat er aan 't land te kort of te veel was en wat er aan 't beschot zou haperen ten oogsttijde.

Legijn en Duitschave's vlaschaards waren de beste van de streek; Verschaeve's was nog beter. Veroken's was te mager.

- Dat heeft hij met zijnen chemiek! spotten de boeren. Maar Veroken liet de spotters begaan:

- We zullen zien wat 't were doet en als d'andere gevallen liggen, dan zullen we kouten, zegde hij.

Sobrie had te tijdelijk gezaaid: de grond lag gestremd en de plante zou vergaan. Vermeulens partij was mislukt. En ze zegden en vóor-zegden met een boudheid alsof ze 't weer en 't jaargetijde in hun hand hielden en 't was reeds vernoemd: wie er ‘primus’ zou zijn, dees jaar, en wie zonder wachten, zijne vrucht mocht uitrijden.... om beeten te zaaien

op den vlaschaard. De meeningen botsten ook wel eens en werden de redens weerlegd: 't geen zulkeen aan magerte van grond toeschreef, beweerde een ander, te dunne gezaaid of aan 't ondiepe bewerken van den grond of omdat de akker te grof of te gedempt lag of aan de late koude en de vele regens... maar elk hield zijn redens staande en bleef bij zijne uitspraak.

Wanneer elken vlaschaard besproken en gekeurd was, bleven ze op één punt overeenstemmen: dat Verschaeve dees jaar de pelle zou afbijten en de baas zijn.... en dat Vermeulen's groote partij mislukt was - iets om seffens uit te rijden.

Alevel zegde er niemand een woord aan Vermeulen zelf over zijn misslag - ze ontzagen den fellen boer. Ondereen bespraken ze wat zoo'n mislukte partij wel bedragen moest aan verlies van mest en zaad, maar waar hij omtrent was, zwegen de boeren.

Hij zelve wist het best, hoe 't gelegen was op zijn hoogland; de vrouw die in den achternoen uitgezet was om te wandelen, wist het ook al eer ze thuis kwam; in den voornoen was Louis er palmtakjes gaan steken en had er de boevers ontmoet die er vandaan kwamen. Zoodat er dien avond bij den heerd volle sprake was en al de vlaschaards van de streke vernoemd werden. Algemeen waren ze van oordeel om te boffen op Verschaeve's vrucht.

- Al van éenen voortgang, gepast dikke en

jeugdig, zonder een herelke brand! zei Poortere en de oude werkman die krom gegroeid was van werken op Vermeulen's hof, smekte erbij om de doorvoelde deugd.

- Van al dat ik vlas wete groeien en heb ik dat ooit gezien, meende hij.

- Als een zijdetje zoo effen en te vei noch te mager, bevestigde de boever. - Als 't weder meê wilt zal dat iets worden! De anderen zwegen en antwoordden niet want de spanning woog op eenieders gemoed om 't geen ze wisten en niet vernoemen durfden.

Vermeulen zat te rooken kuimde nu en dan, maar sprak niet.

Louis had den spijt op 't wezen, maar de vrouw, in haar onbewimpelde rondborstigheid, sprak het uit, 't geen de anderen niet durfden.

- Me-dunkt dat 't onze wat dunne gezaaid is.

Een misprijzende grijns kwam op Vermeulens wezen; wisten of zagen ze 't niet dat de brand erin zat en.... maar wat voordeel daarover te zeuren, dacht de boer, hij kuimde en zweeg.

Maar Louis, de zaaiman, was oud genoeg en wist wel hoeveel zaad er gesmeten was en hij achtte het noodeloos om moeders simpel gezegde te beantwoorden.

- 't Is te nat, vrouwe, merkte Jan de boever, 't water kan door de klei niet zimperen - 't zaad

moet vorten in grond die koud en gesloten ligt, en met dien kouden harie zal 't ook wel verachterd zijn.

- 't Zijn almeer de springers, die de stengels afeten, beweerde een werkman, - de springers zitten erop; 'k heb er gepakt met mijne handen.

Hoe of wat, 't was aleven slecht en gebeteren kon het niemand. Iedereen voelde de triestigheid en 't gesprek stokte dan ook, alsof ze er radeloos vóor stonden en niemand het woord kon vinden om de groote gaping te vullen. En de baas, de eigenaar wien 't naast aanging, Vermeulen zat daar te weeroogen en te kijken naar den rook uit zijn pijpe en nu dat alles uitgepraat scheen, stond hij recht om buiten te gaan en, met de hand aan de achterdeur, en alover zijn schouder spotte hij grommend:

- Baleiers! onnoozele wiestergaaien, weerwijsaards allegâre, - wacht, wacht! zeg ik u, - wat klapt ge al van vrucht of van stand? wat is er aan te verleggen? wacht en laat het den tijd om boven te komen! - Wacht tot ge ziet wat het were wil en klapt tòen wie er 't schoonste vlas zal hebben!

Op zijn zware klompen stampte hij over den drempel en zonder verder onbescheid trok hij de deure bachten zich toe.

- Boven komen! spotte Louis, en 't andere knabbelde hij onverstaanbaar tusschen de tanden. Zonder ze 't durfden uitspreken, zat het verwijt

gereed bij moeder en zoon om den boer zijn koppigheid, waarmede hij nu gestraft was; omdat hij tegen alle redens in, zijn eigen gedacht had gedaan. Dat er nooit geen, of heel slechte vrucht zou komen, was hun diepe overtuiging. Aan de moeite of aan den onkost, daaraan dachten ze niet. Maar Louis was gekrenkt in zijn eer om vóor al de boeren van de streek bekend te komen met die domme daad, als 't zoo goed anders kon zijn en veel beter, als hij maar zijn eigen gedacht had mogen uitwerken.

Gelukkig dat 't 'niet altijd Zondag was en men binst de weke geen tijd had om te muizeneeren. De mislukte vlaschaard bleef als een knagende ongeduur op 't gemoed wegen, maar hij lag ver buiten 't hof en niemand ging er derwaard gaan zien, want de andere landnering vroeg de bezigheid der volle wekedagen. De beeten werden gezaaid, de aardappels gepoot en boven de velden en over 't werk daagde in gestadigen gang, de heerlijke zonnigheid en de eerste weldoende warmte van het voorjaar dat naar den zomer draaide.

Nu moesten meiden en andere thuisblijvers op 't hof, waarachtig de buitenlucht niet meer snuiven uit de kleeren der boevers die van 't veld kwamen. Ze stonden er zelve in - haar tijd was gekomen - en ze ruifelden met vorke en drietand de mesthoopen open en breedden de vette op 't land. Dat was

haar eerste werk en na die lange opgeslotenheid voelden ze nu den vrijen wind door haar kleeren waaien, hadden ze voor 't eerst de opene ruimte voor de gretige oogen en mochten ze dan haar bellenden lach uitlaten naar beliefte. Nu waren ze weer in goede bende bijeen, vrij en los, de jonge meiden om te zottebollen. Want een lustige bezigheid was 't met de vorke te werken in den mest gelijk ze 's zomers weleer in 't hooi mochten vimmen. Nieuwe en versch was 't al wat ze zagen en hoe gei is 't in den wind te staan, te midden het speierende groen en haar eigen bonte kleeren te zien schaaieren in 't spel van de levende zon. 't Was een kermis, maar van al te korten duur: haar vlugge armen hadden al te gauw de hoopen uiteen gegaffeld! Dan moesten er eenige blijven om kruid en pemen te rapen waar men zaadvoorde in vervuild land en eenige mochten naar de jonge klaverij om hondsribbe te stekken - maar amper een tijdetje en ze moesten weer binnen en wachten.... Nu ze er eens van genoten en geproefd hadden, was er geen houden meer aan: 't verlangen speelde haar in 't hoofd en vertelden ze elkaar de wondere plezierig-heden van den aanstaanden wiedtijd.

Maar 't verlangen had niet alleen de meiden aangegrepen - alwie nu op 't land verkeerde en wrocht, was onder den indruk en aangedaan door het onbesef baar wonder dat oud en altijd even nieuw,

de groote gebeurtenis blijft van het jaar. Het ontwaken, het levend worden uit de dood, van alle dingen.

Het land, de lucht het water - blad en bloem en al wat leven heeft - de nieuwe groenigheid die uitspringt en oekert onder den lach en 't streelen der zon; het schateren op de velden en boomen van 't duizendmalig getintsel dat heel de wereld inkleedt en optooit met nieuw gepraal. Het vogelvolk komt toe en elk schettert aan een einde en bij de dieren gaat het bloed aan het gisten en schudden ze nu de loomheid af om te stormen met nieuw geweld.

Bij 't inwendig gevoel aan eigen herleven, scheppen de menschen nog 't genot om hun weelde en rijkdom te zien groeien en bedijgen. De uitkomst van hun arbeid krijgt vorm en gestalte. Elk is bezig om de belofte te zien beklijven tot vollen wasdom en beschot, elk volgt awierig den groei van zijn gezaaisel en haast zich om, binst het nog tijd is, alles gereed en bereed te krijgen en, 't overschot van zijn braakliggend land voordeelig te maken. Nu of nooit is er genot in boerennering.

Alle jaren had Vermeulen die vreugde genoten, maar nu was de lente bedorven voor hem. In zijn hoofd droeg hij de angst en de onzekerheid om de mislukte vrucht, de vrucht die hem 't meest belangde. De grimmigheid woelde in zijn zinnen en zijn herte

klopte van spijt en hij liep als een vergauweloosde mensch over zijn kouters. Hij was gewend den kop recht te houden en al wie hij ontmoette zijn werk te toonen - maar nu niet: hij verging van schaamte want iedereen wist nu dat hij de verantwoordelijkheid droeg en dat 't Barbele noch zijn zoon noch zijn werkvolk en was die boerde, maar hij zelf. Dag in, dag uit bezeilde hij zijn doening en dreef heel de bezigheid van de nieuwe dricht maar 't was zonder lust, omdat die verdommelijke vlaschaard zijne ziele teisterde.

Ware 't maar een algemeene ramp over de streek; was hij de eenige maar niet! Hij hoorde en hij zag hoe 't bij Sobrie, bij Verschaeve en bij de anderen gesteld was en hoe ze er hun deugd zouden in hebben en lachen zouden, de welweters! En toch, in de ziele was hij overtuigd dat hij lukken moest, dat er hoegenaamd geen oorzaak en kon bestaan of hoe er 't kwaad op gemaand was of waarom het dezen keer niet steiten en zou? 't Was beste zaad; 't land kende hij als zijn broekzak en 't was onder zijn oogen bewerkt en gezaaid. Had hij maar op iemand de schuld kunnen leggen - 'k schopte hem..... in snot! en hij voelde een lust om een zwaai te halen met zijn been en te stampen.

In 't stille, maar niet zonder dat hij 't gewaar werd, had de vrouwe haar toevlucht genomen tot godsdienstige hulpmiddels: Ze was gaan dienen voor

den heiligen Benedictus; de keersen had ze binst de afwezigheid van den boer op de vaute ontstoken en Hantje, de bedevaardster had den betooverden vlaschaard belezen. Maar Vermeulen loech daarmeê, als boer wilde hij zich niet verloren geven: als 't met goed zaad, in goeden grond en wel gemest, nog niet gaan kon, dan moest hij het met tooverij niet krijgen of met lezen ook niet. De springers waren er van zelfs op gekomen, ze moesten er vanzelfs weer af. Dat iemand ze er met geheime of andere middels afkrijgen kon, dat geloofde hij niet. De eenige vermoedelijke oorzaak was de nattigheid en de koude na de zaaite, daardoor stond de vrucht zoo dun en zoo doorscheede. Maar dàt was ook geen voldoende reden - het hamerde lijvelijk in zijn hoofd en bij stonden wenschte hij dat heel het stuk in den grond zou zinken om niet met een mislukte vrucht bij de boeren van de streek bekend te staan. 't Was de eerste keer dat 't hem gebeuren zou en dat voorzag hij als de grootste schande voor zijn hof en voor zijn goeden naam. Dat zijn vlaschaard kapot geslagen wordt door hemelsch geweld, een boer schikt zich daarin; maar dat hij eene vrucht zaait die niet bedijgt, dat wordt zonder meer op den naam van den boer geschoven.

In huis werd de vlaschaard niet meer vernoemd; 't was te zien dat elk ermede bezig was, maar, om elkaar te sparen, sprak niemand erover. 't Was of

voelde elk voor zichzelf, de schuld van het ongeluk dat door eigen misdrijf, als een straffe op den akker gesmeten was. Vermeulen's wezen gebaarde groote onverschilligheid en aan zijn doening was er geene onrust te speuren - de vlaschaard lag als eene bijveerde, vergeten in de breede achterdracht van 't geboerte. Maar de drie reven in Vermeulens voorhoofd waren gedoken onder den neergeslagen rand van zijn hoed en wanneer hij de kans goed vond, wendde hij zijn wandeling al den hoogkouter en ging hij tersluiks het mennegat op, omdat 't hem bestookte om weeral erbij te zijn en te kijken naar de verandering. In zijne angst en onzekerheid, voelde hij er zich naartoe getrokken als een moordenaar bij zijn slachtoffer. Amper was hij ervan weg of hij twijfelde weeral of 't wel zoo slecht was, of hij goed gekeken had? En dan weer, telkens hij den akker naderde, geloofde hij aan tooverij, aan oogenverblinding - en verwachtte hij er alles te zien in gezonden groei. Maar 't bleek altijd dezelfde ontgoocheling!

Wel God, wat verschil bij andere jaren, toen hij preusch en blijgemoed mocht optrekken en zeggen: 'k ga naar 't vlas eens zien! Toen hij beweren mocht tegen elkendeen: dat hij de schoonste vrucht opdeed van de streek. Hoe treemde hij al meê wie hij tegenkwam om naar zijn vlaschaard te kijken en hoe vleiend klonk het hem toe, wanneer een kennis

zei: ‘Maar boer, hoe doet ge het toch? Wij doen al wat we kunnen en krijgen toch zulk geen schoone vrucht!’ Hoe had hij er meermaals zijn deun in gehad om op de boeren te schimpen.

Nu moest hij in den duik er naartoe en rond kijken of niemand in den omtrek hem zien kon. Met de vrees in 't lijf naderde hij en zijn wezen verdonkerde en zijn onderste lip liet hij hangen, zoo gauw hij boven kwam. En spijt en gramstorigheid voelde hij weeral opkomen bij 't eerste zicht over zijn kouter.

't Was eigenlijk jammer om zien, hoe éenpijlde en doorscheede, bij troepjes de dunne verbleken hereltjes stonden en wat droeve verschoeperde kleur van zieketierigheid! Wat voor onhandige krutter was hier komen mooschen en had er gebeuld en 't land verbeest? Wie had hier - naderhand - het zaad verbabbezakt, gereeuwd, vermoord, of verampeneeld?

Was 't nu maar onder de oogen van den boer niet aangelegd en gezaadvoord, dat hij de schuld ervan op zijn zoon of op een boever kon leggen - hoe had hij er zijn deun en behagen in geschept om zijn gramschap uit te vloeken en te verwenschen en hoe zou hij den dwazekloot van 't hof stampen met een schop van zijn zware kloefen! Maar nu wist hij zich alleen verantwoordelijk: zijn inzicht was 't geweest hier den vlaschaard aan te leggen; zijn koppige wil alleen had het ondanks zijn zoon

en zijn vrouw, doorgedreven. Moest hij nu bekennen dat zij gelijk en 't meest verstand hadden van 't bedrijf? Moest hij 't aannemen als een teeken dat hij oud werd en te suffen begon? Had hij geen begrip meer van land en vruchten? Hij stond nu vóor zijn zoon als een bijzinnige sukkelaar die geen weg meer weet met de gewone dingen en alles verbroddelt door dwaze koppigheid. Van wie had hij 't gehoord overlaatst? Wie had het uitgesproken: dat de haver in de laagte, zoo schoone stond, de haver waar de ‘jonge boer’ het vlas had willen zaaien? - Was dát een eerste tergreden? Wie er nog een woord over durfde reppen, zou hij den nek breken!

- 'K en geef me om zulk een kleinigheid nog niet verloren! meende Vermeulen. Maar een verdoemelijk toeval was 't omdat 't nu zóo moest gebeuren met dien vlaschaard en zijn zoon het gelijk moest halen en dat ze er 't huis hun deugd en leedvermaak in scheppen zouden omdat de ‘oude koppigaard’ gestraft werd.

Vermeulen vloekte waar hij stond in zijn eenigheid op het land. Met zwaren stap overliep hij den akker over heel de lengte - maar éen schoone kant was er aan de partij niet te vinden. De maledictie lag over heel het vierkant. Hier en daar, bij strepen was het vlas uitgekomen en er tusschenin lagen de plekken kaal en naakt als op 't zand bij de zee.

Een onduidelijk vermoeden wekte een twijfel bij den boer, maar hij schudde den kop, neen:

- Hij kan 't niet gedaan hebben, gromde hij. Louis achtte hij er niet toe in staat om kwaadwillig de vrucht bedorven te hebben - en ook:

- 'K zou 't gemerkt hebben, meende Vermeulen, ik stond er immers aan en bij toen hij 't zaaide?

Hij herinnerde zich den heftigen gang van den schoonen zaaiman en hoe 't hem gestoken en gepijnigd had, den kerel zoo forsch en lenig te zien, en hoe hij jaloersch was geworden om de jongheid van zijn zoon, omdat hij zelve dat schoone leven niet herbeginnen kon. Neen, er was eene andere oorzaak -; 't kwaad moest in den grond zitten, in dien verdommelijken grond die leemde en 't water niet wilde opzuipen; de klei die in zijn tetsche ondoordringbaarheid, zwaar als pap, te gisten en te brutselen lag als koekendeeg. 't Lijnzaad moest er rotten en vergaan van koude in dien kloerie.

En in den drang om botsig 't laatste bescheid te weten voor zijne onrust, hurkte de boer zich tegen den grond, mooschte in de eerde met de dikke vingers en bracht er eene handvol tegen zijn gezicht. Hij beduimelde en zocht om de zaadjes te vinden en de levenskiemen te ontdekken. Hij pletse de eerde weer op den grond, veegde de hand af aan zijne broek, maar eenige stappen verder, nam hij weeral eene poote eerde uit eene plek die heel

kaal en waar geen enkel vlaspijltje uitgeschoten was. Hij beerde ze open met den vinger in den palm zijner hand en doorsnuisterde ze als een goudzoeker het doen zou in zijne angst om er de kostelijkheid in te vinden.

Dan, ineens helderde eene tevredenheid over zijn betrokken wezen. Met de nagels van zijn grove vingers pikte hij een zaadje uit en bracht het tusschen de voorste tanden. En terwijl hij het voorzichtig beknabbelde, stond hij als ware 't, te luisteren naar een inwendig geruchte. Hij smekte en verzwolg het terwijl zijn vingers haastig zochten in den kleiklomp om andere zaadjes te vinden. Hij knabbelde er alzoo drie, vier naareen, nadat hij ze zorgvuldig bekeken had en openpletterde op den nagel van zijn duim. Met een zwaai sloeg hij de eerde uit zijne hand en hij grinnikte welgezind en gromde een zwijnsvloek tusschen de tanden. Hij stapte voort, 't land af en gaande groeide de ontroering en doorsidderde de tevredenheid zoodanig zijn gemoed, dat hij begon te weioogen van verteedering.

- 't Leeft, 't leeft, 't leeft! 't Woord danste in zijn hoofd; 't galmde als een breede vreugdeschreeuw door de lucht rondom hem. - 't Rust maar wat; 't zal uitschieten! 't leeft, 't leeft!

De verrassing had zijn verkropte grimmigheid gebroken; als water door een lomme in de dikke ijsschaal, borrelde zijn vreugde, zijn dankbaarheid

en verteedering - 't welde ineens omhoog zoodat hij ervan overdaan was. In een onbewusten drang wendde hij de oogen naar de lucht en zonder 't in woorden te brengen was 't een gedacht van erkentelijkheid voor den Opperheer dat zijne oogen uitstraalden.

Hij had het niet verwacht en hij was reeds zoo vast in 't geloof van zijn ongeluk en....

De nanoenzonne schong zoo stil, zoo goudglanzend stil en warm - die zon zou nu eerstdaags met heur hitte zijn verachterde lijnzaad doen kenen en Vermeulen zou gered zijn en 't geen hij verloren waande zou niet verloren zijn!

De boer voelde nu zoo goed de groote ordening: de machtige geweldige drang naar leven en volmaking; hoe alles, tot in 't kleinste toe, zijn eigen wegen en wetten volgt en komt waar 't komen moet. Zie, rondom stond alles groen en in groei, alles, - want de tijd was daar en 't bevel was gegeven. De vruchtbaarmakende lucht, hij voelde hem, hij ademde hem in, hij rook, hij tastte hem met heel zijn lijf. En de onzekerheid en de angst die hem gemarteld hadden, 't scheen alles zonder reden te zijn want: hoe was hij toch zoo dwaas te twijfelen en hoe was de meening in zijn kop gekomen, dat zijn vlaschaard zou gevloekt zijn om dor te blijven als een steenvloer?! De groei was een jubeling rondom hem en 't zaad dat hij vreesde dood te zijn, het sliep maar wat - 't zou uitschieten!

Een vlaschaard zou het worden van twee, drie voortgangen, maar een vlaschaard toch, een levende vlaschaard en de schande van hem te moeten uitrijden was nu medeen geweken. Wat een troost voor het hooghartige gemoed van den pezigen boer en hoe was zijne verantwoordelijkheid nu gedekt tegenover zijn volk! Ja, hij was de oude maar altijd stevige Vermeulen, de beste boer van 't land. - Laat ze maar, de zeerloopers, binnen een paar maanden zullen we zien wie er 't eerst toekomt!

Toen hij 't hof naderde, hield hij zijne blijdschap in en zijn wezen kreeg weer dezelfde statige uitdrukking van altijd. Nu wachtte hij gerust den stond af dat er iemand een woord zou reppen over 't vlas. Verder bleef hij gesloten, maar zijn wederwoord had hij gereed. In zijn overmoed hield hij ze allen onder zich en hij bleef wie hij was: hoog in zijn eigen meening.

Nu hij weer vast van zinnen, gerust, en met den buik uirgesteken en de lippen overgekruld, op zijn zware beenen over 't hof liep, droeg hij weer de zekerheid dat alles in orde was en hij wilde aan zijne angst niet meer denken. Bachten zijnen rug hoorde hij wel nu en dan een woord, maar nooit genoeg waar grepe aan was om zijn gemoed aan den spotter te luchten en hij wachtte nu nog maar en volgde den gang van het weder om 't wonder te zien gebeuren op dien betooverden akker.

II

Af en toe wankelde het weder nog altijd en de koude regens vielen te zwaar voor de jonge vruchten. Er werd geklaagd en geknoterd bij de menschen die gemeend hadden dat de zomer reeds begonnen was; maar menigeen troostte zich in 't vooruitzicht van de kruisdagen en men hoopte dat de groeite en de warmte daarna zou aanvangen.

In 't keeren van 't seizoen wordt de zegening van den Hemel afgesmeekt over de vruchten der aarde en de bewaarnis gevraagd voor den nieuwen oogst. Groote regens, groote droogte, onweer, hagelvlagen of onmatige hitte en andere rampen, moeten van 't veld geweerd worden - alles ligt in Gods handen en alles wat buiten groeit staat bloot aan 't hemelsch geweld - dat weten de boeren. Daarom stellen zij hun vertrouwen in die openbare smeeking en elk voor zich, houden zij eraan, ernstig hunne godsvrucht te volbrengen.

Waar 't andere morgenden in de weke stil is en verlaten op de plaatse en rond de kerk, komt vroegmorgens al het volk nu ter kerke alsof het Zondag ware. Op hun kloefen en in hun wekedaagsche kleeren, met mutse en blauwen kiel gelijk ze werken op 't land, met de eerde nog aan hun kleeren geplakt, komt het mannenvolk; in haar zwarte mantels

gehuld zijn de vrouwen en de meisjes, wit en zwart of anders vaal gekleurd, zijn haar afgedragene kleedjes. De kerk is vol lijk 's Zondags. Na de mis begint de processie. Niet lijk op half-oogst, maar zonder praal nu of opschik, in allen eenvoud geschiedt de ommegang want 't is eene smeekbede en geen feestvieren. De missedienaars - kleine pastortjes met wit roket - dragen kruisstok tusschen twee koperen kandelaars die blinken. De pastor volgt in purperen koormantel, draagt het heilige kruis met de relekwie, het kruis waar de stralen flikkeren op al de hoekjes van 't gefatsoende zilver-en-goud. De koster draagt het boek. De veldwachter houdt het gescheid en weert de knechtejongens die druistig en geweldig, stooten om de eersten te zijn in den aanzet. Een dikke bende parochianen puilt ter poorten uit, - boeren, werkvolk, arm en rijk, al één bende, komen ze met ontblooten schedel in 't schelle licht op het voorplein en de stoet zet uit. Daarachter komt de zwarte drom der vrouwen met de meisjes en kinderen als heldere vlekken tusschen 't zwart der mantels. De boerinnen zijn er bij, de boerendochters en de vrouwen van te lande uit de kortwoonsten - al wie van huis kon, volgt de processie. 't Speierende witte missegewaad van pastor en kerkvolk en 't spietsend schichtsel van koper der kandelaars - heel het hoofd van den stoet is verdwenen den hoek om; 't straatje door, tusschen klooster en

pastorij, verengt en smalt de bende in het kerkwegeltje en breidt plots weer in zijne schoone breedte open over de dorpsplaats en verengt weerom in 't nauwe straatje bachten de brouwerij, bachten de huizen der plaats in de schaduw waar 't gezang van pastor en koster klankvoller dreunt tegen de wanden der gevels. Dan ineens, als in een hevig lichtbad stroomt de stoet open over den breeden eerdeweg en liggen de velden onmetelijk in 't nuchtere zonnedampen van den meischen morgend. Links en rechts zonder gracht of pale, vlakt het land wijduit en over heel de verte pinkelt de dauw op het jonge groen. In een einder van blauwen damp ligt de vallei, met één blik te omvademen; de lucht is goed en over heel de verte gaat er geen geruchte. De vele voeten schoffelen in 't zand en aan 't hoofd van den stoet in ijler galmen, vordert de pastor met den koster zijn lange litanie. De zonne schettert op de witte koorhemden die glimmen en straaltjes schieten uit elke ronding der koperen kandelaars. Het kruis steekt hoog op in de lucht, het kruis dat den weg opent en aanwijst; als een sleep volgt het heir der bedevaarders over den slingerenden zandweg door de velden.

Leeuwerikken stijgen en dalen aanhoudend en schuifelen en knetteren terwijl de heiligen uit 't paradijs vernoemd en aanroepen worden met een altijd weerkeerend: ‘Ora pro nobis’. De vinken

slaan, de musschen piepen en al het vogelvolk viert kerremis in de zon terwijl hier luidop al de kwalen en rampen die van 't dorp moeten geweerd worden, in lange reek achtereen volgen met een altijd herhalende drieklank: ‘Libera nos Domine’. Die twee stemmen galmen nijverig op éenzelfde maat, in éenzelfde herhaling, dweers door 't gezang der vogelen en de groote bende volks die zwijgend volgt, schijnt in aandacht en deemoed te luisteren en bidden stille meê, elk volgens zijnen zin en stand van eigen nooddruft des gemoeds. Maar buiten de gedachten die eensdeels zijn bij den zin van hun gebed, komen de uitwendige dingen hun aandacht verstrooien. De oogen volgen rechts en lings de velden langs den weg. De landman let op de vruchten en den groei en daarbij denkt hij aan den boer of pachter die hier geakkerd heeft. Gedachten volgen gedachten en geleidelijk laat hij zich gaan in zaken van beheer, van huishoud en van leven. En telkens wisselt de gedachtenreeks weer af, zoo dikwijls er een andere vrucht of een ander stuk lands onder de oogen komt. Boeren of pachters die een vrucht staan hebben langs den processie-weg zijn er meer in belangd. Lange te vooren zijn hun gedachten er mede bezig en wanneer ze hun eigendom genaderd zijn wordt er al een stootje gegeven aan den elleboog van den gebuur en een woordetje gefluisterd:

- Wat zeg je? - Schoone vlaschaard!

Een hoofd knikje, een monkelplooi zijn nu van veel bedied en zeggen veel op dat oogenblik - er komt afgunst in 't spel en hooveerdigheid woekert diepe in veel boerenkoppen. Maar nu is de eigenaar met de bedevaarders zijn eigen vrucht voorbij en hij heeft er niet aan gedacht dat 't de gunstige stond was waarop hij in allen deemoed den zegen over zijn akker vragen moest. Nu is hij aan 't bekijken hoe de vruchten staan van een anderen boer die zijn vriend of zijn vijand is en met genot of met afgunst vergelijkt hij den stand en de groeite en zegt hij zoetjes zijn meening tegen den boer die neffens hem gaat. Aan den omdraai van den karreweg, wendden velen 't hoofd naar achter om de bende te zien die volgt en meten ze met een blik den langen stoet die in den krook van den weg naslingert. Het zicht van al die ontbloote hoofden en ingetogen wezens stemt weer tot inkeer en met goed voornemen wordt het gebed hervat of den zang van den pastor gevolgd. Maar de buitenmenschen die heel zelden dien ommeweg alhier deden, merken al gauw weer iets nieuws dat hunne godsvrucht afleidt: een gevelden boom, een nieuw aangetrek van 't een of 't ander hof, een koppel peerden op 't veld... onbewust zijn ze weer ver van hun gebeden af. Waar er landlieden te werken staan als de processie voorbij komt, houden zij stil, doen de muts

af en staan ingetogen zoolang tot de stoet voorbij is.

Langs Veroken's hof gaat de processie en voorbij Lamon's meulen; door Duitschave's kouters en langs Verschaeve's weide. Morgen neemt de processie een anderen weg; voorbij Verschaeve's hof, alover den kapelle-kouter en den derden dag: langs 't Hooge door Vermeulen's landen en Sobrie's hof en het Vinckenbosch.... Al de bijzonderste straten worden begaan, drie dagen naareen, door de drie wijken en elken boer krijgt zijne beurt in de algemeene zegening der vruchten. En drie dagen naareen worden de landen en kouters bekeken en beoordeeld en heeft iedere landman een algemeen overzicht en een meening over de werkwijze en stand van al de velden over heel het dorp en weet een ieder te zeggen hoe elken boer geboerd heeft en wat hij zal opdoen met den oogst.

Uit den mulden zandweg geraakt de processie op de kassei van de groote dorpstraat en gaat er een toegroeiend geruchte van kloppende kloefen naarmate er meer volk den hoek omslaat en op strate komt. Tusschen de huizen krijgt de galm van den zang een anderen klank en vergaat hij in 't gedruisch der holleblokken en 't rammelend geklop, wanneer de stoet op de dorpsplaats gekomen is. De eersten zijn lange reeds de kerke binnen en altijd anderen komen nog toe die effenaan verdwijnen in de opening van 't donkere kerkportaal. De vrouwen

zijn bestoven en volgen haastiger om de voorsten in te halen. Wanneer heel de lange eind door de opening van dien zwarten kerkmond naar binnen is, wordt het weer stil.... en binst den stond van plechtige rust wordt voor 't laatst den zegen gegeven over de menigte met de heilige relekwie. En dan, zoo aanstonds braakt en brobbelt het volk ter kerke uit in een roefeling om al ineens weg en naar buiten en stroomt de menigte groeiend met altijd nieuwe bijkomers open op 't kerkplein en gaat elk zijn wegen, al drie kanten 't dorp af. Aanstonds en zonder letten zal al het volk aan 't werk zijn.

De plicht is volbracht, 't goed betrouwen verblijdt de menschen en die uchtend reeds geeft de belofte van een prachtigen zomerdag.

Twee dagen naareen ging Vermeulen de processie mede alover 't veld en biddend met de menigte keek hij rechts en links en zag er veel kouters en vlaschaards die schooner waren dan de zijne. Maar hij koesterde geen afgunst, zijn gemoed bleef gerust. En den derden dag, toen de beêvaart langs zijne velden moest voorbijgaan, was hij weerom in den stoet en ging hij zonder davering te voelen voorbij zijn hoogkouter. Hij wendde er het hoofd niet naartoe maar hij luisterde gespannen om een woord of eene spreuke te vernemen over zijn mislukte vrucht. Nu had iedereen het gezien en zou 't overal vermaard worden hoe 't op Vermeulen's vlasland gesteld was, maar:

- Ze zullen zooveel te meer staan gapen, later, meende hij en zweeg.

De boerin had al heur vertrouwen en heur laatste hoop gesteld in de zegening der kruisprocessie en liet het overige in Gods handen. En zij vond zich waarachtig niet bedrogen in hare verwachting. Want in een haal begon nu een gang van schoone dagen die den zomer inleidden en bij der ooge zag men de vruchten bekomen.

Het bleek allicht dat al het klagen en roepen voorbarig geweest was en de dricht toch niet verloren zou zijn. Met de eerste hitte verging het onzichtbaar kwaad overal; de kwijnende vruchten kregen sterkte en groei en schoten op in 't broeden van de zonnewarmte. De vlaschaards die verbrand, afgeëten en in hun vonnis lagen te wachten om uitgereden te worden, veranderden en verbeterden zoo zeer dat 't ongelooflijk was. Waar de eerste voortgang twee duimen hoog stond, kwam er nu leven op de kale plekken waar het zaad mislukt was, en stonden de nieuwe uitkomers reeds zichtbaar, gruisdikke vermenigd zoodat ze hunne eerde dekten. 't Boerenjaar was weeral gered en de zomer zou alles nog goed maken.

- Wat zult ge nu zeggen? begon Vermeulen die zoolang gewacht had van spreken. Had ik naar u geluisterd, de vlaschaard was reeds uitgereden!

Barbele had er eerst versteld staan op kijken als

op een mirakel en ze schreef de redding toe aan de processie:

- 't Is sedertdien dat de beternis gekomen is, meende ze.

- Voor een beetje verachtering, schreeuwt en roept ge en geeft ge u verloren, zei Vermeulen -; ik en heb geen stonde getwijfeld of 't zou een vlaschaard worden.

- Een vlaschaard kan 't wel worden maar schoon vlas en zal 't in geen geval zijn, meende Barbele.

- Schoon, wie zegt dat? En waarom niet?

- Hij is van twee, drie voortgangen, dat is voor een ieder te zien, duwde de vrouw hem toe.

- Dat zal uitgroeien. Dat groeit uit! Binnen eene maand is hij effen als een water, beweerde de boer.

- En heeft hij de andere vlaschaards van eersten voortgang ingehaald, spotte de boerin; - we kennen dat uitgroeien! Zie maar Sobrie's vlas en Legijn's - wat wilt ge altijd de welbekende waarheid bestrijden? - Dàt zijn vlaschaards. We staan alleszins aan den steert dees jaar en boffen moeten we niet. De wiedsters zitten reeds in Legijn's vlas en 't onze is nog aan 't uitkomen.

Vermeulen voelde den spot en dat ze de schuld nog altijd op hem wilde leggen en daarmede had ze 't verkarid bij den boer. De vreugde van zijne ontdekking was ineens te niete en zijne grimmigheid kwam haastig weer boven. Hij tinselde haar woorden

na en zonder ander reden - 't eene bij 't ander voegend - begon hij te schelden en haalde hij alles uit wat hem sedert lang op 't gemoed drukte. In 't haastig uitbrengen verslikte hij in zijn woorden, werd purper in zijn wezen en verloor den adem. Recht en krom, hij roefelde alles eruit, gelijk 't hem voorkwam: dat 't werkvolk moeilijk en slecht was, door hare schuld; dat zij en die nietweerd van een zoon, zochten baas te spelen op 't hof....

- En uwe twee snelle dochters! riep hij, ik en ken ze niet meer! gij maakt er snufjuffers van dat 't een schande is voor 'nen boer!

De doening en de levenswijze van zijn dochters lag hem 't opperst en 't deed hem deugd nu een reden te hebben om zijn mistevredenheid daarover eens uit te spuwen.

Met 't paaschverlof waren Louise en Anna drie weken thuis geweest en drie weken lang had de boer dingen moeten aanzien en laten gebeuren die tegen zijn aard stootten. Korzelig had hij geloopen en op de tanden gebeten maar gezwegen had hij omdat hij er geen pak aan vond. In 't begin reeds had hij noode toegegeven aan zijn vrouw om de twee meisjes naar de kostschool te laten vertrekken; eindelijk had hij toch toegegeven omdat ze hem overhaald had met redens: dat 't nu geen tijden meer waren gelijk voor vijftig jaar, - dat 't een plicht was de kinders eene behoorlijke opvoeding te geven en dat hij zijn

aanzien moest behouden tegenover de andere boeren die ook hunne kinderen uitzonden.... Maar dat het zoo verre zou gaan, of dat het zoo zou uitloopen, had hij nooit durven denken. Ze waren nu groot gegroeid en mensch geworden en terdege bekwaam om op 't hof te helpen. Maar, zend eens uw kinders van huis, hoe krijgt ge ze terug? Vermeulen herkende zijn eigen dochters niet meer; hij was verlegen om zijn mond open te doen in haar bijzijn. Ze zaten me daar toegeregen van onder te boven in een zwart kleed en heel haar doening, houding, stap, tot haar glimlachjes toe, hadden ze aangeleerd en van ruischebuische boerenkinders gelijk ze vertrokken waren, zaten ze daar nu heele dagen aan haar eigen dingen bezig, - aan brol en tuitelingjes waarvan de boer geen inzicht of begrip en had. Werkvolk, meiden, beesten, stallen,.... 't was of 't haar niet aanging, of 't niet bestond. Al haar doening gebeurde in de beste kamer; en in die beste kamer die anders éenmaal 's jaars open ging - als 't kermis was - kwamen nu vriendinnetjes van eender allooi, op bezoek en men deed wandelingjes onder een zonnescherm in de weide en naar het boschje en daar zaten de princessen uren aaneen te kokkerullen in de lovie van den lochting. Drie weken lang, bij elk getijde hadden die keppekinders aan een tafeltje alleen en uit eene panne afzonderlijk zitten kezen en wanneer ze 't woord tot haar ouders geweerdigden te richten,

was 't om te zeggen wat er al diende veranderd en gedaan te worden eens dat ze voorgoed haren intrek zouden nemen hier in huis! Eens!... want 't scheen nu dat hare opvoeding nog op verre na niet voltrokken was. En moeder gaf maar altijd toe, liet maar altijd gebeuren, bekukkelde, betoefelde en fleisterde en hield den boer buiten de wete en zegde hem wat ze wilde vermaard hebben.

Heel de goddommelijke boel hing hem uit de keel en zou hij buiten stampen.

- In den stal zijn ze niet eens geweest! maar kunnen ze wel de kalijnen met zulke schoentjes aan de voeten en frullen aan haar rokken? Waarom staan de kloefen niet gereed tegen dat de dochters thuis komen of zijn haar voetjes te fijn geworden voor zulke dracht? - Dat zijn mijn dochters niet! zwoer Vermeulen; ze zijn beschaamd dat ze van den boer zijn! 'K ben blij dat ze vertrokken zijn, 'k moet ze niet meer onder de oogen hebben: zorg maar dat ge een paar heeren gereed houdt tegen dat die vervloedige opvoeding voltrokken is! spotte hij. Nu zijn ze weer weg - 't werk komt aan en 't moet door vreemden gedaan worden - en in plaats van hulpe, hebt ge'r nog werk mede om bucht gereed te maken voor die snuffen! En hebt ge 't gehoord hoe ze hier zullen ambachten eens dat zij t' huis komen? 't huis onderst te boven en alles in 't nieuwe - heele dagen kermis en muziek! niets anders

meer tenzij mijken en smijken en vetleggen!...

- Maar, maar, suste de vrouw, dan gaan ze aan 't werk gelijk alle boerendocht ers effenop - ge zult wel zien: 't is zoo erg niet - ge zijt altijd te geweldig. Gaat ge uw kinders in de wereld laten zonder begrip of geleerdheid? Ge zijt altijd eene halve eeuw ten achter.

Maar er was geen middel om Vermeulen redens te doen verstaan of met hem den effenaar te houden; hij was te zeer verontweerdigd en zijn dochters hadden hem te zeer verbaasd met haar aangeleerde voeren.

- 'K zie ze al gaan met den melkemmer over den messing! spotte hij.

- Er zal wel ander werk te doen zijn voor haar, meende de boerin.

Maar Vermeulen zette nu wijde oogen open:

- Ander werk? riep hij, hoe meent ge 't dat we hier zulke dingen zullen gedogen? werken zullen ze, gelijk ik 't in mijn huis en in 't uwe gezien heb!

- Sei, Sei... en ge zijt de eerste die 't niet zoudt toelaten... zie naar Verokens dochters en naar Sobrie's... merkte de boerin en ze stelde zich vierkant tegenover hem.

- Wat meer is: Met Louis handelt gij naar uwen zin; Louise en Anna houd ik in huis: de zoon is de uwe, maar de meisjes zijn de mijne!

- Zet ze in een glazen kastje tusschen twee kandelaars! riep de boer. Maar al wie op 't hof

woont, moet werken: uwe dochters gaan meê met 't volk naar 't veld en in den stal zullen ze zijn en bij 't werk, overal.

Daarmede vertrok hij uit de keuken en sloeg de deur bachten zich toe.

Hij deed de ronde op 't hof en knechten en koeiers kregen zijn slechte luim te boeten. In zijn eigen vloekte hij: dat 't niet gebeuren zou; dat hij ze wel ambachten ging... maar in 't ware wezen zag hij 't kwaad zoo onaantastelijk en 't vrouwvolk kende hij zoo sluw en eendrachtig in haar voornemens zoodat hij met al de hardnekkigheid om 't vol te houden en zijn wil te doen, zich op voorhand verloren gaf en... ook al besloot te berusten en af te wachten 't geen onvermijdelijk komen moest.

't Geen hem met zijn zoon te ondervinden stond mocht hij met zijne dochters 't zelfde verwachten: ze waren ook al buiten hem gegroeid, met eigen wil en eigen meesterschap stonden ze tegenover hem en voelde hij ook dat zijn ‘grepe’ haar in geen bedwang meer houden kon - dat hij zelve ging toegeven en zich schikken naar die nieuwe macht die opkwam als eene noodzaak, en alles overweldigen zou.

Gelijk in 't handhaven van zijn meesterschap over zijn grootgeworden zoon, hield hij zich uitwendig streng, maar bachten de stoerheid van zijn hardvochtig wezen onder de korst van zijn gereuveld voorhoofd, in 't diepste van zijn gemoed, hield hij

't verdriet geborgen en de triestmoedigheid omdat de zaken zulk eene wending namen. In een vlaag van ongeduld was het losgeborsten en opgesporeld, had hij de schuld op Barbele gelegd. Maar wie had er schuld in? Hij zelf evenveel als zij, had er schuld in en de menschen rondom en de tijd, 't deed er al het zijne toe om hem van zijn kinders te vervreemden. In een halven leeftijd had hij het rond zich zien veranderen en een deel van zichzelf had hij losgelaten, de stevige boer; hij voelde zich meegesleept in den draaienden drang der nieuwe dingen en geplogenheden die vroeger onbekend of van den booze waren. Zijn weerzin vocht ertegen, 't knaagde zijn geweten telkens hij in iets had toegegeven, maar het kon niet anders. Met zijn boerentrots stond hij tegenover de boeren die boven hem wilden kraaien en zij haalden het van de duivels uit om ‘groot’ te doen. Mocht hij dan zijne dochters beschaamd laten staan tegenover dochters van krotekappers en boerkes van niemendal? Van den eenen kant wilde de ‘oude’ Vermeulen dat alles ging en bleef gelijk in zijnen tijd - wilde hij zijn dochters zien als struische blokken, boerendeernen van 't vlaamsche ras, met heur hert op heur lippen en heur ziele in heur oogen; meiden lijk peerden die lachen als er leute is en uitgeven 't geen ze in hebben en werken nevens den sterksten werkman... Van den anderen kant wilde de stevige ‘heerenboer’ de eerste en

de opperste zijn boven de andere boeren omdat hij de rijkste was en wilde hij dochters op zijn hof als praalstukken in de weelde van haar jeugd en schoonheid zonder meer, zoodat ze over heel de streek vermaard zouden staan als wonderheden. Maar de gewone Vermeulen van-alle-dagen was zich alleens niet bewust van dien tweestrijd. 't Was maar wanneer Barbele hem de zaken voor oogen legde en hij in 't nauwe gebracht werd door zijn eigen bewijsvoering, dat hij voelde: niet te weten wat hij wilde en hij niet zeggen kon hoe 't naar zijn meening hoorde te zijn. Dan lapte hij het eenvoudig eruit en zou de zaak effen maken met een stomp van zijn zware kloefen.

Dat waren zijn kwade vlagen, maar eens dat hij weer buiten op zijn veld was en met de landnering en bereddering in zijn hoofd zat en de grooternstige werking volgde, was de peuterige onrust om al die kleinigheden gauwe vergeten en werd hij in schijn medewillig. 't Groote bedrijf dat hij overal doende zag, kalmde hem weer en dan voelde hij spijt om zijn buitensporig opschieten en bewonderde hij 't zachtaardige gemoed van zijn goede Barbele. Hij droeg dan ook geen wrok over hunne oneenigheid maar vernederde zich ook nooit om onschuld te vragen: hij was het eenvoudig vergeten en met zijn zelfde gewone uitdrukking van bezigen boer, vroeg hij bij zijne thuiskomst: - Hebt gij al voor wiedsters

gezorgd? 't Vlas is bekleven, we zullen er haast moeten aan vallen.

Van 't vrouwenwerk op 't hof trok Vermeulen zich niet veel aan en liet zijn vrouw alles bedisselen. Die omgang met meisjes en wijven vermeed hij want dat goedje woekerde als een eigen wereld waar hij geen inzicht op hield. Hij keek enkel waar 't werk verricht was en donderde er dan wel op als hij 't noodig vond.

Zoodan miek de boerin er den volgenden Zondag haar werk van om al de vrouwen en meisjes te gaan vragen die zij krijgen kon. Eerst ging ze bij deze die op 't goed van de hofstede woonden en dan al de kortwoonsten en kaveeten af van wevers en zwingelaars, bij al de koeiboertjes waar meisjes of vrouwen konden gemist worden.

- Hoe meerder hoop, hoe eerder gedaan, meende zij en: 't gaat al met één moeite door.

Ze vond er niet veel meer sprekelijk: 't meerendeel waren reeds bij andere boeren aan 't werk, andere waren reeds afgedankt maar hadden zich elders toegezegd. Maar zoogauw er sprake was om naar Vermeulens te gaan, was 't gegeven woord lichtelijk verbroken; want iedereen wist dat 't er beter was dan elders voor wat kost en huurloon betrof en 't jonge volk vooral hield ervan, omdat de vrouwe goed de leute en zotternij verdragen kon.

Alzoo kreeg Barbele wiedsters zooveel zij wilde.

III.

Een maandag-morgend met 't pikken van den dag kwamen zij opgesteken van alle kanten. Kraaknet in haar versch gewasschen zomerlijvetjes - bleekblauwe, bleekroze, getjieperd, getikkeld of gebloemde katoentjes - en kortgerokt in donkerder ondergoed, kwamen de meisjes pertig uit en zwaaiden den breedgeranden strooienhoed aan de hand of droegen de lichte kloefjes en liepen vrij op de bloote voeten. De bleeke, de bruine, de koornblonde van haar, al dooreen, kwamen en vergaârden zij op de groote werf van 't hof waar 't allichte schetterde en kraaide met al die snelgetongde stemmen dooreen. Meisjes waren er als eerste-communiekanten die de kinderrokjes nauwlijks ontgroeid waren en nuchter en bedeesd afgezonderd stonden te zien; opgeschoten overgroeide langsels waren er die voor den eersten keer den trek meêmieken van den eenen vlaschaard naar den andere. Half-volgroeide meisjes met de slenderige losheid in de leden nog en de argeloosheid op het bloedlooze wezen. Meisjes als maagdekens uit de congregatie die niet wisten hoe doen in haar schroomvallige bedeesde zedigheid. Maar meiden ook met volle leden en rond, gemaakte lijf, vol in het spannende katoen van haar jakje en geheupt als boterstandetjes. Meiden als bendepeerden, klibberig, met wangen als appels en oogen die

schichtig en stout rond keken en met eene lachreden of eene uitdaging altijd gereed op den mond; of schuw gelijk musschen de armen gekruist in mijde gebaar over de al te schoone borst. Getrouwde vrouwen liepen er ook tusschen met haar zuigelingen mede. Magere wijven met de stemme scherp als een mes en die altijd 't hooge woord voerden. Wijven met de ellende van 't leven op 't aangezicht omdat ze overvoerd van werk, bij dage bij den boer zijn en bij nachte thuis beulen om alzoo den boel in gang te houden. En menige oude kwene was er tjankend afgekomen met een mannenvest aangetoorteld en een baalzak om onder hare knieën die stijf waren van de jicht. Jong en oud, alwie maar eenigszins uitkon was opgekomen en in dikke bende stonden zij hier bijeengesneeuwd op de werf.

In afwachting van de koffie stonden zij koutend, speelden de jongsten of stonden bij troepjes vertrouwelijk te vezelen, vormden alzoo een bonte wemeling verschillend elk tot elk, maar gelijkig in 't algemeen.

Zoogauw de huisdeur openging stormde de bende naar binnen en sprong al wie kon om 't eerst op de bank bij tafel te komen en slorpten zij de warme koffie binnen en aten van de hooge hoopen boterhammen tot er geen enkele meer overschoot. En roef, brobbelde 't vrouwvolk weer buiten, trokken d'eene voor, d'andere achter, zwaaiden den voorschoot over den schouder, den strooien hoed of de

kloefen aan de hand, stoeiden en speelden en spotterden zij vooruit met geweldig geschater van stemmen, de hofpoort uit, over de brug van den wal, door de dreef, den weg op naar den vlaschaard.

Dien eersten dag leidde Louis de bende naar 't werk. Ter plaatse keek hij hoe de wiedsters elk bij zijne weerga, in de mete schoven en op éene, lange lijn, den eersten gang inzetten aan 't hoofdeinde van den kouter. Ze kropen vooruit op de knieën, 't lijf voorover gebogen, rustte op den gestrekten linker arm als op een pikkel terwijl de rechtere hand alleen werkend was en 't onkruid wiedde tusschen de teedere vlasherels.

Bachten de reke stond Louis in zijn lengte en keek over heel de lijn als een opzichter over een ploeg werkvolk.

Na de eerste stilte van 't aanzetten begonnen de wiedsters in haar doening te geraken en gebaarden ze niet meer te merken dat de jonge boer bachten de reke stond. Het luide getater brak al drie, vier kanten uit en waar er twee of meer vriendinnetjes bijeen gebuurd zaten, ging het gesprek vertrouwelijker of vezelde men.

Louis gaf er geen acht op, hij stond te kijken en 't verpreuvelde zijn zinnen met den schoonen morgend in de meie, te voelen hoe rustig het was rondom, verre en bij, en hoe die ruste overeenkwam met zijn eigen gerust gemoed van binnen.

De uchtendsmoor was effen opgetrokken onder de zon en op de vlashereltjes over heel het veld, beefden de dauwdruppels als een ruizeling van perels over een grond van groen legwerk.

De tinteling verbijsterde de oogen van den jongen boer. Verder, op de lage landen dreef de smoor als een gloed van levende rood waar boomen en huizen verneveld zaten in dien zonnedamp. Op de versch omploegde landen lagen de draden der kobbenetten als gevlechteld zijdespinsel en waar de zon erop glansde wemelde heel het vlak als een roerende water. Op de hoogten was de lucht helder en blekkerde 't wit en 't rood der huizen en hoven op de afgelijnde landauwen in ongenaakte reinheid. De jonge kerel stond en mijmerde zonder zijn gedachten te volgen, hij onderging de schoonheid van den uchtend en voelde de weelde met 't groene vergezicht vóor hem en 't hooge blauw van den hemel boven zijn hoofd. En moe van 't stille staren keek hij naar niets meer en kwam er een begeerte naar iets ongrijpelijks in zijn gemoed, iets dat hij niet noemen kon - 't was lust en weemoed tezelfder tijd en 't eene noch 't andere... Hij volgde de leeuwerikken die opschoten en neervielen beurtelings met een blijheid van nooit voldaan geschuifel. De stemmen der wiedsters klonken als ijle geluiden zonder zin in de opene lucht mede met al de andere geluiden van den morgend. In het

eiken boschje helmde 't geschuifel en gezang der merels en nu voelde Louis den lust om ginder in de goede schaduw wat te gaan liggen. Zonder gerucht te maken vertrok hij al over den vlaschaard en liet hij de goede wiedsters aan hare bezigheid.

Een meisje heel alleen uit heel de bende had er 't weggaan van Louis bemerkt en tersluiks, al over haar schouder loerde ze waar de jonge boer verdween in het boschje. Alsof er een wolke voor de zonne schoof, verbleekte de helderheid rondom vóor hare oogen. Van heel de bende was er geen eene die zoozeer gehaakt had en verlangd naar 't nieuw vertij op den vlaschaard, lijk dat meisje en die uchtend dat ze voor den eersten keer meê mocht, was de gelukkigste stonde van haar leven,

Rieneke was onlangsleden een kind nog, met al hare bevalligheid die ze van huis meêbracht op 't hof gekomen en was de eerste jaren van haar dienst, in eenzame afzondering op de weide geweest en in de stallen bij de koeien en niemand op 't hof had er veel acht gegeven op het vroolijke kind dat altijd in haar eigen leute miek en zingend over de wereld liep. Ze was nog maar vijftien jaar oud maar volgroeid en volvormd was ze als eene van twintig. Een ruischebuische, kloek van beenen, rond van heupen, vol van lijf en rank van leden, met een aanzicht als een zonne en een kop koornblond haar dat altijd wijd op en verwerreld

stond en waaronder haar oogen blonken als karbonkels. 't Bleekroze vel van haar wezen was teeder als de dons van ongeplukte pruimen maar de zonne kon het alevenwel niet tanen; en tusschen de malschvleezige lippen blonken twee reken lavoorwitte tanden altijd bloot omdat ze altijd even welgezind was en van 's uchtends tot 's avonds weerklonk heur stemme en haar lach als een aanhoudend gerinkel over 't hof.

Om haar onberoerbare welgezindheid en haar schalmend gezang en gelach had ze den schoonen aarname gekregen van Schellebelle.

Schellebelle was van elkeen geern gezien om haar lustigheid; elk die haar betegende riep haar een schoon woord al was 't maar om er een schooner terug te krijgen. Rap aan de hand, overal bij, nooit moe en altijd werkenslustig, legde ze de bezigheid af van een deurslegene stalmeid. Vrouw Vermeulen had haar bijzonder geern om haar gedienstigheid en als er iets moest gedaan zijn, riep de vrouw van nu voort altijd naar Schellebelle.

Dat er in het hoofd van het meisje, buiten haar lustigheid en haar lachen, iets anders en dieper in haren zin stak, vermoedde niemand - ze kenden enkel haar open rond, gezond vroolijk wezen. En 't meisje was zoo zot niet om alles te vertellen wat ze zelf wist en gevoelde.

Nu hadden de andere meiden in den laatsten tijd Schellebelle zooveel wijs gemaakt van 't geen

er op een vlaschaard onder de wiedsters gebeurt, dat 't meisje er nachten naareen haar slaaprust bij gelaten of er telkens weer van gedroomd had. 't Meisje haar gemoed was zoo rein als de meimorgen zelf en 't minste wat er haar in de verste verte van leute of vertij werd aangekondigd, weerklonk in haar herte als eene feestklok en ontvlamde zij in uitbundige tevredenheid en geestdrift. Zonder dat ze raden kon wàt het eigenlijk worden moest, had ze de dagen geteld en eindelijk vol van allerhande verwachting was de eerste dag van haar geluk aangebroken: heel de blijde stoet van meisjes was afgekomen en gearmd tusschen twee van haar soort die ze kende, was ze welgemoed opgetrokken. Alzoo zat ze nu tusschen Marietje Verlinde en Fientje Vandoorn en onder huns gedrieën waren ze in stil gesprek.

Van den morgend was alles best begonnen: het weder was warm gelijk het behoorde voor wiedsters. Het vrije veld lag open vóor haren blik... maar dat Louis meê was naar 't veld, dat was iets wat ze niet verwacht of vermoed had en haar nu bijzonder deugd deed. Ze zegde het aan niemand - maar overal waar ze den boerenzoon in de nabijheid wist, voelde ze zich gelukkig en voldaan. Hoe het kwam of dat het zóo was wist ze niet en had ze nooit aan haar zelf bekend - ze voelde het enkel zoo.

Daarom was het alsof er iets verduisterde rondom haar, toen Louis zich verwijderd had. Maar nauwlijks

was het geweten bij de bende dat ze alleen waren of 't gelach en 't geroep galmde luider over heel de lijn en een werkwijf zette met slepende stem het vlasliedje in en 't klonk als eene weêklacht over den kouter:

Een ridder jong, ging laatstmaal wandelen....

De meisjes die nieuwelingen waren, luisterden met gespannen aandacht, beangst om geen woord te verliezen van 't vertelsel dat ze opnamen als eene ware gebeurtenis. De stemme haalde het uit met traag gesleep en gedurige herhalingen na ieder klauzeken: van den ridder die naar liefde zocht en ze nergens vond zoodat hij te dwalen liep in de eenzame velden en er een maagdeken werkend zag in ‘'t jeugdig vlas’. Het lieve, frissche kind had hem op den slag bekoord en haar schoonheid behaagde hem, en nu beloofde hij schatten, geld en goud om haar gunst te verkrijgen. Hij smeekte: enkel een stondeken maar, bij haar te mogen rusten in het jeugdig vlas.

Maar hoe het meisje schamper en oolijk ‘neen’ zegde en telkens na elke belofte weerom ‘neen’.

Schellebelle zag het meisje beeldelijk zitten alsof ze 't zelve was en den heere kende ze ook, die 't haar vragen kwam.

Ah, schoon ridder fijn
Wat komt gij mij vragen
Of ik wil liefde dragen?

Om met u te verkeeren heb ik geen tijd,
Ik ben maar een boerenmeid!

Hij beloofde haar, de hoofsche ridder, naareen-volgend: een kleed van rijk satijn; een kam van rooden goude; slifferkes van klaar kristal....

Maar nuchter en schalks klonk het wederwoord:

Gij kunt er mij niet bek-o-ren
Ik ben er voor 't werken geb-o-ren.

Verder verhaalde de zang van een nieuw aandringen en van harder ontzeggen waarop de ridder eindelijk vertrekt vol van droefheid en tot afscheid eene harde zedeles in den rug krijgt die hem nog lang in de ooren moet tuiten:

Zwicht u meisjes voor de jongmans,
Die droef van zinnen,
Naar buiten gaan minnen,
't Zijn pronkers uit stad die met al hun ambras
De meisjes gaan storen die werken in 't vlas.

Schellebelle was verrukt, de vervoering en de weelde straalden uit hare oogen. 't Was goed hier te zitten luisteren! Wie zou er nog eentje zingen? 't En leed niet lang, aan 't ander einde ging een schelle stem op en een wijf zong iets in den zelfden

aard als 't voorgaande, maar steviger en forscher van gang. De verzoeker kwam er evenslecht van af want de meid, in 't tweede klauzeke antwoordde krak-af:

- Ah, meneer Baron en maak geen verdriet,
'K lach met al uw geld en ik en wil u niet!
'K ben een boerin oprecht alvan gemoed;
Loop maar naar den duivel met uw geld en goed.

Heel den uchtend en stopte het niet meer; elk zong zijn liedje, de wijven haalden er uit van den ouden tijd en de meisjes zongen van vrijagie en liefde. Lange en wreede gebeurtenissen op rijm, slepend in eentonige reeks van ontelbare klauzen; andere, vluchtig en licht, vertelden eene klucht of eene berijmde gebeurtenis of eene moord uit den omtrek of een ongeluk. Maar 't meeste bijval haalde Kate Verwee met een liedje dat ze zelf gedicht en gevooisd had en dat heur eigen geval vertelde: hoe ze met Aloïs kennis had gemaakt, hoe ze getrouwd waren en hoe hij naar Frankrijk vertrokken was en van den brief dien hij aan zijn vrouw geschreven had waarin er stond: dat hij met eene andere op zwier was en haar zitten liet in

- ‘ramp en ellende en hongersnood
in angsten en zuchten en vrees voor de dood.’

En Wantje kwam eindelijk aan de beurt - Wantje het stokoud wijveken dat voor den vijf en zestigsten keer den trek meêdeed in de vlaschaards - ze zong ‘heur’ liedje, altijd hetzelfde van: Genoveva van Brabant.

Voor het nuchtere, levenslustige meisje dat nooit anders dan koeiwachtersdeuntjes gehoord en had, was dat hier een plotse veropenbaring - een nieuwe wereld die als een zonnigheid vóor haar blootlag - dingen waarvan ze 't bestaan niet kende tenzij door een onduidelijk gevoel in haar eigen hertje - 't stond nu ineens uitgebeeld, in woorden verduidelijkt: de tale der liefde en de vele gevaarten en gebeurtenissen in 't leven tusschen meisjes en knechten. 't Danste en zong binnen en rondom haar en 't ruischte in haar ooren als 't gekwetter van vogels en ze wilde méer, nog veel méer van die dingen weten.

Te noen, met 't luiden van 't klokje, sprong heel de bende recht; elk nam zijn eigen hoopje onkruid in den voorschoot en droeg het naar den kant; ze liepen en speelden en de oude wijven kwamen gedaagd nagegaan, naar de dreve toe. Schellebelle liep gearmd tusschen Marietje Verlinde en Fientje Vandoorn. Eene van de drie zong op den stap en 't wiegen van de drie slenderige lijvetjes:

> Door, Door, Door,
> is er 'ne fijne kerel.

De meisjes zien hem geerne,
Hij is zoo schoon, zoo flink en snel,
En de meisjes mag hij wel!

En haar drie stemmetjes herhaalden het refrein om de deugd van den schoonen zin.

In de keuken stonden twee lange tafels gereed gezet met teelen vol aardappels en schuiten vol pap en 't werkvolk en de wiedsters zaten gauwe bij. Hier was 't geruchte en 't getater niet minder dan op 't veld; de boevers en andere mannenmenschen hielpen er nog wat toe in 't plagen en scheren met meiden en wijven, en elk kraaide om boven.

Zoogauw de noenekost verorberd was, ging elk naar buiten en trantten ze over 't hof en zocht men een geschikte plaats om in rust den noenestond te verdoen. Sommige hadden geen zin om te rusten - het jong goed - ze liepen alhier, aldaar: kropen op wagens en karren, alle deurgaten uit en in; naar den boomgaard of in 't gras langs den wal gingen ze zottebollen, mooschen en muggelen of deugnieterij bedrijven d' eene met de andere.

Kwart voor twee ging het teeken van den oproep en mocht men in huis om koffie en dan weer naar 't veld. Vermeulen zelf trok nu meê als opzichter. Met den rieten pander aan den arm en zijn wijden zonhoed op, volgde hij de uitgelaten kudde. Op 't veld gekomen overstapte hij den gang dien de

wiedsters getrokken hadden; hij keek hoe ze gereekt zaten en wrochten en, wanneer 't werk naar zijn zin, goed in gang was, plaatste hij zich in 't midden, bachten de wiedsters en zette hij den pander nevens hem op den grond en haalde er zijn grooten bijbel uit. Daar in de blakende zon, op 't opene veld, begon hij traag en woord voor woord, zijne lezing:

'Als Joseph zestien jaar oud geworden was, nog een kind wezende, verwaarde hij de beesten met zijnen broederen, ende was bij de kinderen Bala ende Selpha zijns vaders wiven, ende hij beklapte zijn broeders aan den vader, van een die alder kwaadste zonde...'

D'een na de andere, in weidschen gang volgden de zinsneden en groeide het schoone verhaal en kreeg het een ernst als eene alomvattende wereldgebeurtenis.

Vóor uit blonk het vachtig groene vlak van den grooten vlaschaard met de omlandsliggende velden wijd en neêrglooiend naar de diepte van het dal toe en weer op in een tweede rijzing naar den hoogeren heuvel waar alle dingen inblauw verwaasd lagen. Daar zaten de wiedsters als nietige stippelingjes in de dalruimte op den hoogen negge van 't buikboogde land, met niets dan den hemel die een wijden koepel spande van blijde blauw en zonnelicht. Met 't wezen gestopen bij de eerde en den

rugge gekromd, kropen zij voort op de knieën en zochten het onkruid tusschen de vlasherels. Bachten haar volgde de boer stap voor stap het speur en 't verhaal uit den bijbel ontrolde zich in heel zijn statige grootschheid en groeide de broederhaat en stond de onderdrukking der onschuld als een reuzen-gevaarte gebeeld in den gang der tijden.

De meizonne beglansde het jonge groen, de vogels vierden hun leute in 't boschje; de nanoenrust was die van alle dagen maar 't was of schong er een andere glans en hing er een andere rust hier in de lucht rondom - zoo plechtig galmde de stem van den boer in de stilte waar 't al scheen te luisteren naar 't geen gebeuren ging.

De wiedsters hoorden de woorden niet of wisten ze nog dat 't Vermeulen was die bachten haar stond en iets aflas uit een boek; ze hadden het hoofd maar te heffen, zóo waren ze meêgesleept - om 't bedrijf van de ‘Twaalf Gebroeders’ te zien spelen op éene van de verre heuvelbuiken, in den glans van de namiddagzonne. Zoo glashelder, rein en doorzichtig was de ruimte en alles wat er om stond, zoo innig en eigen was het verhaal erin gelijst.

Wanneer Vermeulen ophield en zweeg, kwam de ontspanning eerst en was er menige meid die een zucht loosde en een stil gemompel van bewondering ging over heel de reek. Ze rechtten een stonde het hoofd om rond te kijken en enkele meisjes wreven

onbedacht de oogen uit als om de verbijstering weg te krijgen.

Dan verscheen Krako, de krepele koeier met zijn kordewagen op den losweg met koffie en boterhammen voor 't vesperei. Dan ook begon de kakeling weer en stoorde 't geruchte de groote rust van daareven en vielen de wiedsters aan den goeden smul.

Lichtvoetig wipten de meiden alover 't veld tot bij den kordewagen en daar flokten zij zich neer in een kring en elk scharrelde om zijn deel te krijgen.

Nu trok de boer met zijn pander en zijn bijbel naar huis en kwam de boerin hem aflossen. Volgens oude gewoonte baden zij dan te samen den paternoster op 't veld en daarna hernam het zingen en 't vertellen weer. Tot in den avond, tot de beêklokke luidde op 't dorp, zaten de wiedsters te werken tot den dag heel verdaan was. En na het avondeten trok elk naar zijn huis of bleven ze op 't hof waar zij slapinge vonden. Zoo één, zoo gingen de andere dagen in 't vertij van den wiedtijd en Schellebelle en haar vriendinnen, leefden in aanhoudende leute voort, zonder dat ze de dagen aftelden of 't einde uitrekenden. Op 't veld baadden ze in de opene zonnigheid en op 't hof kenden ze alle hoeken en kanten en vertelden ze malkaar de innigheden van haar gemoed. Van 't eene getijde tot 't andere vernamen de onervaren maagden altijd iets nieuws dat altijd weer haar blik verruimde, haar jong gemoed

verontrustte en haar nieuwe stof gaf tot angstig nadenken over 't geen er nog verscholen zat in de geheimzinnigheid van 't leven rondom haar. De landsche minneliederen, de gevaarten van bedrogen of lichtgeloovige deernen; de ongelukkige, de verstootene, de verdrukte liefde, de liefde in hare duizende uitingen, was 't geen haar belangde en bekoorde. Daartusschen kwamen moordverhalen en andere vertelsels met roovers en spoken of verkeersels en bietebauwen die haar herte deed kloppen en haar bloed deed krijzelen.

Alzoo was Netje Kyvere nu bezig en de schrik doofde heur stem in 't verhalen -: hoe haar vader, die pensejager was, 's nachts op loer ging waar hij een otter zitten wist. En als hij daar gelegen had langs den waterkant, zoolange tot hij stijf was en nauwelijks nog roeren kon, hoorde hij plomp-plomp iets afkomen op zware pooten en zag hij iets dat hij nooit heeft kunnen uitspreken of beschrijven -: zoo groot niet als een ezel, maar grooter dan een hond - en 't kwam tot vóor hem waar hij lag en 't plomte dan in 't water. Later, zegden zij hem dat de weerwulf daar verkeerde....

Triene, een ander wijf, daarop het hare: van heur man zaliger die bij nachte uitging om paling te peuren in de Schelde; dat hij zijn haak in 't goor stootte en hem in één keer niet weer uit en kreeg - dat hij er heel den nacht aan trekken bleef tot hij al in

zweet hem uit kreeg en dat hij bij de pinne van zijn haak, een lijk naar boven trok. En hoe hij met verschot en de ziekte op den hals en aan ieder haarke een druppel zweet, naar huis kwam en drie dagen daarna gestorven was.

Pauline vertelde er eentje: van drie meisjes die koorn bonden in den oogst en koutend waren ondereen en kloegen over den slechten tijd en ze geen geld en hadden om kleeren te koopen, stond er medeen vóor haar een snelle heer en gaf een goudstuk aan éene van de drie op voorwaarde dat: 't eerste dat ze morgen binden zou, voor hem was. Maar 't meisje vertelde 's avonds heur gevaarte aan haar moeder die een slim scharmik was en heur dochter midden in den nacht en zonder kleeren aan, naar 't veld zond met een strooband en daar een schoof deed binden.

En waarachtig, de schoof was met rooi gebonden, hij schoot in brande en vloog de lucht in. - Zie, zei de moeder dan tegen haar dochter: had ge maar eerst al ware 't maar uw voorschoot aangebonden, de duivel had u meê! Verteer nu maar uw goudstuk 't en kan geen kwaad meer.

't Eene volgde 't andere en de meisjes luisterden gretig en vroegen altijd om nog. Dan vertelde Tale Kok van een ander meisje dat alleene moest thuis wachten en er een heere binnen kwam en vroeg om een haarken uit haar hoofd. Maar dat schamper

ding had zonder verletten een haarken uit den kobbejager getrokken en gaf het hem meê, aan den heer. Maar toen hij nauwelijks buiten was, ging de kobbejager aan 't dansen en danste ter deuren uit zonder dat ooit iemand nog dien borstel weergezien heeft.

't Kwaad dat waareert langs wegen en straten werd in alle vormen voorgelegd en moest de meisjes manen om voorzichtig te zijn en vreemde heeren te schuwen.

En om te bewijzen dat de duivel in levende lijf langs het land loopt, vertelde Zenia: hoe twee dronkebroers een man tegenkwamen dien zij meê vroegen om te helpen drinken. Hoe ze kwaad werden omdat die man niet meê en wilde en dan riepen zij luide in 't donker van den avond uitdagend: ‘We zullen met den duivel drinken!’ Ze ontmoetten werkelijk nog iemand en die wilde meê en ze namen den nieuwen makker onder den arm en djoezelden voort. En 't eerste lichtje dat ze branden zagen, gingen zij binnen en vroegen drank. Maar wanneer ze in 't licht stonden zagen ze dàn eerst wien ze bij den arm hadden; een zwarte slunse van een wijf in 't hangende haar met twee peerdspooten en een steert die alonder haren rok uitstaken. Op den slag waren ze nuchter en baden ze St. Jans-Evangelie en 't spook was verdwenen.

Dat deed de meisjes sidderen en de wellust overkrieuwelde haar lijf.

Ander keeren liep het gesprek over dingen die nog meer belangden en zoetjes gefluisterd werden en niet verder en gingen dan de drie, vier dichtsbije die 't hooren konden. Als eene klapschool met heur verschillige kamertjes werden er hier en daar, in de reke, waarschijnlijker dingen verteld. Gebeurtenissen en nieuws dat rondliep als verdoken vuur van 't eene wijf naar 't andere in de ooren gefluisterd en voort verteld tot er van 't geheim niets meer aan was tenzij 't geheimzinnige op 't wezen en in 't gebaar waarmede het vermomd werd. Dingen die meisjes nooit gehoord of vermoed en hadden, dingen die hare inbeelding verbaasden en haar op den stond een heel ander inzicht gaven over een boel menschen en over toestanden en verhoudingen waarover ze nooit hadden nagedacht, werden hier van elje te melje uiteengedaan. Gebeurtenissen wierden daar opgehaald uit het verleden, uit de verholenheid en den duik en de leelijkheid van 't leven waarover de tijd een nieuwe schijn van deftigheid had gelegd. Met smake werden de verdoken toestanden opgediept en met gretigheid werd het kwaad aangehoord tot 't laatste woordeken. 't Herte van de jonge meisjes klopte van aandoening bij de verhalen uit de ondervinding der wijven en bejaarde meiden. In 't stille, warme nanoenen, hier op den vlaschaard werden de geheimen van 't menschelijk bedrijf op 't dorp, blootgelegd en als

eene openbaring voor de eerstelingen, kwam de werkelijke toestand van mensch tot mensch bloot vóor hare argelooze inbeelding.

Als een wondertijd in mengeling van geruchte en stilte, van den eenen meidag tot den anderen, hergingen de wiedsters haar werk op den vlaschaard.

Door gelijkig herhalen van dezelfde dingen kreeg elk deel van den dag zijn eigen uitzicht en brachten zij in afwisselende verschilligheid hun eigen vertij. In den nuchteren morgenstond met dauw en frischheid en glinstering van zonneperels in 't bovenaardsche, droomijle vlak, boven de misten der lagere landen, galmden helderop de liedjes van: Eeuwige trouw, van Liefdenijd, Liefdewee en Liefdevreugd en werd er geprazeld, geplaagd en gegekt terwijl de jonge boer, als opzichter nu ook al zijn woordje meêdeed en belang scheen te stellen in de aangelegenheden der jonge wiedsters.

Rond den noen groeiden de uitzichten tot nieuwe duidelijkheid en deinden de oevers van het schijnbare eiland waar de wiedsters afgezonderd zaten, meer en meer uit en waren zij weer in 't vaste betrek met hare omgeving. Dan groeide er een andere lucht en drukte de fellere hitte en kwam de stilte. Dan beheerschte de oude boer met zijne tegenwoordigheid, den heelen omtrek en de bijbelverhalen rezen weer in hunne hoogte vóor de verbeelding. Na Josef, verscheen Mozes, de ontzaglijke

reus en de wereldheerscher die met zijn volk door een woestijne reist en den weg trekt door 't zand zooals de stroom ginder beneden zijne bedding graaft door de vallei. De ijzelijkheden van 't Boek Job werden naderhand uitgegalmd. In 't ijle van de lucht zonder wanden, gingen de woorden als eene stem die van verre komt en 't einde der wereld voorspelt.

Dan viel de stilte weer in en neeg de zonne na vespertijd bachten de heuvelruggen en werd alles te blinken in warmer toon en scheller kleur onder de reine lucht.

Wanneer de boerin of de vrouwmaarte op het veld bij de wiedsters stond en heur eenvoudige stem de weesgegroeten opzei en de bende antwoordde in gedurig herhalen hetzelfde gebed dat den zegen over den akker moest brengen, dan daalde er een ingetogen tevredenheid, een indruk van rust over 't gemoed der wiedsters en beefde de innigheid in den fijnen dampkring bij 't langzame dageinden.

Zoo gingen de dagen en werden zij verleefd gelijk altijd en overal als 't lente is en wiedtijd. Maar aan 't werk of aan 't wieden zelf dacht geen eene: 's morgens kwamen zij, 's avonds vertrokken zij, zonder beleg of rekenen want: God den Heere zuurt niet met de lengte zijner uren en voor 't overige was 't gauw nagerekend: vijf stuivers daags en 't werk begint met 't hazegrauwen en eindt met 't kloppen der beêklok. Anders moesten zij maar gestadig

voortdoen: op de knieën rijden en de mete houden met de verantwoordelijkheid voor 't onkruid, elk in zijnen gang.

Van oppe te neer moest de vlaschaard alzoo gewied, gekuist, gezuiverd worden. Distels, kantjoen, kattesteert, rotse, meiboom, hofgras, dauwdistels, beurzekenskruid en vlasruie - al wat als onkruid rake had, kenden de wiedsters; haar handen moesten de herels en den grond doorsnuisteren als op een haarbos waar 't ongroei in woekert, - en geen pijlke kwaad mocht erin blijven. Maar ze hadden den tijd: de dagen waren niet geteld en 't zou nog lange meêgaan eer ze eruit gegroeid waren en de herels te lang werden om eróver te kruipen. De hitte der zon droegen de wiedsters op haren rug en op den strooien hoed; regen en hagel en wind droegen ze evengoed en weerden het geweld met een baalzak van het hoofd.

Op den vlaschaard leefden ze in de bende als op eigen goed zonder 't werk meê te tellen. Door 't samenleven dag aan dag, kwam er een eigen geest en eene innigheid in hare verhouding - vormden zij een eigen meisjes-wereld met eigen geest en alwie er geen deel van miek gerocht er niet binnen of werd er niet ingewijd met de doening. Bij al het uitbundig gezwaai en geschreeuw en buitenwaardsche leute, was er een dieperen kant in hun doen en voelen, heerschte er een geest van onderlinge ver-

standhouding zonder tastelijken vorm. Met een vluchtig gebaar, een oogslag, een glimlach, in 't spelen en 't slaan met hare armen rond elkaars lijf, in 't fluisteren van een woord, lag er eene innigheid en spraken ze onbewust eene tale die zonder inzicht of bedoeling, haar fijnste gemoedsdingen uitsprak en waar de ‘vreemde’ niets van vatte. Het gebeurde dat ze bij tafel met drie, vier in een lach uitproestten eenvoudig met elkaar te bezien, andere zegden haar geheime dingen met de wisseling van een blik harer oogen. Dagen naareen was er soms iets aan den gang dat duren bleef tusschen eenige vriendinnen waar nooit iemand van 't hof iets van die mutsemalerij gewaar werd. De aangelegenheden van haar hert en hare genegenheden werden op die wijze aan elkander medegedeeld en met éen enkel woord lag heel haar binnenste bloot en open voor wie erin kijken mocht.

Zonder ze wist wat in haar gebeurde of veranderd was werkte die nieuwe toestand bijzonder sterk op Schellebelle. Tot nu was ze altijd met haar zelf en met haar koeien alleen geweest en had ze nooit haar eigen gevoel of gedachten nagegaan, verre van te weten hoe 't in iemand anders gemoed gesteld was en wat er bij andere meisjes gebeurde. 't Was alsof ze nu eerst begon te leven en tevoren nooit de leute van 't leven gekend had. Ineens was er zooveel nieuws in haar hoofd gekomen en klopte en bonsde het er nu al overhoop in een zotten stoet.

De zang van de liedjes ruischte haar gestadig in de ooren, hier en daar een dingen van 't diepe geredeneer der bejaarde wijven had ze onthouden en te midden dagheldere zonneschijn over veld en straat, heerschte nu een lucht van geheimzinnigheid en tooverij die ze uit de vertelsels had opgeraapt. En van haar jongere vriendinnnen kreeg ze zooveel schoons te vernemen waaraan ze anders nooit zou gedacht hebben. 't Geen ze vroeger als een buitengewone aardigheid van haar eigen toestand, aanzien had, leerde ze nu kennen als iets heel gewoons waaraan alle jonkheden meêdoen. Nu had ze vernomen dat de meisjes allemaal de jongens geern zien en dat ze er elk éenen uitkiezen naar haren zin om ermede te verkeeren. Wat verkeeren was, wist ze nog niet goed, maar dat moest het geluk zelve zijn - en als ge er moe van waart, wist ze - mocht elk meisje er een anderen kiezen om de leute te herbeginnen, zoolang tot de uitverkorene, de eenige vrijer gevonden was en 't voorgoed aanging om samen te trouwen. 't Moest uitloopen op trouwen maar eens zoover, strekte haar weten niet verder en was al 't andere wat ze vernomen had nog een kluwen waar Schellebelle niet wijs uitgerocht. Maar hoe 't met haar eigen gesteld was had ze de fluisteraarsters niet medegedeeld en toen ze, om haar te plagen, zegden: dat Louis een oogje op haar had, dat hij altijd bij haar te kouten stond en zijne oogen

nooit van haar af waren.... dan was ze in een rellenden lach uitgebarsten en weggeloopen.... om er in 't stille en alleen over na te denken. Ze roodde van geluk bij 't gedacht en 't geen ze gehoord had deed haar opschrikken als bij een plotse veropenbaring. En in hare onnoozelheid wenschte ze dat 't waarheid werd want nu wist en voelde ze spijt omdat ze 't enkel gezegd hadden uit plagernij. Maar wat was de leute en 't geluk groot en oneindig en de schoone zomerdagen van onderst te boven vol genot en hoe wijd was de ruimte waar 't gelach weerklonk! En in het middenpunt als een glans waar al het licht uitstraalde, stond de jonge boer met zijn wezen, zijn oogen en zijn kloeke lenige lijf, en overal waar hij zijn stappen wendde volgde het licht als een adem van hoog geluk.

In den beginne had Louis daar onverschillig door geloopen, er op staan kijken gelijk een boerenzoon kijkt op het mindere werkvolk. Maar naderhand, door den omgang met de bende, waren de vreemde wezens hem eigener geworden, had hij er zijn behagen in en greide 't hem dien levenslust en die zelfvoldane achtelooze blijheid te zien en te hooren heele dagen op 't hof. Hij zag eindelijk dat er in dat geringe meisjevolk een eigen rijkdom stak en merkte hij een fijne voornaamheid in de wiegende losheid van die slenderige, half volvormde meisjeslijven. En op 't einde verlangde hij telkens naar den

etenstijd om heel dat broeinest over de werf en in de keuken te zien woekeren. Tusschen de getijden drukte de stilte die in en rond het hof heerschte voelbaarder dan anders en telkens hij 't hof naderde verlangde hij weer die zotte kakeling van fijne stemmetjes en de uitgelatene lachtrillers te hooren. Hij verpreuvelde zijne oogen aan die gezonde, volvleesde deernen en hij schiep er een nieuw behagen in om haar te doen blozen voor zijn dwingenden blik. Maar in die kakelbonte bende was er eene die hem bijzonder aantrok en ze scheen het te merken telkens hij haar oogen kruiste. Nu eerst sloeg hij acht op het meisje dat al zoo lang op 't hof woonde en dat ze Schellebelle heetten onder 't volk. Hij zag haar doende tusschen de andere, hoorde haar klinkende stem bovenal uit en zag hoe haar oogen straalden wanneer zij opkeek. 't Verwonderde hem wel dat hij niet eerder gezien had dat ze zoo schoon en welgemaakt en zoo geestig was. De lenigheid en de vastheid stak van oppe te neer in haar gestalte en haar bleekrosse kroezelkop blonk uit tusschen 't bruin en 't blond der andere meisjes. En 't deed den jongen boer bijzonder aan dat hij haar wel kon doen blozen maar dat zijn blik al duwde, haar twee blauwe kijkers bleven zonder schroom in de zijne staren zoodat hij zelf den duw terug gevoelde in zijn gemoed en elderwaards kijken moest. - Gij stoutooge! mompelde hij in zijn eigen, 'k zal u wel

hebben. Daar verdoolde zij weer in de bende, zag hij nog even de kleur van haar kroezelkop blinken, volgde hij 't bleekblauwe, geperkte jakje dat spande op haar lijf en plooide met 't wringen van haar leden. Maar toen ze ook heel verdwenen was of dat hij zelf op 't veld aan 't werken en aan 't denken was, kon hij, beter dan een ander uit de bende, het blondrosse, schavuitig ding, beeldelijk in haar kleeren en doening, vóor zijn geest doen komen.

Hoe langer hoe meer belangde het hem om elken uchtend meê met de bende naar den vlaschaard te gaan. Daar alleen, als opzichter van dien meisjes-ploeg, luisterde hij nu naar de liedjes en vertelsels, en hielp ook al mede wanneer de eene of de andere om haar geheime verkeering met een jongen, geplaagd werd. Maar in 't kouten was 't hem altijd te doen om Schellebelle heur oogen te dwingen.

Hij zelf aanzag die doening als eene toegeeflijkheid van zijnentwege met 't geringe volk, eene voorbijgaande liefhebberij die niet diepe ging en zijn gemoed met volle ruste liet de andere uren van den dag. Enkele keeren binst hij aan ernstige bezigheid was, speelde het als eene blijheid door zijn zin, hoorde hij den klank van de stemmen en zag hij de schatering van kleur; en dan welde er ook een tintje teederheid tusschen met een brijzelken weemoed omdat hij in stand te ver verheven was om vrij met die mooie meisjes om te gaan.

Maar dan was het ook gauw weer vergeten en bleef hij weer: Vermeulens eenige zoon, de toekomende heer van 't hof.

Niet verder dan hij 't en wilde had hij nog niets van zijne aandacht laten blijken bij de meisjes en dat hij in den omgang glimlachend een vleiend woordje of eene zoetigheid had laten glippen, was maar zottigheid van zijnen kant - dat wisten ze zelf best.

Dat die fijne snaken met haar pierende oogen, zijne doening verder afgespeurd hadden dan zijne bewuste bedoeling 't zelf wilde uitgeven, ontging hem. Ook was het buiten zijn weten dat er binst hij bezig was, op 't straal van zijn oogen gespied werd en dat men bachten zijnen rug Schellebelles naam mompelde. Dat bleef gedoken woekeren in de innigheid van de meisjeswereld en waar hij bij was, durfden ze nauwlijks met een oog knipje haar opzichter verraden d'eene aan d'andere.

Met zijn gewonen stap ging hij tegen den noen het veld af en meende hij er daarmede van af te zijn voor een dag en bleef zijn gemoed dan ook zonder merkbare rimpeling of stoornis, met andere dingen bezig.

Zoolange bleef die toestand meêgaan; als het toeval plots die groote verandering bijbracht.

't Was even voor den noen dat Schellebelle als derde stalmeid aan de beurt was en vroeger van 't

veld was gekomen om 't werk te doen bij de koeien. Louis liep daar te dralen over 't hof in afwachting dat 't noeneklokje zou roepen voor 't eten en zag hij 't scherrig meisje bezig terwijl hij onder 't aanklad, in 't deurgat van den koestal stond hoe zij met de emmers naar den stal toe kwam om te melken. 't Scheen of lichtte het zonnegoud dweers door het roze vleesch van haar wezen en haar bloote armen en of haar hoogblonde kroezelkop een brand was die klaarte uitstraalde heviger dan het zonnelicht waardoor zij liep. Louis stond in de schaduw onder het afdak en zag haar komen.

Zonder inzicht, aangedaan alleen door 't geen hem plots als een wondere schoonheid in de oogen sloeg, besloot hij in 't deurgat te blijven staan waar ze door moest.

Maar onbewust, uit een drang van voorzichtigheid voor 't geen als eene mogelijke gebeurtenis reeds in hem zat en hem gejaagd miek en ontroerde, zoodat hij den daver gewaar werd in zijn vingeren - daarom had hij omgekeken in den stal of er soms iemand bespieden kon 't geen hij vreesde op 't gebeuren stond. Van 't felle zonlicht kwam 't meisje plots in de schaduw van het aanklad en stapte zij zonder aarzelen naar den stal toe, zoodat Louis op 't laatste oogenblik uit den weg week om haar door laten. Maar op dat éene oogenblik dat 't meisje hem voorbij ging, keken zijn oogen onvoorzichtig naar 't geen hem aan 't

bloedjonge maagdeken lustte. En op den stond stookte de begeerte zijn gemoed en joeg zijn bloed als een vuur naar zijne hersenen. Eer hij 't wist of overleggen kon, grepen zijne handen 't vette van 's meisjes volronde armen en duwde hij in een haastigheid een kus op haar bolle wang. Zoogauw 't gebeurd was, loste hij en voelde hij reeds spijt om 't geen hij gedaan had. Die spijt werd eene minachting van zich zelf omdat 't geen stoute roof of eene felle verovering was 't geen hij beging, maar dat 't met een meisje was dat hij toch heel in zijn macht wist en dat wekte zijn medelijden omdat hij vreesde 't kind leed gedaan te hebben.

- Weet-ge wel dat ge een snel meiske wordt? zei hij vleiend, meer om zich te verontschuldigen dan om zijne daad eene reden te geven.

Schellebelle was uit zijne grepe gesparteld als een visch en drie stappen ver gesprongen, in 't verschot en de verrassing had zij een schreeuw ingehouden en nu stond ze daar hoog rood van aandoening, mijde te monkelpoezen. Er zweemde een trekje om haar mond dat verlegenheid of een medelijdende smeeking uitdrukte maar uit haar oogen straalde er eene streeling en blonk reeds heur volle toegevenheid en de verrassing van een groot geluk. Een tweede gedacht deed haar schichtig rondkijken langs de koeien en toen ze wist dat niemand 't gezien had, liet ze heur rellend vollen lach los dat 't galmde

door den stal en rinkelend heur koperen ketels bij de einzen, liet zij ze zwieren als blinkende lichtvaten in 't schemerduister aan 't einde van elke hand. De argelooze zelfvoldoening en de trots op den rijkdom van haar eigen jeugd en haar gezond raaide lijf zat in den lenigen draai van haren stap. Onder de verste koe zette zij zich te melken en toen ze naar den klaartestraal der opene deur keek om Louis nog eens aan te lachen, was hij vertrokken.

In plaats van binst den noenestond bij 't volk te blijven om al rookend wat te zottebollen, ging Louis een rustplaatsje zoeken in 't hooi en lag daar de twee uren in 't genot van 't geen hij gedaan en ondervonden had. En binst het werk, heel dien achtermiddag, verjoeg hij het bekoorlijke beeld niet uit zijnen zin, en was hij met 't verlangen bezeten om 's anderdaags weerom met de bende uit te zetten - naar den vlaschaard. 't Was Schellebelle niet alleen maar al de jonge wiedsters, haar zang en gebabbel, haar leute en levenslust - de vlaschaard met 't geen er aan en rond behoorde dat hem verheugd miek en behagelijk was. Hij koutte en loech met elkendeen, maar telkens zijn blik de stout vranke blauwe kijkers van Schellebelle gekruist hadden, voelde hij het weer als een streeling tot in zijn ziel en was hij weer gerust omdat het teeken van hun geheime verstandhouding weerom gegeven was. Hij weet het haar als eene dankbaarheid en erkentenis

dat ze gezwegen had over 't geen hij in een onbedacht oogenblik met haar beging.

En zonder dat hij de oorzaak of de reden naging, was 't verlangen nu in hem opgekomen naar 't einde van den wiedtijd.... 't was dat hij wilde ontdaan zijn van die druistige beweging op 't hof en om het blondrosse meisje weer haar gewonen gang te zien gaan, in hare eenigheid.

- Als 't blijft aanslepen zullen ze eruit groeien; - 't vlas wordt te lang om erin te zitten, had hij reeds aan zijne moeder doen opmerken.

Maar dan liep het reeds op een einde en den zaterdagavond van dezelfde week, mochten de wiedsters haar geld komen halen bij de boerin en dankte zij één voor één de wiedsters af met een -: Zoo, tot de slijtinge, newaar meisjes?

De ruste herstelde dan ook weer en de oude gang hernam met 't gewone, eigen volk op 't hof om 't zomerwerk te verrichten.

Meer dan iemand had Schellebelle verlangd naar het einde van 't geen ze eerst als een wondertijd en een kermis in haar leven aanschouwd had. Want nu wist ze dat 't geen waarmede de meisjes haar geplaagd hadden waarheid was en nu ze dien eersten kus nog altijd voelde branden op haar wang, sedert die groote blijheid en dat groot geluk gedurig in haar hoofd straalde, konden liedjes noch vertelsels haar meer bekoren en was de eenzaamheid haar

liever dan alle geruchte. Ze loech en ze zong in 't werk maar 't was om haar eigen stemme te hooren en om haar opgetogen gemoed lucht te geven.

Tusschen de beslommering der groote zomerbezigheid, had Louis niet veel tijd meer over, maar toch, bij stonden overviel hem soms diezelfde triestmoedigheid en een onbepaald verlangen naar iets dat hij niet noemen kon: eene onvoldaanheid met al 't geen hij rond zich had, iets lijk hij 't gevoeld had dien eersten uchtend in de meie op 't hooge veld. Een zachte heimwee overviel hem als een stille wellust om 't geen voorbij was op dien vlaschaard en dan kwam het kopje met den blond-rossen haarbos en 't blankroze vel van het meisje dat de zonne niet getaand had, vóor zijn geest en hoorde hij haar lach als eene bel die rinkelt in de ijle lucht. En gebeurde 't dat hij 't meisje zelf over de werf zag loopen, dan dacht hij aan den vlaschaard, de vlakte als een rosgroene effene vacht met de ranke, fijne herels, de blauwe bloemen....

't Bekoorlijke meisje kuste hij niet meer of greep haar niet vast en miek er blijkbaar geen spel tegen, meer dan tegen andere meiden op 't hof omdat hij hield aan zijn eigen weerdigheid en dat hij niet wilde beschaamd staan vóor zijn vader. Maar hij droomde bij zich zelf en overdacht hoe alles veranderd was rondom hem: hoe er dingen waren die hij nu eerst bevatte. Hij overging in zijn gedachten hoe

onbesuisd hij geleefd had tot nu toe, zonder te weten wat er in en rondom zijn leven te slapen lag; hoe hij, de gladde, onmijdzame kerel van twintig jaar in veel zaken nog nuchter was en beschaamd als een schooljongen. Hij overging de redens en de oorzaak en vond dat het 't ontzag was voor zijn vader en de vrees om zijn goede moeder niet te misdoen en de eigene drang van zijn inborst - een diep gevoel van weerdigheid die zijn ouders hem aangekweekt hadden. Louis overging soms de doening van de andere boerenzoons die hij kende, hij wist hoe ze er breed mee doorgingen, dat ze weke, zondag altijd mesdag vierden en bij nachte te laveien lagen in de bosschen als struikroovers waar ze woekerden met velleploters van 't gemeenste allooi; hij hoorde nu en dan hoe er veel van zijn kennissen al den eenen kant een deftig uitzicht hielden en anderzins hun eere weggooiden, hun lusten vierden met meiden de eerste de gereedste en de opsprake doodlegden en de verantwoordinge afkochten met wat drinkgeld. Louis had nog altijd gelijk hij versch van school kwam, eene rechtgeaarde en diep eerbare minachting voor die grove loeders en kwam er niet mede in betrek. Maar nu en dan voelde de jongen dat zulke mijdzaamheid niet paste voor zijn jaren; hij voelde den druk van zijn vaders strengheid die hem houden wilde als een schoolknaap. Nu ondervond hij 't ongemak omdat hij stond als een mijde vreemdeling

te midden de wilde roering en 't druistig leven van meiden met knechten op de groote boerendoening; en hij verwenschte 't dat hij alleen aan de deftigheid gehouden was omdat hij Vermeulen's zoon heette. Zijn jeugdig gemoed streed tegen zijn innerlijken stand, hij aarzelde, hij hield en twijfelde; maar wanneer als eene vlaag, het bloed in zijn lijf opsloeg en hij 't bruischen voelde, dan voorzag hij en beloofde hij zich zelf de dagen van genot en groote uitbundige vroolijkheid die nog achter kwamen. Als de kroone van zijn blijde begeerte, voorspiegelde hij zich die goede dagen; hij was erin gemoed om zijn lust eens los te laten wanneer de bende weer zou komen en hij meê aan 't joelen zou gaan onvermijd en vieren het groote feest der slijting.

Hij voelde dat er buiten 't boerenbedrijf en 't werk van alle dagen: 't zaaien, 't groeien, 't drichten; schoon en slecht weer, tegenslag en meêslag, stal en land, vader en moeder, huis en hof, - dat er buiten al die dingen nog iets anders was: zijn eigen jeugd, zijn levenslust en de gloed in zijn gezonde, sterke lijf; iets dat opbruischte als een macht, als een schiere van geweld, een verlangen om te dertelen en hij voorzag: als dàt eens los kwam, zijn vader noch hij zelf of iemand anders het dwingen of temmen zou.

Bloei

't Is zomerzonnewende aan den tijd. Nu zegeviert de zomer over de wereld.

De zonne is in haar volle macht gekomen en van den morgend tot den avond schrijft ze haar zelfden schoonen gang door 't opperste geluchte. Daar hooge troont zij, waar niets of niemand haar raken kan.

Als een gloed van goud ontstroomt haar 't licht allenthenen en de hitte bakelt neer als een regen die brandt. Over veld en dal ligt de zonneschijn gespreid als een luister over de breede golving die in éen slier uit de hoogte naar beneden komt en weer òp wabbert naar de andere hoogte; - over heel de dobbele glooiing der schelde-vallei schaaiert als een schoone galmzang, het duizendmalige groen der verschillige zomervruchten.

Elk in zijn perken, de eene bendschroode aan de andere, vormen de velden het vachtige legwerk waar elke plante haar eerde dekt en de menigvuldigheid der gelijke planten, een eigen toon doet klinken

in die groote harmonie, de groote, kleurige zomerzee. Zoo is het groen der weiden gersgroen en levendiger dan het groen der klavers wier oppervlakte met rood beveegd is, met den blos der levende bloembollen. Het groen van de beetenvelden is geboend, en de rijkdom glinstert op de blinkende groeze. Lichter, naar 't grijs-groen wendend, met wervelingen van blond-en-blauw, staan de wijde roggestukken te wiegewagen onder 't geäai van den wind. Donkerder blekt het aardappelloof als vierkante stukken donzig ploezeweefsel. En weer lichter, naar 't geluw wendend, de tarwevelden; en witgeschroeid door de hitte als groote stukken, zuivere helderheid, staat de haver met de lutterende belletjes. Maar schitterend buiten al wat groen is, liggen de vlaschaards daar, als stukken van 't zuiverste goud zoo geluw en hevig als de zonnesching zelf, blinken ze uit op de vlakte. Als meren van licht zoo helder, als waterbekkens volgezeeuwd tot den rand, zoo effen is het oppervlak en de vlasherels staan fijn en rilde, met gebogen top, dooreengewerreld als een vacht van de fijnste wolle.

't Zonlicht kan eraan en dringt erdoor tot op den bodem, zoo wazig en open staan de pijlde schachtjes dat 't een doorschijnende water schijnt of een maaschwerk waar 't geluwgoud van de zonne in nestelt.

Rakelings boven die lichtspiegels scheren de zwaluwen en schrijven er hun zwierige kringen. In

hun vlucht pikken ze een kevertje alhier, een vliegje aldaar en dragen het in één haal door de blauwe lucht, over weiden en koornvelden weg; maar zooeven zijn ze daar weer te spelemeien over de vlakken der geluw groene vlaschaards.

De zonnigheid ligt als een zegen over de zomervruchten en de hitte heerscht alleen over alles wat in die breede vallei, in noensche rust, te groeien staat.

Onder de lommerkoepels en 't gebinte der moerbogen van de hooge boomen, liggen de groote hoeven als loome dingen dodsch en ingedut in dien langen noenestond. Als oasen in de groene woestijne, hoog uit, staan die boomtroppels waar, gedoken onder de groote kruinen, het menschenleven woekert en gescholen blijft.

In den openen buiten zijn alleen de groote en eeuwige dingen: 't blauw van de lucht waar de hitte in bakelt, en op het opene veld, buiten alle menschelijke bemoeiing, buiten alle ijverzucht en klein menschelijk gedoe, gaat de zomer zijn grootschen gang, heerscht de zonne almachtig over alles wat er groeit en naar den rijpdom keert. 't Zijn de vogels alleen die er 't genot van halen - de zwaluwen, de leeuwerikken, de vinken en de musschen, heel het vogelvolk dat tiert en woekert in 't koorn en in de klaver, in de tronken en in de boomen en waar elk zijn wegen zoekt door 't spottelooze blauwe ruim boven die heerlijke lustwarande van groen die voor

geen ander doel schijnt aangelegd tenzij om de vogels er kermis te vieren en aanhoudend, elk in zijn eigen tale, te laten zingen en te schuifelen.

De landen liggen verlaten in den praal van hun eigen rijkdom alsof de vruchten er zonder drichten of zaaien, van zelf uit den grond waren opgeschoten om er in nutteloozen groei en bloei den zomer uit te vieren.

Maar op de loomliggende hoeven waar de zon op de daken dingelt, is de ruste maar een schijn. Tusschen den omhaal van huis en schuur en stalling woekert 't klein menschelijk gedoen en tiert 't volk in nijverig bedrijf.

Als ridderheeren op hunne burcht zitten de boeren verschansd en veilig tegen 't zonnebakelen en van uit elke hoeve gaat de levende bewustheid over 't omliggende land dat voogdeloos scheen te liggen in 't zonnebroeien.

Van uit de loergaten der hofsteden liggen de boeren te pieroogen; z'en merkten niet de schoonheid van 't kleurschaaieren; maar des te beter volgen zij den groei en kent elk de dracht van zijn eigendom en den stand van elke vrucht. Als op eene uurplaat waar de wijzers onmerkbaar voortschuiven, volgen zij op hunne velden, den voortgang van den zomer en 't beklijven van al wat buiten staat. In 't voorjaar hadden ze gewrocht van morgen tot avonde en alles gedaan wat ze konden om eere te halen van hun werk. Nu zaten ze erop te kijken hoe de

zon het overige deed. In hun gesloten kop leefde 't genot niet van het zonnepralen want hun zinnen waren aan 't ravelen over 't bedrag en 't beschot dat de landen zou afwerpen met den oogst. Daarbij wroette de angst en de knaging hun gemoed en de onrust omdat zij méer wilden hebben dan hun evenmensch en voedden ze den nijd om eere te doen aan hun eigen en boven te zijn bij een ander.

Als een breedgevige weldoenster, schong de zon over àl de velden tegelijk en overal was de aanblik even prachtig, maar in hun wezen en bijzichtigheid, kenden de boeren niets dan hun eigen bezit. Ze aanzagen de zon als hun eigendom, net als de vruchten die er door beschongen waren, en hadden ze elk den zonnesching en de groeite voor hun eigen landen alleen, willen bemachtigen; want, nu wilden ze 't voor den dag halen en den een den andere onder den neus duwen: hoe ze met eigen beleg in de dricht of in 't zaadvoren, in heel de bereddering, al het verstand in hun eigen kop gesloten hielden en doen zien hoe hun eigen werkwijze de beste was. Iedereen wilde de groote baas zijn, de welweter in 't boeren, de kenner van land en vruchten, de kunstenaar om met de minste kosten de meeste opbrengst te doen. Heel 't jaar hadden ze daarop gepurd elk volgens zijn beste weten en oude koppigheid en nu ze met daad of raad niets meer te verrichten hadden, benijdden ze 't dat de zon haar

zegen zond op de landen van hun gebuur. Want de oogst naakte en dan zou 't voor aller oogen te zien zijn wie er in de ziele de stevigste boer was en 't rechte eind hield. Met angst en bekommernis volgden ze den gang der dagen en 't groeien der hitte. Naar gelang de ligging en de aard of 't gehalte van den grond, waren er boeren die reeds om nerschheid vroegen voor hunne vruchten, waar anderen in hun poenigheid zich te verkneukelen zaten om de strave hitten die hun vruchten ophield en batig miek in 't groeien.

't Overige moesten ze afwachten: heel hun bedrijf, al hun werken en onkosten 't stond buiten aan 't genadig of 't ongenadig wisselspel van 't lot overgelaten. Met hunne handen konden ze er niets meer aan helpen - tot hiertoe was alles voordeelig mede geloopen en 't seizoen draaide reeds naar het einde, maar.... de voorbarige vrees hield hunne onrust wakker; ze spiedden de wolkjes aan den hemel en de richting van den wind die ze voortvoerde.... want tot de laatste weke toe, stonden de vruchten aan de rampen bloot. In de verte zagen ze de teergele vlekken uitblinken tusschen al de andere vruchten en ze kenden de broosheid van de vlasherels die geen windeken vermochten en die bij de minste slagvlaag, hoe schoone ze nu recht stonden, ineens konden gevloerd liggen en te kwiste gaan zoodat er van heel de kostelijkheid niets meer overbleef.

Maar bij al die kommernissen die den boer zijn gemoed vullen, is er in hem tevens eene breede onverschilligheid - eens dat hij zijn beste gedaan heeft, blijft hij gelaten in 't overige en berust hij in 't geen hem als een ongeluk uit de lucht valt; want in 't levenslange uitoefenen van zijn bedrijf in de opene lucht en in 't strijden tegen de groote elementen heeft hij zijn geduld kunnen oefenen en looft hij geen dag eer hij ten avonde gekomen is. Hij leeft als de schipper op zee, die aan 't gevaar gewend is en eene ramp als ze algemeen is, verrimpelt alleens het oppervlak niet van zijn gemoed. Veel meer maakt hij gewicht van de dingen die door zijn eigen handeling mis uitvallen en de rampe op hem alleene werpt en den naam van zijn behendigheid belachelijk maakt. Voor 't aanschijn van den hemel staan de boeren al op één mete en een hagelvlage slaat niet alleen de vruchten van een enkelen boer. Maar met hun eigen aanleg staan zij tegenover elkaar als zooveel koningen die elk op zijn wijze hun land bestieren: de boer heeft den boer voor vijand en mededinger.

Van uit de verte gezien, licht de zonnigheid als een algemeene vredesching over de vlakte en schijnen de vereenzaamde hoven als de rustige daking, waar menschen wonen en er leven in vrede lijk de boomen zelf die 't hof overschaduwen, en van eeuwen her de zelfde gedaagde uitzichten houden in den stillen

schijn van den dag. Maar van dichter bij gezien staan de hoven er als sombere gedrochten, elk in zijn eigen onafhankelijken bouwtrant met lang-lage muren, met hooge puntgevels en breedeuzige stroodaken. Ze staan verzaaid over heel de streek, verre van elkaar en op hun eigen afgezonderd door veel opene lucht en vlakke velden. Naamlooze, onbekende dingen zijn het, stomp van vorm, langs heel den overkant der Schelde tot op 't hooge van den heuvelrand waar de wereld eindigt. Maar hier op de linker glooiing van het dal, in de laagte tegen de bocht van den waterstroom is 't Verokens hof met de landen er rondom. Wat hooger op is 't Legijn's, de oudste hoeve van de streek met de eigen landen van 't groote oudvaderlijke gebruik. Verder is 't Duitschave's hoeve; Sobrie's, Verfleters, Verschaeve's en hooger tegen den einder, staat Vermeulens hof; Stubbe's en Cannaerts en Verstraetes... zooveel hoeven, zooveel onafhankelijke heerschers over de streek, zooveel harde koppen die met eigen wil en zonder iets of iemand te ontzien, hun landen beheeren en aan iedereen laten voelen dat ze meester zijn en macht hebben. Als versterkingen staan de hoven in eeuwenouden bouwtrant. Huis en stal en schuur staan met den rug al den buitenkant gekeerd en geven met 't opene op de omsloten werf. De nauwe openingen die buitenwaards kijken, gelijken eerder schietgaten dan

vensters. De lage blinde muren en de zware stroodaken zijn met mos begroeid, groene, ros en grijs uitgeslegen van ouderdom; het metselwerk heeft zoolang en zooveel medegedeeld van regen en storm, het heeft zoolang onder den blooten hemel gestaan en nu heeft heel de uitwendigheid de kleur en het aanschijn gekregen van alle gegroeide dingen - als was heel 't gebouw uit den grond opgeschoten - het gelijkt, de gereuvelde ruwe schachten der eeuwenoude linden die al weerskanten van 't hofgat staan. Een breede wal omsingelt de bouwing en de groote, stevige poort, bachten de steenen brug, als eenige toegang, beveiligt het heele gedoen. De huizetjes en kaveeten van kortwoners en lijfeigenen staan errond geschaard en daar woekert en wemelt het van jongens die leven van den afval der groote doening omdat vader en moeder er helpen werken.

Nu is het uitzicht zoo zonnig en heerscht zienlijk de rust overal; elk weet zijn eigendommen afgepaald en verzekerd; vijandschap en weerzinnigheid bestaan enkel in slapenden vorm - waar ze elkaar tegenkomen, groeten de boeren met korten maar gullen roep en kouten ze wat over de vruchten - maar moest er door een kleinigheid of een ongelukkig toeval, iets losbarsten, dan kan het rampen regenen verschillige leeftijden naareen en dan zou 't wel te stade komen aan die groote stukken zwaar metselwerk

dat ze stevig zijn en met den rug naar buiten gekeerd staan om een aanval af te weren en dienst te doen als deugdelijke versterking.

En in vredestijd gaat het bij boeren ondereen ook niet verder dan een korten groet en een schaarsch woord; waar 't hun gemeene belangen niet geldt, blijven hunne eigene inzichten voor elkaar gesloten, betrouwen ze elkander niet en elk op zijn werf, voelt de boer zich weer de eigenzinnige eenling die trotsch is op zijn eigenzinnigheid en zich houdt als een koning die met misprijzen neerziet op al 't geen hij minder acht dan zichzelf. Buiten zijn eigen doening bestaat er niets; zijn hof is het middenpunt van de wereld en van daar uit gaat zijn wil en zijne macht over de omliggende landen, zoover, tot aan de grens waar een andere wil en een andere macht leeft die met de zijne botsen kan.

Nu draaide de machtige zomer boven hun hoofd en de boeren verleefden hem alsof zij zelf de groote heerders waren en de oorzaak van den zonnesching. Zij hielden zich als oude, onverroerbare tjokken, gehard tegen alles en onverschillig aan alles wat er in de lucht gebeuren kan. Als reuzen deden zij die gekweekt in de ruimte, met de groote elementen vertrouwd zijn en 't in de hand hebben om naar eigen wil en schikselen een wending te geven aan den gang der eeuwige dingen en aan het uitzicht van het groote leven rondom hen.

Zulk eene uitdrukking lag er op 't gesloten, schebbig wezen van boer Vermeulen en zooiets machtigs was er in zijn stap en houding, daar hij over 't binnenhof liep en bezig was. Te morgen, gelijk alle dagen was hij de eerste eruit en zette hij alles in gang en was hij den vollen dag lang overal bij om zijn wil te doen uitwerken. Van zijne vruchten te velde kende hij enkel de weerde der opbrengst en voelde hij maar 't genot der schoonheid voor zooveel het zijn hoogmoed streelde van sterken boer. Zoomin als de wever die op zijn getouwe zit, belang stelt in de lijnen en kronkelbloemen die uit den warboel van gekleurde draden van den boom hun vorm krijgen bachten den kam, voelde hij eenigen lust om de dingen uit hun zelfs wil: alles had maar belang voor zooveel hij 't tot zijn voordeel dwingen kon en gebruiken. Rondom hem leefde en tierde een wereld van knapen en meiden in de volle weelde hunner jeugd, en hij vermoedde niet dat er in ieder van die hoofden een eigen zin leefde en een eigen drang naar lust en leute. Dat waren voor hem niets anders dan wezenlooze dingen, de armen en handen die werken moesten waar hij 't wijzen wilde, om 't boerenbedrijf te doen draaien. De oude boer had er geen besef van hoe die kerels en meiden ook hun eigen inzichten hadden in 't eenvoudige leven, hoe ze buiten het werk, een innigen lust droegen van minneweelde en jeugd, hoe ze zottebollend den

zomer uitvierden met kallegaaien, ravotselen, gabberen, kawauwen en schossebrokken; dat zij 't leven leidden een dag teenegader zonder zorg of kommer voor morgen en zonder afgunst of begeerte naar meer of naar beter, net als de schoongevooisde zomervogels voor wie alle dingen vol nieuwe geneuchten zitten. Zijn eigen zoon verkende de boer maar als een willooze onderdaan wien hij alle dagen eene andere taak oplegde en die verder geen eigen gedacht in den kop mocht dragen. Louis was de meesterknecht, de opziener die rekenschap moest geven van 't werkvolk en 's avonds verantwoorden moest voor 't bedrijf van den dag. Dat hij de zoon was van 't hof en een jonge kerel met ontwakenden levenslust, gold bij Vermeulen als eene reden te meer om hem duchtig te doen werken.

Van al wie onder hem stond of hem hoorig was, eischte de boer niets anders dan werk en de strenge bezigheid van alle uren van den dag; werken uit drift, werken omdat men mensch is, blindelings, zonder bezijds te kijken of te bedenken, streng en onbarmhartig, werken om boven te komen en meesterschap te krijgen en zelf dan te dwingen over 't geen men bemeesterd heeft zonder verschooning of medelijden - doen 't geen hij gedaan had, iedereen kan dat en niemand is er te goed toe, meende hij. Gelijk aan den bork van een boom was het vel van zijn wezen en de diepe reven hielden

zijn inzichten gesloten in ondoorgrondelijke strengheid en nergens aan geen lijntje of trekje van zijn stoppelharig gelaat was er eenige onrust of wankelbaarheid te speuren. 't Geen waaraan hij bezig was hield hij dieper waar geen menschenblik in peilen kon. Hij ging al over het binnenhof, waar de zon stookte als in een oven en droeg de hitte zonder schromen. Met zijn pierende oogen keek hij door het strave licht dat weerkaatste tegen de witte muren van 't voorhuis om te zien of alles in orde was en al de staldeuren open stonden. Dan begaf hij zich op de stoep, schudde zijn kloefen af bij de voordeur en stapte met de bloote voeten over de koele, blauwe schorren en de vochtigheid teekende zijn voetprentsels overal waar hij getorden had. De keuken was stil en vol deugddoende schaduw; de vrouw en de maarte wrochten aan 't eten voor 't volk gelijk ze 't dag uit, dag in, jaren lang reeds deden zonder rusten of uitscheiden. In de beste kamer, waar Vermeulen kwam, waaide de koelte nog duidelijker toe. De opgeschoven vensters gaven al den schaduwkant en de wazige gordijntjes hingen vóor de opening. Voor 't andere venster waar de zon in beet, waren de luiken dicht gedaan en priemde er een breede straal dweers door de kamer en sloeg een gloeiende streep over den hoek van het eikene bed, en hooger op over de bloemen van het katoenen beddebehangsel tot tegen de zwart-

houten zoldering. In het straal dat als het vlammende lemmer van een zweerd door de kamer stak, speelde de aaierd vol mierelende kleurgruis als bloeistubbe zoo fijn. De weerschijn van dat straal beglansde een tikje overal op de hoekigheden van het glimmend eiken bed, van het palmenhouten kruisbeeld aan den muur en op iederen zilveren beier tusschen de bloemkranzen die bezijds het lievevrouwbeeld stonden op het schoorsteenblad - overal op brandde er als 't ware een pinkelend lichtje. In den hoek waar 't tafeltje stond met den lessenaar, was het licht wat gedempt maar helder genoeg en goed om er te werken. De muffe lucht en de verdossemdheid was omtrent geheel opgedroogd en de reuk van schimmel en wakte bijna geheel vergaan. Maar de stand van de oude meubels en het uitzicht der vier muren, alles had zijn zelfde prente en gaf dezelfden indruk van oude onberoerbaarheid. Die kamer was de ziel, het heiligdom van de hofstede. In de eiken kast waren alle belangrijke papieren gesloten en hingen de beste kleeren. In den zwaar eiken koffer rustte de macht en het aanzien en de sterkte en de zekerheid - het leven van het hof. Het bed was een louter pronkstuk, een troon van pluimen matrassen en kussens, 't eene boven 't andere, waar nooit iemand op geslapen had; en in 't hoekje, in den lessenaar lagen de rekenboeken en zware, oude registers die van vader tot zoon, al de

berekeningen inhielden en al wat de Vermeulens van eeuwen her verteerd en gewonnen en verricht hadden op 't gebruik der tachtig hectaren lands en op weiden en in stallen gekweekt en verkocht was. In den hoek van de wijde schouw stond de pronkmakke, de scepter van den boer, waarmede Vemeulens vader over zijn velden wandelen ging als een koning: het witijzeren schupje waarvan 't beslag blonk als zilver en de glimmend eschhouten staf versierd was met koperen nagelkopjes.

De zomersche stilte heerschte in de kamer en van waar Vermeulen zat op den stoel bij zijn lessenaar met den elleboog op het groote schrijfboek geleund, zag hij door 't opene venster bezijds, over de wijde ruimte van veld en lucht. En over die ruimte van het veld en in de wijde lucht erboven scheen Vermeulen als een tastelijk en vormelijk dingen het nieuws te zien hangen, het groote nieuws dat iedereen wist, dat heel de streek vervulde en dat den gerusten loop van den zomer scheen te storen - het nieuws dat als een plotse wondermare ineens, de menschen geslegen had en ongeloofbaar scheen, zoolang tot ze 't werkelijk hoorden zeggen, gelijk 't Vermeulen uit Legijn's mond zelve vernomen had: dat Legijn zijn hof en zijn boerderij liet liggen en naar de plaatse ging wonen in een heerenhuis om er te rentenieren! Legijn's schoone, groote boerderij waar de boer met zijn zuster heel zijn leven versleten

had, zou verkocht of verpacht worden: ze lag in de belle en stond open voor een nieuwen beginneling of voor een boer uit 't vreemde.... Toen hij 't vernomen had, was Vermeulen in eene opwelling van verontwaardiging losgebarsten en had Legijn in zijn aangezicht verweten voor dommerik, dat 't een schande was van zulk een hof te verlaten en op plaatse de dood te gaan afwachten! - Dommerik moet ge zijn daarvoor!

Maar omdat Legijn vast besloten bleef en Vermeulen toch toegeven moest dat de zaak hem belangloos en onverschillig was, had hij het laten vallen met een minachtenden schouderschok en in zichzelf had hij gebromd en later gezegd tegen zijn vrouw: - Ge zult het zien, we krijgen daar een boer van de nieuwe wet, iemand die 't al zal ommekeeren, iemand met boekenverstand die 't al alleene zal best weten!.... en Legijn, 'k geef hem nog één jaar te leven! een boer die rentenier wordt moet dood! brood koopen, vleesch koopen, boter, eieren! hij zal kreveeren van honger, de vrek! en wat gaat hij doen, heele dagen, de dompelaar? Zoolang was dat eene enkele minachting geweest voor Legijns voornemen bij Vermeulen, iets dat hij overal en altijd ophaalde bij boeren en ander volk; maar een onverschillige, onbelangrijke zaak was het hem nog, een onderwerp om te kouten, meer niet; zoolang tot de eerste inval als een glimp Vermeulens hersenen

beroerde en hij bedenkelijk den vinger tegen het voorhoofd klopte en de wenkbrauwen optrok.... Het hamerde rond zijn hert, hij voelde het spannen in de keel, het bloed joeg hem naar 't hoofd en de zindering doorliep heel zijn lijf. Maar.... hij hield den stroom tegen en dwong zijn gemoed tot bedaren. - Ik moet het overpeinzen, besloot hij, lange overpeinzen, maar..., dat ware iets.... 't Overige dorst hij niet in woorden bedenken en hij droeg het gedoken als een voornemen dat kwaadaardig en uit den booze in hem was opgekomen. Hij droeg en bepeinsde het zoolang tot de gedachte hem gewend scheen en een redelijker aanzicht gekregen had in zijne voorstelling. Zijn strenge, oude kop rustte nu weer op den gesloten vuist en onder zijn elleboog voelde hij het zware rekenboek; vóor zijn blik lagen de velden open, stonden de vruchten weeldig en bedegen in de zonneschijn en die gedachte, dat voornemen speelde daarboven als eene begoocheling... Al de onrust zou alzoo ineens gedaan zijn, de vreeze voor zijne heerschappij en meesterschap, ware ineens uit den weg voor altijd en als hij die gelegenheid liet gaan was 't misschien nog lang te wachten... Lag het niet gereed in zijne hand nu en zou het ergens opzien wekken en zou iemand de reden raden waarom hij 't deed?

Wie kon het beter doen dan hij? Een schoone, beste hofstede koopen voor zijn zoon en uitzien

naar eene boerendochter... In zijn gedachten overliep hij heel de streek en rekende hij wat er best geschikt zou zijn voor Louis... Maar dat hij hem alzoo voor altijd kwijt zou zijn, dat hij uit de voeten was daarmede en het meesterschap aan den ‘oude’ bleef, dàt was Vermeulens redmiddel dat hem als een glets, een straal uit de lucht was ingeschoten, de vondst, die hem van zijne somberheid en onrust ineens herstelde.

- In die twee pierewaaide meissefrutten van dochters zal ik mij geen kwaad bloed hoeven te maken, rekende Vermeulen, die blijven hier niet lang! Maar dat hij zooiets gevonden had om Louis uit de bane te kegelen die anders zijn aanstaande doodbijter moest worden, dàt was iets waaraan hij nooit gedacht zou hebben, vroeger. Vermeulen koesterde en keerde zijn besluit om er de deugd van te genieten en weerom zocht en herzocht hij in zijn boeken en beraamde hij de prijzen van zulk eene overname en telde hij wat hij zou afstaan om de zaak te bespringen. Van al de levensjaren dat hij boer was had hij nooit het genot gevoeld van zijn rijkdom gelijk nu. 't Overschot van zijn geld had daar gelegen als een zware, doode klomp, een stuk gewicht dat altijd dieper zonk en moeilijker te behandelen was naarmate het vermeerderde en aangroeide, maar nu was die onverzadelijke koffer die altijd maar inslorpte en nooit iets uitgaf, het

domme tuig was een levende macht geworden, iets waarmede men bergen kon plat smijten als ze in den weg stonden en waarmede men gezag kreeg bij de menschen. Vermeulens voornemen was nu nog zijn geheim, het leefde alleen nog maar in zijn hoofd - hij kon het ding nog doodnijpen en niemand zou het ooit vermoeden wat er in dien kop had omgegaan - maar die twijfel kwam niet eens in zijn gedacht; alleen broedde er nog eene onrust hoe hij het aan Barbele zou mededeelen en een bange verwachting hoe ze 't zou opnemen; want hij droeg 't als een vaag vermoeden van iets dat niet op de rechte mete en buiten 't geleidelijke verloop der dingen viel - een buitensporigheid die haar zou doen schrikken... moest Louis niet opvolgen hier op de hoeve? Maar Vermeulen had algauw zijn eigen bewijsvoering weerlegd: - wat was er hier op te volgen? waren ze alletwee niet vol gezondheid en leven? en Louis was toch van jaren om een hof te beboeren?!

Alevenwel verbeidde de boer met zijne verklaring en stelde hij het uit met vrees, gelijk een jongen die de hand van zijn meisje vragen moet of een anderen gewichtigen stap gaat doen. Hij stelde het uit en bleef in de beste kamer in stilte zijne cijfers hertellen en beramingen maken.

II.

Middelwijl stond Louis, de jonge boerenzoon bij 't volk op 't zonneveld waar ze de beeten braakten. In den laatsten tijd was hij nog meer vervreemd van zijn vader en van zijn huis en leefde hij almeer zijn eigen leven en voelde zich van langs om weeldiger met zichzelf. De hitteroes en de zonneglans stookte een aanhoudende blijheid in zijn gemoed. Waar hij wandelde door de velden zag hij de vruchten overal waar hij te voorjare gezaaid had en overal waar hij kwam, bekende hij zich als de groote dader in het schoone jaargetijde! Als een onversaagde ridder met de ruimte vóor zich, ging hij vooruit en alle dagen haalde hij met zijn machtigen zwaai, nieuwe schoonheid en nieuw genot. Alle gedacht aan ernst of strengheid ontstemde hem en paste niet in 't leven dat hem met den zonneschijn, als eene veropenbaring was bloot gelegd. De zware gestalte en 't weerbarstig wezen van den ouden boer schrikten den jongen en zoogauw in de nabijheid, hield hij zijne jubeling gedoken en wilde hij zijn overvloed van geluk niet laten blijken uit eene natuurlijke vrees voor den strengen blik zijns vaders. In huis en op 't hof waar iemand der ouders bij was, bleef Louis de deftige boerenzoon, meer dan ooit; maar zoogauw hij zich alleen voelde met 't volk liet hij den drang naar lust en jeugd weer

los en robbelde hij zijn zottigheid uit in 't volle vergeten der verhouding van stand met het werkvolk. Hij wilde de leute, den breeden lust van 't ronde leven, 't lachen en 't schateren zonder nadenken of berekenen, omdat hij zich jong voelde bij de jeugd en te midden den groei en 't geruchte en de beweging van den buiten; - omdat de zon zijn zinnen aanzette en hij 't zieden voelde als een vloed die opwaards komt en zich uitstrekken wil over heel de ruimte, als een zonneschijn. Alles was hem lief geworden en heel de streek rondom, lag open als ware 't voor zijn eigen genot en voor 't genot alleen van alle menschen.

Nog nooit voelde hij lijk nu hoe sterk heel die omgeving aan hem vast was: de velden, de wegen en wegeltjes ertusschen, de boomen langs de bane en de muren en daking van 't hof met wal en poort en brug en dreef, 't was hem al even noodzakelijk - niets wilde hij er weg of veranderd; hij leefde erin, hij kon er zijn oogen niet genoeg aan verzadigen. Hij beminde het werk en de bezigheid, hij wrocht angstig en gejaagd zonder te rekenen dat zijn arbeid winst of voordeel moest bijbrengen, maar uit drang en in 't bewustzijn dat hij meêmoest in de groote beweging, meê met heel die nijverige doening waar elk zijn eigen bezigheid wist en wrocht in beslaafdheid, elk aan zijn kant om na 't seizoen samen aan 't zelfde doel uit te komen. Elken avond

late, legde hij zich moe en mat te rusten en sliep hij in één trek de korte spanne tot de zonne weer begon te rijzen; en welgemoed weeral, met de belofte en de begeerte van nieuw en ongenoten geluk, begon hij den nieuwen dag. Het werk en de bezigheid lag nu ook in zoo'n schoone afwisseling en 't was zoo goed buiten te zijn en de weelde na te gaan van 't zomeren op de vruchten te velde. 't Geleek een echte lustwarande, overal waar de zandige wegels liepen als aders door de deining der kouters, was 't een nieuwe lust: 't veie loof der aardappels, de tarwe, rogge, klaver en haver... de beeten, onafzienbaar de vruchten! Maar de vlaschaard vooral lag hem opperst in 't gemoed.

Als 't gelegenheid gaf, wandelde Louis langs daar op, over den losweg tot aan het bosseltje en 't scheen hem dat heel die hoogkant een eigen bekoring had zonder dat hij vermoedde wat ander reden hem naar hier trok. De vrucht was het eigenlijk niet - dees jaar zou 't niet bijzonders worden: de herels stonden ongelijkig met kale plekken en brandaders die in rosse slanglijnen door de geelgroene evenheid liepen - maar de schoonheid voor hem, lag in 't herdenken van die heerlijke meimaand en 't leven en de doening van de jonge wiedsters, droeg hij altijd als een gevoel van onzeggelijke teerheid en geluk in zijn binnenste.

En 't geluw-groene vlak dat nu zoo windstil met

zijn fijne herels in den zonne te blinken stond - hoe stil ook, het hield eene kostelijkheid besloten: de belofte van de groote vlasfooie! de slijting waarnaar hij verlangde gelijk hij nooit naar iets verlangd had.

Schellebelle! vulde dat schoone jong niet heel zijn zinnen? Dacht of deed hij iets waarin zij niet gemoeid of omtrent was? Zochten zijn oogen haar niet overal en was hij ooit met rust waar hij ze niet zag? Als een nood volgde haar wezen hem. Overal zocht hij haar bijzijn; alsof ze een onmisbare kostbaarheid meedroeg, werd het land en de vrucht hem belangrijk waar het meisje werkende was en doolde hij van de andere velden weg om de wegen te volgen waar hij ze vinden kon. De jonge kerel, hij was zijn schoone ruste kwijt en zijn gemoed was altijd in gejaagdheid; maar hij wist alleens niet wat hij verloren had en die onruste zelf miek zijn grootste geluk. De gerustheid van voortijds aanzag hij als een groot stuk grijze kleurloosheid; dat waren de dagen dat hij, als een bejaarde man zijn tijd verdaan had in lusteloosheid, zonder ander genot dan slavelijk te werken toen hij trachtte zijn vader na te doen in gemaakte deftigheid. Te dien tijde meende hij nog dat een boerenzoon zich stijf en gespannen moest houden en dat heel zijn doening een voorbereidsel moet zijn om later als boer, gezag en overhand te kunnen houden met

't volk en eere te doen aan zijn hoogen stand. Maar toen wist hij nog niet dat zijn schoone jeugd er ook was - 't kostelijkste van 't leven - dat wondere geweld, iets lijk bij de planten in 't uitkomen - dat gereed zit, geloken nog, maar dat alle stonden kan openspreiden en te bloeien staan een heelen heerlijken zomer lang! Wat die zomerbloei hem bediedde en hoe dat heerlijk geluk hem zou geworden, wist of vroeg hij niet. Hij genoot van het leven en dat voldeed hem nu volkomen. Hij wilde meedoen in de leute rondom hem, zonder vragen of zien naar rang of afstand met 't volk. Hij voelde hunne genegenheid en wilde de zijne geven. 't Geen hij aan eer of gezag bemachtigen moest om heerder te worden over hof en volk, daar wilde hij niet aan denken - dat lag in de verste verte, bachten den einder en buiten de zonnigheid van den schoonen zomer waarin zijn onbekommerde jeugd met wellust baadde.

Rondom lag de ruimte onmetelijk en overal was 't genot voor 't grijpen - vooruit de ridder! De zomer en zijn jeugd schenen hem één en zonder einde!

Vader of moeder zagen niets veranderd aan hun jongen, Louis wist het en een ingeboren schaamtegevoel hield hem om voor hun aanschijn dezelfde te blijven. Maar in zichzelf voelde hij dat de ‘deftige boerenzoon’ er niet meer was. De ‘jongheid’ was in hem ontwaakt, ineens en met zulk een duide-

lijkheid dat hij in zichzelf een ander mensch scheen te verkennen. Plots was het gekomen, als het groen dat uit de boomen springt - plots had hij zich ontvoogd gevoeld, als een held die besloten heeft zijn eigen wegen te gaan. De drang naar leute en verzet was gekomen en zonder aarzelen had hij toegegeven. Zijn blik hing nu in die richting, zijn adem snoof het als een bloesemgeur uit de lucht, - hij voelde het in alles als een dronken warreling waarin hij meemoest en zich laten gaan. 't Was of stond hij ineens op den zijkant van 't leven en had hij in één blik de nieuwe richting van zijn bestaan overschouwd.

Hij had gezien en gevat het belachelijke van 's menschen pogen en pijnen en het blinde wroeten zonder ander reden en doel tenzij om boven te komen, om de grootste te worden en anderen onder zich te zien. Wat neukte het hem hoe zijn vader, de oude Vermeulen, zijn heele leven gebeuld had met dien dommen trots en dat éene gedacht en einddoel in al zijn daden? Wat neukte hem het koppige beuken van den eenen boerenkop tegen den andere? Wanneer hij de streek overkeek van op de hoogte, zag hij ze allen bezig in d' eerde, met al het klein-zielige van hun aanhoudend en nutteloos jagen naar iets dat dood is en alleen in hun kranke hersenen leeft. Wat genot bracht hen de lente en de zomer als ze van lucht en land en zon niets anders en

kenden dan 't voordeel voor hun vruchten en van hun vruchten niets anders dan de weerde van de opbrengst in klinkende munt? Werken deden ze, de pummels, met hun wezen bij d' eerde gebogen en de lenden gebroken om veel geld te krijgen en het te stapelen als een doode weerde en het te laten liggen in den eiken koffer als een voorraad en een teeken van hunne macht.

- Wie zet of stelt er perken? alles is mijn eigendom en 'k lach ermede! meende Louis in zijne driestheid - de wereld draait en we draaien meê! Leve de vreugd.

Dat riep hij wanneer de wroeging die in zijn boerenbloed den ouden stand weer boven riep en levend toonde, en hij hield zich de baas in den tweestrijd.

En dan was er nog dat andere, de groote oorzaak van de roering in zijn gemoed: de drang, de angst, de bewondering, de vrees, de geheime nood die hij in zich voelde om iets te beminnen, om zich te geven heel en gansch, om zijn ruwe knapen-natuur gedwee te maken en te verteederen aan iets dat zacht was en mollig.... een paar meisjesoogen spookten in zijn geest, het lenige en malsche, iets dat hem heel en al betooverde en bereed, iets dat hij niet noemen kon of klaar verbeelden.

Op den vlaschaard was 't in hem gekomen, met 't groeien van de schoone meiedagen was 't begonnen,

hij wist het nog zeer goed. Die jonge meisjes met haar spartelende, losse blijheid hadden zijn levenslust wakker geschud. Hij volgde haar pertigen, opgetogen gang en in zijn geheugen zag hij nog altijd de slenderige lijvetjes in bende door de dreef. Hij zag en verkende nog de blozende wezens en de stoute oogen die blonken; haar zang had heel het hof en de streek in roere gezet en haar rellende stemmen en dartel gezwaai... 't was als de zonneschijn zelf.

Maar Schellebelle, 't wondere meisje, was voor hem de bloeiende bloem in dien zonneschijn en 't kostelijkste wat hij bedenken kon. Overal waar ze ging of kwam droeg ze 't licht en de blijheid zonder dat ze er zelve iets van scheen te weten. Aan haar uitwendig was er niets veranderd, was ze nog hetzelfde nuchtere meisje met den zelfden eenvoud gekleed. 't Was Louis die haar niet meer zag gelijk vroeger; allang merkte hij het schrale, afgewasschen jakje niet meer met de uitgerokken naden en het versleten rokje dat over de rondheid van haar heupen spande en in gleuven rond haar hamen viel tot rakelings over de knieën. Maar waar ze vóor hem ging naar 't werk, op het veld, merkte hij te beter; 't heupwiegen van haren gang en de lijnen van haar jong raaide lijf. En waar hij ze vlak vóor zich had, scheen ze een oprechte zomerbloeme met iets van den zonneschijn op haar blondrosse haarbussel, met iets van het uchtendblauw in de heldere

oogen en iets van de blanke teerheid der zomer-wolken op 't incarnaat van haar hals en 't vel van haar wezen. Zoogauw hij haar in de oogen keek plooide haar mond open tot een glimlach en kwamen er twee kuiltjes in haar wangen. Hij had haar niets gezegd tenzij eene lachreden en plaagde haar soms wel, gelijk men een meisje plaagt waarvan men houdt en daarom scheen ze 't niet te weten hoe zij al zijn geneugte uitmiek van 's morgens tot 's avonds, hoe zij heel zijn hoofd vervulde, zoodanig dat er geen plaats meer was voor iets anders. Hij zegde het haar niet en liet het zelfs niet blijken hoe hij haar beminde, want zijn liefde was zonder bedoeling of bedenking, zonder voornemen of besluit om er ernstig op in te gaan. Zijn liefde was gekomen als een groot geluk, met den zomer en zou ook met den zomer vergaan misschien. Hij aanzag het als een voorbijgaande lustigheid. Maar alevenwel was hij vol innigen eerbied en was zijne vereering oprecht en beschouwde hij het meisje als eene kostelijkheid die voor hem niet bestemd was, iets als een broos plantje dat nog te jong was en waaraan hij niet roeren mocht. Daarom was zijn voornemen: voorzichtig te zijn en zijn genot met de oogen alleen te nemen, want hij was bang het maagdeken te vernoozelen of haar verdriet aan te doen. Na dien eersten en eenigen keer dat hij in eene opwelling van drift had toegegeven, was de

spijt hem bijgebleven en had hij 't meisje niet meer aangeraakt. Toen ook was zijne meening geweest aan haar niet meer te denken en te wachten tot de groote vlasfooie, om dan nog eens meê te doen in de wilde lustigheid van de bende. Maar 't was geheel anders uitgevallen dan hij 't berekend had. 't Geen hem dan een kleine nietigheid scheen, had heel die omwenteling in zijn hoofd teweeg gebracht: dat geringe meisje was het ongeduur geworden van zijn geest. De dag van 't vieren der slijting wachtte hij nog altijd af als de groote gebeurtenis van den schoonen zomer; hij verlangde en begeerde om in den roes te zijn van het joelende feest en beloofde hij volop gebruik te maken van de gelegenheid en volop te genieten. Maar in afwachting waren zijn zinnen op Schellebelle blijven staan en volgde hij haar met de gedachten waar hij ze met de oogen niet volgen kon. Ze wist het niet. Ze mocht het niet weten. Al haar zoekend vermeed hij haar te ontmoeten want hij vreesde voor zich zelf, hij vreesde zijn ouders en voor 't meisje vreesde hij meest van al. Hij wist dat het geen liefde worden mocht en dat het reeds liefde was - daarom was hij bang dat het breken of brijzelen zou als iemand het te weten kwam. En hij gevoelde dat, als hij maar een teeken deed, het meisje in haar argeloozen zin naar lustigheid, hem botsbollig aan den hals zou vliegen en 't gelukspel voor haar zelf

en voor hem zou gebroken zijn. Hij had haar niets te zeggen of te vragen, met de oogen alleen en in koele vriendschappelijkheid mocht hij ervan genieten. Later zou dat wel van zelfs overgaan, was zijne meening.

Schellebelle scheen al even tevreden en ze verdroeg dat stille minnekozen en 't sprekende gelonk zonder iets meer te vragen dan die onverwachte gunst van den schoonen, flinken boerenzoon. Ze stond als een nuchter kind dat niet weet van waar 't komt of waar 't haar leiden zal, overdaan door de veelte, ontroerd door het te hooge geluk dat ze niet begrijpen kon, dat haar bedwelmde en ze meende nog altijd, gelijk dien keer dat ze Louis ontmoet had in den stal, dat 't droomen waren. Nu wenschte ze niets beter dan dat de droom lange nog zou aanhouden. Van 's morgends vroeg zag ze Louis afkomen waar ze bezig was in den stal; binst den dag waar ze wrocht op het veld, bleef ze zoolang in onrust tot ze Louis het wegeling zag opstappen. En dan voelde ze 't als een streeling op hare handen en van onder den breeden rand van haar strooien hoed wist ze dat ze in zijn blikken stond heelegansch, en die blikken waren haar weldoende als den zonnesching. 'S noens, in de keuken at Louis aan de kleine tafel bij den boer en de boerin maar zijn wezen was gekeerd naar de plaats waar zij zat bij 't volk aan de lange tafel. Na den noenestond kwam hij telkens bij 't volk koffie drinken en

dan zat hij - als bij toeval - altijd rechtover Schellebelle en terwijl alles aan hem rustig bleef en onverschillig, zocht zijn voet onder tafel waar hij haar voet vinden kon en dan bleef hij zoolang zitten tot het meisje ook moest opstaan omdat al de anderen reeds weg waren. Schellebelle liet hem begaan, haar gemoed was zoo zuiver dat ze nergens gevaar in zag en het stille, geheime liefkozen was haar een zoete gewoonte geworden. Maar als 't gebeurde dat de meisjes ondereen, na 't werk of in den noenestond aan 't spel en aan 't robbelen waren, en de boerenzoon er zich ongevraagd in mengen kwam en meêdeed in de plagernij, dan dorst Schellebelle stouter dan de andere, Louis te keere gaan en verraadde ze in haar opgewondenheid haar vertrouwelijken omgang met hem. Maar als de boer ver vandaar was, kon dat ook geen kwaad en liet Louis zich gildig bespringen, nat gieten of anderszins voor den duts houden. Zoo kwam het dat Marietje Verlinde en Fientje Vandoorn naderhand Schellebelle plaagden met te zeggen: dat ze nog wel de boerin zou worden hier op de doening en ze den rijken boerenzoon zou trouwen! Dan schaterde zij van 't lachen als wilde ze den overvloed en de macht van haar geluk in klinkende trillers rond haar uitstrooien.

Maar 't geen al gekkend en voor de leute door de meisjes gezegd werd uit zottigheid, gerocht in 't stille en ernstiger bekondigd, zonder dat Louis of

Schellebelle er iets van vermoedden. Zoover kwam het dat Sofie, de vrouwmaarte er eerst iets van had hooren ronken en 't naderhand met eigen oogen bestatigde dat er entwat omging tusschen die twee. De ernstige, veertigjarige huismeid rekende het tot haar plicht te vermijden dat er den jongen heer een onheil zou overkomen; en 't uitbundig geschater van dat aanhalig jonge ding had haar reeds lang verveeld. Daarom nam ze de schuiverluite eens in een hoekje en zegde het haar voorzichtig maar duidelijk:

- Kind, zegde ze, ge moet u wat stiller houden; ge zijt zonder ondervinding en veel te jong om alzoo rond Louis te draaien... 'K weet het wel: g'en doet het niet uit erg, anders zoudt gij 't wat meer verduiken - nu doet gij 't dat iedereen het merkt en men begint ervan te spreken! Geloof mij, meisje, daar en komt nooit geen goed van en als er iets gebeurt, 't zal gij zijn die de keerse uit blaast. Ge moet u wat stiller houden, ze zouden met u lachen, de menschen, en zeggen dat ge uw boontjes te weeken legt om den boerenzoon te visschen - foei ge zijt nog maar een kind; Louis en peinst op geen stalmeisje, wat?! en 't en zou maar moeten gebeuren dat 't aan den boer zijn ooren komt, ge vliegt op strate!

Schellebelle stond als een deugniete die op heeterdaad betrapt wordt - ze roodde tot boven het voorhoofd, haar keel was lijk gewurgd zoodat ze

geen woord uitbrengen kon. Ze beefde over heel haar lijf. 't Was zoo onverwachts gekomen en als een steen op haar gemoed gevallen en 't geen ze nooit en deed: van spijt perelden de tranen uit haar oogen en liepen in dikke druppels over hare wangen.

- 'K en kan 't niet helpen! 't Is mijne schuld niet! stamelde zij eindelijk en snikte erbij.

Sofie die 't zoo erg niet gemeend had, wilde 't nu verzachten:

- Doe 't geen ik zeg: Louis is een zottebol, laat hem loopen, hij zou u 't hoofd verdraaien en u achterna uitlachen, toe.

't Was erger dan een dondervlaag op 't meisje gevallen. Spijt, ergernis, wanhoop vervulden haar. Ineens stond zij ontnuchterd, vóor de werkelijkheid. Haar voornemens waren wreed: ze zou nooit meer lachen, niemand meer bezien, niemand meer aanspreken!

Den eersten keer dat ze hem ontmoette en 't wezen afwendde, kwam Louis haar vragen: wie haar gebeten had en waarom ze kwaad was. En op den stond begon het meisje en in een tranenvloed borst ze los en deed hem volle bekentenis van 't geen er gebeurd was. Hij schaterde van de leute:

- Wel! riep hij, die oude meid: stoort ge u daaraan? ze is jaloersch omdat ik tegen haar niet en speel. - Er zal u niemand geen kwaad doen, zegde hij ineens ernstig. En aanstonds weer op den ouden toon:

- Verlangt ge naar de slijting? vroeg hij.

- O! riep ze en de begeerte straalde naar hem op. - En gij, Louis?

- Ik ook.

Die eenvoudige afspraak herstelde weer haar geluk en de ruste. Ze wisten van wederkanten hoe hunne begeerte ging naar 't zelfde doel. Die vlasfooie gloeide in hun verbeelding en hun verlangen stond ernaar alsof ze wisten dat die dag hen iets brengen zou, meer dan wat luide en uitbundige leute en gezang en dans. Want bij alle twee leefde dezelfde herinnering en het teedere gedroom aan 't ontluiken van hunne genegenheid en verwachtten ze van dat feest op den vlaschaard iets terug van 't geen ze er reeds genoten hadden in den schoonen lentetijd.

III

De zonne verrichtte eenbaarlijk en zonder stoornis haar grootsche zomerwerk over 't land. De vruchten te velde hadden nu hun vollen wasdom; waar ze de vochtigheid of de veite kregen uit den grond, stonden ze weelderig opgegroeid en sterk in hun groen; waar ze te kampen hadden tegen droogte begonnen ze nu te lijden en hare kleur te schieten want in langen tijd was er geen regen of lavende dauw uit de lucht gevallen en van omhooge kwam de dingelende hitte die broeide. De vlaschaards

waren als bij mirakel bewaard gebleven voor onweer en hemelsch geweld en de brooze herels stonden nu zoover op den zomer, in hun volle lengte uitgegroeid, als draadjes zoo fijn zonder een krookje, dat 't zelfs wonder scheen hoe de vrucht zoo rilde opgeschoten, heur stand hield op de teere schachtjes. Geen wind had ze genaarsd heel den tijd van hun wasdom. De groene bast was geel geworden en al wat er nog groene aan was geleek een weerschijn uit het wazige van den ondergrond. De vlugge zwaluwen waren er nog altijd aan 't wieken over 't effene vlak. En van de schoone rust en goede eenzaamheid had de vlasvinke gebruik gemaakt om midden in den vlaschaard haar nest te bouwen. En nu zat ze er heele dagen te weven aan het zelfde liedje en wiegde ze soms op eene van de draadfijne herels alsof ze een luchtige vlinder ware. Nog andere vogels hadden er hun woonst aangelegd en leefden er ongestoord als in blijde bijeenkomst. De zonnige uchtenden en de warme namiddagen lang kwamen zij er spelemeien en begingen zij verder in neerstigheid de werkzaamheden elk volgens staat en noodwendigheid. Maar meest zaten ze er te pruttelen en te prazelen alsof er voor 't overige nog al de tijd was en de zomer zonder einde zou zijn. Geen een van 't gevlerkte volk en scheen er bekommerd en ze merkten niet hoe aan elk sprietelingje en aan de uiteinden der omgebogen kroezelhaarde

rankheid der vlasherels, iets te zwellen begon en hoe er stilaan over 't opperste vlak en door de wriemeling der verwerrelde hippens al een blauw oogje begon te ontluiken, hier en daar eentje, maar, door de veelte schong er over 't oppervlak als een blauwigheid die in stofpoeier over de gouddraden van het gele ploezewerk geblazen scheen. Een dag later was het blauw reeds uitgezet en lag het als een fijne tikkeling opengespreid en van nu voort kon men de oogblauwe kroolen der vlasbloeme zien, zooveel paluwe klokjes, ontelbare struiveltjes die bengelden aan ieder hereltje. De bloei lag op het vlas, zoo blauw nu werden de vlaschaards alsof ze 't blauw van den hemel over heel het veld weerspiegelden.

Voor de menschen was de vrucht nu zoo goed als gewonnen. Nu ook zou het uit zijn met de rust en de goede stilte die als een adem van de zon over 't land gelegen had. Medeen begon 't beweeg en de roering: overal, langs alle wegels kwamen de vreemdelingen die 't land afketsten en doorkruisten - twee en twee gingen ze elk zijn wegen, de vlaskutsers, de leiënaars, de koopmans, de aanbrengers; al stevige kerels, goed geschoeid, stapaans gaande met den krombekten stok, kwamen ze van al den westkant 't land in en overal bekende men ze aan hun blauwen kiel en zijde mutse. Ze trokken de valei neerwaards en ze zochten rond

overal waar een vlaschaard te speuren viel. En waar ze er eenen vonden naar 't gedacht, stapten ze erin met vuile voeten, woelden in de herels met de handen, monsterden en maten de lengte met de vuisten en trokken er te midden eene handsvol en vlochten de tressen en droegen ze mede op hun weg. Waar de eenen vertrokken waren, kwamen de anderen en deden hetzelfde. Dweers door de evenheid der schoone vrucht mieken zij gangen en straten zonder op 't speur te letten van hun voorgangers.

Van nu voort kwamen de boeren ook van hun hof en waar ze malkander ontmoetten of op de makelaars botsten, begon de eindelooze kout over de ongelooflijke schoonheid van 't vlas en werden er onmogelijk hooge prijzen uitgesproken. Al wie kenner was wilde zich ermede bemoeien; er werd getwist en getierd. Te midden 't land en allerwegen zag men boeren en koopmans groote gebaren maken, achteruitgaan, vertrekken en terugkeeren als kluchtspelers, den pandslag geven en al te samen verdwijnen in 't deurgat van eene herberg langs de bane of op den boer zijne hofstede om 't accoord te sluiten. Alhier, aldaar stond er allicht een meitak in enkele partijen ten teeken dat de vlazzing verkocht was en dat de koopers of vlaskutsers er voortaan mochten uit blijven.

's Zondags na de hoogmis tot overnoen, en in

den namiddag tot laatavond waren de boeren hard in de weer in alle herbergen over den uitval, verkoop en levering der vlaschaards. Dat was het eenige belangrijke over heel de streek. Van al hun levensdagen hadden de boeren zulk geen jaar geweten; nog nooit was 't gebeurd van zooveel en zulke hoedanigheid van vlas! En 't wonderste van al: dat het algelijk aan ongelooflijk hooge prijzen betrokken werd. Den uitslag en den stand van al de vlaschaards was nu gekend: de vrucht stond er gelijk ze moest geleverd worden. En gekscherend werden nu de stoute voorspellingen van 't uitkomen heropgehaald en werden de vroegere welweterijen vergeleken met de uitkomst. Menige boer die te meie zoo luide gestoft had, moest nu stille zwijgen en zat zijn spijt te verkroppen. Waar ze in groepjes bij de bolletraag zaten of vóor de deur van de herberg in de koelte aan hun tafeltje elk met zijn pinte bier en zijn pijp, werd de streek nu geheel overlegd.

Die wel gemest hadden of in nat land gezaaid, waren de gelukkigen. 't Was te ziene aan Legijn's vlas en aan Verokens... en Vermeulens. Legijn had den mest gespaard uit gierigheid; Veroken had willen zijn kunsten toonen en boeren naar de nieuwen snuf en had chemiek gestrooid, en Vermeulen had beter en verstandiger gedaan met zijn vlaschaard in de leegte te zaaien, dat was de algemeene overtuiging der boeren.

- Maar wie zou er zoo'n droogte verwacht hebben?...

- Als men 't op voordeel maar weten kon.

- Een beetje meer nattigheid en Veroken zou wel vlas gehad hebben! meende Bovin; 'k heb dien vlaschaard gezien in zijn eersten groei...

- En wie had het verwacht van Verschaeve's stuk? - Laat het nog veertien dagen schoon weer en Vermeulen's vlas zal ook wel steiten - 't groeit nog!

- Verschaeve en Sobrie zijn de twee primussen! Dàt is vlas! Hebt ge nog zooiets gezien?

- Al van éenen voortgang, effen als een laken, fijne, fijne stoffe, goud geluw en een top! tien handen lang, overmeten!

Ze tinsten malkaar om prijzen te weten. De verkoopprijs was 't geen waar ze meest naar benieuwd waren.

- 'K heb hooren zeggen dat Sobrie verkocht heeft aan honderd-vijftig... merkte Stubbe.

- 'K zou 't moeten zien! zegde Bovin.

Het bleef echter bij gissingen; van al die daar zaten, was er geen een boer die uitviel en zijne koopsom bekend miek, en ze zouden het toch niet geloofd hebben van malkander omdat ze bij hun eigen wisten dat er altijd gelogen en overroepen werd in 't zeggen van den prijs. Of hij verkocht was of niet verkocht, dàt mocht iedereen wel weten

- de meitak toonde het ten andere - maar vlakaf vragen: hoeveel hebt gij gekregen? dat doet de boer niet omdat hij toch op geen betrouwbaar antwoord rekenen mag. Elk was te preusch met zijn eigen opbrengst en wilden ze overdrijven in de weerde ervan. Een ander punt dat hunne eergierigheid raakte en ook moest bloot komen, was: de aard en de hoedanigheid van de vrucht.

De slijttijd naderde en nu ook zou er beslist worden over elken vlaschaard: of hij weerdig was voor de Leie of niet. - Leiroote? Blauwroote? een van de twee - De boeren benaderden het woord en stelden de vraag zonder 't ding bij zijn naam te noemen; met een oogknipje verstonden ze 't van malkaar. - Hoe slijt ge? Hoe levert ge? Moet het naar de Leie? Wordt het hier geroot? Is 't blauw vlas? of niet? -

Dat ‘woord’ vloog nu over heel de streek. Als de boer maar zelf over die zaak had mogen beslissen, zou 't vlas wel allemaal naar de Leie gezonden worden, al ware 't maar om zijne eere te kavelen tegenover de andere boeren; maar hierin viel er niet te zuren: de koopmans waren te slim. Het gemeene vlas bleef de boer gewoonlijk houden tot hij 't zelve gehekeld en geroot had in een put te lande en gebleekt op zijn kouters. ‘Blauw-of Veld-roote’ heetten ze dat. Maar 't vlas van goede hoedanigheid, 't vlas van deugdelijken aard, dat kwamen de makelaars van

den leiekant tegen kostelijke munte opkoopen; de boer droogde 't op 't veld en stak het dan in de schuur tot hij zes maanden later of langer nog, de levering mocht doen naar de Leie. Alwie zijn vlas op die wijze niet verkocht kreeg, werd aanzien voor een hottekrotter en hij moest doen als de koeiboertjes die hun hoopjes ‘pruts’ ergens in een put dompelen, de peste verwekken op 't land en er later maanden lang hun werk van maken om 't open te leggen en 't te keeren tot de zwartigheid er wat uitgebleekt is. De glorie van den boer bestond in den hoogen verkoopprijs maar bovendien om zijn gesletene vrucht op 't land ten toon te stellen, in hagen eerst en dan in goudgele bundels opgebonden en gemijt, rauw in de schure te steken en later als de levering te doen viel, het in hooge voeren te laden en met vijf, zes andere boeren, als een machtige stoet in lange karavane uit te zetten met al de peerden die ze hadden, heel de reke wagens naareen, uit te zetten leiewaards! Daarom hadden ze er nu hun behagen in malkanders vrucht te verleggen:

- Er is veel schoon vlas maar ook veel paddevlas, pruts, beweerde Verstraete. Ik heb er vandage gezien: al de herels waren gestreuveld.
- Die stoppig vlas hebben, zullen ook boffen, meende Verfleter.
- Ik ben vandage langs eene partij gegaan die

heel beloopen was: de roest lag op de herels lijk ijzermaal, zei Bruintje.

- Cannaert's vlaschaard is vergeven van de ruie en geen vier handen lang, riep Bovin, en wilt ge den boer hooren, aan zijn klap zal hij honderd franken krijgen voor zijn leievlas!

Ze loechen ondereen maar wisten wel dat er buiten hier en daar één die mislukt was en wat kleinigheid, er dees jaar niet veel veldroote en kerneutelig vlas zou zijn op de streek: de makelaars liepen te dul en 't was door den band àl leievlas dat te koope stond. Daarom zetten de boeren er dien avond een goede pint op en strekten de beenen uit om te toonen dat ze gemakkelijk zaten en tijd hadden.

- Te naaste weke zal de verkoop ver opgeschept zijn, meende Duitschave en eer er te slijten valt hebben de boeren niet veel te verrichten, - geef me nog een pint.

Ze bleven of gingen verder naar den Arend, 't Gemeentehuis of naar de Vlasbloeme hunnen avond verdoen in volle rust, onbekommerd over hun kostelijke vrucht die rijpe bijkans, onder den blooten hemel stond in 't gevaar van vernield en vernoozeld te worden.

Hun zware, vette, deugdelijke lach klonk door den avond en hun gladgeschoren, bruin-roode wezens glommen van lust en welgezindheid.

Eenige dagen hield de drukte alzoo aan op het land - 't vlas was al uitgebloeid en 't blijdeblauw

was vergaan als een droom, maar de makelaars en kooplieden met hun blauwen kiel en mispelaren stok, ketsten nog altijd de streek af.

Dagelijks kwamen er zes tot acht van die kerels naar Vermeulens vlas en op Vermeulens hoeve, maar de boer zegde telkens en onveranderlijk, kortaf: dat hij geen vlas te koop had. Nauwelijks waren er twee weg, kwamen er reeds twee andere en gedurig moest men Vermeulen gaan zoeken of aan 't klokje trekken om hem te doen naar huis komen. Ze brachten de stresse vlas mede van den hoogkouter als moester en gezien den slechten uitgroei van den vlaschaard, boden ze nog een betrekkelijk hoogen prijs omdat de vrucht van nature goed was en de aard edel scheen. De vrouw had wel goesting om een voordeelig aanbod te nemen maar ze bemoeide haar met geen koopmanschap. En Vermeulen wilde niet verkoopen. Hij bleef koppig.

- 'K ga het een jaar of twee in de schure houden, vriendschap, antwoordde hij op alle aanbod. De boer had geen zin om te verkoopen, zijn hoofd was elders en zijn gedachten bewrochten nog altijd die groote zaak die hij wikkend en wegend was. In alles wat hij in zijn leven voor belangrijk aanging was hij altijd traag maar dan nam hij ook altijd eene vaste beslissing en eens dat de beslissing genomen was, dobberde of twijfelde hij niet meer.

Hij wilde eerst rijpelijk overwegen om eens dat

de ‘ja’ of de ‘neen’ gezegd was, geen spijt te hebben over zijn handelen. Dag en nacht liep hij nu met dat ding in den kop en hij had nog geen beslissing genomen. Met zichzelf had hij de zaak al doorgekapt: met de hapering tusschen den keus van 't geldschieten en 't behoud van zijn opperste meesterschap was 't gauw uitgemaakt: zijn zoon moest wèg! geen opkomer wilde hij waar hij aan 't zakken was, geen jonge boer tegenover een oude; dàt zou hij nooit dulden. Maar nu hij vóor de daad stond en handelen moest en de gelegenheid daar te grijpen lag, stamerde hij nog om botsbollig met zijn voorstel bij zijn vrouw voor den dag te komen. Niet dat hij haar vreesde of dat haar opperen in iets zijn wil zou doen keeren, maar de vrouw was door den langen duur iets als zijn beter ik geworden, iets als zijn eigen geweten: 't was zij die hem de waarheid zegde en hem tegenhield als hij zich door drift of overmoed zou vergeten en onmenschelijk wilde zijn omdat hij in een haastigheid besloten had iets te doen waarvan hij de dracht niet meer berekenen kon. Om nu ineens zulk een hof te koopen en te stoffeeren was hij niet verlegen, maar om die ‘vrouw’ te vinden voor Louis dat was voor hem eene zaak waarvoor hij vrouwelijke hulp behoefde. Hij stond vóor die ‘vrouw’ als vóor een muur en kwam met denken en overpeinzingen niet vooruit. Legijn had hij reeds ge-

sproken en daar had hij vernomen dat hof en land openbaar zou verkocht worden en dat prijzie en overname uit de hand zou geschieden bij overeenkomst met den kooper. De verkooping zou aangekondigd en uitgeplakt worden, daarover mocht Vermeulen dus gerust zijn. Daarenboven was er geen felle mededinger te vreezen voor die gelegenheid want om zoo iets te bespringen moest een boer vast in zijn koorneerde zitten. Maar 't uitspreken, 't bekendmaken in huis, 't eerste woord doen, dat schrikte hem af.

- Hoe zal ze 't opnemen? was voor Vermeulen de groote vraag, want 't stond in zijn verbeelding dat zijn besluit tegen den loop der dingen inbruischte, dat zijn vrouw 't niet menschelijk zou vinden... hij voelde dat er iets haperde aan 't geen hij stuk voor stuk in zijn hoofd had opgetimmerd en dat zijn vrouw met haar gezond verstand, en in één woord heel zijn bijgebrachte bewijsredens zou ommeslaan. Hij vreesde maar hij wilde 't toch uitvoeren, en alzoo bleef het uitgesteld. Hij liep over 't hof met de ingrimmigheid op het wezen, hij draaide in de keuken rond Barbele en trok dan weer in de beste kamer om alleen te zijn en zijn cijfers te herwerken.

Van bachten de gordijnen, aan de vensters, waar niemand hem zitten wist, loerde Vermeulen over de werf en zag hij tot in de opene deurgaten van schuur en stalling, alles wat er onder 't volk gebeurde.

Dat was nu zijn beste tijdverdrijf. Met die kommernis in zijn hoofd en de stoppige misnoegheid in den zin, kon hij min dan ooit geruchte en gerel verdragen, stak de leute en 't lachen hem tegen bij 't volk. Hij zag hoe knapen en meiden malkander zochten en meer van de leute hielden dan van 't werk. Van Louis had hij al verscheidene keeren gemerkt hoe hij lust kreeg en meedeed in die zottigheid en hoe hij zich gemeenzaam hield in den omgang met dat meissevolk. In ander geval zou hij daar geen erg in gezien hebben, nu echter dat hij aan 't pluizen was en begeerde 't geen hij vroeger uit alle macht vermijden wilde, zocht hij eene botsing met zijn zoon en eene reden om zich vierkant uit te spreken en in gramschap vast te stellen 't geen bij hem nu reeds vast stond: de scheiding.

't Was altijd bij die zelfde rosharige, jonge meid dat hij Louis doende zag. Hij had het gezien in de keuken hoe hun oogen naar malkander gingen alsof ze elkaar zouden opslikken van begeerte, zoo gaapte hun blik. In den noenestond had hij het koppel vervolgd om iets te betrappen en er met een schreeuw tusschen te springen en ze met een vloek te doen opschrikken. Hij zag zichzelf in gramschap vervoerd, de deerne afranselen en zijn zoon schandalig 't hof ontzeggen... Hij verlangde en begeerde zulk eene ontdekking maar tot nu nog was al 't geen hij gezien had: kattespel in 't gemeene, malkander met

water bespeiten en wat trekken en tinsen. Vermeulen bleef loeren, hij zat als een kater door de verdiepen en hield zich gereed om uit te springen.

Terwijl heerschte op 't hof de zottigheid en de leute den dag door, eiken noenestond waren knechten en meiden aan 't tornooi en ging het soms geweldig en met veel geruchte. Louis die nu zijn liefhebberij in de meisjes gesteld had en goedsmoeds wilde genieten van de leute en Schellebelle die zot was als een kermispeerd - noch d'een noch d'ander wisten zij dat ze bespied waren en vreesden zij geen ongeval of dat 't zoo nakend kon uit zijn met hun geluk. Louis vooral vreesde niemand. Sedert de vrouwmaarte haar neus in zijn zaken gesteken had, deed hij het als een preufstuk alleen om die oude kwene te verontweerdigen al gevoelde hij innerlijk dat het tegen zijn aard streed en hij zich verwijten moest dat 't beneden zijn weerdigheid was van boerenzoon en dat 't meisje er eens of anders leed zou door hebben. Hij wilde het niet bekennen aan zich zelf dat 't slecht was, - hij deed het tòch en in zijn overmoed besloot hij: ik doe 't omdat mijn zinnen er nu op staan, omdat 't mij behagelijk is en omdat ik nu wil zien wie 't me verbieden zal. Wat zou het wel, als ik, jonge kerel, geen plezier mag zoeken?

Van een dieperen drang in zijn hert, of dat hij op het meisje verslingerd en verhankerd was en 't niet meer missen kon en haar zien moest uit behoefte

voor zijn oogen, daarvan was hij nog onbewust. Bij zichzelf hield hij 't nog altijd als een liefhebberij, iets dat als een breede zwaai van genegenheid in hem was gekomen, een drang om alles te beminnen en te omhelzen, met den zomer en met de hitte, met 't heerlijke jaargetijde die heel de omgeving en alles wat rond hem was, schoon miek, omdat hij nu eerst de oogen had geopend en gezien de schattige kostelijkheid waarin hij leefde. Daarbij voelde hij de zuiverheid van zijn eigen inzichten: al wat hij beging was in 't opene van den klaren dag, waar 't alleman zien mocht en niets van 't geen hij beging moest bachten hoeken of kanten gestoken worden. Wanneer hij de zinnelijkheid voelde steken, kwam zoohaast zijn diep ingeboren eergevoel boven. Dat bracht op den stond de beredendheid en de verkoeling. Daarom ook vermeed hij zorgvuldig en met bewusten zin al wat hij als gevaarlijk vreesde en 't gebeurde maar heel zelden dat hij Schellebelle of een andere meid alleen of in 't halfduister ontmoette. In den laatsten tijd echter had hij reeds eenige keeren toegegeven om met bedachten raad Schellebelle op te zoeken waar ze was omdat hij het meisje een vertrouwelijk woordeken in haar oore wilde klinken. Hij had haar geen geheimen te verklaren maar hij deed het alleen maar om dien heel bijzonderen blik van hare oogen die als diepe spiegels heel haar zuiver gemoed lieten zien, om de guitige

deugnieterij die erin stak... en de lachkuiltjes in haar wangen en 't vel van haar hals waren hem ook zoo verleidelijk malsch dat hij de gelegenheid opzocht om eens vrij en gerust de begeerte van zijne oogen te voldoen. Als hij voor den noentijd, een weinig vroeger dan gewoonlijk met de peerden naar stal kwam, wist hij dat het meisje alsdan geregeld de kalvers in den boomgaard te drinken gaf. Met 't verheugende voorgevoel om zijn oogen en zijn herte deugd te doen, draaide hij dan langs daar af. 't Schaduwrijke hoekje bachten de stalling en de dikgeblaarde vliertronk aan 't poortje van den boomgaard en 't dikke veie gras stond er zoo malsch op die verloren strook grond waar men weinig kwam - heel dat hoekje had zijn eigen bekoring omdat het daar op drie stappen afstand van de roerende doening en 't volle rumoer der opene werf, in zijn rustigheid omsloten lag als een lovie vol lommer en koelte.

Terwijl Louis in 't deurgat stond van den stal, dat hij de peerden uitgespannen en haver gegeven had, zag hij 't meisje afkomen met twee volle akers melk naar de keernkamer toe. Daarna moest ze de kalvers bestellen in den stal en de kalvers in den boomgaard. 't Was daarom dat Louis aldoor den koeistal, de voordeur in en de achterdeur uit, al bachten de schuur naar 't lommerhoekje ging waar hij zijn ‘zonnebloeme’ afwachtte.

Hij wilde haar nu eens zien om haar te zeggen en te toonen dat 't geen waar was 't geen ze hem plagend verweet: dat hij grootsch was en fier in zijn doening.

Schellebelle scheen weeral blijde verrast omdat hij gekomen was en ze liet maar seffens heur blijdschap zien. Haar wezen straalde.

- Hier hebt ge 't gevonden in de koelte, newaar! riep ze luid.

Hij stond met 't poortje in zijn hand en plaatste zich vóor den ingang:

- Hier mag niemand dóor of 't moet inkomgeld kosten! riep hij om haar te plagen.

Ze stond met een vollen aker aan iedere hand, weerloos.

- Toe, laat me voortdoen, Louis; 'k ben op mijn achterdeel - 't zal noene luiden en 'k moet nog zoovele doen.

Ze naderde en met heur borst vooruit, wilde ze hem wegstuiken, maar hij pakte haar bij den kop en nu ze toch niet anders kon en geen melk storten wilde, moest ze hem laten doen en de duchtige wribbeling van zijn harde handen verdragen.

- Bezie me nu nog met uw dulle kijkers, deugniete en zeg dan nog dat ik me gesloten houde omdat ik te fier ben!

Opeens slaakte 't meisje een kreet, liet haar twee emmers vallen en vluchtte met eenen sprong bachten de vlierstruiken weg.

Toen Louis zich verrast omwendde, stond hij vlak tegenover zijn vader - op 't zelfde oogenblik vreesde de jongen een ongeluk.

- Wat moet ge hebben van die vuile meid? riep Vermeulen en hij bezag zijn zoon als een verwoede blekstier.

- Laat gij 't vrouwvolk zóo aan uw lijf hangen? 'K stamp u van 't hof als een stomme koeier als ik 't nog zie. De boer keerde zich om en ging alsof 't heel bij toeval was dat hij zijn zoon betrapt had met die meid.

Louis bleef staan, geslagen en de ontroering doordaverde heel zijn lijf. Hij had geen woord tegengesproken zoodanig had 't verschot hem gepakt. Zijn vaders stoppelhaarde wezen had hij nog nooit zoo ontsteld en leelijk gezien, maar hij had zijn vader vlak in de oogen gekeken zoolang tot hij in 't deurgat van den koeistal verdwenen was. 't Eerste oogenblik der ontsteltenis, toen hij met de handen aan die meid vóor zijn vaders oogen stond, had Louis de schaamte gevoeld die hem bemeesterde: hij stond als een beteuterde schooljongen en wist geen verschooning voor zijn misdaad. In zijn vaders oogen had hij 't verwijt gezien van zijn eigen trotsch gemoed en de schaamte had hij ondervonden omdat hij, zoon van de hofstede, zich misgaan had. Die blik vernederde hem en den spijt voelde hij branden, want hij hield eraan in 't

aanschijn van zijn vader te staan als een ernstige kerel die zich met geen vodderijen bezig houdt. Maar bij dat éene schimpwoord, omdat zijn vader haar: die ‘vuile meid’ had geheeten - in de weerdij van een oogpink, was Louis zijn verschot te boven en had hij zich opgesnapt door 't gevoel dat zijne en hare deftigheid en eerlijkheid niet aan te raken waren - zijn spijt veranderde in gramschap. Dat scheldwoord ruide zijn bloed op alsof 't verwijt tot hem zelf gericht was. Nu verweet hij zich zijn eigen schaamte, omdat hij daar gestaan had zonder een woord te vinden om haar te verdedigen; hij was kwaad omdat hij 't zoo lijdelijk verdragen had als een nuchtere jongen. 't Was niet uit vrees, maar door 't verschot, dat hij gezwegen had; want allang vond hij die dwingelandij van zijn vader onverdragelijk en was hij 't moe om altijd gewillig en gedwee de grillen van den oude uit te voeren. Maar nu ineens werd de jongen een verachting gewaar voor dien stoppigen vent die zich als breekspel kwam stellen in 't geen hij zelf aanzag als zijn groot geluk en zijne onschuldige genegenheid - 0 er dàar ‘vuil’ aan? Hij achtte zijn geluk zoo zuiver als zonneschijn; 't behagen van zijn ziel had hij nooit anders dan met de oogen aangeraakt.

- Wat vaag ik wel mijn botten aan uw dreiging, oude batsche beer! ik doe wat mij aanstaat! De jonge kerel voelde zich gekrenkt door 't geen hij

als een blind gezag op zich voelde drukken; in de hitte zijner vervoering, zonder te weten wàt hij wilde of wàt hij doen zou, stak hij de gebalde vuist op naar de deur van den koeistal waar zijn vader verdwenen was en met een grijnzende voldoening, knarsetandend, miek hij kwade besluiten, wilde hij opstand en in een woord uitte hij heel 't gedacht van zijn wraak-meening:

- Gij zijt oud, ik ben jong! gromde hij - wij zullen zien!

Van de twee kende hij zich van nu voort als de sterkste; zijn schoone toekomst zag hij open liggen en er kriebelde iets in zijn armen omdat hij met forsche macht zijn stand wilde overweldigen.

Eens dat zijn vader aan de innigheid van zijn gedachten roerde, zou 't uit zijn met de lamme onderdanigheid. Nu werd het waarachtig wel de tijd voor den jongen boer om den ouden boer te toonen dat er ook een wil in zijn kop gegroeid was en dat hij besloten had zijn eigen wegen te gaan. - Die vuile meid! 'k zal er mede omgaan, al ware 't maar om u te tergen, gromde hij.

Van langerhand echter kwam de kalmte den jongen zijn gemoed bedaren: hij zag de oneenigheid in 't verschiet, den haat en dan overviel hem een groote droefgeestigheid alsof er iets schoons verbroken en te niete gedaan was dat nooit hersteld kon worden: de schoone, geruste zomerdroom was

geschonden, nù juist dat 't heerlijkste te gebeuren stond.

Die schok had Louis ineens wakker en voor 't werkelijke gesteld - zijn vader wrocht hem tegen - en nu zou het onbekommerd genot, de jongenslust uit zijn. Het meisje zou hem niet meer durven bezien, of zou ze weggezonden worden? Nu, zoo onverwachts en niet voorbereid, stond hij op den scheidsweg, zou hij de eene of andere richting op moeten; kiezen moest hij: onderdanig en brave zijn, verzaken ofwel: in opstand komen en zijn eigen gedachten, zijn geluk een gestalte geven. Hij zag: als hij het spel voort wilde drijven hoe er dan kortelings eene uitkomst en een einde zou zijn, maar voor die uitkomst schrikte hij en dat einde kwam in strijd met zijn hoogen stand van boerenzoon. Nu bleek het eerst hoe gevaarlijk zijne genegenheid worden kon want hij stond daar met den spijt omdat zijne toegeeflijkheid toch maar een meisje gold, een meisje als een blomme maar niets meer dan een blomme. Zijn liefde, zijn droomen, zijn geluk en schoon verlangen, 't scheen hem nu ineens vergaan en belachelijk geworden - heel het wondere tooverspel was zijn heerlijken glans kwijt en hij stond daar als een nuchtere jongen die zich misgaan heeft in zijn dwaasheid. Zonder weten had hij zich laten bedoen; neen, 't was zijn eigen schuld, - hij had het gewild. De deernis, het medelijden zat in zijn herte; hij zag zijn eigen wreedheid omdat

hij breken moest 't geen hij gemaakt had; hij vervloekte 't dat zijn zinnen hem zoo lange vervoerd hadden en dat hij niet gelijk die andere kerels, die hun liefde versmijten naar goeddunken.... met zijn genegenheid spelen kon. Gelijk hoe hij 't deed, de schaamte was voor hem alleen en hij wist niet hoe hij 't doen moest.... Hij voelde zijn herte kloppen van aandoening. Hij liep opgewonden rond met gebalde vuisten, besluiteloos, niet wetend op wie zijn spijt te boeten. Eindelijk zette hij zich neer om te denken. Hij keek rond waar hij zat in den stillen hoek bachten den stal en hij zag hoe het houten poortje, de vlierstruik en al de gewone dingen hem nu vreemd schenen.... Hij staarde op de gevallene melkakers en op de melk die over den donkeren grond gestroomd was.... Een overdadig medelijden beving hem, hij beschouwde zich zelf en het arme meisje als twee verongelijkte dutsen en zijn toestand vereenzelfdigde hij met dien van het schamel kind... - Waarom heb ik haar aangesproken, waarom heb ik haar bezien? Had ik ze gerust gelaten, ze was zoo blij met haar zelf, zoo gelukkig als een vogel en vrij... Dan viel het hem in: hoe een mensch over zijn eigen neiging niet beschikt; hij dacht: hoe geleidelijk die genegenheid in hem gegroeid was, gegroeid en vastgeworteld; hoe zijn liefde was een tastbaar ding, iets dat bestond, iets waarzonder hij niet meer leven kon. Hij her-

innerde zich hoe het meisje daar stond vóor zijn vader - haar oogen waren als van iemand die verdrinkt en om hulpe smeekt... en plots kwam in hem de drang op om zijn medelijden aan haar te bewijzen, om zijn gevoel van teerheid uit te storten. Hij wilde haar niet verloochenen - 't was zijne schuld en hij moest het aan haar goedmaken. Wat heb ik mij te schamen? dacht hij, 'k zal mij volop uitspreken, haar vlakaf zeggen dat ik haar bemin, kome ervan wat wil, we zullen zien later.

Intusschen was het noene geluid en de maaltijd liep af en van 't geen hij zoo erg gevreesd had, was niets gebeurd: geen woord, geen blik, alles bleef op den ouden voet in de keuken en de noenestond was even stil op de hoeve, als andere dagen.

En 't verwonderde Louis hoe hij, bij 't eerste ontmoeten met Schellebelle zulk een onverwachten indruk kreeg: hoe het meisje hem vreemd en oneigen voorkwam zoodanig, dat hij zichzelf vroeg: wat uitstaans heb ik met dat rosse ding? Niets, geen woord zegde hij haar van de voorgenomen verklaring, hij keek haar koel en onverschillig aan. En om een reden te geven aan zijn vreemde handelwijze, paaide hij zich met 't gedacht: dat hij later zou spreken, dat hij nog wachten wilde. Maar nu reeds was hij tevreden dat hij niet gesproken had.

IV

Nu meende Vermeulen eene reden te hebben: zijn haperen om met zijn voornemen uit te komen, was ineens weggevallen. Na den noen zocht hij Barbele in de keuken alleen te krijgen en zoogauw de vrouwmaarte naar buiten was, begon hij en zegde vlakaf:

- 'K ben begoest om Legijn's hof te koopen.

De vrouw had woord voor woord, 't gezegde goed verstaan en toch bleef ze met open mond en bezag den boer met angst in de oogen als vreesde ze dat er hem iets haperde.

- Wat? hervroeg ze luide.

- Dat ik Legijn's hof meen te koopen - voor Louis, riep hij ongeduldig als tegen iemand die hardhoorig is.

- Maar boer! schreeuwde Barbele nu geheel ontsteld: dàt en zult ge toch nooit doen?

- Waarom niet? zullen we nog ooit zulke eene gelegenheid moeten weigeren?

- Gelegenheid? wat gelegenheid? voor Louis? moet Louis geplaatst worden?... hij is geplaatst!

- Waar is hij geplaatst? deed Vermeulen met gemaakte verwondering.

- Wel, hier op 't hof! hij is onze eenige zoon; geeneen van de meisjes zal aanleggen om met een boer....

- Hier? snapte Vermeulen haar af, hier? WIJ

zijn hier geplaatst! - Louis niet! of meent ge dat we doen lijk Legijn: ons levend begraven in een renteniershuis?

- Maar wat is er? vroeg de vrouw beangst, hoe komt ge erop? wat is er met Louis? wil hij weg? ik weet er niets van.

- Weet.. er.. niets van! treiterde de boer haar na.

- Wel? zijn we niet goed alzoo bijeen? We worden oud, man en als we niet meer weg en kunnen, wie zal er dan hier....?

- Hier? Wij! oud? schreeuwde Vermeulen; zijt gij oud? ben ik oud? Wie zegt er dat ik oud ben? Louis heeft zijne oudde en ziet ge niet dat hij verslingerd is aan 't vrouwvolk?

- Aan 't vrouwvolk? gilde Barbele.

- Hij moet trouwen, bezorg gij hem eene vrouw, ik bezorg hem een hof, zoo hebben we dan onzen plicht gedaan, besloot Vermeulen.

- Maar word ik zot? riep Barbele, wat hoor ik? verkeert hij? met wie?

- Zijt ge blind, wijf? ziet ge niet dat hij móet verkeeren? anders verhangt hij zich met een ruffe van een meid en krijgt ge schandaal op 't hof. Daareven nog heb ik hem doende gezien, hing hij te spelen aan eene meid, een stomme meid!

De boerin wilde spreken, maar 't woord bleef haar in den mond en haar oogen droegen de verbazing. - Heere God, sta mij bij, zuchtte ze. Dan

kwam de vrouwmaarte binnen en de vervaarlijkheid bleef in de stilte bevangen die plots in de keuken heerschte. Vermeulen vertrok naar den kouter.

Barbele wist niet wat ervan te houden, heur gemoed was geschokt, ze sidderde van angst en gejaagdheid en ze kon nergens op dezelfde plaats blijven. De onrust joeg haar buiten; ze vreesde dat er iets ergs gebeurd was, dat Louis zondige betrekkingen aanhield, dat de schande op 't huis zou vallen, dat Vermeulen misschien overdreef?... Hadden ze ruzie gekregen, dat de boer Louis wilde weg hebben? 't Was haar vrees van overlang, ze verwachtte het als eene botsing die onvermijdelijk moest gebeuren - Vermeulen was niet goed geaard op zijn jongen en Louis was aan de jaren gekomen dat onderwerping lastig wordt. Zou ze 't nog kunnen verheelen? weer goed maken tusschen de twee? Ze wilde bescheid weten, maar Louis was op 't veld. De onzekerheid pijnigde haar. Wat mocht de boer gezien hebben? wat was er met die meid? met dewelke? Heel den langen achtermiddag kwelde zij zich den geest met kwade onderstellingen. Aan Sofie durfde ze niet reppen. Ze moest wachten. Met eene meid, had Vermeulen gezegd. Schellebelle was nog maar een kind en wat speelziek en altijd aan 't gabberen... maar kwaad kon er niet in steken. Met een andere? Louis zal 't gedaan hebben in 't spel. Dat hij zijne eere en zijne toekomst alzoo zou

weggooien, dat geloofde de boerin niet. Louis kende ze daar te verstandig voor. Maar ze wilde 't hem vragen. Van lang voor schofttijd hield ze de wacht en zoogauw ze de peerdsbellen hoorde, was ze al van de stoep naar de stallen toe. Ze vervolgde Louis overal waar hij ging, in 't voederkot, in de schuur en dan draaide ze kwansuis bij den verkenstal en wenkte hem stil bij haar te komen.

- Kom e-keer meê, zegde ze; 'k moet u iets vragen. Ze ging door den koestal en leidde hem mede op 't eigenste plaatsje bij 't hekkenpoortje van den boomgaard en daar hield ze stand.

- Wat heb ik daar gehoord, mijn jongen, dat ge zoudt van hier weg willen? vroeg ze.

- Weggaan, moeder? waar? wie zegt dat?

- Hoorde ik niet dat vader een hof moet zoeken voor u? dat ge wilt trouwen?

- Een hof zoeken? Trouwen? loech hij luidop, en met wie? 'k weet er geen woord van!

- Is er iets omgegaan tusschen u en vader? Hij ziet er zoo misnoegd uit.

- Vader is altijd misnoegd.

De vrouw wilde iets vragen maar ze vond geen begin; ze stond beschaamd en verlegen, ze roodde alsof ze eene oneerlijke verdenking gedaan had.

- Wat is er? zeg het; is er iets, Louis? stamelde zij. Ge bronkt heel den dag, ge loopt zonder spreken.

De groote jongen begon ineens zijn gemoed los te laten en zijn stemme stokte:

- Omdat vader niets verdragen kan, snikte hij.

Omdat hij alles in 't kwaad opneemt!

De vrouwe haar wezen helderde, haar kwade verdenking was geweken: nu wist ze dat er niets te vreezen viel met haar jongen. Dat éene woord had haar gerust gesteld. Nu durfde ze 't wagen:

- En wat neemt hij kwalijk, mijn jongen? vroeg ze.

- Omdat ik hier Schellebelle stond te plagen terwijl ze de kalvers bestelde....

- Ba, ge moet dat van vader verdragen, Louis, hij wordt oud en de leute en verstaat hij niet. Hebt ge niets anders gedaan? vroeg ze zacht.

De jongen keek verwonderd op.

- 'K wist wel dat ge nog aan geen trouwen dacht, beweerde moeder.

- Ha! ha! loech de jongen ineens opgeruimd en gerust. - Zeggen ze dàt? 'K ben hier veel te weeldig. En wat is dat van die nieuwe hofstede die vader zou koopen?

- Dat zijn klaps, jongen; de menschen zijn altijd vooruit. - Wie zou er hier dan boeren als we oud worden? wat zouden we doen zonder u?

De jongen bezag zijn moeders open wezen, gelijk ze daar stond in haar lijvigheid met de handen in de zakken van haar blauwen voorschoot en hij voelde hoe goedhertig zij meende 't geen ze daar zegde en

hoe haar gezond inzicht heel den toestand door-schouwde en hoe ze door haar kalme goedheid den evenaar en den vrede bewrocht tusschen huns gedrieën.

Hoe geheel anders voelde Louis zich, hoe veel rustiger met zijn moeder dan tegenover zijn vader. Op haar wezen lag de goedmoedigheid en een beetje angst scheen uit haar vragende oogen.

- Vader is zoo kwaad niet, zegde ze nog in 't voortgaan door den koestal, zwicht hem wat, Louis, hij houdt zóo aan zijn meesterschap en hij is wat eigenzinnig maar toch niet kwaad... en met nog wat geduld krijgt ge 't wel naar uwen zin: hij kan alzoo niet overal meer achter.

Ze raapte een vork van den grond en terwijl Louis naar buiten ging, bleef ze nog wat doende in den stal en keerde dan langs een anderen kant weer in huis.

's Anderendaags, in den namiddag, kwam Vermeulen in huis en trok de beste kamer binnen. Door heel het huis heerschte de stilte en over 't hof laaide de hitte van den zomerschen dag. Toen spiedde de boerin en stak zoetjes de kamerdeur open en ging op haar bloote voeten. De boer zat aan zijn lessenaar en de boerin ging zitten op den rand der kermistafel met 't voornemen in alle gemoedelijkheid eens te kouten met den boer.

- Dat en zult ge toch nooit aangaan om dat hof te koopen? begon zij.

- Ba 'k doe toch, zei de boer zonder om te zien.

- G'en doet, merkte de boerin kalm, Louis en denkt aan geen trouwen noch aan weggaan.

- Wat weet gij daarvan?

- Dat hij het zelve zegt!

- Waarom houdt hij zich dan op met vrouwvolk?

- Vrouwvolk? loech de boerin en ze kruiste de armen over de borst - omdat de jongen met dat simpele meisje een keer gekscheert; maar vervloedig, hij is over zijn twintigste jaar! moet hij zulk een stijverik zijn? waart gij minder speelsch aan uw twintigste? of hebt ge 't vergeten? Ge moet er geen draailingen aan maken - als dàt uw ‘redens’ zijn, zeg dan liever, dat ge Louis niet kunt uitstaan, dat ge redens zoekt; zeg liever ronduit dat ge hem wilt wèg hebben! wat, ge wilt hem op een hof steken?! en aan zichzelf overlaten! Dat hij wederspannig ware, of koppig, of slecht; maar de menschen kennen hem en ze zullen u schande spreken....

Nu keerde Vermeulen zich ineens naar zijn vrouw.

- De menschen? vroeg hij verwonderd: medeen zullen ze weten dat ik het kàn doen en dat ik het wil doen? Waar zijn de boeren die alzoo hun zoon zouden uitzetten?

- Zoo, ge doet het om te toonen hoe rijk we zijn? Wat flauwe praat is dat? Wanneer Louis wil trouwen moet ge nòg geen hof zoeken daarom: hier is zijn hof gereed.

- Wàt? riep Vermeulen. G'en peinst toch niet dat er hier een stroo verlegd wordt zoolang ik leve!? dat er hier eene vreemde zal inkomen? dat ik zal plaats maken en laten meesteren boven mijn hoofd?

De boerin bleef even kalm:

- Geen kwestie van, zegde zij. Ik herhaal u, Louis en peinst op geen trouwen. Maar als hij nu weg moest zijn, wat, in Godsnaam, zoudt gij aanvangen? we zitten zonder één mannenmensch van 't eigen volk! Gij zult ook zoo fel niet blijven om alles na te zien.

- Ik? ik kan al wat ik wil! waar twee bazen zijn, moet er één weg - ik ben meester en blijf meester.

- Wie zegt er iets tegen? ledereen eert u als een koning, al wat gij beveelt wordt uitgevoerd.

- Ja, spotte de boer, ik zie het komen! allicht zitten we in den hoek gesteken: eens dat de jongens verstand krijgen worden de ouden dommerikken. - Maar met mij niet: ze moeten weg eer 't zooverre komt - ik blijf de baas. Ze moeten wèg!

- Z'en moeten niet weg! zei de boerin beslist: ze moeten blijven. Luister Vermeulen, ik ga u iets zeggen: In uw huis en in veel huizen is dat 't geval: wanneer de jongens eenige oudde krijgen, komt de oneenigheid, de rakerooierij, - 't leven wordt er eene helle omdat elk zijn gedacht heeft en zijne koppigheid en niemand zich ondergeven wil. Dan wordt het huis en hof te eng, te kleine - elk

trekt zijn zeel en de huishoud gaat te kwiste: ze groeien uiteen, ze willen uitewaards in plaats van innewaards. Gij waart met uw vader en moeder, zes gebroers en twee gezusters en allemaal zijt ge uiteen gegroeid en vertrokken, - hebt ge elk zijn weg gezocht omdat ge malkaar niet verdragen kost, omdat ge geen asem, geen weister meer hadt in 't huis dat te kleine werd. Ge hebt gebult en gesteken om elkaar buiten te krijgen, d'een den andere - alsof ge vreemdelingen waart die elkaar wildet opslokken - en van heel den schoonen huishoud is er niets overgebleven.

We en hebben maar één enkelen zoon, en hier zoudt ge 't zelfde spel spelen? Nu dat hij pas thuis is van school, dat hij volgroeid is en helpen kan, voelt ge ook al uw weitser belemmerd en wilt ge hem buiten bulten. Wat steekt er u tegen? Hij is braaf, hij is neerstig, maar gij behandelt hem als een onmondig kind; ge kunt niet verdragen dat hij jong is; de leute en het leven steken u tegen! Gij kleineert hem bij 't volk: ge wilt hem weg hebben! Op een eigen hof steken. Ge weet dat de meisjes geen boerenering in 't hoofd hebben en wij niet zullen blijven leven - voor wie moet ons eigen gelegenheid dan dienen als ge Louis ervan gejaagd hebt? moet ze in vreemde handen vallen? En dat al om uw eigen zin door te werken. Ik heb nu heel mijn leven uw gedacht en uw goesting gedaan in alles,

maar is 't bijaldien dat ge nu uw koppigheid doordrijft en Louis 't leven moe maakt, dan vertrek ik mede met hem en ge kunt hier alleene boeren!

- Ja, maar neem dan uw twee schoone dochters ook meê, deze kan ik ook missen! spotte de boer.

Twee tranen blonken in de boerin haar oogen en biggelden in dikke druppels over haar wangen. Haar stemme veranderde:

- Vermeulen, dàt en meent ge niet, zeide ze. 't Is een schande zulke dingen uit te spreken. Alle ouders hebben behagen in hunne kinders: ze zien ze groeien en groot worden... hebben er hulpe van en leven gelukkig bij elkaar en houden om bijeen te blijven. En gij... ge werkt gedurig keeraafsch - ge maakt u hatelijk in plaats van bemind. Gij vervreemt de jongens van u door uwe batsche doening. Mij zelf hebt gij nooit een schoon woord gegeven... hebt altijd de beeste gespeeld met mij, alsof ik uw maarte ware; van al dat we getrouwd zijn heb ik u nooit mijn naam hooren noemen; - maar voor mij moest ge 't niet doen: mijn vader en mijne broers hebben me er thuis ook nooit aan verwend aan hun vriendelijkheid - maar de jongens, waar hebben ze 't verdiend... en wat kunnen ze beter vragen van hunne ouders dan wat vriendelijkheid en geluk in huis? Wat gaat er u tegen? Waarom kunnen we niet vreedzaam nevenseen leven? We zijn weeldig, we hebben gewillige kinders. En wat kunnen we toch

beter wenschen tenzij dat ze al rond ons thuis blijven?

- Ghm! ge zult wat zien met uw thuis blijven, gromde de boer, ze groeien u boven den kop!

- Wel, laat ze groeien; we hebben onzen tijd gehad - zij komen op en 't is onze troost dat ze onze plaats innemen en voortleven hier op 't hof... -

- Gh! Gh! spotte Vermeulen, schoone troost - plaats innemen! Zoolang ik leef, laat ik niemendal innemen! en ik ben nog niet dood! 'k leve nog.

- Leef hoe langer hoe liever, boer, maar steek die kwade gedachten uit uw hoofd en we zullen vrede hebben. Er zijn wel ouders die anders besteld zijn en redens hebben om klagen en spijtig mogen zijn omdat de jongens groot worden. Maar gij? wel, gij zijt meester en ge blijft meester, geen mensch zal u een stroo in den weg leggen en 't en zal nooit dwingen om een tweede hof te koopen.

Vermeulen bleef sprakeloos zitten kijken alsof de boerin hem overhaald had en hij zich verloren gaf. Barbele althans was gerust; ze kende haren man en ze wist dat er kwaad broeide in zijn hoofd, dat hij nu en dan eens moest overklapt worden. In die goede meening verliet zij de kamer om weer aan haar werk te gaan. En Vermeulen hield zijn meening diep in zijn donker hoofd.

De damp uit den heerd kronkelde de breede schouwe uit en zweefde boven 't hof als een pluime van fijn blauwe wattigheid en de vormen smolten in

de lucht die witheet was en ijl. Maar van 't diepzinnige levensinzicht, van de gedachten en meeningen der bewoners kwam er minder nog dan een rookwolkje naar buiten. Elk deed zijn werk, loech en koutte, maar de eigen gedachten hield elke mensch in zijn hoofd gesloten. De boer zijn stoppelhaarde wezen was als een berd vol diepe reven en voren, waar geen lijntje aan veranderde of vertrok; de boerin droeg al heur zorg en kommernis bachten de gemoedelijke uitdrukking van bezige vrouw die last heeft met haar lijvigheid, met de zorg van 't huishouden en de zorg voor 't volk en den vrede. Louis liep weeral te zingen en te schuifelen en leefde alsof elke dag hem een nieuwe blijheid bracht. Onbekommerd en druistig ging hij zijn wegen over 't hof door de druistige roering van knechten en meiden, in 't geruchte en 't schalmend geluid van 't onbekommerd breede leven. Hier in dat nijverige wentelen van 't gestadige zomerwerk, in dat rumoer en 't neerstige verloop van 't een getijde naar 't andere, van den eenen langen dag die van den morgen tot den avond den gelijken keer doorliep van 't stage zomeren - in heel die gelijkstierende, groote beweging scheen er geen plaats voor persoonlijke inzichten of kommernissen; alle enkele strooming werd uitgeweid: er was maar één groote richting, één doel waar alles naartoe streefde; nu zou die belangrijke gebeurtenis algauw een aanvang nemen,

de daad zou beginnen waarbij al 't andere bedrijf van heel het jaar, een enkele voorbereiding scheen.

Buiten 't omhein der muren, over 't breede land, heerschte de zomer aanhoudend, stonden de vruchten, heel de rijkdom als een schoone praal. En over heel die ruischende schoonheid en rijkdom was er niets wat aan menschelijke engheid kon doen denken. De bloeitijd was voorbij maar de schoone zomerrust beheerschte nog volkomenlijk de wereld.

De slijting.

I

Nog stonden de vruchten te velde in hun rijkdom als een loutere praal en 't zuivere versiersel van eene schoone wereld met de heerlijke rust in de lucht der lange zomerdagen. Maar nu de bloeitijd voorbij was en 't duizendmalig getintsel der levende bloemen verbleekt - gelijk de zonneglets die alles blinken doet aan de oppervlakte van 't land, plots weer wegschuift door de jagende schaduw van een wolke die drijft vóor de zon - zoo was die adem van jeugd en van blijheid vergaan want nu waren de vruchten tot rijpdom bedegen. Medeen zou de breede rust van den groeitijd op 't land nu ook uit zijn en moest het menschelijk bedrijf herbeginnen. Nu zou die schoonheid die onnuttig geschenen had, beroerd worden en elk zou er de hand aan 't 'zijne' slaan en zijn eigendom bemachtigen - het schoone verdoen en den rijkdom oogsten.

Ommelands, alhier, aldaar waren de boeren reeds

op wandel over de kouters, en griebelden zij met de opene hand door de hippens van 't vlas; al gaande bezagen ze de kleur en wribbelden een herel open om de taaiheid der vezels te onderzoeken.

Waarachtig: de tijd was gekomen en nu besloten de boeren maar gebruik te maken van 't vaste zonneweer om hun vlazzing te bemeesteren en binnen te palmen. Ze zegden:

- Wie weet, een onweer kan gauwe komen en binst het nu nog rechte staat en ongeschonden is....

Zonder afspraak of luide vermaan, begon de roering: gelijk te voorjare in den wiedtijd, zette 't werkvolk uit, al wie niet dagvast in de bezigheid was, begon te zoeken en vervoegde de bende. 't Waren de wijven en de meisjes alleen niet, maar de groote mannemenschen, de knapen, de jongens, alleman volgde den drijf en keek alwaar hij gaan moest om eerst verhuurd te geraken. Het geleek een grooten trek, een landverhuizing, al dat volk over de bane - nieuwe en vreemd was heel die beweging over de streek die gerust en eenzaam van uitzicht placht te zijn. De mannen gingen gedaagd en ernstig met het vest op den schouder en de kloefen in de hand; de vrouwen ook liepen barvoets en droegen den strooien hoed; meisjes en jongens spotterden en stoeiden achter en vooren, half gekleed, met 't bruin van den zonnebrand in hun wezen, in hun hals en op de bloote armen en beenen -; 't geleek een heele

bevolking die ineens door nood gedreven of met andere inzichten erop uit trekt om den kost en 't bestaan te bemachtigen.

Alzoo, op eenen uchtend, onverwachts, in de tijelijkheid van den dag, galmde het slijterslied den eersten keer geweldig en schond het de stilte van de reine morgenlucht. Het ging als de stormkreet bij een algemeenen aanval en het gebaar van die plotse groote beweging op 't land, geleek aan een machtigen zang die ineens uit de drukkende stilte aanheft, als de kreet bij een groote overwinning. Den dag en het werk begonnen de slijters met een dans en een zang. Daarna viel men er duchtig aan: 't mannevolk, de wijven en meiden stonden met gebogen lijf en lange, neerhangende armen, gestadig te slijten terwijl een bende jongens en meisjes verlaan en joelend over en weer liepen met handsvollen vlas. In 't gemoed van die werkers die heel den zomer ten gronde gebogen en zwijgend de eerde en de vruchten bewrocht hadden, kwam er nu iets los en wakker. Waar ze anders met den ernst op het wezen, met de vrees en den deemoed op den gekromden rug, af en toe naar hun werk gingen, en ernstig wrochten van den morgend tot den avond, tot ze afgeakkerd en moe, in 't deemsteren, met slependen stap en stille ter ruste keerden - geleek het werk nu geen lastigheid of inspanning, integendeel er was een opgetogen vroolijkheid, er roerde vreugde

in de lucht; nu stak de verhemming in 't lichte heffen van den stap, in 't ruchtig zwaaien der armen en 't uitbundige roeren van aller tongen. De groote, de langingehouden vreugdekreet galmde en weergalmde luide van den eenen vlaschaard naar den anderen. Die vreugdekreet hield het einde van al hun verlangen in, het opheffen van al de vrees voor de onzekerheid van de opbrengst en de winst; de vreugdekreet bediedde het zegevieren over het jaargetijde, de overwinning van de schoone, de gouden vrucht waar zooveel aan geslaafd werd heel den zomer lang en zooveel zorg en rieschelijkheid over gehangen had. Heel het belang van al de dagen en de achterdocht en de vrees van 't begin af tot het einde was nu gedaan: de gouden vrucht was nu gewonnen en nu zou de boer de moeite van 't werk beloonen.

Als een vloed sloeg de jubeling over heel de streek; elk ondervond het als een zuivere blijheid zonder bijgedachte aan eigen belang of winst - elk voelde 't opwellen van den breeden levenszwaai en alwie eraan geholpen of meêgewrocht had, achtte zich gerechtigd om te genieten in de vreugde van den oogst. Rauw en machtig ging de gezamenlijke kreet van de bende uit den oostkant van 't dal:

- Is de boer zijn vlaschaard rijpe!

En de langgerekte joelschreeuw van 't vrouwvolk en de jongens tierde razend scherp als een gil ten antwoorde:

- Ja - a - a!!!

Even machtig, als een weergalm uit het oosten, kwam de schreeuw uit het westen:

- Gaan we den vlaschaard slijten?! en even wild en scherp antwoordde de na-kreet:

- Ja - a'w!!!

Ten zuidkant en ten noordkant, uit de vier gewesten tegelijk kruiste de vreugderoep over heel de streek. Zoo één zoo allemaal deden ze elk hun deel in 't algemeen groot geruchte want nu was men overal aan 't slijten.

Dien eigensten morgen was Vermeulens volk aan 't hooien in den meersch, en van uit de laagte waar ze stonden, hadden ze vóor hen tegen de helling het hooge land open als een tafelvlak, Sobrie's vlaschaard die als een groot stuk effen okergeel laken, bloot lag tusschen 't groen der andere vruchten. En eer Schellebelle en de andere meisjes nog aan 't gaffelen waren, hoorden zij reeds van verre den aanvang van het lied. Op dien afstand klonk het in zijne teerheid door de fijne lucht met woorden duidelijk gescheiden:

- Wij zijn er te morgend al vroeg opgestaan,
't was om naar onzen vlaschaard heen te gaan!
Na - ve - va! Na - ve - va!

Daar zagen ze de bende in rondedans, hand in

hand geschakeld, trekken en draaien, traag eerst, dapperder dan op den stijgenden gang van de mate en 't lied dat voortging:

- En dat vlasken is er zoo jeugdig op-gegroeid.
Nu wordt het zijn top en zijn gat gesnoeid!
Na - ve - va! Na - ve - va!

Dan kwam de boer opdagen met de geneverflesch en plots veranderde de voois en tierden de slijters luider den trippelzang:

- Waar mag er onzen schenker zoolange blijven?
Wij zullen zijnen baard vol peper wrijven!
Maar hij staat in mijnen zin,
En 't is ik die hem bemin!
Want - zie, daar is nog olie - olie - in!
maar - zie, daar is nog olie - in!

Ze sloten den boer te midden in de ronde en draaiden voort in rapperen schijverloop, terwijl één voor één van de zangers uitviel en te midden ging om te drinken. Terbinst zongen de anderen den opgetogen rondezang:

- 'K zet er dat glazeken al aan mijnen mond.
En 'k drinke het uit en 'k zie er den grond!
Na - ve - va! Na - ve - va!
En onze boer is maar een kul
Hij schinkt er zijn glazekes maar half vul!

Want - zie, daar is nog olie - olie - in!
Maar - zie, daar is nog olie - in!

Wanneer elk zijne beurt gekregen had en de flesschen geledigd waren, vertrok boer Sobrie. Dan ging het gemoedelijke eindrefrein:

- Wij bedanken onzen schenker van harte zoo zoet
En hij staat er zoo wel in ons gemoed!
Na - ve - va, Na - ve - va!
't Is slijtinge alhier, 't is slijtinge aldaar!
't En is maar één keer slijting al op een jaar!

Daarmede viel de ronde uiteen en elk zocht haastig om aan 't werk te zijn. Met handsvollen werd het vlas gesleten, met handsvollen werd het weggedragen en gehaagd en de bezigheid vorderde als een licht en gemakkelijk spel.

Even licht en gemakkelijk, spelen eer dan werken, ging het ook in Vermeulens meerschen. Waar de maaiers gister voorbij gingen stonden de meiden nu, een heele bende met de bloote beenen in 't gemaaide gras. Vol lust en leven lieten ze de armen gaan, zwaaiden de vork - vingen ze de groenigheid op de scherpe glimmende pinnen; striebelden de zwaden open, gooiden de drendels dons hoog in de lucht en lieten het neerregenen rondom. De balsemgeur stoorde eruit zoodat Schellebelle met de andere meiden dronke stonden of bedwelmd en eenbaarlijk lachen moesten

zonder recht of reden. Maar ze hadden den dans gezien en 't schallend gezang der slijtliederen klonk haar nog in de ooren en alhoewel de stilte nu weerom over 't land hing gelijk op gewone dagen, voelden de meiden dat er een groote vreugde in de lucht hing en ze verwachtten dat welhaast ook hare beurt zou komen om mêe te vieren en te joelen.

Tot den noene leed de stilte, maar dan herbegon de dans en de zang op al de vlaschaards, en te vespertijde nog eens en 's avonds weerom - bij elken schoftijd in gelijke poozen schoot de vreugde weer wakker en hernam allenthenen 't geruchte en geroep. Van verre, op de vlaschaards die uit het zicht, bachten een bultkop lagen, overal ging het overschreeuwend en bovenkraaiend geroep, als een weergalm zonder einde, het eeuwig: olie - olie - in!

Dagen naareen hield het aan; 't blij zwaaiend gezang scheen welhaast eigen aan de lucht en vast in heel de omgeving, zoo gestadig en juist hernam het weerkeerend bij elk getij al de dagen van de slijting.

Van op Vermeulens hoeve, door de wijde opening der hofpoort en van op de hoogliggende landen rondom, overzag men in één blik heel de streek en overal waar de vlaschaards de gele vierkante vakken uitteekenden tusschen 't andere groen, op ieder stuk zag men de slijters bezig. Als kleine mannetjes leken ze die aan 't spel zijn en zottigheid bedrijven elk op zijn stukje gronds.

Vermeulens vlaschaard was nog op verna niet rijp en 't zou nog wat aanslepen eer het volk zou mogen meêdoen in 't algemeen vertier. Intusschen wrochten zij stil voort, knapen en meiden ondereen in 't hooi en in de beeten. Maar voor schoftijd en telkens Sobrie's slijters hun genever kregen en de zang opging, hadden zij er zelf hun behagen in om den dans en 't pleizier aan te zien en bespraken zij ondereen 't verlangen om ook te beginnen aan de groote bezigheid.

Schellebelle meer dan de anderen, omdat ze 't nooit gedaan had en het nu voor 't eerst van dichtbij aanschouwen mocht, was erin gemoed - ze bezat haar eigen zelf niet meer; haar beenen klibberden onder haar lijf - ze had maar de vleugels te kort, in haar verlangen zou ze er naartoe gevlogen zijn, waar de leute aan gang was. Van hier kon zij elke beweging en heel het spel nagaan, zoo helder doorschijnend was de lucht en zoo duidelijk stonden de slijters in hun bonte kleeren boven den grond die witgeel lichtte waar 't vlas gesleten was.

Knapen en vrouwen stonden op één lijn, gebogen en sleten; meisjes en jongens liepen met de handsvollen af en toe, naar 't groot mannenvolk die op den achterkant 't gesleten vlas in hagen zette. Zoo wel kende elk zijn gang en doening dat het een aangeleerd spel geleek - gelijk de jongens die uit leute stom-ambacht doen. In heel dat levend gekrioel

verkende Schellebelle, tusschen 't ander volk: Marietje Verlinde en Fientje Vandoorn; ook zag ze bij de bende de twee jongens die ze wist de vrijers te zijn van haar twee vriendinnen. Heur eigen herte sloeg open en toe bij de gedachte en de verbeelding van dat opperste geluk want ze merkte hoe bij elken rondedans de twee koppels altijd bijeen, malkaar de hand gaven in den kring; ze merkte hun doening, hoe ze elkaar bekeken en 't overige kon ze wel raden: hoe er tusschen zang en klang en bij al die lustigheid wel kans was onder al die jongens en meisjes om te fluisteren en te kokerullen en hoe het spel nu dubbel aangenaam moest zijn als er de liefde in gemoeid was.

In Schellebelle's nuchtere verbeelding lag die vlaschaard, die lichtend gele vlek, als een beloofde land, als een stuk warmte waar ze naartoe getrokken werd door heel de felheid van haar begeeren. 't Scheen haar iets waar anderen zoo lustig en onbekommerd op speelden en genoten en waar zij nooit geraken zou omdat 't voor haar als het toppunt van al haar verlangen onbereikbaar hooge lag, zoodat ze vreesde dat het nooit komen zou. Alle dagen hoorde ze van een nieuwe bende, een nieuwen aanval op een anderen vlaschaard die nog onaangeraakt gelegen had tot nu toe. Op 't veld waar ze zelf werkend was, waren knapen en meisjes van niets anders bezig; 't bestookte en 't bereed haar en dat wachten, die onzekerheid pijnigde haar geduld.

- 't Kan slecht weer worden, en dan is de leute er grootendeels af, zegden haar de plaaggeesten.

Maar de anderen stelden haar gerust en gebarens ernstig, verzekerden zij te weten: dat de boer morgen of overmorgen zou beginnen. Ze vertelden haar: hoe de ‘mei’ moest gesleten worden en wat er al gebeurde den avond der voldoening: hoe er gedanst en gespeeld werd op 't hof en van den slijtpap....

De lust doortrilde heel haar lijf; ze voelde de jacht en de begeerte om ook te dansen en te zingen nu 't overal en aan ieder eigen scheen, - nu 't uit alle windstreken als een stroom van geweld en blijheid door de lucht reed en men overal aan 't vieren was. Ze wist niet wat er haar geworden moest of hoe 't haar vergaan zou in die dagen waarnaar ze verlangde, want nooit was er zoo'n roes van vreugde rond haar in de lucht. Ze zag er geen einde aan en nijpen moest ze om stil te blijven op de beenen en heur lust niet los te laten.

Vóor haar, op den rand van het beetenveld stond Louis. Hij ook was bezig met de slijters en had er zijn behagen in de tuimelende bende aan de leute te zien. De boerenzoon stond en staarde heele getijden lang' over de velden, hij sprak weinig tegen zijn volk, maar telkens hij op 't werk kwam, waren zijn oogen in de verte rond en rond waar er slijters doende waren. En als de meiden hem plaagden en vroegen:

- Boer, wanneer is 't onze beurt? wanneer beginnen wij?

Dan antwoordde hij monkelend:

- Als ik de boer was, morgen zouden we slijten! maar ik ben de boer niet, - ge moet het aan vader vragen.

De meiden loechen hem uit en beweerden dat hij wèl en alleen de baas was:

- Wie heeft er gezaaid? vroegen ze.

Hij liet haar lachen en in 't heengaan vroeg hij achteloos maar met een inzichtigen lonk in de oogen, aan Schellebelle:

- Verlangt ge ook naar de slijtinge?

't Meisje sloeg de handen omhoog met de tien vingers open als sterren, en in haar oogen blonk dat verlangen, brandde de felle begeerte en ze lachtandde Louis in het wezen gelijk een kind dat bezeten is met een schoone belofte.

Maar wie er evenzeer verlangde - al mocht hij het niet laten blijken uit gevoel van deftigheid - was Louis zelf.

Na die ontmoeting met zijn vader had hij besloten aan geen zottigheid meer mede te doen en op zijn eere te letten, maar rechts was de jubeling begonnen en hij was al weer opgewekt.

De zang van het slijtlied ruischte gedurig in zijn hoofd; hij hoorde het overal en waar hij keek, zag hij de benden aan 't werk. In zijn verbeelding

kweekte hij 't voorgevoel van die groote vreugde altijd hooger en verlangde hij weer naar 't geen hem al zoolang bekoorde: om eens mee te doen in den roes, om te joelen met de jeugd. De begeerte had hij opgestookt, hij verwachtte het als de kroone van 't genot in dien eersten, heerlijken zomer dien hij werkelijk meeleefde met de zon, met 't volk, met 't werk en met de vruchten - met alles wat er buiten onder den blooten hemel leefde. Hij zag zijne eigen overdrevenheid niet of 't geen er werkelijk te verwachten was, hij wilde het schooner maken en dweersdoor genieten alles wat hij ervan genieten kon. Nog nooit had hij zoo geweldig naar iets begeerd en 't verheugde zijn gemoed eraan te denken. Hij verbeeldde zich de heerlijkheid om tot aan de knieën te baden in 't vlas en mee te slijten, te grijpen met de handen, te zottebollen, te lachen, te robbelen en te wentelen zonder achterdocht, als een gewone kerel uit de bende bij al dat jonge volk en 't luide getater te hooren van de lustige meisjes en de oogen te zien blinken en lijven te zien waar 't leven in klibbert. Een gevoel van teerheid en een zachte lucht hing hem nog altijd in 't geheugen als een stil geluk waarvan hij genoten had in den wiedtijd. Dat kon hij niet verjagen of kwijt geraken. Dan was het zoo onverwachts in hem gekomen, 't had hem overmeesterd en hij was de kostelijkheid ervan eerst gewaar geworden toen

't voorbij was. Maar nu wachtte hij dien weerkeer af, bewust en gereed om niets van die wondere tooverij te verliezen, want 't genot dat hij zich voorspiegelde scheen hem een kostelijkheid die hem heel zijn leven zou bijblijven.

Telkens hij van 't beetenveld vertrok of uit den meersch kwam, keerde Louis langs het hoogland om den vlaschaard weer eens te bezien. Dat was nog altijd zijne gegeerde wandeling en al zijn belang was aldaar gelegen. Dat vierkante stuk heldergroen met den glans van geluw goud erop, fijn en doorzichtig tusschen de rechtopgaande herels, het wekte al zijne bewondering en hoe meer hij naderde, telkens voelde hij 't opkomen, iets dat hem hevig ontroerde. 't Geluk van de schoone meidagen herleefde hij en 't deed hem aan als eene koelte, eene lavenis - de deugd van een goeden dronk, hier in de felle hitte van den namiddag. Dan weer trachtte hij zich van punt tot draad te herinneren hoe het hier alles geweest was, hier op denzelfden vlaschaard - toen de herels amper een halven vuist lang waren en de lentedauw erop gepereld lag. Hoe nuchter was de lucht die er alsdan boven hing, hoe nuchter was zijn zin in die dagen; hoe teeder en wazig het uitzicht en de kleuren in den aanvang van dien eigensten zomer. Het scheen hem of het jaren geleden was. Sedertdien was het begonnen leven in zijn binnenste, had hij de eerste onrust gevoeld,

die onrust zonder reden die hem gejaagd maar gelukkig miek. Hoe lang geleden, hoe ver achteruit lagen de dagen van zijn vroeger denkeloos gaan en staan in de kleurloosheid van zijn onberoerd gemoed? Hoe stond alles veel heviger overeind nu vóor zijn oogen, scheller van toon, rijpe bedegen in 't volle zonneblaken. Hij voelde zich anders nu vanbinnen. Hij voelde 't leven en den gang der dagen zijner jeugd. Nu dacht hij aan dien gang en aan eene uitkomst. Nu was hij bewust van die jeugd en dat ze voorbij ging, dat ze hem ontsnappen zou eerlang en medeen was hij bewust geworden van de kostelijkheid van elken dag dien hij nu beleefde. Van elken dag wilde hij genieten; elken dag wilde hij doorleven en geen enkele vreugde mocht hem nog ontsnappen. Zijn wil voelde hij als iets dat hij tastbaar onder de handen had; zijn macht was een levende ding dat hij gebruiken kon om al zijn begeerten te volbrengen. Zijn ingeboren ernst en overdreven eergevoel en aangeleerde deftigheid wilde hij daarmede te keer gaan. Hij wilde niet meer toegeven aan den drang die hem lang weerhouden had van schatering en onbekommerden lust.

- Later, wanneer ik zelve boer ben, en dàn nog, blijf ik mijn eigen meester en handel ik naar goeddunken, meende hij.

De twijfelaar was dood in hem: hij wilde er boud door gaan zonder omzien - het had al te

lang geduurd. Het leven, het algemeene, alomvattende leven waar hij middenin stond, was langs hem voorbijgegaan zonder dat hij eraan meedeed.

Nu eerst was het wakker geworden in zijn binnenste; had de zon het ontbolsterd en stond hij er niet meer buiten maar ging meê in den grooten groei. Hij was de zaaier en zou de maaier worden dweers door den schoonen gang der jaargetijden.

De tijd dien hij onnuttig en ongenoten had laten voorbijgaan betreurde hij niet - al zijn geluk zag hij vóor zich. Alleen voelde hij het ongemak omdat hij als groote, volgroeide kerel zonder ondervinding, als een eersteling was die mijde en vreesachtig staat en zich niet geven durft, niet weet hoe hij 't doen moest om vrij van de lustigheid te genieten. De knapen en meiden die hij onder de oogen had, wisten er meer van dan hij zelf; zij kenden in heel hun ingeboren natuurlijk handelen de schuchterheid niet die hem tegenhield te doen gelijk zij. In zijn drang naar lust en leven was er nog altijd eene bijgedachte, eene vrees voor 't buitensporige: de dwang van zijn vaders deftigheid. Heel zijne omgeving en zijn vroeger gedrag stond hem in den weg en belemmerden de onbedachte losheid.

Maar 't zou komen, 't zat in de lucht: buiten, heel de breede ruimte zat er vol van. 't Was nog alles zoo nieuw, - 't was immers zijn eerste zomer dat de lust hem bekropen had om meê te doen en

dat zijne oogen zagen 't geen er te grijpen en te genieten viel. In den haal van zijn sterk geworden armen zou hij het bemachtigen nu en ondervinden: de redelooze zottigheid, de bradde toomelooze leute gelijk de knapen en meiden er onbekommerd doorgaan zonder achterdocht. Al 't geen hem behaagde wilde hij liefhebben en hij had alles lief!

Hij wandelde en zijne hand dreelde door de fijne vlasherels. De hippens tikkelden als harde bolletjes en stroelden als een reuzeling tusschen de opene vingers van zijne hand. Maar wandelend werd de boer weer wakker in 't gemoed van den jongeling en kwam de spijt op omdat de vrucht dees jaar, zoo gemeene was:

- 't Vlas moest schooner uitgegroeid zijn, dacht hij. En medeen vergat hij ter plaatse dat hier de openbaring van zijn geluk gebeurde en de voltooing met de slijting aanstaande was; hij dacht alleen met weerzinnigheid aan zijn vaders koppigheid. Er haperde iets aan de vrucht en heel de partij, zoo groot als ze was, misstond hem omdat ze tegen alle bestweten in, door zijn vaders schuld, mislukt was. Hier voelde hij zich de groote dader niet meer gelijk hij te voorjare, stapaan en vol moed gegaan had over 't veld en gezaaid... De verwachting van dien stond was niet uitgekomen en heel den vooropgestelden aanleg en de berekening was misloopen. Als boer verlangde hij bij elke uiting van zijn wil

en bij elke daad het doelmatig bewijs van 't geen hij gedaan had; hij wilde overal en uit al zijne macht de schoonheid en den rijkdom voortbrengen; hij wilde de heerder zijn op 't land en de eerde dwingen naar zijne sterke inzichten. De landen die onder zijn bestuur lagen en die hij te bedrichten had, aanzag hij als eene ruimte om zijn wil tot schoonheid uit te werken. Daarom bracht dit hem nu geen genot en 't vlas voelde hij niet van hem, 't lag als een ongevraagd uitgroeisel tegen zijn wil ontstaan. Hij schaamde zich dat hij 't gezaaid had.

- Wacht tot ik zelf boer ben! gromde hij binnendsmond. Met dat woord schoot het als een sprankel door zijn hoofd en wenschte Louis voor den eersten keer om in zijn vaders plaats te heeren over 't hof. De minachting voor zijn vader stond nu duidelijk en vast in zijn gemoed. Maar nu wist hij dat eerlang de groote verandering zou ontstaan; hij hield het te goed als eene zekerheid waar niets aan te twijfelen viel. Gelijk den dag volgt op den nacht, zoo volgt 't eene leven 't andere op. Van jaar tot jaar zou hij het meesterschap bevechten tot dat de oude 't zou laten liggen en zijn macht als erfenis zou overlaten. Die erfenis aanzag Louis als het schoonste dat hem te wachten stond in zijn leven. Het hof met al het aanbelangende land, het volk en de beesten, heel de nering, 't lag als een koningrijk dat hij eens te bestieren zou krijgen.

Dan zou hij vollen weister hebben en zijn eigen wijsheid en beleg mogen te werke stellen en zijn wil gedurig in daden omzetten. Als een prins wilde hij het aanvatten.

Medeen galmde nu weer de jubelkreet over de streek, de langgerokken zang met het herhaalde:

olie - olie - in!

De slijters vierden, hun lied vulde de ijle lucht en 't klonk als een schaterlach, 't galmen der vrije leute die om niets bekommerd is, de blijheid van 't volk dat onbaatzuchtig de winste zingt van den boer maar meer nog de zuivere vreugde van den zomer en de eigen uitbundige en redelooze baloorigheid van hun bradden levenslust.

Louis, de prins, zag zijn koningrijk en zijn meesterschap weer wegdeinen in 't zuiver blauw van de lucht en hij leefde weer buiten alle bedenking de eigen lusten van zijn twintigste jaar.

- Later, later, dacht hij, eerst nog wat leute maken; nu ben ik nog te jong!

Hoor, hoe 't plezier overal opslaat en galmt in wilden zang! Als een roes loopt de vreugde over heel de streek. Al drie, vier kanten tegelijk zag men dansen op de kouters en ging het gezang met volle kelen:

- 't Is slijtinge alhier, 't is slijtinge aldaar,
't En is maar een keer slijtinge al op een jaar!
Gloria - exelcia - pari - mondi
Van - domi - ni - co - dema
Van - sim - sa - la - pari
Na - ve - va! 't is komparea!

Van uit een ander geweste klonk het op anderen toon en andere wijze maar even lustig en uitdagend:

- En zou ik niet mogen een glazetje pakken.
Zou ik daarvoor een dronkaard zijn?
- Zou ik daarvoor, zou ik daarvoor -
Zou ik daarvoor een dronkaard zijn?
Mietje schep-uit de volle teelen
Daar en zwemmen geen vliegen meer in.
Hebben we geen geld, we verkoopen ons kleeren
Daar en wonen geen vlooien meer in.

'k Pakke zoo geern de kanne bij d'oore
'k Pakke zoo geern de flessche bij 't gat.
'k Make zoo geern, 'k make zoo geern, -
'k Make zoo geern, mijn keelgat nat.

Toen Louis reeds op 't hof was en tot late in den avond hoorde hij nog duidelijk Sobrie's slijters hun slotlied zingen voor peiltijd:

- En onze boer is maar een zwijn,
Hij heeft er ons beschonken dat we dronken zijn.
Na - ve - va! Na - ve - va!

En na 't trage halen van dien aanhef, kon men den razendzotten dans raden aan de trappelende wijze van het:

En hij staat in mijnen zin!
En 't is ik die u bemin!
Want - zie, daar is nog olie - olie - in!
- - - - - - - - - - - - -

De onverzadelijkheid zat in den wilden zang en al werden hun stemmen heesch van 't schreeuwen, toch wilden ze 't over heel de wereld bekondigen: dat de boer zijn vlas gewonnen was en zij aan 't vieren en aan 't drinken waren tot het overliep!

Zoo luidruchtig en leutig het er buiten naartoe ging, nog nooit had Louis het zoo bang, zoo drukkend, verlaten en stil gevonden thuis op de eigen werf en over heel het hof. 't Gezang en 't gerucht sloegen door tot hier binnen, maar niemand die er acht op gaf. 't Werkvolk zweeg en aan hun kalme doening was 't niet te zien dat ze verlangden om ook hunne beurt te krijgen in 't algemeen vertij. In 't stille vroegen de meiden, die te ongeduldig waren, wel nog eens aan Louis:

- Louis, wanneer is 't?

Maar de jonge boer om haar ongeduld te plagen, antwoordde:

- Wij slijten als al de anderen gedaan hebben; dan hebben we al de leute voor ons alleen. En dan vezelde hij schalks een meisje in de ooren:

- Maar dezen keer mag er geen vrouwvolk op den vlaschaard: de meisjes moeten thuis blijven - de boer wil van die zottigheid niet.

Ze bezagen hem ondeugend met 't ongeloof in de oogen.

- Hm! zei er eene, en gij wilt het zeker ook niet!

Een volgenden keer vond hij het anders uit om haar te plagen en zegde dat de boer zijn vlas verkocht had te velde en dat de koopman het slijten moest. Maar geen eene die er een woord van geloofde.

II

De dagen vergingen alsaan en nog altijd stond er geen mei in Vermeulens vlazzing.

De koopmans en de makelaars kwamen, boden geld, maar Vermeulen die gewend was altijd de schoonste vrucht en den hoogsten prijs te hebben, moest ze keer voor keer laten vertrekken. Hij hield zich koppig... Op 't laatste oogenblik wilde hij nog zijn ongelijk niet bekennen en wilde hij blinde-

lings beweren dat zijn vlas meer weerd was dan gelijk welk ander. Dat deed hij om bij Barbele en bij Louis zijne eere te kavelen, om hen te doen zien dat hij 't gelijk had en wel deed met den vlaschaard op de hoogte aan te leggen. Maar de koop gerocht met dat al niet toegeslegen.

- 'K zou toch redelijker zijn, beweerde de vrouw; ge weet toch zelf dat ge overvraagt. Maar dan stoof de boer op en herhaalde zijne eeuwige spreuk waarmede hij gewend was elke redeneering af te schampen:

- Wat kent gij daarvan? ik ben de boer, ik verkoop de vruchten; bemoei u met boter en melk.

Louis stond daar bij met den schouder tegen de standfikke geleund en hij monkelde onnoozel als een groote klaai wien 't niet schelen kan of er verkocht wordt of niet. Hij bezag de redelooze doening van zijn vader en zweeg. Dat het verkocht wordt of niet, het moet in elk geval gesleten worden en dat is 't bijzonderste, dacht hij. Integendeel, de lust bekroop hem om toe te geven in zijns vaders koppigheid:

- We kunnen het een jaar op zolder houden, meende hij, en zelf naar de Leie doen en t'huis zwingelen binst den winter. En met een ander woord, omdat 't nu gelegenheid gaf, vroeg hij achteloos en zonder inzicht;

- Wanneer gaan we beginnen vader?

- 't Kan nog wel de zonne verdragen, beweerde

Vermeulen, als 't nog maar een vlage regen kon krijgen, 't zou nog een vame groeien....

- Als de vlage 't maar niet kapot slaat, vader.

De boer antwoordde met een grom en een schok van zijn schouder en daarmede was 't uitgepraat. Louis vond het onverdragelijk dat die mond weer gesloten was als eene ovendeur en men nu weer berusten moest tot die mond van zelfs zou open gaan.

Elders waren de slijters onverwijld bezig, ze hadden zoo lange en zoo neerstig gesleten en hagen gemaakt, dat heele partijen haarnaar kaal lagen en de uitslijting algauw stond om gevierd te worden. Bij plaatsen was 't allang gedaan. De gemeene vlaschaards waren gehekeld op 't veld en 't vlas zat in de rootputten of was reeds getrokken en lag het te drogen op de weiden. De stank van de rootputten was als een pest die de lucht over heel de streek vervulde.

Schellebelle had het zoo goed gevolgd en nagevraagd en ze had den dag zien komen met benieuwdheid om de vlasfooie te zien op Sobrie's kouter.

Van 's morgens vroeg was 't al te merken dat er iets buitengewoons gaande was. De slijters zongen luider, ze dansten harder en Sobrie had een dubbele mate genever mede.

- We zullen iets zien gebeuren, vandage, merkte Kate Verwee.

- 't Zijn allemaal oude gedienden en liefhebbers van den borrel, zegde Zenia.

- En er zal gedanst worden met fatsoen, Wantje is erbij en dan gaat het altijd in regel gelijk in den ouden tijd.

- Haar beenen staan nog zwak, al is ze boven de tachtig, beweerde Poortere.

- Ze zou er nog eene van twintig omverre dansen. Nu kan 't jong volk niet meer dansen, 't zijn geirnde zottesprongen, zegde Triene Loket.

- In mijnen tijd was 't een lust om zien bij de slijting; - nu, sedert de jonge springers in de herbergen leeren dansen, beteekent het geen zier meer, wist Tale Kok.

Ze babbelden voort over de oude geplogenheden der vlasfooien en de spelen op voldoening en oogst binst ze met de houwen 't onkruid tusschen de beeten weerden. Schellebelle zweeg en luisterde en nu en dan lonkte ze naar den vlaschaard met 't verlangen om 't spel ginder te zien beginnen.

De slijters waren aan 't werk gevallen met eene gejaagdheid en eene haast om gedaan. De zonne en brandde nog nooit zoo fel maar geen één die van hitte gebaarde of slap viel. Ze moesten vandage den mei slijten! Hun hemd hing los en open aan hun lijf; ze stonden barvoets en gestopen over hun werk. Hun rechte hand greep de tresse vlas alonder tegen den grond en met een korten snok ripte

de worteling uit de eerde die hard en droog was als een dorschvloer. De tresse zwaaiden zij in een zwong onder den linker arm waar zij genepen bleef en de haarlingen uitgetrokken en de herels gelijkig geschud werden. Vandaar ging het vlas in de handen der meisjes die de ‘handsvollen’ of de ‘pootjes’ alachter wegdroegen waar de hagemakers bezig waren.

Het werk ging handig en rap en van de slijters die op één reke stonden, naar de hagemakers toe, was 't vangen, rapen en geven en loopen dat de meisjes deden gedurig weg en weder. Tot den noen wrochten de slijters zonder opkijken en seffens na 't noenmaal, door den noenestond, wrochten zij haastig voort. 't Was windstil en zonder geruchte over heel de streek, en de hevigheid van 't zonnelicht verbijsterde de oogen. Na den noen was de hitte nog gestegen en in de aamlooze lucht werd het bang en stikkend en lastig om werken zoodanig beet en stak de zonne.

- Er zal veranderinge komen, merkte een werkman op Vermeulens veld. Iedereen betuigde 't mede dat 't onverdragelijk was om buiten te blijven.

- Hij zal niet komen, hij zal bang zijn voor de hitte, dacht Schellebelle en ze keek nog eens achterwaards over den wagenweg om te zien of Louis niet kwam. Ze had het hem gezegd dat Sobrie's zouden uitslijten en hij had beloofd te komen, maar hij bleef weg.

't Was na vespertijd dat Vermeulens volk iets begon te merken op Sobrie's vlaskouter. Er begon iets te roeren.

- 't Zal gaan beginnen: ze gaan den mei pinten, merkte eene meid.

Ze zagen hoe drie, vier van de meisjes 't werk lieten staan en in één vleug van den vlaschaard wegliepen. Wat later waren zij daar terug met iets dat ze verdoken hielden in den voorschoot en gingen wegsteken in een grachtje aan den zoom van den vlaschaard. Schellebelle verkende er Marietje Verlinde en Fietje Vandoorn.

- 't Zijn de bloemen voor den mei, beweerde Zenia.

Nog twee andere meisjes kwamen ook helpen maar als er nog meer wilden bijkomen, werden zij zonder fatsoen weggezonden en mochten zij alleens niet zien wat er in 't grachtje gekonkeld werd. Eindelijk kwamen ze ermede voor den dag: ze staken den mei zegevierend in de hoogte en brachten hem met luide gejubel bij de bende waar hij eerst bewonderd en dan te midden de laatste schroode van 't rechtstaande vlas werd geplant. Van verre gezien geleek de mei aan een dubbel kruis met groene vlasherels omwonden. Op een ring die over de vier kruisarmen lag, waren gekleurde keersen geplant en een kroontje van blauwe auwblauwbloemen en lievekes-kruid was errond gevlochten. Tusschen de

vlasherels aan den kruisstok en de armen, waren er bloedroode kollebloemen, witte margrieten, vergeetme-nietjes en vlammend gele waterleliën - al dat veldblomme was hadden de meisjes opgezocht en geplukt en de mei stond als een bloeiende truisch gepint met vlekken rood, blauw, wit en geel te prijken boven 't laatste hoekje ongesleten vlas.

Zoover hadden de slijters gedaan; dat er maar één hoekje meer rechtstond de grootte van een tafelblad. Het werk was volbracht, nu zou het feesten beginnen.

Vermeulen's volk staakte nu ook een stonde en ze bleven op den steert van de houwe staan leunen met de geruste benieuwdheid van kalme toeschouwers die weten wat er gaat gebeuren en toezien hoe 't spel zal afloopen.

De hagemakers waren de laatste hagen aan 't maken en nu spande 't vrouwvolk een reke, arm en arm en zij trokken zingend den vlaschaard af naar de hofstede. De andere slijters bleven kalm zitten wachten rond den mei.

- Waar gaan ze? vroeg Schellebelle in haar blijde ontroering en ze keek elderwaards of ze Louis nog niet komen zag. - Is 't nu dat 't begint?

- Ze gaan de vrouwe halen, zei Paulintje. Inderdaad, zingend en roepend keerde de bende in langereke en ze hielden de boerin te midden bij elken arm. Ze stapten op mate en waar 't den voois ver-

eischte, sloegen ze gezamenlijk de beenen hoog op en zwaaiden 't hoofd voorover op mate van den zang:

En de handjes deden:
plik - plok - plak!
En de voetjes gingen:
trik - trok - trak!
Hij was een man van ja - aren
zijn beentjes stonden slap
aan zijn gat!

Ter plaatse bogen de twee einden van de rei naar elkander, de armen losten en nu sloten ze hand en hand den ring toe. Terwijl ze de boerin in 't midden gelaten hadden, molenden zij rond en zongen traag slepend:

En dat vlasken is er zoo jeugdig opgegroeid!
Na - veva, Nave - va!

Geduldig moest de boerin staan wachten als bij eene opgelegde plechtigheid tot ze al de klauzekes aanhoord had van het slijterslied. Dan daagde de boer zelve op met den gesuikerden genever, een heelen pander met flesschen vol. De ronde opende om den boer bij de boerinne te laten en draaiende sleepte de ring tot waar het hutje vlas met den mei erin, nog rechte stond.

Opeens werd het heel stil, hield elk den adem

in - de boerinne kwam alleen vooruit en met een simpel gebaar sleet ze den mei. Op den zelfden stond brak 't geruchte los: een luide hoerra, zoo luide als de kelen tieren konden, ging het driemaal naareen:

- Hebben we den mei gesleten?
Ja - a'w!

Daarop draaide de molen-gang weer op den tragen sleep van den anderen voois die de inzet was van den eigenlijken vlasdans:

- 't Is slijtinge alhier,
't Is slijtinge aldaar,
't En is maar één keer slijting alop een jaar!

De boer deed de ronde met de eerste flesch en de boerinne stond nog altijd met den eendlijken mei als met een last in de armen.

't Was even voor valavond rond dien tijd dat Louis uitzette en trage voortwandélde langs de velden. De grootste hitte was nu afgekoeld en 't vlammende zonnelicht schong uit het westen schuin over 't land. Als onder 't straal van een kristallen prisma stonden huizen, boomen en randen van velden en wegen afgezoomd elk met eene kleurlijn uit den regenboog. Een waas van innigheid lag over heel de ruimte, alsof alle dingen hun vastheid van wezen verloren hadden;

licht en doorschijnend als de lucht zelf leken alle dingen die beglansd lagen onder dat tooverlicht in dien wonder stillen namiddag en zoo ijl en enkel onder 't effen, afgebleekte blauw van den hoogen hemel. Naderend hoorde Louis op grooten afstand het stijgen en deinen van een fijnen zang. Bij vlagen, tusschen 't algeheele zwijgen en de hooge stilte, als een trek die voorbij vaart, met een zwong, galmde een klank die verdween en weerkeerde in een zelfden rondedraai. 't Scheen hem alles onwezenlijk als een droom bij klaren dag en zijn nuchter gemoed trachtte de reden te doorgronden van die vreemde stilte en dien onduidelijken zang over het glasheldere, felgekleurde, wijdopene landschap. De hitte van den fellen dag had zijn zin wat verdoofd, hij kwam even uit een matten slaap en wandelde nu en voelde alle dingen zoo schemerachtig, alsof hij zelf en alles wat hij zag aan 't zweven was en zou opdampen en smelten als een ijdel wolkje in de lucht.

De zang galmde nu weer op een windvlaag, op een adem van de lucht naar hem toe. Hij verstond nog de woorden niet, maar de klank was heel en al lieflijkheid, zoo zacht en simpel wentelden en keerden de tonen ginder verre. Nu viel het Louis te binnen 't geen Schellebelle hem met lachend gelonk, voor den noen gezegd had. De inval verheugde hem en hij sloeg langs dien kant den weg op naar de hoogte maar verhaastte zijn stappen nog niet. Toen hij

genaderd was en opkeek zag hij het blondrosse meisje dat zonder omslag of bedeesdheid, opgetogen den arm zwaaide en wenkte dat hij zich haasten moest.

- Toe, ge komt te laat! riep ze, ze zijn aan den gang!

Louis ging tot aan den benedensten rand van 't beetenveld waar hij heel den vlaschaard open vóor zich had en hij zette zich neer op den gerszoom.

De slijters waren in twee gelijke kampen verdeeld en stonden al elken kant in rei op den vlakken grond. Twee meisjes kwamen vooruit en zoete nu door de stilte, ging de aanhef van het dansliedje:

- A vous Marie,
A vous Marianne
- - - - - -

En al de andere meisjes en vrouwen in rei, met gemeten stap en de voeten hoog op, traden vooruit. De mannen in hunne rei deden 't zelfde en in 't kruisen van de twee gangen kwam elke jongen eruit met een meisje bij de hand. Ze hielden elkaar bij de toppen der vingers met den opgesteken arm alover elkanders hoofd en met een zwierig gebaar bracht elke jongen zijn meisje vooruit en zongen zij:

- Pastorij
Leidt ze bij,
Gij alleene -
Ach, schoon lief, ga weg van mij!

In een nieuwe kruising waren de meisjes weer bij elkaar en moesten de knapen ijlshands terugkeeren. Maar een nieuwe gang maagdekens stapte pertig voorwaards en zongen:

- Draai u om
willekom.
In 't gemeene
met mij alleene -
Ach, schoon lief, kom wederom.

De oogen wenkten en 't gebaar van de armen bediedde een verlokkende uitnoodiging. Nu hadden ze elkaar weer gevonden en uit de zwenking had elk nog eens zijn weergade genomen en draaiden de koppels nu in warrelenden schijverdans waarbij ze zelve de mate zongen.

Van verre gezien ging de dans zoo eenvoudig en stil, galmde de zang zoo helder door de stille lucht, ingehouden als 't ware om de teerheid van de wijde rust niet te schenden. 't Warme licht van den vooravond weefde daar een eigen innigheid boven en de zon beglansde de vlashagen die stonden als vergulde schermen en het tooneel afsloten waar dat wondere en onwezelijken spel werd gespeeld.

De groote manskerels en de baardelooze jongens dansten; de meisjes en de wijven dansten, en menig oud schermik flikkerde ook nog en hieven zij

de beenen uit de korte rokken vlugge en genadevol als één jong meisje. Aan geen van al was het te zien dat ze moe en afgewerkt waren; ze voelden niet dat 't warm was. Ze waren op den vlaschaard een enkel troepje volk en de vlaschaard zelf was maar een enkel bleekgrijze vlek in 't oppervlak van de wijde vallei; - maar de slijters waren er heel in hun eigen genot verdronken en ze dachten aan niets anders of wisten niets van 't geen buiten hun vlaschaard en verder rondom hen leefde of bestond, of dat er einde of uitscheiden zou komen aan 't geluk dat hen rondom omringde. De roes vervulde heel hun denken en doen; zoo hoog als 't geluchte reikte en zoo ver de einder zijn boog spande, heel de ruimte was vol van de jubeling die ze met hun gebaar en geluid vergalmden.

Na dien eersten inzet rustten ze wat, - lagen de knechten en heutelden de meisjes bijeen op den effenen vloer om een druppel te drinken uit de flessche die aanhoudend rondging. Maar de ruste werd zoogauw weer opgekotterd en stond het jonge volk alweer gereed en flink om het spel voort te zetten. De oudjes deden den gang en de wijze uiteen en verdeelden jongens en meisjes elk in zijnen stand. Ze schikten het spel met veel beraad en deelden bevelen en wezen aan elk zijn stand en plaats. Dan werd het teeken gegeven voor den aanvang.

Heupwiegend, de handen in de zijde, stapten de

meisjes in reke geschakeld, de knapen tegemoet en ging de reidans aan als een ernstige plechtigheid. Op gelijken stap, met eigen zwaai van armen en lijf, draaiden de reken, wisselden en schrankten de paren en kwamen na elken inzet weer uiteen en zongen ze allen gelijk, het liedje dat bij elken maatgang passend was. De oude wijven zongen 't luidst en duwden om heel het spel in schoone beweging te houden. Zonder dat er iets haperde, zonder ruwheid of mateloos geweld, met heusche en genadevolle zwenking wist elk zijn wegen en doening te houden. Ze stonden twee en twee bij groepen van vier gedeeld in twee reien en wisselden uit elken groep in gedurig geven en halen met den arm boven elkaars hoofd geboogd, hand in hand of bij de toppen der vingers.

Ondereen, als tweede spel in de algemeene kruisende beweging, was elk meisje met zijn geleider in eigen doening; fijntig stapten de deernen, verlieten hun minnaar, noodden hem vriendelijk met 't knikkend gebaar van haar hoofd en hielden de tippen van den voorschoot als een tafeltje open; ze stapten deinzend met buigingen achterwaards en lieten zich weer inhalen terwijl het liedje altijd eenbaarlijk afspon:

- Trientje scheur mijne voorschoot niet,
't Is mijne beste gelijk ge ziet

Als ge hem scheurt, ge zult hem naaien,
Zijt ge kwaad ge moet u paaien -
Uw lief gaat weg, maak geen verdriet.

De twee gangen naderen elkaar, de meisjesoogen lonken reeds... Doch de uitnoodiging was maar geveinsd: effen heeft een meisje met een gebaar uit de hoogte, den jongen de vingeren geraakt, licht als eene hinde is ze weer uit zijne greep gewipt en ze staat weer op een afstand al den overkant, te monkelen. Het liedje luidt nu als een orakelspreuk die wijsheid vertelt:

- Die vervaard is van de bramen
mag al in het bosch niet gaan;
Die zijn maagdom wil bewaren
mag er bij geen jongmans gaan.

Dan keeren ze plots op haar besluit terug en komt heel de rei meisjes vooruit; ze slaan pertig de teenen uitewaards in mooidoende stappen op den nieuwen voois:

- Een solo dametje -
ga op zij'
Kijk naar mij
- madametje!

De jongens doen de meisjes na, staan rechtover elkaar met de handen op de heupen:

Een vis-à-vietje
kom bij mij;
Kijk naar mij
- Marietje!

De oogen lonken naar malkaar, vleiend monkelen de monden. Ze kunnen 't malkander niet meer ontzeggen en hun weeklacht luidt in den samenzang:

Och wat lijdt er
Och wat lijdt er
Dat mannevolk toch!

En de jongens herhalen als een weerklank:

Och wat lijdt er
Dat vrouwvolk toch!

De reizang en 't over en weerschuiven herneemt:

Zou 'n we niet mogen
een zoentje geven -
Zou 'n we daarvoor een vuilbaard zijn?

En dan, in één duivelslag, op één teeken vliegen ze elkaar en vormen een dichtineengeklesten klomp, een haaibaai, een warreling met den herhaalden roep:

Rondom toe, de ronde alhier!
Rondom toe, de ronde alhier!
Rondom toe, de ronde
van plezier!

De woorden vergaan in het losgelaten geweld en 't razend springen. En als de furte uitgewoed is, herneemt de reidans weer even kalm als in 't begin met andere wendingen:

- Peperbolle kwam mij tegen
met een baard zoo wit als vlas.
Wie den duivel zou dat peinzen
dat het Peperbolle was?
- - - - - - - - - -

Binst heel het spel, tusschenin gaat de boer met de flesche rond. De slijters drinken en dansen weer voort en nu de avond heel gevallen is en 't rondom al duistert, gaat het spel onvermoeid alsof er nooit geen einde aan moest komen. Maar de drank doet zijne werking en als het weder gaat van:

- olie - olie - in!

schalt het nu door den avond die zoo vredevolen vol wijde stilte is - het schalt als een tartende schreeuw. In wreedheid wordt de leute uitgebrald.

De slijters willen 't nog niet opgeven en ze zullen dansen en schreeuwen tot ze erbij vallen:

- Sanders katte ligt met jongen
't Is Berten de kater die 't heeft gedaan;
Is 't een keure dat hij heeft gezongen
en heele nachten liep verlaan!

Later stijgt de uitgelaten, bandelooze vreugde zoo hoog dat ze 't met geen woorden meer uit kunnen brengen en dan vergaat het in eenbaarlijk schonderend schreeuwen, langgerokken tonen zonder zin: een daverende oaêêê! waar geen einde aan komt.

Dan eindelijk kwam de boodschap van 't hof: dat de slijtpap gereed was. Het klokje luidde. De boodschap wordt met eenbarig gehuil onthaald; de mei wordt opgenomen en de keersjes ontstoken en dan reekte zich de bende arm in arm, over heel de breedte aan den vlaschaard. De boer liet zich meêtrekken te midden. De lichtende mei gaat voorop en de bende heft een nieuw liedje aan om te vertrekken:

- Ach, Rosalie, mijn alderschoon vriendinne!
Ik ben alleen die u oprecht beminne:
Mocht ik van u maar eenen kus ontvangen
Gij stondt voor altijd in mijn gemeend verlangen!

De keersvlammetjes pinkten in den bloementros en wakelden door de lucht voorop waar de kloekstappende bende volgde en verdween in de deemstering over de velden. In de verte hoorde men onduidelijk en vervagend met het klakken der kloefen tegeneen op mate van den zang:

- De boer nam zijnen stok.
Negen ure slaat de klok.
Hij deed zijn laatste ronde!

En die handjes gingen:
Plik, plok, plak!
En die voetjes gingen:
Trik, trok, trak!
Hij was een man van jaren,
Zijn beentjes zijn nog slap
aan zijn gat!

Korts nadien hoorde men niets meer tenzij nu en dan een kreet en 't onduidelijk vermoeden van eene wauweling al den kant waar Sobrie's hoeve gedoken stond in de duisternis.

Zoolang en binst heel 't verloop van die landelijke fooie was Vermeulens volk blijven wachten op het veld waar ze gewerkt hadden. Nu ook stond Louis eerst recht en kwam hij schijnbaar voldaan maar kalm bij 't volk.

- 't Vlas is... gesleten, zegde hij met een stillen lach in zijn eigen. - Kom, 't wordt tijd, gasten, we vertrekken.

Hij keek in de lucht.

- Zou men niet zeggen dat er verandering is, Poortere? vroeg hij in 't afgaan.

De oude werkman keek ook in de lucht.

- Er zitten sterren,... maar de wind is gekeerd, meende hij.

- De hitte was te geweldig.

- 't Was niet doenlijk, vandage.

- 't Was geen hitte, 't was branden! werd er alhier, aldaar toegevoegd.

- 'k Geloof dat we maar best morgen ook zouden beginnen slijten, zegde Louis.

- Na zulk een hitte kan er wel onweer komen, zegde Huybrechts, een werkman.

De anderen zegden niets maar geeneen die verwonderd of verrast opkeek om het onverwacht besluit van den jongen boer. En Louis zelf dacht er geen oogenblik aan dat er kon belet komen. Nu hij de viering gezien had was zijn hoofd er zoo vol van en meende hij omdat Sobrie gesleten had, ze nu ook onmiddellijk recht hadden en hun deel moesten hebben, dat ze moesten meêdoen zonder uitstel in de algemeene vreugde van de vlasfooie.

- Schellebelle, zegde hij, wilt ge naar Sobrie's het volk gaan vragen voor morgen? Zijt ge niet bang?

- Ik bang? deed het meisje opschietend; moet heel de bende komen? 'k ben al weg! voor morgen uchtend, newaar?

- Heel de bende; morgen uchtend, om drie ure vallen we eraan.

- 'K moet zeggen dat gij 't gevraagd hebt?

- Zeg dat ik het gevraagd heb, gebood Louis beslist.

't Meisje was in drie sprongen 't veld neêr en weg in 't donker. Louis keerde met 't volk naar huis.

- Waar den blinder blijft ge zoo late? riep de boerin hen tegen van in de hofpoort. 'K zit hier

met mijn eten; - zie, 't is helledonker, 't is na negen!

- W' hebben gewrocht om gedaan, moeder, zegde Louis, en toen nog wat staan kijken: 't was uitslijtinge te Sobrie's. En met een ander woord:

- We vallen er morgen uchtend ook aan, moeder: er broedt onweer in de lucht - 'k heb de bende gevraagd - ze komen van Sobrie's naar hier.

De vrouw was inwendig welgezind omdat haar jongen zijn besluit samenviel met den boer zijn meening. In den vooravond had Vermeulen het uitgesproken: dat hij vreesde voor regen - de blauwe schorren gaven vochtigheid uit; de pauw had heel den avond zitten schreeuwen op de schuur, om regen en de boer had gemerkt hoe de eenden plompten en duikelden in den wal en hoe de gerrepuiden zulkdanig leven hielden en daarom had hij besloten voort te doen aan 't vlas. Alzoo kwam het dat Louis met zijn boud besluit en zijn eigenhandige regeling het onweder dat buiten dreigde, niet seffens in huis deed losbarsten.

- Wie heeft er voor volk gezorgd, Louis? vroeg de boerin.

- Schellebelle heb ik gezonden, moeder.

- Dan zullen we dat zot spook in 't eerste half uur niet terug zien, meende de vrouw. Doe 't eten maar weg, Sofie, Schellebelle zal wel slijtpap krijgen waar ze gegaan is. En gij jongens, nu gauw naar bed want, als 't morgen schoon weer is, zal 't vroeg dag zijn.

Toen Schellebelle weer thuis kwam, was het al laat; ze zag geen licht meer; koes! riep ze naar de honden en ze opende voorzichtig de huisdeur. Ze vond alles ledig en opgeschept maar ze zocht haastig haar bed - ze dacht aan geen eten want voor den eersten keer van haar leven had ze slijtpap geproefd. Ze voelde hoe haar wangen gloeiden en als ze reeds te bedde lag, hamerde het in haar hoofd, 't geruchte en 't gewemel, 't krioelen van de dronken dolle slijters en de ruisching van 't geruchte maalde rond haar alsof ze nog altijd aan gang was bij de razende bende. Ze zag nog den wilden dans op de werf onder de linden en de lange tafel met de groote teelen vol slijtpap. 't Genot was zoo onverwachts gekomen dat ze er van overdaan was. Maar al de leute die zij gezien en meêgemaakt had, was nog niets bij 't vooruitzicht: dat ze 't nu voorgoed zou meêmaken en herdoen in zijn geheele, morgen op de hofstede. Haar verlangen en hevige begeerte was nu werkelijkheid geworden en aan haar geluk zag het meisje geen einde.

III.

Met 't lijmen der eerste helderheid van den uchtend stond Louis reeds buiten en in de lucht te kijken. Hij stapte de werf over, ging tot buiten de hofpoort over de brug, naar de dreef toe en keek

of er niemand aankwam. Het regende niet. De lucht was zoel en het onweder scheen geweken. De witte eendjes plodderden en slagwiekten op het water van den wal - de erpels schreeuwden hun schravenden kreet door de stilte van den uchtend. De hanen op den polder waren ook al wakker en ze kraaiden kloekmoedig en onversaagd waar ze nog in 't donker van hun slaapsteê bij de hoenders zaten. De hofhonden sliepen nog en in de stallen was het volkomen stil. Buiten over 't land hing de vochtigheid van den eerdsmoor in blauwe wasems als een voorhang die de verten toedekte en de dichtbije boomen omhulde en de groene kruinbollen gelijken deed aan vormelooze wolkbanken. De stank van het rootwater stoorde de lucht.

Louis scherpte zijn gehoor langs den oostkant waar hij dacht stemgeluid vernomen te hebben. - 't Sloeg twee ure op den dorpstoren - twee doffe slagen die ploften in de stilte en er versmachtten als in een put. Daarna bleef Louis niet lang meer in twijfel: 't geruchte van stemmen naderde duidelijk - hij hoorde gekakel en geroep uit den mist opkomen en tenden de dreef ontwaarde hij een klomp, iets dat donkerder was dan de mist zelf en dat roerde. Nu ging hij naar de slaapsteden van 't volk en met luide stem riep hij knapen en meiden wakker. In huis waren de vrouw en de maarte reeds aan 't roeren en boer Vermeulen kwam juist

van den zolder en stak zijn bloote voeten in de kloefen. Hij begon zijn kennelijk gesleep over den vloer. Op de werf moest men niet vragen wie er aangekomen was - de slijtersbende, vrouwen zoowel als mannen, alhoewel ze gister afgewerkt waren en een gat in den nacht zoo dul de vlasfooie gevierd hadden, ze stonden alweer verschman, opgeruimd te tateren en gereed om den nieuwen arbeid te bekampen.

Ze waren er volledig: Houttekiet, Schaefel, Plancke, Wulleman en Palinck, de hagemakers; de slijters, wijven, meisjes en jongens, tot Wantje Krake, 't oud scharmik en de wijven met haar kleine kinders mede op den arm - heel de bende stonden zij bijeen, gereed en hun luidruchtigheid stoorde het ijle van den nuchteren morgenstond. Ze waren doende over 't weder, over de leute van gister en geeneen die zich inhield toen Vermeulen zonder spreken en in zijn gewone misnoegdheid van 't ontwaken, door 't volk kwam en zijn ronde begon.

Na de koffie ruimde de bende zoo haastig het hof; de meisjes vooruit, liepen gearmd en zingend door de dreef; de jongens erachter met de kloefen klakkend tegeneen deden ze den slag van den kwakkel na. De groote manskerels volgden, barvoets in hun flodderbroek en het losse hemd dat nog nat was van 't zweet. Heel de bende volgde als een kudde denzelfden drijf, opgewekt en aperig om aan 't werk te vallen en de leute.

Toen Louis met de geneverflesschen op den vlaschaard kwam, hoorde hij van ver reeds het eerste klauzeken van 't slijtlied galmen en zag hij de bende bezig aan den rondedans. Hij gevoelde iets loskomen in zijn gemoed en de aandoening omdat het lied hem eigener scheen nu hij zich baas van de bende wist. Evenals toen hij nog een kind was en hij den uchtend van de kermis, na lang begeeren zag aanbreken, met dezelfde ontroering gelijk hij toen den peerdjesmolen op de plaatse had zien rondschijveren zag hij nu dien rondedans en beloofde het hem dezelfde genoegens maar veel heviger nu. De opgewektheid trilde door heel zijn lijf en toen hij op 't veld kwam, zwaaide hij zegevierend de flesschen in de hoogte en riep hij luide:

- Gaan we Vermeulens vlaschaard slijten?

- Ja-a'w!! antwoordde de gezamenlijke vreugdeschreeuw.

De rondedans hernam geweldiger en ging het: olie-olie-in!

Nadat de gesuikerde genever gedronken was, viel men dapper aan 't werk. Louis zelf, die maar gekomen was om inzicht over 't slijten te houden, in plaats van bezijds te staan en toe te zien, schoot hij zich in de rei en schoorde zich om ook zijn man te staan.

Een heelen tijd wrochten ze alzoo in 't heerlijke

van den vroegen morgen, vereenzaamd in 't algemeene stilliggen der wereld, rondom omwonden in mist en blauwigheid. 't Versche dauwwater drupte van de herels en telkens de slijters hunne handsvol onder den arm zwaaiden, gispten ze de nattigheid in zware druppels tegen elkanders lijf. Ze stonden in 't natte vlas tot over de knieën en het moedwillig gispen van het dauwwater dat als een koele regen over de hoofden sproeide, verlustigde de bezigheid. De mannen hun broek en hemde waren al doorweekt; de meisjes niet minder; ze stonden te lachen met de rokken tegen de beenen geklest en 't lichte goeds dat ze op haar lijf hadden plakte op haar vel. In de verwerreling van den haarbos lagen de druppels als perels en over heel haar blozende wezen blonk het water alsof ze versch uit het bad gekropen kwamen. Z' en lieten het zich niet verdrieten: 't was om wie het verst en 't meerst kon speerzen met den natten kwispel! Ze mikten in den zwaai om den waterstraal den een den andere in 't wezen te slaan en te haastiger werd er gesleten en in wedijver gewrocht om de leute levendiger te houden.

De meisjes gaven er Louis zijn deel van, 't scheen dat ze 't op hem gemunt hadden; hij stond zoppenat en moest nu rechts en links zijn dienaar doen om de schalke pleuten op een afstand te houden.

Maar de zonne rees statig boven de kimme aan den heuvelrand en 't begon te gloeien door de

blauwigheid en te glinsteren in al de druppels die biggelden op 't vlas. Een vloed van 't zuiverste rood bruischte ten oosten uit, nederwaards over heel de vallei; het woelde en draaide in de gouden misten waar 't rood en blauw mingelmangelend verkloeriede. Dan ging het aan 't dampen tot de verten allengs helder gevaagd waren en de warmte begon te steken en in twee, drie stonden al de nattigheid was opgezopen. 't Vuurde uit den oostermond en 't werd al even heet als gister. Naarmate de zonne rees, droogden de klampe kleeren aan de slijters hun lijf en 't vlas dat ze handelden werd droog evenals de grond waarop hun bloote voeten stonden. En vanlangerhand week de koelte van het goede dauwwater en kwamen de zweetdruppels in de plaats.

- 'K en heb er geen trouwe in, merkte Houttekiet, 't branden gaat weer te geweldig worden - er is geen brijzelken wind. Maar 't geluchte bleef zuiver als een ooge; het levende zonnevuur dingelde uit de hoogte en eer 't half voormiddag gerocht, werd het al lastig om asem te halen voor de slijters die gebogen stonden te werken.

Louis en de anderen schaften er niet op en wrochten voort en taterden elk al zijnen kant of in 't gemeene terwijl de vogels boven hun hoofd doende waren in de lucht. Kluchten en plaagredens deden de ronde, er werd gesproken van de slijtin-

gen in den ouden tijd en van de leute toen en nu. Dan rechtte het oude Wantje het hoofd en:

- Te nuchtend nat van den dauw, te noene nat van 't zweet... en t'avond nat van den regen, zegde zij.

Maar de anderen loechen om 't gezegsel van 't krom kafuk:

- 'T en mag niet regenen, ik heb het bevolen! riep Louis in zotten overmoed.

- 't Ware gedaan met slijten!

- En gedaan met de leute!

- 't Is 't ergste dat 't weer dikkens gebroken is en gebroken blijft met eene dondervlage, zegde Houttekiet.

- Ja, er is veel schoon vlas en 't is heel den zomer rechte gebleven maar 't is nog tijd - en mogelijk dat 't niet groene binnen geraakt - 't kan nog wel zwart worden eer 't gemijt staat, beweerde Plancke wijsgeerig.

- Verdoemd, dat ware een flauwe fale, bemerkte een wijf.

- 't En kan niet meer regenen, riep de boerenzoon weerom: de lucht is uitgedroogd!

Daarop luide 't noeneklokje, eer iemand 't verwacht had. De slijters liepen haastig om te eten en daarna verdeed elk volgens eigen goeste den noenestond.

't Was binst dien noenestond dat Vermeulen merkte hoe 't begon te zanen in de lucht. Hij ging,

keek en draaide zich al de vier windstreken en schudde den kop. Hij keerde weer in huis, gromde iets binnensmonds, bleef ronddraaien in de keuken en ging van 't eene venster naar 't andere.

- 'K geloof dat we een dondervlage krijgen, zei hij tegen de vrouw die, bevangen door de geweldige hitte, te blazen stond bij den heerd waar ze 't kokende water opgoot in de koffiekan.

- Dat 't nog wachtte tot we gesleten hebben! dorst ze te zeggen.

- Wachten, gromde Vermeulen, als 't moest wachten en kwam er van 's leven geen regen meer: 't miskomt altijd voor iemand.

- 't Zal nog wel verwaaien, hoopte zij; 't ware anders jammer: nu 't vlas zoo verre gewonnen is en 't heel den zomer bewaard bleef.

Zij kwam op hare beurt buiten kijken om zekerheid tegen 't geen ze ook vreesde, maar van in het deurgat kon ze de dondertorren niet zien die samengeschold lagen ten oosten en bachten thuis vermoedde ze 't kwaad niet dat aan den einder te moeren begon.

De slijters zagen het eerst toen ze weer op 't hooge veld kwamen, hoe dapper het zware getuig oprees ten oosten en hoe machtig de donkere klomp uitzette die te westen de lucht verduisterde.

Maar nietemin dansten en zongen zij even luide het slijtlied alsof ze zeker waren dat de vrucht ging geweerd zijn en reeds de hunne was. Na den dans

gingen ze weer aan 't werk en keken niet meer wat er boven hun hoofd gebeurde.

Louis ook was bezig en gesnarig aan 't slijten tusschen de meiden die babbelden en lachten om ter meerst, toen Vermeulen het wegeling opkwam en tot bij de slijters kwam zien. Hij onderzocht de handsvollen die gereekt lagen op den grond, hij wandelde tusschen de opgemaakte hagen tot bij de hagenaars. Hij trok zelf een hereling vlas uit en betastte en bekeek het van dichtebij, wribbelde den bast eraf tusschen de vingeren en trok om de sterkte te weten der vezels. Hij zag hoe Louis aan 't werk hielp en eer te vertrekken, zegde hij:

- Als 't begint te regenen, seffens staken van slijten.

Louis rechtte zich juist om zijne handsvol vlas te effenen en bekeek zijn vader verwonderd. Gelijk de jonge kerel daar stond met 't wezen hoogrood en bezweet en de oogen die blonken van lust, geleek hij een gelukszak die roekeloos is en 't al naar zijn wil ziet afloopen.

- Regenen? riep hij, 't en mag niet regenen eer we gevierd hebben! ik zeg het! Hij dacht er niet aan dat er iets ter wereld in state was om de voorgenomen leute en hun aanstaande vlasfooie te storen.

- Newaar, mannen, loech hij toen Vermeulen weg was, newaar, 't en mag niet regenen?

- 't En mag niet regenen! riepen ze. Lustig zetten ze er een liedje op:

- En is er dat vlaske
zoo jeugdig opgegroeid....

Vermeulen hoorde het waar hij ging langs zijn tarwevelden.

Inmiddeltijd kwamen wolkenbergen bijgemeerd al de vier windstreken tegelijk. Al den zonnekant lagen ze met bollekaken beglansd als donzige zilver-wolle; ze vaarden en wentelden als lichte schuimvlokken zoo wit. Geirnde vrachten versche sneeuw geleken ze met gaten erin waar 't blijdeblauw van den hemel doorblonk. De hoogste wolken zweefden in een lucht van ongeraakte zuiverheid haar eigen wegen volgend ongestoord. Lager dreven ze zwaarder in keeraafsche richting, als geladen luchtschepen wit met blauwe en heetgouden glanzen. Beneden lagen de logge wolken-bergen grauw, als arduin gestapeld en heel die vervaarlijke last zwol en zette uit tot spichtige dondertorren die de zonne dreigden te raken. 't Moerende kwaad scheen uit den grond te komen, van bachten den einder ergens werd het uitgespogen en altijd nieuw bolwerk rolde boven de kimme, zwaar als lood en ontzaglijk werd het in zijn grootte. Rond en rond spande een ring waarop de hooggegroeide torren rustten. Daar in de ruimte van 't heelal roerde de wind en moest hij geweldig aan 't werk zijn. Hij hief, hij stootte en de groote wolkengevaarten dreef hij en wentelde ze en sloeg ze gruizelbotsend tegeneen. Vóor zijn

adem vluchtten de luchtschepen met zeilen als opgespannen blaaskaken; hij haalde vrachten naar boven - als een molenaar die zijn zakken stapelt, heesch hij ze d'eene boven d'andere en roefelde dan weer heel den boel overhoop. Hooge torren dreef hij loodrecht overeind en joeg ze tegeneen als koppen met hoornen die aan 't rameien gaan. En in slunsen en vendels hervormd, liet hij ze uiteen slieren en wegtrekken als kokende schuim.

Maar daarboven ging dat stooten en slaan zonder buisch of geruchte en werd men op de aardsche luchtlagen niets gewaar van de groote omwenteling omhoog in de lucht. Geen blad verroerde, geen adem voer over de evenheid van 't land, zoo zwaar lag en woog de drukkende hitte. Er gebeurde niets beneden, alles scheen er in bange afwachting naar 't geen komen moest en in aantocht was. Omhoog verging heel dat gewoel en groeide toe tot ontzaglijke eenheden, die liggen bleven als vastgemeerde ongedaanten te log voortaan om nog te rollen of te roeren.

De zonnestralen staken als schichten door de nauwe openingen tot dat er nieuwe vrachten werden bijgevoerd die de zware bergen een nieuwe kruine bijzetten en een andere gedaante gaven, tot dat alle gaten ineens gestopt waren en de zonne zelf bachten de dikte gedoken en verborgen bleef en heel de wereld geduisterd lag onder de grauwe kappe die

alles dreegde toe te dekken en te smachten. Zou het nu ineens avond en donker worden? Over heel de uitgestrektheid van het zwerk met zijn gapende diepten in den ondergrond en de donkerder uitbultingen, was er geen enkel gat meer waar de helderheid van den dag nog door kon zimperen. De vrees en de verschrikking pakten al wat leefde en in gevaar stond van vergaan. De vogels vluchtten bij heele benden en schreeuwden hunne angst uit. Een dof gedommel rommelde ten westen uit de donkerte en 't gegrol doordaverde heel de windstreek als een zwaar getuig dat op lompe wielen afkomt gedokkerd. De boomen zelve schenen donker en roerloos als stonden ze in hun vonnis en over heel die zee van koorns, de vlaschaards, de aardappels, joeg er een ademtocht die stengels en groeze rillen deed - ei, wat zal er van die brooze rechtstaande vruchten geworden? De slijters bezagen elkaar en wrochten niet meer. Ginder liepen er menschen als vluchtelingen, 't veld af naar huiswaard en lieten alles staan en liggen. De meisjes zwegen; ze waren bang en keken naar 't ander volk om te weten wat ze doen gingen. De wind kwam af, men zag hem komen - effenaan waar hij voorbij kwam woelde hij 't zand op uit de wegen. Hij rolde de deining neer, schudde de boomen en elshagen, woelde door de koorns en door de vlaschaards en voer eindelijk door 't eiken boschje waar hij met een zwaren zucht doorreed en

de andere deining opstoof. Dan bleef het beneden weerom stil en hernam het angstig wachten naar 't geen nu onvermijdelijk komen moest.

De slijters hernamen het werk omdat de jonge boer geen teeken gaf om 't veld te ruimen: hij wrocht zelf en wilde niet gelooven dat er iets boven zijn hoofd gereed hing om te vallen. Hij wrocht zonder opkijken en hij gaf goeden moed aan de meisjes die ontsteld gerochten en hij loech om hare truntachtige vrees.

- Zijt ge bang voor den donder? spotte hij. 't Is maar wat geruchte! - Siska, zing een liedje!

Nog maar rechts had hij het uitgesproken, zonder dat 't nog verwacht was, scheurde de hemel van ends ont ends open en 't vuur gulpte eruit als uit een ovenmond. Medeen knetterde en kraakte de donderslag en verliep hij in een grof gedommel dweers door de wolken. Een nieuwe windvlaag bracht de eerste regendruppels. Zwaar als marbels pletsten ze in schuinen val. Dat was de inzet. Een tweede bliksemslag seffens en een heviger donderkraak doordreunde den hemel en gulpend nu kwam het water neergeruifeld, schoot het in stralen slaggelings als éen stroom, zoo geweldig dat 't striemde en ruischte door de lucht, dat 't schuimde op den grond. Daarna kwamen de hagelsteenen bij heele bressen, gruisdikke en wit, trommelden en dansten ze als knikkers die wippen tegen den hardgedroogden bodem.

Nu gilden de meisjes het uit, ze slaakten een luiden kreet en gestopen, met de rokken op haar hoofd geslagen, liepen ze in één vaart naar 't boschje toe. Daar vonden zij beschutting onder de zwaar gekruinde eiken, zij sloegen er 't water uit haar kleeren en pollefokten zich in de varens en in 't mos. De manskerels hielden het ook niet meer uit, ze lieten alles vallen en zeerden weg van den vlaschaard en kwamen onder de boomen staan aan den rand waar ze de vernieling vóor hun oogen zagen gebeuren. De wind bruischte in de boomen dat 't kraakte en zoefde; ruischend speitte het slagwater in schuine lijnen met wolken waterstof die voortzwiepten langs den grond en heel de luchtruimte als met een mist vervulden. Herhaaldelijk sloeg de hemel open en toe; de bliksem slingerde keer op keer, rap als de zwong van een goudene schicht. Schunderende donderslagen robbelden met einden zwaar gedreun en gedommel dat de grond daverde bij elken nieuwen slag.

De stilte en de schoone Joop der effene zomerdagen had zoolange naareen aangehouden en nu kwam zoo onverwacht die razende woeling dat de menschen er verpaft en radeloos stonden op te kijken. Het vlas dat zoo langen tijd in de vreedzaam aaiende lucht, zonder krook of stoornis was opgegroeid en gerijpt, werd nu dien uitersten dag, gepakt, vermooscht, geslegen en geslingerd en

weerloos stond het in de macht van dien zelfden wind die ineens zot en baloorde scheen en 't al vernoozelen wilde. In de weerdij van een half uur was heel den schoonen zomerpraal kapot geslagen zonder dat er eene hand uitgesteken werd die helpen kon. De leute bij de slijters was ineens gekoeld. Ze voelden zoo diep de deernis en zwijgend bejammerden ze 't ongeluk van den boer. De mannen stonden met het vest op den kop en schouders, de bloote armen gekruist, den blik in de verte. Telkens een nieuwe, wilde vlaag uitbarst en de stralen met ander geweld neersisten die 't vlas rechts en links ten gronde slingerden, ging er een algemeene klaagtoon, een langehouden o-oh! uit de bende op. Louis alleen vloekte niet, hij bleef opgewekt en den moed behouden. Hem ging de rampe naarder meer dan die anderen, maar hij doorschouwde den toestand en redeneerde 't in zijn schoonsten zin:

- 't Zal wat moeilijker slijten, maar we krijgen het toch ongeschonden binnen, zegde hij, - als 't nog een maand moest buiten staan om te groeien, dan ware 't erger; nu is er toch geen vrees dat 't zal vorten.

- Ge hebt het nog niet binnen! beweerde een werkman.

- Loop, 't en zal niet blijven regenen, morgen is de lucht gekuischt en herneemt het schoon weer, wist Louis.

De wreedheid van dien schrikkelijken haaibaai wekte eerder zijne bewondering dan meewarigheid en spijt bij hem. Hij stond roerloos met wijdopene oogen 't geweld aan te zien en met de donderslagen was hij meer bezig dan met de verongelukte vruchten. Hij zag heel de vallei, van boven tot beneden, heel de luchtruimte vol pieken staan en waterstof. Het slingeren der bliksemflitsen volgde hij in de wolken en met eene angstdavering om de ontzaglijke grootheid, zag hij hoe de wreede wolkgevaarten aankwamen uit verschillige richting, hoe ze op elkaar toestevenden en te pletter botsten tegeneen. Het greide hem te zien hoe ze in vendels gescheurd openspeitten, wentelden en draaiden in kokenden kolk en weer opgeschoten in nieuwe torenzuilen, als te vooren overeind stonden om de botsing te herbeginnen De donder en 't holde gedaver was hem een wellust. Nog nooit had hij van zoo dichtbij, de elementen in hun geweld en losbandigheid gezien; zijn oogen stonden staal, zijn neusvleugels sidderden en zijn adem snoof hij lastig in en uit. In zijn binnenste voelde hij voor 't eerst een nieuw en zalig genot omdat hij iets zag dat waarlijk groot en grootsch was, iets waarbij hij zelf en al de menschen en hun verwaandheid en hun voornemens en inzicht en schikkingen - en hun hofsteden en hun landen en hun goed en hun hoogmoed, waarbij al wat er op 't vlakke van de wereld stond, bijkomstige nietig-

heid was die voor niets en telde. Al wat er bestond scheen hem nu een schamel doeningje want over heel de vlakte, alles wat boven den grond uitstak, lag in angst voor 't wreede bassen van den hemelhond. Hij alleen wist zich zonder vrees, 't mocht alles verhagelen rondom hem - hij voelde zich erbuiten staan - 't wekte eerder zijn voldoening omdat heel dat vooruitzicht van al die taaie, bijhoudende boeren, heel die hoop voor de schoone opbrengst nu met één haai misloopen was en verwersd; omdat al die eigendommen te niete waren en met één ademveeg van den sterken wind alles verslagen lag, in snot, gemalen en versnijsterd, heel die pracht waar de menschen, als waren ze er alleen de daders van, zoo preutsch op waren. Louis langde maar naar één ding, iets ontbrak er nog aan: een vonke van dat hemelsch vuur moest op het stroodak van d'een of andere hoeve neerspietsen, dat er een groote brand, klaarte, vlammen en rook, iets wonders van 't schoone onweer op de eerde zou achterblijven als uitwerksel van heel dat gedruisch en tempeesten in de lucht.

Dat ware iets om te bezien van hier hooge! en hij verbeeldde zich reeds het geloop van volk, de kreten en de ijselijke verwarring onder de menschen - de roering in het anders zoo stille dal.

De bliksemkronkels boorden alsaan gaten in de wolken, 't gedommel en gekraak volgde met grootere poozen na elken weerlicht. Een andere wind kwam

opgesteken en dreef zijn adem in keeraafsche richting. Er kwamen openingen en groote klaarten in de lucht. Van langerhand verstilde 't geweld; de regen suisde nu zoetjes en de waterstralen blonken als glasdraden; - er scheen eene vermoeidheid, eene verademing te komen: 't geweld loste van kracht. De regen stroelde lijzig. De donder rolde heel in de verte, 't gevaar was geweken en de menschen kwamen weer tot sprake. De hooge kruinen der eiken waren doorweekt en uit de blaren begonnen de druppels nu te leken. De schuwe meisjes waren beschaamd om hare vreesachtigheid en wilden 't niet geweten hebben dat ze bang waren - ze gingen aan 't babbelen en loechen met malkaar waar ze zaten onder de kappe van haar bovenrokje met de haarklessen in 't natte wezen en zoppenat in haar ondergoeds. Louis had er zijn behagen in ze daar ineengedrongen te zien zitten, beschaamd zonder dat ze roeren durfden en de plagernij begon reeds. Toen kwam Stoffel de bengelende stalknecht aanpleien alover den vlaschaard. Hij stond met een baalzaak op den kop en gluurde rond om te zien waar de slijtersbende belonden was. Als hij 't geruchte en 't geschreeuw hoorde uit den boschkant en de mannen bachten 't hakhout ontwaarde, riep hij van verre:

- Ge kunt niet te rap naar huis komen zegt de boer!
- Zeg dat we hier goed in 't droge zitten! wederriep Louis.

Maar met dat ze 't gehoord hadden en alzoo gelegenheid zagen om weg te geraken, hadden de meisjes in een wenk elkaar verstaan: ze sprongen op en eer Louis iemand weerhouden kon, vluchtten ze allemaal, nat lijk ze waren, onachtzaam op haar beschaamdheid, met 't onderrokje of 't hemde tegen de beenen geplakt en met 't bovenrokje haar lijf en schouders dekkend, liepen ze in kudde en tierden in haar schuchterheid omdat ze vreesden en begeerden nagezet te worden in haar vlucht. Ze spouterden met de bloote voeten door de natte klaverij, 't veld neer recht naar 't hof.

- Haro! we komen! riep Louis en al de slijters stelden het op een jacht. Hier en daar eene van de vluchtende hinden werd achterhaald, door twee kloeke armen vastgegrepen en rondgedraaid. Met schettering als van schuwe eksters joeg de bende voort. Ze plonsden in de slijkzonken en plasschen. Ze wipten over de grachten die sleiende vol het brobbelende, blonde water voortvoerden en bemorsd en bespetterd tot over de ooren, rood van gejaagdheid, kwamen meisjes en knapen op 't hof en vluchtten ze de opene schuur binnen, waar ze nu gerust konden zottebollen ondereen.

't Speet Louis dat hij ze daar niet vervoegen mocht om meê te doen aan 't spel en de dertelheid. Nu eerst ondervond hij de deernis omdat de slijting en het werk op 't veld gestoord was door dat on-

weder. Hij was alweer bezeten door den lust van 't geen hij gezien had en gehoord en dat hij nu missen moest: de schalke lachende oogen, de wezens blozende en ongeraakt als rozeblaren, het lenige vastgevormde lijf, de tengerheid van haar zwakke leden, de wiegende heupen, de ranke dijen met de heimelijkheid die overal uit de schamele en lichte kleeding en over heel die jeugd straalde als iets dat hem bedwelmde met dronkenheid. Hij dacht aan elkeen en aan allemaal die jonge deernen terwijl hij gedwongen in de keuken alleene moest zitten omdat hij boerenzoon wap. De beelden van al die meisjes deed hij vóor zich komen; de verlangens doorroerden zijn hoofd, het miek hem onrustig en 't overdeed hem met een vreemd gevoel van innige tevredenheid. Terwijl hij moeder en de maarte hoorde klagen over de ramp en de vernieling, was bij hem de eenige kleingeestige bekommernis hoe 't vergaan zou met de slijting en de vlasfooie waar zijn verlangen nu zoodanig op gesteld was. Dan vreesde hij nog niet 't minst dat die enkele regenvlaag eenige stoornis in zijn voornemen zou teweeg brengen.

- Niemand mag 't hof verlaten! had hij bevolen, want zijn meening was: zoogauw mogelijk 't werk hervatten en er niet naar te zien om voort te slijten als 't een beetje nat was.

Vermeulen stond stil met 't voorhoofd tegen 't vensterraam geleund naar buiten te zien. Zijn tanig

wezen was donker, zijn wenkbrauwen waren neergeduwd. Tusschen de stoppelharen was de scheiding van zijn lippen een enkele lijn die naar de uiteinden van zijnen mond neerboog en die verliep in de twee rechtopgaande rimpelreven die langs zijn wangen van uit de ooghoeken naar zijn kin, diep door zijn donker vel gesneden waren. Toen Louis binnenkwam, had de boer geen let verroerd om te vragen hoe 't op den vlaschaard vergaan was. Hij bleef staan zien op de spittelingen en blaasjes die uit het vlak van 't zwarte mestputwater opbrobbelden bij elken regendruppel die erin kletste. Hij volgde 't gezeever van 't euzingstroo vóor 't venster. En als de regen goed verdund was naar zijn zin, en 't geluchte opklaarde, trok hij zijn schoenen aan, nam zijn makke uit de kamer en ging de deure uit zijn vruchten bezien.

Een wonder waas en een nieuwe blauwigheid hing over heel de streek. Al de kleuren waren verlevendigd en alles scheen duidelijker omlijnd en afgeteekend tegen den grond. De lucht was frisch en weldoende in de longen als koele drank. Van blad en groen was 't stof afgespoeld en blonk het loof in versche kleurigheid. Door 't zand van de straten waren geulen gespoeld en in de grachten bezijds kabbelde 't drubbele water en klokte het door de kannebuizen aan elk mennegat. De lucht zat geschacht vol uitgerafelde wolken als witte veeren in 't blijde-

blauw van den hemel waar alles nu weer zoo rustig en stil was geworden. De zon schong en over de vreedzame streek stegen de dampen uit den geweekten grond met de sterke geuren van natte groenigheid. De vredeschijn was overal hersteld alsof de gevreesde vernieling een enkele dreiging was geweest en 't kwaad geweld met zijne uitwerksels naar elders weggevaren.

Maar 't eerste wat Vermeulens oogen zagen was de verruiming over de streek - evenals na den oogst stond er niets meer dat 't algemeen overzicht der velden belemmerde. Zijn roggeveld dat te noene nog man-en-half hoogde recht stond, lag nu gevloerd als een rollebaan; al in één richting was de stroom der halmen gedreven tegen den grond om nooit meer op te staan. Het aardappelveld had evenveel zijn deel gekregen van hagel en wind - de groeze lag vermorzeld en heisterkapeele dooreen versmeten. De boer wandelde verder langs zijn klaverdrieschen, naar de uitgestrekte tarwevelden en daar ook lag alles plat, platgeslegen door den wind, geboet door regen en hagel die erop gerutteld had zoolang tot de schoone veie tarwestalen die anders zoo lenig te wiegen stonden in 't zomersche windeke, nu begeven hadden en hun rilde lengte geknakt was daar 't nu zonder leven of beweging gestrekt lag langs den grond. De lutterende haver die in de belle stond, was ook dood, kapot. Maar Vermeulens groote

vrees en zijn meeste verlangen was te zien hoe de vlaschaard zou gesteld zijn.

- Als hij maar effen gevallen ligt en hij droog weer krijgt, meende de boer en hij stapte derwaard om bescheid te weten. Zoogauw hij op de hoogte kwam en de vlakte vóor zich had, schrikte hij voor 't geen zijn oogen zagen. Zooiets had hij niet verwacht! Hier op de hoogte had de wind gewerveld en gewinkeld, gemooscht als een razende zot. De herels lagen verstrooid links en rechts als een verstreuvelde haarbos. Geen pijlken stond nog recht, - 't lag àl gekrookt en platgeslegen. 't Was of de woede van 't onweer, het blind geweld van den orkaan hier zijn uitwerksel nagelaten had op die groene zee die heel den zomer, effen als een zijdetje, lichtjes had staan wiegelen zonder eenige verwerreling. Van oppe te neer was 't nu één verwoesting: het effen groene vlak was herschapen in een wilde zwalpende zee met onstuimig gegolf. Vermeulen ging de vooreinden langs, stapte tusschen de omgewaaide hagen. Hij zuchtte niet en maakte geen misbaar alhoewel hij met zichzelf alleene stond - zijn wezen veranderde geen spier; maar de spijt en de gramschap grolden in hem, het gevoel van onmacht tegenover de ramp vernederde zijn gemoed en hij wilde zijne onmacht bij zichzelf niet bekennen. Alevenwel was hij diep geschokt, - al waar hij keek was 't zelfde, 't scheen hem een straffe; alsof

door die rommeling, de lange reeks schoone dagen - heel het schoone zomergebouw ineens vergruizeld ineen was gestort, in één slag was alles verpletterd 't geen zoo'n langen tijd vandoen had om op te groeien. Als bezadigde man betreurde hij die onberekenbare schade, al dat verloren werk en verwenschte dat domme toeval waar niemand de noodzaak van kende en niemand geen voordeel bij halen kon.

Hij wendde langs de wegen die naar de laagte leidden en daar vond hij zijn ander haverveld en dàt stond om zeggens ongedeerd omdat het geschoond was voor den wind door zijn voordeelige ligging. En de boer die bij 't overzien van heel zijn ongeluk geen grol had uitgestooten, loste nu een vloek omdat de ongeschondenheid van die haver hem zijn ongelijk deed inzien en zijn onverstandig beleg.

Hij kwam naar huis en 't eerste dat hij vroeg aan de vrouw, was:

- Waarom hebt gij de slijters naar huis niet gezonden?

Ze legde de oorzaak op Louis en, zegde zij:

- 't Kan morgen drogen en goed zijn om voort te doen...
- Binnen acht dagen is 't nog niet droog, snauwde hij kortaf.
- Is 't zoo erg? - Louis zegt...
- 't Ligt plat.

- Hadden we't maar verkocht, waagde de vrouw. De boer trok de wenkbrauwen op.

- We kunnen zelf zoogoed de schade dragen als de koopman, meende hij.

Daarmede schopte hij zijn natte schoenen uit, waar ze vliegen wilden en deed zijn kloefen aan. Hij was te wege naar buiten om zelf te bevelen 't geen hij wilde zien gebeuren, maar in 't deurgat liep hij op twee koopmannen, oude kennissen, die den boer zonder dralen aanspraken. Ze hadden 't gemoed nog vol van de groote vernieling en ze waren zelf nog doornat omdat ze ook in de vlage gezeten hadden.

- Is er nog vlas te koope? vroeg de leienaar die Baekeland heette.

- Ja 't, zei Vermeulen; hoe dat ge zoo late langs hier komt? - 'K verkoope geern aan menschen die 'k kenne.

Ze gaven als reden dat ze 't walenland afgeketst hadden en nu langs hier terug kwamen.

- Hoeveel honderd hebt ge 'r staan, boer?

- Staan? 'k en heb niets meer staan, 't ligt! al wat er nog te koop is, beet hij hen toe.

De eene koopman loech en de andere knikte en zei:

- Dat kunnen we raden, boer; hoeveel moet het kosten, 't geen ge l i g g e n hebt?

- Hebt ge 't vlas gezien?

- We komen vandaar.

- Honderd 't honderd.

- Ware 't zoowel te voornoene geweest, merkte Baekeland, hij was 't weerd en 'k zou u een derde meer geboden hebben. En, dat 't vlas droge gemijt stond, 'k wil het er nog voor doen.

- Pakken of laten, zei Vermeulen.

- Wilt ge 't op u nemen, dat hij groene in zijn kleur geleverd wordt, 't is gedaan.

- Meent ge dat ik 't vlas late kapot komen? riep Vermeulen.

- Weet ge of 't geen veertien dagen aan een stuk zal regenen? vroeg de koopman. Hij kan vorten op 't land! wilt ge de riesche op u, boer?

- Dàt en is geen koopen? 't Vlas ligt daar - moet ge 't hebben, koop het!

- 'k Geve tachtig franken. Hoeveel is erin?

- Veertig honderd.

- Is 't gedaan?

- Negentig.

De koopman schudde: neen.

- Hij zal moeilijk slijten en de riesche is te groot. 'k Geef tachtig.

- Geluk! gromde Vermeulen en hij sloeg de hand in de open palm die Baekeland naar hem uitstak.

- Te leveren als ik 't vrage, stelde de koopman vast. Geld bij de levering.

- We kennen elkaar, zei Vermeulen. En zonder papier of handteeken, bij enkele afspraak, was de zware koop toegeslegen.

- We hebben een dag te late verkocht, meende de boerin, toen de mannen vertrokken waren.

- Zaag daar nu niet over, zei de boer.

Louis kwam eerst binnen toen de zaak was afgehandeld en bij 't vernemen van den verkoop en den prijs hield hij zich onverschillig en sprak er geen woord op.

IV

De morgenstond van den volgenden dag begon als een stille lach en de eerste helderheid hing als een witte bloesem over 't land. In de lucht was er niets meer te merken van de rampe die de menschen gister overvallen was; de vogels schuifelden weer helderop; duiven roeiden bij benden door 't spottelooze blauw van den hemel. Een lichte zilvermistje spon over de golvende veldlijnen en dekte de verwoesting der vruchten onder een sluier. Het zilvermistje was doorzichtig in de nabijheid maar omnevelde de dingen in de verte - het hing als een waas van vrede op den morgen die de aanvang scheen en de opening van een nieuwe reeks schoone zomerdagen. De zonne zou er seffens weer doorkomen en meester blijven voor langen tijd.

De nacht voor dien dag had Vermeulen zonder slapen doorgebracht. De tegenslag met 't weer had hem gister klein man gemaakt en zijn gemoed

beroerd. Het miek hem korzelig iets verkeerd te zien uitvallen dat hij anders berekend had en als eene zekerheid reeds vasthield. Hij verwenschte het als een sul te moeten staan gapen, terwijl 't geweld alover zijn kop kwam gereden en zijn afgedane werk vernietigde.

Maar dat 't vandage juist instel en verkoopdag was van Legijns pachthof en landen dat al sedert een maand in de belle lag, dàt hielp nog wat aan zijne ontroering omdat hij over die zaak nog altijd met zich zelf den effenaar niet gevonden had en ontevreden bleef. Hij wist dat hij daarin tenminste zijn macht kon gebruiken, dat hij den toestand dwingen kon naar zijn eigen wil. In zijne onrust was hij al vroeg uit het bed gesprongen en op de ronde; waar hij Louis ontmoette bij de peerden, gaf hij de bevelen.

- Na 't ontbijt kunnen de slijters 't vlas oprapen dat gesleten ligt en open zetten; de hagen moeten van binnen te buiten gekeerd worden. Als er tijd over is, kunt ge aardappels verrapen en poters doen snijden - te noene kunnen de slijters vertrekken - we doen voort als 't droge is.

- Aan uw botten, boer! gromde Louis in zijn eigen, - we hebben begonnen en we voleinden; 't vlas kan beter drogen waar 't gesleten en gehaagd staat dan langs den grond gelijk 't nu ligt. 't En kwam geen oogenblik in den jongen zijn gedacht

iets te veranderen aan zijn voornemen of dat 't mogelijk was 't werk te onderbreken of de slijters weg te zenden.

- Vader trekt er vandage op uit, ik ben hier de boer, we slijten vandage en... morgen vieren we uitslijtinge, dat 't voor den duivel gaat - ik doe nu eens mijn zin!

Vermeulen zat intusschen gerust in zijn kamer bij den lessenaar een laatsten keer zijn meening te pegelen. Hij spreidde den plakbrief open, telde de koopen en schreef de nummers en teekende de ligging af op zijn zakboekje en doende liet hij zich gaan in de beslommering van 't voorbereiden en stond het vast eer hij nog gedubd had aan zijn besluit of dat hij 't nog noodig vond er een woord tegen zijn vrouw aan te verkletsen. t' Halven den voormiddag stond hij gewasschen en geschoren met zijn blauwen kiel boven zijn laken frak met flankaards, zijn witte hemdboord krakende versch en zijn hoed op. Hij nam zijn zwaren mispelaar uit de horlogekast en met de klink der voordeur in de hand zei hij beslist:

- 'K ga!

- God beware u, boer, zei de vrouwe kalm zonder dat ze vroeg wat hij in 't gedacht voerde en doen ging op de verkooping. 't Was alleen uit liefhebberij en eene zaak van belang om bij te wonen zulk een verkooping. Barbele dacht wel dat hij een stuk land of een aanpalend stuk weide zou koopen.

't Andere had ze hem immers afgekout, daarover droeg ze geen onrust - de boer had er sedert ook geen woord meer over gerept alsof hij beschaamd was geworden over dien vreemden inval.

Louis was met de bende reeds naar 't veld toen Vermeulen optrok. Vandage voelde hij zich vrij en volop lustig; stouter omdat hij zich alleen wist en weister had om te bewegen. Wat zijn vader zou doen in de verkooping, liet hem onverschillig, veelmeer hield hij van den schoonen dag, om ontdaan te zijn van den opzichter die hem overal afloerde en rekenschap vroeg.

- Gasten, vandage ben ik opperbaas! riep hij; vooruit, - 't is maar jammer dat de boer geen twee dagen weg blijft: 't vlas ware gesleten eer dat hij erbij is.

Een ieder ondervond er deugd in en voldoening om ontdaan te zijn van den strengen baas en ongedwongen vielen ze wakker aan 't werk. Louis voelde zich gevleid in 't goed vertrouwen van het volk, het was zijn lust om de leute te doen opleven overal waar hij omtrent kwam en meê te doen met de jongheid omdat hij zelve jong was. Het ging hem goed te midden die wemeling om zich de heerder en de beschermer te weten van meisjes en knapen die zijn werk kwamen verrichten. De welgezindheid zag hij op al de wezens; hij hoorde het aan den klank der bellende stemmen en in heel den draai

en de doening. 't Scheen hem dat hij 't vandage al ontvlogen en al gewonnen had. De schoone morgenstond was hem een kermis voor de ziel en weerom deed hij zijn oogen te goed aan 't geen hem meest bekoorde en kon hij van nu al zijn overloopende blijgeestigheid niet meer inhouden. Hij voelde 't komen als een dorst in zijn binnenste, iets dat hij koelen moest, een drang waaraan hij nooit voldaan had. Hij wist zich de machtigste en de meerdere, jong bij de jongheid, met den levenslust als een gedurige lach in zijn binnenste, een ruimte in zijn ziel, iets dat openstrekte als het landschap in den heerlijken morgenstond.

Maar te midden in al dat meissevolk wist hij weeral niet hoe de blik van haar vranke gelaat, de frischheid van de wezens en de vormen onder al dat lichtkleurige kleergoeds, al de dingen die hij nu al zoolang kende - hoe dit alles hem zoo blijde stemde zonder hij ooit achterhalen kon waar de heimelijkheid gescholen lag van dat blinde verlangen of wat er hem aantrok en wat er hem jaloersch miek die schattige kostelijkheid niet te kunnen genaken. De rijzige gestalten, elke beweging die de meisjes mieken en haar raaide leden vervormde, alles scheen hem bekoorlijk; haar oogen keken hem uitdagend aan, de fierheid om haar eigen jeugdige schoonheid speelde om haar sportenden mond. Haar stemme snebberde en schetterde boven 't geschuifel

van de vogels... en als hij grijpen wilde naar 't geen hem aantrok en de heimelijkheid der bekoring wilde doorgronden, wist hij niet waar hij 't houden moest. De eene was blond, de andere was bruin; Schellebelle was goudros van haar en haar vel was doorschijnende tot op het bloed; - aan elk eene van die wezens was er iets eigens, iets dat een eigene bevalligheid uitgaf. Het viel hem op naarvolgens hij ze bezag -; een blos die ineens als een purpere vloed het melkwitte dons van haar wezen overliep; een blik van blauwe of bruine oogen die nu eens schalksch dan weer met een diepte en een teerheid hem bekeken zoodat hij erbij huiverde en meende te verzinken alsof het geluk zelf hem bereed op dien eigensten stond. Maar terwijl hij 't geluk in zijn greep hield was 't hem reeds ontvlogen en stond hij er weer buitengesloten en als een onbeholpen jongen te hankeren naar dingen die hij niet genaken mocht. 't Was omdat hij de zoon was van den boer en meesterschap moest houden - en dan ontwaakte 't weer in hem; dat 't niet goed was 't geen hij deed; dat hij op andermans grond wilde gaan, waar hij niet hoorde. In heel hare vertrouwelijkheid zag hij dat de meisjes onder elkaar altijd iets verdoken hielden en hem met een fijn lachje paaiden als hij ongelegen haar heimelijkheid wilde betrappen. Aan een kleinigheid voelde hij veelal hoe ver zijn eigen wereld lag;

hoe ze in haar argelooze natuurlijkheid den zoon van 't hof wel wilden toelachen en vriendelijk zijn, maar dat haar diepere genegenheid naar iemand ging van haar eigen stand met wie ze in volle overgave omgingen.

Nu hij geheel onder de bekoring gerocht van die levenslustige deernen, ondervond hij den spijt omdat hij met al zijne macht en door oorzaak van zijn stand zelf, ervan af blijven moest terwijl een schamele knaap, zonder moeite te doen en uit vrije ingeving, zijn keus maar te werpen had, zijn zinnen op éene van die klibberig meisjes zette en ermede weg ging en ze hield als zijn eigendom. Hij benijdde die kerels aan wie het voor 't grijpen lag en die in allen eenvoud konden toegeven aan den drang van hun gemoed. Hij, de boerenzoon, doorvoelde te wel dat 't van zijn kant en van de meisjes ook, eene wederzijdsche toegevendheid was en blijven moest - een ongemeend spel dat hij speelde omdat 't nu zoo in zijn aard lag en waarin zij toegaven omdat ze in hare achteloosheid er wel een beetje konden afdoen en nooit van de leute verzadigd waren - ze daarom de leute namen overal en om 't even met wie. Hij wist: als hij een stap verder doen moest, dat 't dan voor zijn eigen mis werd en dat 't geringste van de werkmeisjes hem zou uitlachen en hem verzenden naar een rijke boerendochter van zijn weerga. Na de leute op 't veld, als 't avond werd, bleven zij

in haar doening en werd hij voor haar de vreemde boerenzoon, iemand van hoogen rang, en wist hij dat er geen enkele van de bende aan hem meer dacht. Zelfs Schellebelle met haar speelschen zin, vermoedde hij niet in staat te zijn om haar genegenheid gestadig en uitsluitelijk op hem vast te zetten. Nu weer, binst hij uitwendig meêdeed in de lustigheid van de opgeruimde bende, overviel het hem als eene vlaag van moedeloosheid omdat hij inzag dat hij er niet bij hoorde, dat zijn spel niet gemeend was. Nu wist hij het duidelijk: er moest iets anders zijn om hem gelukkig te maken - maar dat hij al ronddacht, overal, buiten 't leven hier op den vlaschaard, was de wereld hem vreemd... de rijke boerendochter van zijn weerga kende hij niet - 't geen waarnaar hij zocht kon hij vorm noch gestalte geven; overal waar hij 't grijpen wilde vlood het vóor hem weg en liet zijn verlangen onvoldaan. Op Schellebelle mocht hij niet rekenen... heur frischheid en hare onschuld alleen hadden hem bekoord en hij had er zijn zinnen op gezet omdat hij iets moest hebben om zijn gevoel van genegenheid, om 't geen hem drukte als een last, uit te storten. Hij wilde genot, lustigheid zonder meer; maar vader hield 't oog op al wat hij deed; moeder had hem ook reeds vermaand, voorzichtig te zijn en dat hij zich strenger moest houden bij 't volk. Zij getweeën waren vast en gedaagd en vonden al hun voldoening en geluk in boer te

zijn en boerinne. - Hij integendeel werd hoe langer hoe meer toe te geven aan 't geen ondoordacht in hem was gekomen en naar boven wilde zonder dat hij nog berekenen kon waar 't ergens moest uitloopen. En als hij 't voor zich zelf in woorden wilde klaar maken en gestalte geven in zijn geest, zegde hij nog eens dat het zijn eigen jongheid was die hij moest uitvieren; dat 't nù de tijd was; dat anderen het ook deden en dat hij 't wilde doen zonder te denken of te overleggen, of 't goed of kwaad was. Waarom anders had hij zoo verlangd en begeerd naar de dagen die nu gekomen waren?

In allen eenvoud had hij zich die vlasfooie voorspiegeld als het opperste wat hij genieten kon van 't geen waarnaar hij nu zocht. In de meisjes en knapen had hij die begeerte zien openbloeien en was er mede in opgegaan gelijk zij. Hoe kwam het nu dat hij te midden 't genot en ten volle in de schoone bezigheid, niet vond 't geen hij ervan verwacht had? Waarom was het niet gekomen gelijk te meie, toen hij er niet op rekende en zijn geluk zonder stoornis of twijfel was, helder en vol? De regen had de ontstemming bijgebracht en en nu overvielen hem de onrustige gedachten hier te midden 't opene veld als een kwade windvlaag terwijl de leute overal rond roerde. - Van waar was die heimelijke drang in hem gekomen en wat was die gedurige onrust die hem lijden deed en

hem 't ongekend genot altijd voorspiegelde? Hoe was het begonnen? In 't voorjaar, ineens, als een blomme die opengaat! Maar nu was die blomme uitgebloeid, was 't vlekkelooze genot veranderd in gedurig pegelen en diep gepeins. Hij wist en ondervond nu dat hij 't voorwerp miste zijner genegenheid, dat er geen doel was aan zijn verlangen, dat hij iets hebben moest voor zijn leven, iets dat vast zou staan en hem heel en al bevredigen zou... 't geluk zag hij vergaan in zijne handen en de weemoed om zijn vereenzaming versmoorde zijn gemoed. Waar moest hij naartoe met zijne genegenheid? Op wie moest hij zijn begeerte stellen? Nu betreurde hij den reinen tijd zijner vroegere jeugd, toen hij genoeg had met moeders streelingen en hij aan vaders hand over de kouters ging en lustig babbelde... toen de blik van zijn vaders oogen hem aandeed als een streeling... Hoe was alles veranderd sedert dien heerlijken tijd! Nu knaagde hem de twijfel voor 't geen gebeuren ging later en de onzekerheid in 't geen hij moest besluiten als zijn vader kwam beletsel stellen aan 't geen nu zijn eenig behagen uitmiek. Wat zou hij doen als Schellebelle weggezonden werd of verbod kreeg hem nog aan te spreken? Hij was haar ernstig genegen en hij was beschaamd om den ernst van die genegenheid. Hij kon opstand maken, zijn wil doordrijven, in 't geheim met 't meisje om-

gaan.... maar bij 't eerste gedacht aan zulk een voornemen schudde zijne hooge deftigheid wakker. Voor zijn vader was Louis niet bang, maar bij 't minste inzicht van oneerlijkheid stelde hij zich den blik voor van zijn moeder en hij wist dat hij haar verwijting niet zou verdragen zonder den eerbied voor zichzelf te verliezen. Zij had een hoog gevoel voor deftigheid in hem aangekweekt en die ingeboren aard had tot nu nog zijn sterk zinnelijke natuur bedwongen gehouden. Hij wist dat hij 't niet doen mocht of dat zijn eigen aanzien zou vallen en hij wilde niet gekend zijn als iemand die gemeen is. In den laatsten tijd voelde hij zijn bloed geweldiger bruischen en eene macht in zich wakker worden om maar alles los te laten wat hij met moeite ingetoomd hield. Maar zijn streng en stevig karakter van eerlijken boerenzoon hield hem schuchter en bedeesd gelijk in zijn eerste jeugd en te midden het spel en de bradheid waarin hij zich dwong om meê te doen, bleef de onzekerheid en de angst altijd wakker en gaf hij zichzelf rekening van al wat hij deed. En nu dat 't zoover gekomen was dat hij bewust werd van die groote verandering in zijn gemoed, vervolgde hij den gang en den groei van de ongeregeldheid die zijn gedachten overmeesterde. Hier in 't genot nu van 't geen waarnaar hij zoolang gewacht had, deed het hem aan als een treurige ontgoocheling. Hij stond midden in de vreugde en

zijn gedachten bleven elders. Terwijl de meiden lustig snebberden en de blijde schalmwoorden in zijn ooren klonken, hier in 't volle kleisteren van den uchtend, herleefde hij de weemoedige stilte van een verleden zomeravond.

In zijn dieper wezen welde die herinnering op, ongevraagd, hij wist niet hoe of wat er wonders was aan dien avond en 't was de eerste keer dat 't hem te binnen viel. Maar nu hervoelde hij de stemming met heel zijn wezen, hij rook den geur van de lucht en duidelijk hoorde hij den zanger weer die bachten eene elshaag entwaar verscholen, lucht zat te geven aan het liedje dat hem getroffen had als eene weeklacht, als het minnewee zelf, als de roep in de stilte, de wanhoop van 't onvoldaan verlangen en de ontgoocheling tevens van iemand die er alles van ondervonden heeft. Uit een onbewusten nood paste Louis nu dat gevoelen aan zijn eigen toestand, omdat hij wilde genieten van zijn treurigheid die zijn geluk scheen te zijn. Hij herinnerde zich nog heel 't berijmde relaas van die ‘bedrogene Liefde’ en alsof hij de zanger zelf was, herhaalde hij in gedachten het weemoedige refrein:

> Hare blauwe oogen
> hebben mij bedrogen;
> 'K minde haar met hert en zin,
> 'K noemde haar mijne engelin.

Nu is zij voor eeuwig heen
Mijn goddelijke Magdaleen!

Louis voelde zich treuriger dan de bedrogene minnaar zelf, want de engelin die hij beminde, was heen zonder dat hij ze ooit aanschouwd had.....

Dan, opeens, werd hij vastgegrepen door twee paar armen en in de ronde getrokken, meêgesleurd in den dans.

- Dat vlasken is er zoo jeugdig opgegroeid,
Nu moet het zijn top in zijn gat gesnoeid!
Na - ve - va! Na - ve - va!

Daarmede was de somberheid weer uit zijn gemoed en hij had geen gelegenheid meer om na te denken, hij zag zijne vrees verdwijnen als een donkere wolk en zooseffens overmeesterde de zon weer heel de vlakte die zijn blik verduisterd had - de onbekommerde jeugd schudde al die ernstige bespiegelingen weg en weerom liet hij zich gaan met de wenteling en 't geruchte waarin hij stond. Hij dwong zich te gelooven dat de slijting er nù was en hij dwong zich om los en vrij, te genieten van 't geen waarnaar hij begeerd had.

't Onweer van gister was eene breuk bijkans. Maar nu was de vrees geweken. In zijne onbezonnenheid was Louis vergeten dat hij tegen 't

bevel van zijn vader, algelijk aan 't slijten was en moedwillig zijn eigen ingeving volgde om voort te doen aan 't geen begonnen was. Zie de dag kwam aangewaaid met een zoele windeke uit het oosten. De lucht hing zuiver en de witte wolken dreven in 't blijdeblauw traagjes voorwaards. Op de vruchten lag de klampheid nog van den regen en de geur van 't veie groen stoorde overal door de ruimte. Sedert de koorns en stroovruchten gevloerd lagen, scheen de aanblik over de vallei veel vrijer.

't Scheen heel en al heerlijkheid buiten te zijn, zoo bleisterig was de zon en zoo deugddoende de zonneschijn na de bange hitte van gisteren voor 't onweer. In dien praal voelde Louis zijn lust weer openbloeien. Al wie jong was moest het ondervinden gelijk hij en dronken worden van moed evenals de dolle ruiter die een ongetemd ros tusschen de knieën houdt en de bergen oprijdt; gelijk de roezende weeldigaard die zijn onverzadelijken dorst verzwelgen wil en de lucht in koele teugen naar binnen haalt en geen einde ziet aan zijn genuchten.

- Wat kan het me schelen?! gromde 't in zijn gemoed. Het dobberen en aarzelen schudde hij af als kleingoed en nuttelоosheid. - Ik alleen ben de held! Ik ben jong en ga op het leven los! Die dag hield voor hem alles in wat een dag geven kon en nu had hij het als een zekerheid: ongestoord de vlasfooie te mogen uitvieren, mor-

gen uit te slijten en lange nog leute te maken! Hij hoorde het alleens niet en zou het niet geloofd hebben - als Poortere tegen zijn maat de nuchtere bemerking miek:

- Dat vroege kleisteren staat me niet aan, als er maar geen breuk en komt en we weer regen krijgen!

Maar de schreeuw van den slijtroep overtierde die vreesachtige overdenking:

- Gaan we Vermeulens vlas uitslijten?!!

- Ja-a'w!!!

De meisjes tierden scherp, zwaaiden de armen en den strooien hoed omhoog. De mannen herhaalden den roep en hun lunderende kreet ging als eene uitdaging tegen al wat hunne vreugde wilde beletten. Vermeulen was er niet en Louis noch iemand die eraan dacht dat het bevel en het strenge woord van den boer overeind stond tegen hun roekeloozen uitroep. Z'hadden eraan begonnen en onvermijd wilden ze voortdoen. De zonne schong; over heel de streek ging het licht als een schaterlach die de slijters aanzette lustig voort te doen. De dag en de dingen zelf - 't gevaar van nieuwen regen - 't vooruitzicht van 't nakend einde, spoorde hen aan; en Louis ondervond nu en dan, tusschen kouten en zingen, een nieuwen lust - als een glimp schoot het door zijn hoofd: dat hij de overmoedige aanvoerder was die voor 't eerst zijn eigen zin uit-

werkt en macht tegen macht wil doen opbruischen.

De slijters stonden weer op mete, in een lange rei en wakker grepen de handen en rukten zij elk op zijn gang de volle pooten uit den grond zoodat de herels met een rip tegen of met de worteling uit den grond afscheurden. Ze wrochten en stonden met 't lijf gebogen maar de oogen op den zoom gericht naar de lijn die den vlaschaard afteekende waar een stuk tarwevrucht begon. Bachten hen groeide en wijdde de ruimte, wit als een stoppelveld, hard en effen als een dorschvloer, waar ze gesleten hadden en waar 't spel en de fooie zou gespeeld worden. Maar geen van de slijters en merkte hoe 't lichte gezaansel in de lucht aan 't grijmelen ging tot heel 't uitspansel en de zonne zelf, bachten een floers weggesponnen zat en de hevige lichtscheiering doofde.

Na den noen, wanneer de slijters den inzet gedanst en de slijtliedjes gezongen hadden, zat de lucht reeds éendikte vol en begon het lichtjes te smuiken. Maar de slijters waren zoo goed in gang en ze stoorden zich niet om wat nattigheid. De wind keerde naar 't westen en de snoor veranderde in een nijdig regentje.

V

Toen boer Vermeulen met zijn mispelaar stekkend in den grond, opstapte, was hij welgezind gelijk

altijd wanneer hij na lange dubben en beraden, den doorslag aan iets gegeven had en eindelijk iets belangrijks moest verrichten. De grondplannen en de papieren met berekeningen had hij op zak en in zijn hoofd stond de daadveerdigheid klaar - alle hapering was er nu uit.

De instel en verkoop van Legijn's hoeve en landerijen was gesteld op negen ure voormiddag; alzoo had Vermeulen nu nog den tijd om de ligging van Legijn's goed eens te verkennen. Hij trok op als de fijne koopman die onderduims en zonder gebaren zijn slag wil slaan en hij ondervond de deugd om de boeren hun oogen te zien en hun bakkes, als onverwachts het nieuws in hunne ooren zou donderen. De aanzet en de groote beweegreden om met die daad zijn zoon uit den weg te gooien - die eerste inval, stond nu achteruit; dat was en bleef de eenige oorzaak - maar nu op den stond zag Vermeulen zichzelf tegenover de boeren van de streek: de man die, dikke van koorneerde, in zijne hand niet kijken moet om iets meê te pakken wat hem voordeelig of gelegen aanstaat. En dieper in zijn wezen was er ook nog de zakelijke ravelaar die alles wikt en weegt, die wel eene buitensporigheid doen wil om zijn kop te doorvoeren maar er zich toch op toelegt om geen centje te veel uit te geven.

- Wie zou er wel op begoest zijn? laat zien... Sobrie is er aan geland, Verstraete en Bovijn.., de

anderen zijn kroteduwers - zullen niet koopen... maar een kooper, een liefhebber die heel 't gedoen zal koopen? Zulkeen zou moeten uit 't vreemde komen...

Vermeulen overstapte en bezag de landstukken, vergeleek de loten en terbinst sloeg de stand der vruchten hem in de oogen, - Die oude pernekelaars, gromde hij, hebben 't zoo goed aangelegd dat ze geen schade geleden hebben op hunne vruchten door 't onweer: uit vreeze voor regen of wind hebben ze hun mest gespaard - zie me hoe mager die tarwe staat!

Legijn en zijn zuster waren gekend voor twee vrekkige kadoteraars die nooit gesmijkt of gesmeerd hadden, maar geleefd en geraveld, aperig als toppers in al hun doen, met dat éene gedacht: om in hun ouden dag te kunnen rentenieren! Vermeulen ging verder en overal was 't zelfde. Hij schokschouderde bij 't zien van die éénpijlde stroovruchten die afgegeten schenen van de ratten. - 't Laatste zierelke veite is er allang uitgezogen en de boer die erop komt zal niet veel vet in den grond vinden, meende hij. De mare liep door de streek dat Legijn's koeien tusschen twee houten sprieten geschoord stonden in hun sliet, dat ze anders zouden omvallen van flauwte. - 't En is waarachtig met zulke klaver niet dat ze uiers als peerdemanden zullen kweeken, loech Vermeulen in zijn eigen; maar dat en is allemaal in mijn nadeel

niet - die 't niet en kent, is schuw van een slecht uithangbord - dat schrikt de koopers af!

Ginder stond het hof met zijn spitse schaliedaken en het torentje boven de trapgevels. - Een schoone doening kan 't worden, meende de boer, een keer dat die prondelboel eruit gekuischt is. 'K ben wel benieuwd om den toestand van de have en 't aanbehoor te bezichtigen.

Toen hij op 't hof kwam, vond Vermeulen er een menigte liefhebbers. Boeren uit de streek en vreemdelingen waren er, nog te meer omdat 't nu zoo schikte dat er niet te werken viel na die regenvlaag van gister. Ze wandelden rond, uit en in de stallen, door schuur en kelders. Er werd gelachen en gespot met alles wat ze zagen. Duitschave roerde in de spoeling der zwijnskuip; Sobrie stootte eene graatmagere koe in de lanken om te weten of ze werkelijk vast op de pooten stond.

- Die hier op komt zal brake vinden om een nieuwe doening te bouwen! spotte Vermeulen. Hij liep er achteloos door en wanneer Veroken hem aansprak:

- Sei, Vermeulen, ge zijt ook eens komen zien? antwoordde hij meêgaande:

- Ja 'k, en 't is waarachtig 't zien weerd!

De veldwachter belde de liefhebbers bijeen - de notaris was aangekomen - men zou beginnen.

De schikkingen werden afgelezen: eerst zou men

elk lot afzonderlijk instellen en verkoopen maar na den oproep bleef het de liefhebbers vrij al de landen i n - c u m u l o te doen oproepen. Daarna zou men de gebouwen en 't woonhuis en aangetrekken instellen. De overname van 't belaai met vruchten en beesten en alm zou uit der hand te koop komen, na den zomer. De bezitneming werd gesteld op Kerstdag eerstkomend.

Gelijk Vermeulen 't voorzien had, werden de loten die afzonderlijk opgeroepen waren, ingesteld door de boeren die eraan beland lagen. Enkele partijen werden ingetrokken bij gemis aan liefhebbers. De notaris en de veldwachter trachtten vruchteloos wat fut in de verkooping te krijgen - de boeren stonden stijf, met een wezen gespannen en ernstig en alwie een instel deed, sprak zijn woord zonder drift of gejaagdheid. Tot dat de notaris heel de omschrijving opgeroepen had en vermeldde dat de koopen nu zouden ‘ineengesmeten’ worden, had Vermeulen zoolang gezwegen. En hij zweeg nog, tot hij hoorde dat alles stil bleef en niemand sprak.

- Vijftig duizend franken, stelde hij in.

Niemand deed nog den mond open en bij de eerste zitting was het land verbleven aan: Johannes Lodewijk Vermeulen.

Het hof met al de gebouwen verbleven aan denzelfden insteller voor de somme van: vijf en twintig duizend franken.

Niemand had Vermeulen durven afhoogen, maar de nieuwsgierigheid en ontsteltenis waren groot bij de boeren:

- Voor wie is 't? Wat gaat hij ermede doen? gaat hij van zijn hof? Er werd gevezeld, geruid en geronkt maar niemand durfde 't wagen hem rechtstreeks de vraag te stellen.

De dag was nu toch gebroken en ze zouden hem heelegansch verdoen - 't was te vroeg om huiswaards te gaan. De boeren hadden dorst en hier op 't hof was niets te krijgen; Legijn stond als een schijthond, met den daver der aandoening op 't lijf en de oude aamechtige zuster wist niet wat er rond haar gebeurde. Vermeulen was nu plots een ander mensch geworden, sedert 't pak van zijn gemoed was en hij vroeg zijn kennissen meê naar 't dorp. Ze gingen eerst naar de ‘Vlasblomme’ en dronken er eenige pinten bier. Maar Vermeulen werd van langs om meer bewust dat er hem een goeden koop stond te doen: 't streelde zijn hoogmoed, al de boeren van de streek als mindere menschen in zijn oogen te zien kijken en hij wilde ze allemaal beschenken met wijn. Ze dronken, ze tikten hun glas tegen 't zijne, ze werden verblijd en koutten al overhoop erger dan een zondagavond als 't tijd wordt om naar huis te gaan. Als ze lange genoeg gestoft, gezeeverd en malkaar belogen hadden, dan zei Vermeulen in zijn eigen: die kerels maken er een

mesdag van maar nu is 't genoeg en hij vertrok.

- Kijk, 't regent, zei hij verrast toen hij buiten tord.

- 't Weer is gebroken, riep een boerke dat ook buiten kwam.

- Kijk, 't is Bovin, zei Vermeulen zich omwendend en in 't voortgaan gromde hij nog:

- Nu kan onze oogst nog vorten op 't land als hij albij in de schure zat!...

- 't Was maar 't inhalen meer, Vermeulen, loech Bovin, maar: van den lepel tot den mond, valt de pap op den grond en een boer is een triestige ambachtsman: hij krijgt maar 't geen hem gegeven wordt. En met den anderen woerde, hernam het Boerke:

- Ha! Vermeulen ge hebt daar een stevigen slag gedaan tewege...

- Ja 'k, Bovin, 't is voor mijn zoon, tegen dat hij trouwt.

- Trouwt hij?

- Ba, trouwen... tegen dat hij trouwt - 'k en heb geen goeste om zelve plaatse te ruimen en als ik dat hof koope, dan kan hij optrekken als 't hem lust.

- Dat is goed gehandeld voor iemand die 't doen kan.

't Boerke bleef staan tegen eenen boom en Vermeulen kortte zijn wegen door den regen, alover de gletse slijkbane naar huis toe. Zijn hoofd draaide wat, hij voelde geen regen tenzij de deugd van de koelte, want de wijn had hem zoodanig verhit dat

zijn beenen alle stappen uitslibberden en hij dreigde te vallen. Met den zwaren mispelaar hielp hij om 't evenwicht te houden, hij sloeg de natte koornstalen die over de smalle wegels hingen, van vóor zijn voeten weg.

In zijn hoofd roesde de welgezindheid en hij koutte bij zichzelf en herhaalde 't geen hij bij de boeren gehoord en zelf uitgesproken had. Nu voelde hij zich duizendman sterk en volkomen gelukkig. Hij had zijn wil uitgewrocht en alles was naar zijn wil uitgevallen. Hij was er danig in gemoed. Wat neukte hem nu nog eene kleine schade: eene nietigheid was dat van gister en vergeten reeds! - 't Staat onder Gods hemel, meumelde hij; daar is niets aan te doen! Maar dingen waar iets aan te doen is - hola - we hebben maar dàt!

De regen viel in fijne, heldere stofdruppeltjes; overal op de gerspijletjes langs den grachtkant, op de vruchtalmen, op de blaren van de kopwilgen langs den weg, overal runselde het waterstof en hingen de druppeltjes in ristjes te biggelen als zuiver kristal. Overal was 't een gedurig leken en tranen van blad op blad, tikkelen op den grond, maar zoo stil en zonder geweld.

- Men zou achterna toch nat worden, meende Vermeulen, de grond wordt glets al zeep! Hij schaverdijnde voort, tjaffelde op het oneffen smalle wegeltje dat opklom tusschen den elskant en een stuk manhoogde rogge waarvan de natte

auwen hem lijfsgenadig in 't aangezicht kwispelden.

In de lastigheid van het gaan, sloeg de aanhef van het slijtlied plots in Vermeulens ooren. Het doorschokte hem zoodat hij op den stond stil bleef staan en reusch, paf geslagen, luisteren bleef. 't Was vier ure - vespertijd... De boer schudde den kop, kon het niet gelooven, maar hij hoorde de slijters zingen en tieren, duidelijk...

- Ha! grolde hij, we gaan zien of ze durven! hij stapte haastig vooruit.

Aan zijn linkere hand, nevens den weg, barmde een hooge oever en lag het stuk land zoo verheven dat 't alle gezicht over de streek benam. Tot ginder aan den omdraai van 't wegeltje moest de boer, dan eerst zou hij zien. Door eene onoplettendheid, in zijne haast, glibberde hij uit en schoot met het linkerbeen in 't grachtje en fletste met de rechtere hand in 't slijk. Hij kraakte een vloek tusschen de tanden en zonder te kijken of hij bevuild was, klom hij voort het wegeling op.

't Galmde altijd voort holsbollig en zonder schroom of achterdenken:

- Wij bedanken onzen schenker
van alle zoo zoet!
En hij staat er zoo wel in ons gemoed!
Na - ve - va!
Na - ve - va!

Met 't bovenkomen aan den keer, had Vermeulen ineens 't spel vóor zijne oogen en zag hij de slijtersbende, zoppenat op den vlaschaard aan 't dansen, in 't geweld.

Hij bleef als vernageld aan den grond; hij kreeg een slag in de hertaders en al zijn bloed stond stil. Er was hem iets in de beenen geschoten en de opvlammende gramschap stikte hem de keel. Hij wilde er naartoe loopen, vloeken, bulderen maar hij bleef staan en uit zijn keel kwam niets tenzij een dof gegrol.

Nadat de rondedans uitgevoerd was, vlogen de dronken slijters elk aan den hals van hun meid en Louis, die groote loeder, zoogoed als de gemeenste kerel, hij hield die rosse ruffe omgrepen in de lenden en daar stonden ze te worstelen en te wringen met hun lijf tegeneen om elkaar op den grond te leggen. Daar in 't open aanschijn, op 't bloote veld stonden ze te mooschen en... tegen 't verbod van den boer - wat zaken hadden ze op dien vlaschaard, in den regen?

Vermeulen sprong vooruit; hij riep noch en schreeuwde, maar de nijd en de gejaagheid om zijn meesterschap te doen gevoelen, bestookte hem - hij stapte zoo wijd zijn beenen strekken kosten en zijn mispelaar sidderde in zijn gesloten vuist. Hij wist niet wat hij ging begaan of hoe zijn gramschap zou uitbersten, - hij dacht er niet aan, - hij was beroerd voor den hersenslag, hij voelde de macht

die hem vooruit dreef en hij liet zich gaan in zijn verontweerdigde vervoering. Nu hield hij het nog in 't geen er bruischte in zijn binnenste maar hij zou het zoogauw loslaten.

- Waren ze zot of razend? 't Vlas zou kapot zijn - zwart worden! Had hij het niet verboden? Wilde Louis hem treiteren en zijn vaderlijk gezag miskennen? Wilde hij zelf de boer zijn en bevelen geven aan 't volk op eigen hand? Ha!!

Nu zagen ze den boer afkomen, beslijkt en met kwade oogen. In één slag losten de koppels en was 't gezang uit. Op een stom teeken stonden ze weer elk op zijn plaats en waren ze neerstig aan 't werk. Ze lieten den boer naderen en wachtten naar 't geen er gebeuren ging, maar ze keken niet op en bleven gebogen staan slijten.

- Wie heet er u te slijten? riep hij.

Louis stond de eerste buitenwaards aan den reke, hij voelde zijn vader op een stap afstand, hij hoorde den adem door zijn neusgaten blazen; maar hij keek niet op en bleef gebogen staan werken.

De dans en de leute hadden hem driest en onbekommerd gemaakt en nu bleef hij koppig van gemoed inwerken tegen den plotsen weerslag die de leute kwam storen. Hij had er zich eenigszins op voorbereid dat er iets gebeuren zou; 't verwekte in hem een mengeling van angst en genot en zijn eenig belang op dien stond van spanning, was om te weten of

de slijters 't zouden uithouden tegenover zijn vader zonder dat hij er tusschenkwam. Ze wrochten voort en zwegen gelijk hij.

Maar Vermeulen ondervond seffens dat men hem voor den zot hield, dat 't spel afgesproken was - hij voelde zich getergd meer dan hij 't durfde vermoeden. Nu barst hij los!

- Voort! van mijn veld! brieschte hij. Maar de galm van zijn geroep bleef zonder uitwerksel, de woorden vergingen als een nietig geluid - als 't geroep van een koeier - die dreiging had de vogels zelfs niet verschrikt: in de stilte die volgde hoorde men hun geschuifel en niets dan den korten rrritt, telkens eene handsvol vlas uitgesleten en de worteling tegen den grond afscheurde. Wat ging er gebeuren? Al 't belang van heel de wereld scheen hier ter plaatse samengetrokken - de vogels die geruchte mieken in 't boschje en de landslieden die elders aan 't werk waren bleven er vreemd aan en 't was alsof ze tot dezelfde wereld niet behoorden. Elke ademhaling scheen het zwaar gedreun van een hamerslag die in de hersenen ronkte. Elkeen wist dat er iets gebeuren moest - de jonge boer had bevolen te slijten en de oude stond daar nu tegenover met zijn bevel - wat moesten ze doen? wat kon 't hen schelen? 't Was op Louis dat alle belang gevestigd bleef maar niemand die 't wagen durfde op te kijken. Schellebelle alleen had het gewaagd; in een plotse

opwelling van vrees had ze naar den boer opgekeken en met den slag meende ze hare angst uit te schruwelen om Louis te bevrijden voor 't ongeluk dat ze voorzag. Maar de angst hield het meisje bevangen. Haar beenen daverden en haar vingers kon ze niet meer spannen om de handsvolle vlas te omgrijpen. 't Minste geluid vreesde zij in die stilte en er scheen geen einde te komen aan het wachten...

Vermeulen had nochtans niet gestamerd: met de oogen had hij de gebogene gestalte van zijn zoon doortint en in die gebogene gestalte had hij de moedwillige wederspannigheid gezien. De weerdij van een bliksemzwong had het geduurd; - als het straal van een venijnige bie had het hem gestoken en geen stonde had de boer getwijfeld aan zijn gezag. Van uit zijn borst schoot het vliemende straal hem naar 't hoofd - een trekking in den arm - en zonder tegenhouden of bedenken, liet Vermeulen den arm gaan, gaf hij toe. Zonder vloek of schreeuw, verraderlijk, de daad rapper dan de gedachte - en de zware mispelaar zwaaide in de lucht en kletste met een dragenden slag in. Louis zijn nekke. De jonge kerel viel voorover met zijn wezen op den grond en hij gaf geen kik meer.

't Verschot en de ontzetting ging in één schreeuw uit de bende op en na dien eenen schreeuw was er de verwarring reeds en ging het gekerm en gejammer der wijven. Zij sprongen toe, de meisjes

vluchtten met de handen in de lucht en riepen om hulp. De mannen stonden met hangende armen, ontsteld en radeloos op dat eerste oogenblik.

Vermeulen had den veerkrachtigen tegenstand van zijn stok en de deugd voelen zinderen in zijn arm als van een lijmenden trek die striemt op den rug van een vetten stier. Met den slag was zijne gramschap gevallen en voelde hij ook de nutteloosheid van zijn woede zoogauw hij den stand van zijn oppergezag hersteld wist. Hij stond beschaamd tegenover zijn volk en hij ondervond de deugd niet die hij in 't handhaven van zijn vaderlijk recht verwacht had. Daarom veinsde hij nog gramschap en hield hij den stok gereed maar hij wist niet tegen wie hij hem heffen moest. Niemand gebaarde nog dat de boer er was en waar hij stond keek niemand naar hem. Ze troepten rond den gevallen jongeling, ze liepen over en weer met lekend natte voorschooten die ze in 't water van de gracht hadden gedoopt - al 't belang was ineens bij den jongen die gevallen lag. Vermeulen aarzelde nu of hij 't volk nog moest van den vlaschaard jagen - er was ineens iets voorgevallen dat al zijne inzichten veranderde, iets wat hij niet voorzien had... Hij was de overwinnaar, hij had zijn meesterschap veroverd, hij hield, hij kneep zijn macht in de vuisten, hij knarzetandde... maar er was iets gebroken, hij had iets verloren dat koste-

lijker was dan al 't andere en hij had het niet gekend tot over een stonde nog; nu kende hij het en nu ook wist hij hoe zijn meesterschap voortaan onnoodig en een nutteloos ding zou kunnen worden. De gramschap bleef alevenwel op zijn wezen.

De slijters droegen den jongen die slap was en doorviel als een slunse tusschen hunne armen - ze droegen hem van 't land - en heel de bende verlieten ze nu vrijwillig en stil den vlaschaard zonder dat Vermeulen 't nog gebieden moest. Vermeulen bleef alleen op zijn akker. In dien korten tijd was alles veranderd: de regen, 't vlas, het land en de lucht waren nu maar bijkomstige dingen meer: er was een mensch gevallen!

Daar ging de stoet - ze wisten waar ze naar toe moesten met hunne vracht. De vreemde menschen die dat ongewone vertoog in 't gezicht kregen, lieten hun werk staan, liepen alover stukken en velden - 't liep allemaal naar de hofstede toe... maar de boer alleen wist niet waar hij heen moest. De boer die heer en meester was, hij bleef op zijn vlaschaard en stond er te klappertanden; hij merkte niet dat 't regende, dat 't donker zou worden. De verwoesting van 't onweer lag nog altijd op 't ongesleten vlas dat dooreengesmeten, verstreuveld lag als barengegolf van een onstuimig water dat in de volle woeling plots gesteven blijft. - Nu poeierde een fijne stofregen en doordrenkte de herels met nattig-

heid zonder dat de wind er iets in verroerde. Dit alles was zonder zin voor Vermeulen - één ding alleen: de vreeselijke onzekerheid over 't geen hij gedaan had en 't geen er nu zou gebeuren. Hij stond ineens buiten zijn gang gesmeten, hij durfde naar huis niet. - Louis is dood! sloeg het eenbaarlijke woord door zijn hoofd. Hij zag het volk altijd voort naar 't hof jagen; hij zag hoe alle belang en nieuwsgierigheid bij den vermoorden jongen was, maar op den stond wist hij dat die nieuwsgierigheid als een weerbots van den vermoorde naar den moordenaar zou gaan. Hij hoorde de menschen hun stemme, hoe ze 't zeggen zouden vanavond nog: zijn vader heeft hem doodgeslagen!

Vermeulen kon het verschot niet gewend worden, hij wilde niet gelooven dat op zoo korten tijd en door zulke luttele oorzaak - een slag van zijn stok, een zwaai van zijn arm - zulke groote gebeurtenis voor altijd kon bestaan; - maar het ijselijke woord hoorde hij als een vloek weergalmen over 't land en zag hij de ontsteltenis op de wezens der menschen die hem voortaan zouden bekijken met vreesachtige nieuwsgierigheid. Hij voelde zich de misdadiger, heel alleen staan zonder oost of troost tegenover heel de bevolking; en die vereenzaming verharde nog zijn gemoed. Hij wilde niet toegeven, hij beet erop en al waren God en de menschen tegen hem - als hij iets verboden had,

wilde hij geëerbiedigd worden, ook door zijn zoon al was hij twintig jaar oud! en wie 't anders deed zou hij... doodslaan??

't Woord stond als een gekkernij, 't was een ijdele klank, want hij wist te goed dat de tijd uit zijn voegen was en dat diep in hem, de wensch machtig overeind stond die begeerde dat er morgen geen dag meer klaren zou op 't geen hij vandage in zijn haastigheid verricht had. Hij moest hier weg van die plaats want Caïn, de moordenaar uit den bijbel spookte hier rond. De oude gestalten en de bebaarde wezens uit den bijbel, waarmede hij vertrouwd was en bevriend, ze stonden in zijn verbeelding vóor hem overeind; hunne oogen balkten open en hunne magere armen dreigden. Hij hoorde de schrikkelijkheden van Job en de wraakroepende uitgalmingen der profeten dreunden in zijne ooren en doordaverden hem als de vernieling van den jongsten dag.

Een riep er met schorre keel:

- 'Wee der werelt ende dengenen die daar in wonen!'

En dan gingen veel stemmen tegelijk als het geruchte van een groote beroerte:

- 'In de gramschap van den Heere der Heerscharen is de aarde verstoort, ende 't volk zal wezen als een voetsel des vuurs: de man en sal sijnen broeder niet sparen.

Gij en sult geen geselschap hebben ook niet met henlieden in de begravenisse: want gij hebt u landt bedorven gij hebt uw volk gedoodt. In der eeuwigheid en zal niet genoemt worden het saat der alderkwaadsten.

Ende ik zal u bestrijden met een uitgestrekte hand en met eenen sterken arm en in een razende gramschap en met verbolgentheid en in eenen grooten toorn.'

Weer een enkele stem riep boven de andere uit die wreede profecie: - 'Een volk dat u onbekend is, moet eten de vruchten uws lants, ende alle uwen arbeit.... Dan zal dat lant behagen hebben in sijner rusten, alle de dagen sijner woestheden!'

Vermeulen wilde kalm blijven, hij overtuigde zich zelf dat het zijn eigen stemme was en zijn eigen ingebeelde woorden waren 't geen hij meende te hooren. Maar 't werd hem hier zoo vreemd, zoo akelig in den regen op het avondland en hij liep van zijn kouter om zijn eigen vrees te ontvluchten. Hij draaide en doolde rond de hoeve, vrijwillig beging hij omwegen. Hij die altijd zoo bewust van zijn heerschap door de dreef en alover de brug onder de poort, als onder een triomf-boog, zwaar stappend op zijn hof kwam, hij benijdde nu de menschen die onbelast van schuld, vrij de poort in liepen, terwijl hij zelf eene doorwaadbare plaats zocht om door den wal, langs achter, ongemerkt binnen te geraken. Maar alles was zoo goed afge-

sloten en tegen inbraak en sluipers verzekerd, dat hij toch langs de poort binnen moest. Hij wilde eerst zijn stok wegwerpen, maar dat vond hij nutteloos - het kon hem in niets helpen nu de slag gegeven was.

- Barbele! 't woord schoot hem nu eerst door 't hoofd. 't Gedacht dat hij vóor haar zou staan als een moordenaar. - Moordenaar! 't woord schrikte hem, het was zoo nieuw nog, zoo onverwacht...

Hij schoof voort langs de schuurpoort en gaande over zijn hof herkreeg hij weer de bewustheid van zijn eigen persoon -: hij was de boer en 't geen hij gedaan had was zijn recht van strengen vader en wie er hem iets over te zeggen wist zou hij te woord staan.

Daarmede verstoutte hij zich en trok onbeschroomd binnen. Maar tezelfder tijd voelde hij zijn hert bonzen; hij wist met wat voor blikken 't volk hem zou aangapen - gelijk men een vreemdeling begaapt die op ongelegen tijd binnen komt - en hij was verlegen wie hij daar al aantreffen zou.

Van met dat hij de deur geopend had, schoven al wie in de keuken waren uit den weg en treemden zonder spreken naar buiten. De boer zette eerst van al zijn stok weer in de horlogekast, deed zijn hoed af en zijn kiel en frak, trok de leerzen uit en zette zich in de hemdsmouwen in den hoek bij den heerd, te wachten wat er nu gebeuren zou.

Hij hoorde geruchte en beweging in de beste kamer; Barbele's kermen en snikken hoorde hij en hoe ze gedurig riep: - Mijn jongen, mijn arme jongen toch!

Dat kermen wekte bij Vermeulen plots zijne weerzinnigheid en miek hem hardvochtig - alle spijt om 't geen hij gedaan had was weg en hij voelde geen betrek met den kerel dien hij ongenadig geslegen had.

- Mijn jongen! herhaalde Vermeulen binnensmonds - een schoone jongen die zijn vader tergt! - goed dat ik er een einde aan gesteld heb! Hij wist op voorhand dat 't zou losbarsten en er nieuwe ongevallen zouden gebeuren als ze 't hem lastig miek met h a a r jongen.

Hij stookte zijn gramschap op om de deernis te dooden en de ontroering te loochenen die zijn hert deed kloppen. Diep in zijn binnenste leefde de angst en een geweldige nieuwsgierigheid; onophoudend smeet hij de vraag op en knaagde hem de onzekerheid om te weten of Louis dood was, of dat hij nog leefde en of hij sterven zou...

Sofie, de vrouwmaarte kwam in de keuken, maar hij durfde, wilde haar niet aanspreken. Ze droeg een schotel water naar buiten, kwam iets halen uit de dresse, dicht bij hem, vertrok weer in de kamer en ze had den boer niet aangekeken.

Dan kwam Mielke de staljongen langs de voordeur binnen, - in zijne haastigheid gaapte hij reeds om zijne boodschap uit te spreken, maar toen de jongen

den boer zag zitten, kreeg hij een schok en hield zijn woorden in. Hij bleef staan bij den deurlijs tot dat er eene andere meid uit de kamer kwam en dan hoorde Vermeulen den jongen vezelen: - Hij komt seffens. De boer raadde van wie de boodschap kwam en 't was hem ineens een groote ontlasting.

- Hij is niet dood! hij leeft nog! dacht hij. 't Zal maar een zwimpte zijn. De ramp die hij als onvermijdelijk gevreesd had en 't verschot dat hem bijkans gepletterd had, was medeen wat geweken. Nu dat hij geen moordenaar was, herkreeg hij wat gerustheid. De dingen in de keuken stonden hem zoo vreemd niet meer vóor de oogen. Alles keerde weer in verband met 't uur van den dag en den loop van den tijd. 't Duister begon te vallen, 't was tegen den avond. Vermeulen herwon zijn eigen beteekenis, hij zette zich vierkanter op den stoel en strekte de beenen weer openuit gelijk hij gewend was te doen.

- 't Zal allemaal op niets uitloopen, dacht hij. Maar de avond werd toch niet gelijk anders en de gewone dingen grepen geen plaats. De tijd van 't avondeten naderde en er werd niets gereed gemaakt, alles bleef verwaarloosd. De stilte bleef heerschen in de keuken; de meiden liepen blootsvoets over den vloer en dat vervelend gekerm bleef aanhouden in de kamer. De boer snaarde nu de ooren om

dieper in de kamerlucht, dichter bij 't bedde, iets op te vangen, eenig geruchte, eenig teeken van leven... maar hij vernam geen zucht, geen ademhaling. Nu kwam de vrouwmaarte weer in de keuken. Ze haalde brood op en vleesch - alzoo ging ze haar verzuim herstellen en in haast dat ongewoon avondmaal gereed doen - 't volk moest toch eten, dat dwong en kon niet gelaten worden.

Vermeulen kreeg een drang om weg te gaan, daar niet te zitten in de oogen van heel die bende gapers, maar hij weerstond: hij wilde niet vluchten uit zijn keuken. 't Was te laat ten andere, ze waren er reeds, 't was als stonden ze gereed te wachten, nu ze achter tijd besteld waren.

De arbeiders kwamen schoorvoetend binnen, zonder gedruisch - ze wisten wel dat er iets gaande was in huis -; stil schoven zij op de bank tusschen muur en tafel en elk keek op zijn bord en aten zij zonder een woord te spreken.

Jan, de oude boever, Ivo, Poortere de oude verarbeide werkman met zijn kalen schedel, Free, Bultinck, Vromant, al bekende wezens, oude gedienden, arme doppers allemaal, gedweeë sullen die vandage hun gewone bezigheid volbracht hadden en die nu hun welverdienden kost verorberden en de rust verwachtten als loon - een onbekommerde rust, een schoone, geruste slaap... Waarom mocht Vermeulen ook die rust niet verwachten? Hij durfde die arme

werkers bekijken omdat zij zelve, schaamtevol en bedeesd de oogen neergeslagen hielden en den boer uit ingegeven vrees, niet durfden aankijken. Heel hun leven lang bijkans waren ze hun nooddruft komen nemen op diezelfde plaats in de keuken waar ze 't beter gewend waren dan in eigen huis, en nu hielden ze zich mijde, deden onhandig alsof ze iets misdaan hadden en mochten bijzitten zonder dat ze hun kost verdiend hadden.

Maar Vermeulen doorschouwde hunne bedeesde doening en raadde hoe de gedachten poerden bachten hun voorhoofd en hoe ze als menschen, ook over zijn geval hun meening hadden, hoe ze die meening ondereen, stil zouden vermonden

Vermeulen overging met de oogen de meiden die met den rug naar hem toe en haar hoofd over tafel gebogen, ook te eten zaten. Hij zocht om die rosse ruffe te verkennen die zijn zoon den kop verdraaid had. Ze was er niet - Ze durft onder mijne oogen niet komen, dacht hij, maar eens dat de zaak hier effen is, zal ze 't ontgelden! dat was zijn besluit.

Zoogauw ze gedaan hadden, stonden de werkers op; ze mompelden hun gewonen avondgroet bij de deur en vertrokken.

Nu werd het wederom stil. Buiten de voordeur, op 't hof hoorde men ook geen woord, geen stap geen geluid. Die stilte ontstemde Vermeulen omdat het ongewone, plechtige zwijgen de gebeurtenis

eene ontzaglijkheid bijzette die hem beven deed. Dat ongewone vertoon vergrootte zijne onrust en hij die niets verdragen kon wat buiten den gewonen plooi van het dagelijksche doen bij werkbezige nering gebeurt, hij moest het nu lijdelijk verdragen en hij vervloekte 't te meer omdat 't door zijn eigen schuld gebeurde.

Alle groote gebeurtenissen of plechtigheden die 't ‘diepe’ van zijn wezen raakten, mieken hem ongemakkelijk en verlangde hij altijd om weer in zijn wekedaagsche kleeren, meester van zichzelf te worden en zijn gewonen gang te gaan. Maar nu was 't door zijn schuld dat de tijd een ander wezen genomen had dan gister en de andere dagen die zoo gerust voorbij waren en 't zou nu van den keer der omstandigheden afhangen of die ‘tijd’ voor hem, nog wel ooit zijn gewone wezen weer aannemen zou - of de dingen nog ooit weer in hun verband zouden geraken met hem en of de uren van den dag nog hun gewonen loop zouden nemen. Nu was er iets gesprongen in dat nijverig rollen van het goedgeordend raderwerk: alle belang, alle gedachten waren niet meer verdeeld in 't geen de menschen omgaf, op de dingen van 't groote, algemeene leven; dat éene ding sloot al 't andere uit: de jonge kerel, waarom zich te vooren niemand bekommerde toen hij daar liep tusschen de levenden, maar nu dat hij geveld lag en niet meer meêdeed in den gang van 't leven, viel

heel de omgeving uit haar haken en was eenieder ermede bezig. - Vermeulen voorzag de dagen die komen moesten... en hij zelf stond daarbij als een steenen beeld, als de domme oorzaak die 't kwaad gedaan heeft omdat hij eenvoudiglijk zijn goed recht verdedigd had.

De hoefslagen van een peerd ploften buiten over den weeken grond en de stap van een geleersden ruiter klonk op de stoep bij de voordeur.

- Wie kwam er nu nog in den avond? Medeen verkende de boer den dokter die binnentord en iets zeggen ging, toen de meid hem wenkte in de kamer te komen.

- Wat scheelt me dien vent! gromde Vermeulen in zijn gedacht. Maar nu bejoeg hem de nieuwsgierigheid weerom en hoopte hij bescheid te weten en uit de onzekerheid verlost te worden. Hij was jaloersch van den dokter die eerder met den toestand zou bekend geraken dan hij zelf. Hij die nooit geen vertrouwen in geneeskundige hulp gesteld had, nu voelde hij zich klein, dutsachtig in de handen van dien man die over 't lot van zijn zoon de uitspraak zou doen, beslissen over dood of leven!

Hij luisterde. Het onderzoek leed lang. Niets dan een enkel gemeumel, een woord vragen en een woord daarop van Barbele, even stil. Geen kreet, geen klacht, geen zucht van den zieke.

Toen de dokter uit de kamer kwam, zat Vermeulen

weer als een stoere, norsche vent, die niets weten moet, die zich niets aantrekt van 't geen er gebeurd is.

Hij keek eerst op toen de dokter vlak bij hem stond en spreken ging. De boer deed eene beweging met de oogen als iemand die schijnt te zeggen: wat moet ge van me hebben? maak het kort want de zaak raakt me niet. Maar de dokter bleef kalm, beraden en zijn stemme klonk heel gewoon gelijk iemand die spreekt over regen en zonneschijn:

- Vermeulen, zegde de oude heer, uw zoon is in gevaar - de vrouw heeft hem doen berechten en ze doet wel - de hersenen van den jongen zijn geraakt: ik zal beginnen met bloedlating, en er moet voor ijs gezorgd worden om op zijn hoofd. 't Kan gebeuren dat hij tot bezinning komt, we moeten het afwachten. En tot de meid die mede uit de kamer gekomen was, zegde hij eer te vertrekken: zend dan iemand om lijklakens en zet er drie vanachter in den hals.

Vermeulen had niet gepinkoogd, maar toen de dokter lang reeds vertrokken was, herhaalde het in zijn hoofd, woord voor woord, als een vonnis al wat hij gehoord had. In de kamer was Barbele nu nog luider aan 't snikken.

Een oogenblik voelde hij den weemoed opkomen als een vloed die zich zoekt uit te storten en was Vermeulen haarna begeven; dan, op denzelfden stond kwam het baldadige vertoog van het volk op den

vlaschaard hem te binnen en zijne verontweerdiging herstelde zijn gemoed en joeg den vloed stroomop en doodde hij de ontroering - hij bleef pal. Zijn wezen spande strak en hij zat daar, de koppigaard met de kruine gebezen en de verstreuvelde weerborstels op zijn hoofd, gelijk iemand die gedaan heeft 't geen hij wilde doen en het deed omdat hij het wilde. Hij trachtte er zichzelf van te overtuigen: hij was de vader die 't gezag heeft en zich moet doen eerbiedigen - hij had den zoon geslagen omdat hij wederspannig was. Zijne houding en 't gebaar van zijn arm toen hij geslegen had, aanzag hij als 't gebaar van een vertoornden Mozes... Maar hij had niet verwacht dat hij met dien slag zijn eigen menschelijk gemoed zoo diep zou geschokt hebben en mede met de overtuiging van zijn goed recht, kon hij de beschuldiging niet afwenden van zijn ziel en voelde hij zich de moordenaar van zijn zoon. De beschuldiging van alle menschen voelde hij op zich wegen en daarbij nog had hij te worstelen met zijn medelijden want nu die ontaarde zoon dien hij niet geluchten kon, nu zijn tegenkamper gevallen lag, voelde hij eerst dat hij zijn eigen trots, zijn eigen bloed vermoord had. De kerel, die zijn vader had willen tarten, lag gevallen als een slunse en hij had het zoo erg niet gemeend voorzeker en zulk geen straffe verdiend. In de trotsche eigenzinnigheid van den zoon bewonderde de vader

nu de weersplete van zijn eigen aard. De jongen lag gevallen bij zijn eerste poging om man te worden, hij lag gevallen, verraderlijk geslagen, als van den bliksem getroffen en Vermeulen beeldde zich nu in dat de jongen te kermen en te smeeken lag als een kind om genade voor zijn leven... Hij zag den jongen kruipen over den grond en vallen... Nu eerst werd de boer bang voor zijn eigen onmeedoogendheid - hij moest den slag hergaan en hij wilde den zwaai van zijn arm inhouden als de slag gegeven was. Hij stond daar nu, de oude man die in een aanval van woede gehandeld had, de vader die oud en suf, en haarna kindsch, veeg was en rijpe voor de dood, hij stond te zien op 't geen hij gedaan had, zonder dat een traan de hardheid van zijn gemoed vermurwde. De gang van zijn gedachten was verstoord, zijn herte gepijnd en hij leed onder zijn trotschen kop.

Buiten in de avondlucht ging het heldere geklang van de bel en de berechting naderde het hof. Vermeulen verstond het en zijn hert begon geweldig te kloppen. Daaraan had hij nog niet gedacht. Dat moest hij nu nog uitstaan en veel wreede, ongewone dingen meer mocht hij verwachten.

Nu wist hij zich voor 't aanschijn van heel de streek met zijne wandaad bekend staan - daar de dorpelingen nu reeds, overal het nieuws vermond hadden. En hoe zou het afloopen, - hoe zou hij

zich houden, op de begraving? Hij veronderstelde hoe hij daar gaan zou achter 't lijk, met ontbloot hoofd, gebogen, gebroken, de oude boer... of zou hij zich recht houden en de menschen in de oogen zien? In zijne verbeelding volgde hij den lijkstoet; hij zag de dorpelingen 't hoofd bijeen steken, hij hoorde hoe ze fluisterden dezen die hem langs de straat zagen voorbij gaan - hij zag het op hun wezen 't geen ze dachten: dat hij zelf met den poot in 't graf stond en dat hij er zijn zoon in gestooten had omdat hij jaloersch was van den jongen kerel! Maar dat hij nooit geen gerust uur meer hebben zou; dat 't uit was met Vermeulen - dat wist hij nu zeker.

De belleklank hield stil bij de deur. De boer wachtte 't uiterste oogenblik af, onzeker van 't geen hij doen zou. Nu stond hij tegenover 't Allerhoogste - de groote Heere zelf die ‘in zijne hand alle de einden der aarde heeft; Hij die de hoogheden der bergen aanschouwt. Hij die wind en weer bestuurt en groeite schenkt en den gang van de zonne regelt...’

Nu of nooit moest Vermeulen zich geven en ootmoed bekennen voor 't Eerbiedweerdige. Rechts had hij de schemering van 't witte koorhemd achter den deurlijs gezien, eer nog de hooge gestalte van den pastor geheel in huis was, zat de boer op de knieën met gebogen hoofd en de handen samen. De ontsteltenis overmeesterde hem; de zelfde ontroering

ondervond hij gelijk dien anderen keer, veel jaren geleden, toen zijn eigen moeder berecht werd en hij daar ook vol vrees en angst geknield zat, voor den Grooten God die 't huis vervulde met zijne ontzaglijke tegenwoordigheid. Nu ook doorzinderde hem 't gevoel van eerbied voor de opperste grootheid en gaf hij zich gedwee als een schamel schepsel. Werktuigelijk prevelde hij een gebed maar zijn gemoed was bij den zin der woorden niet die hij uitsprak. Hij zat als een dienaar en bekende schuld voor God den almachtige - in zijn deemoedige houding alleen lag zijne schuldbekentenis en zijne volkomene overgaaf.

Hij wist niet hoelang hij daar geknield had. Nu stond hij eerst recht toen de pastor terug uit de kamer kwam en hij durfde zich niet zetten. De pastor naderde en zegde voorzichtig:

- Louis heeft de heilige olie ontvangen - mocht hij weer tot 't verstand komen, zend mij seffens halen, dan zullen wij hem biechten en berechten. Nu zullen we allemaal voor hem bidden opdat God hem genadig zij en dat zijn toestand niet en zou verwerzen.

Vermeulen knikte instemmend. Zijn lippen krompen tegeneen, zijn kin begon te beven, hij verzwolg zijn speeksel door de toegeprangde keel - met zijn dikken vinger dopte hij de oogputten uit. De pastor bleef nog staan, wilde nog iets zeggen of wachtte

een woord van den boer, maar dat woord kwam er niet uit en de pastor ook zegde niets meer. Hij deed teeken naar den koster en omdat de zieke Ons-Heer niet ontvangen kon, klonk de belle nu in 't terugkeeren gelijk in 't komen.

Vermeulen zat weer en waar hij zat, vervolgde hij den klank der belle over het avondland. Hij kende den weg en hij volgde de berechting op 't gehoor zoo goed alsof hij ze bij klaren dag met zijn oogen over de wegen had gevolgd. Want in huis heerschte de nachtstilte reeds - het spokkeren der gewijde keers in de kamer en de ritseling der houtskolen in den dooden heerd en 't gezagwekkend tikken van den tijd, heerschten alleen nog in huis - al 't andere geruchte was dood. Barbele en de vrouwmaarte zaten in de kamer, te bidden voorzeker; ze zouden er blijven zitten heel den nacht.

- Toen mijn moeder op sterven lag, heb ik ook de nachten bij haar bedde gewaakt en de triestigheid der slepende uren ondervonden, dacht Vermeulen. Maar dan was het een gelatene afwachting van iets dat komen moest, nu had hij de schrikkelijkste onzekerheid te onderstaan.

Al 't ander volk was nu gaan slapen - die leefden buiten de innigheid van 't huis - ze sliepen gelijk andere avonden als er niets gebeurd is op 't hof. Vermeulen besloot nu ook te doen gelijk zij en naar boven te gaan; maar hij wilde het doen

zonder een tikje gerucht te maken, als een dief wilde hij wegsluipen. Voor den eersten keer van al dat hij boer was, verzuimde hij de klompen van 't uurwerk op te trekken en de deuren te sluiten. Die dingen die hij anders altijd deed omdat ze door lange gewoonte ingeboren behoefte geworden waren, liet hij nu ongedaan.

Er was nu toch een algemeene verwerreling in huis zoodat hij den moed niet had die oude orde nog in gang te houden. Het was hem voortaan heel onverschillig of de klok morgen nog tikken zou of niet.

Hij legde zich neer en loosde een zwaren zucht. Maar zoo gauw hij de oogen gesloten had, zag hij de slijters in hun brooddronkenheid aan 't dansen als wilde veulens en hoorde hij de liedjes brallen over 't veld. Hij ondervond opnieuw zijn gramschap, hij wist dat hij den slag geven zou maar wederom wilde hij zijn arm tegenhouden doch de macht die hem dwong, kwam gedreven door een vreemden wil en de slag viel. Vermeulen lag in de stilte van den nacht, in de duisternis en in zijn hoofd stonden al zijne gedachten duidelijk en zag hij als van op eene hoogte, de weerde en de verhouding van al wat een mensch aanbelangt en doorschouwde hij den samenhang van heel het streven der menschen in hunne doening tegenover elkander en tegenover de dingen die ze bejagen. Alzoo zag hij heel het

vertoog, 't lag open als een landschap vóor zijn blik. Vroeger had hij nooit geen tijd gehad om aan die dingen te denken. Nu zag hij het eerst omdat hij buiten het leven stond en er vroeger altijd zoo sterk in meegeleefd had. Nu overschouwde hij 't verloop van zijn eigen inzichten en dacht hij: hoe dat vreemde toeval al over zijn kop geheerd had en al zijne berekeningen anders deed uitvallen.

- Allang, dacht hij, had ik den zin om iets te doen waarmede ik mijn meesterschap kon behouden... gister eindelijk had ik het gevonden en koop ik een hof - ik had bereikt 't geen ik wilde... maar medeen maak ik al mijn bejagen nutteloos en sla ik mijn jongen als ik hem niet meer te duchten had. - Hij zag den spotgrijns van zijn wezen, zijn eigen wezen betreiteren en hij verstond niet wat kwade geest hem verleid had... Nu zag hij hoe nutteloos zijne vroegere ingebeelde vrees geweest was en hij mompelde uit medelijden met zich zelf bij 't gedacht hoe hij de meesterschap toch zoo onzinnig had opgevat en hoe 't maar aan een draadje hangt omdat alles eene andere verhouding zou nemen. Nu was het hem ineens duidelijk geworden: er lag iemand te lijden in huis en op den stond was de rust en gewonen gang gebroken en 't gedacht dat iemand in huis lijdend was, belette Vermeulen gelijk aan de anderen zijn slaap; zijne rust had hij erbij verloren, al zijne zinnen stonden er strak op gericht

en alles buiten dat éene gedacht was nu zonder weerde. Nu eerst wist hij dat Louis de oorzaak en 't belang van zijn eigen leven was. Gister nog was Louis gezond en gister had Vermeulen gerust geslapen. Maar nu zijn zoon te lijden lag, of te sterven misschien, was er ook geen rust voor den boer. Hij dacht niet aan slapen, hij luisterde om elk gerucht te verkennen - hij hoorde komen en gaan, deuren openen, een stoel verschuiven... in heel het huis bestond er maar één ding meer, waarbij al 't ander vergeten was: Louis! Louis lag in de kamer en al de gedachten streefden naar die kamer.

Vermeulen ondervond het verlangen en de begeerte om zijn zoon te zien om ook bij dat bedde te zijn en hij zag niet in wie 't hem beletten zou zijn zoon te zien en bij zijn bed te gaan zitten. Waarom had hij toch nooit toegegeven aan den drang van zijn hert? Waarom durfde hij zich nooit aan de menschen toonen gelijk hij was en wat kwam er altijd in strijd staan tusschen zijne binnenste geaardheid en zijn uitwendig gebaar? Waarom moest hij altijd de strenge heerder zijn die niets laten blijken mocht van zijn gemoedelijke toegevendheid met zijne huisgenoten? Waarom kon hij niet zijn gelijk Barbele? 't Leven was toch maar 't eenvoudige verbruik der dingen door den gang der gelijke dagen, de gang van den tijd over de hoofden der menschen... en al 't andere was aanstellerij en geveinsde blind-

heid van wie niet zien wil 't geen er eigenlijk is...

Met 't schijnen van den nieuwen zomeruchtend bestatigde de boer dat hij toch geslapen had en met 't wakker worden werd hij weder bewust van de vreeselijke breuk in zijn bestaan en hij verweet het zich als een lafheid dat hij geslapen had, terwijl Louis overdood en in zijn vonnis lag en iedereen in huis den slaap liet en vol angst was. 't Begin van den nieuwen dag bracht hem geen vreugde of verhemming, de triestigheid en eene moedelooze zwaarte overviel hem. Hij stond op en rechts had hij den eersten steiger van de trap betorden of zoogauw werd hij bewust dat al 't geen hij in zijne eenzaamheid zoo helder doorschouwd had, nu weer wegdeinde en voelde hij dat zijn stand en 't menschelijk opzicht hem weer dwingen zou zijn gewoon wezen en uiterlijk te behouden - dat hij hardvochtig zou blijven tegenover zichzelf en tegenover de menschen. Hij werd gewaar dat men niet geslapen had in huis, dat men gewaakt had zonder hem en dat hij de eenige was die had moeten waken - dat hij er niet bij was waar er door zijn schuld geleden werd.

De koffie geurde door de keuken, maar 't was geen uchtend gelijk gister en de boer voelde geen lust om te beginnen gelijk anders en de groote beweging met zijne tegenwoordigheid in gang te zetten; - hij durfde zijne ronde niet doen.

Zijn besluit om recht naar de kamer te gaan en

te vernemen hoe Louis den nacht had overgebracht, was reeds geweken - hij was beschaamd om het te doen. Hij zette zich weer in den hoek en voelde zich diep ongelukkig. 't Ongewone geloop van meiden en knechten herbegon en aan de gewone bezigheid van den dag dacht geeneen. De boer zat daar met 't voornemen hoe hij den grooten stap zou wagen; hij ging een geweldigen strijd aan tegen zijn gewoonten en inborst maar kwam tot geen besluit. Hier te zitten in 't zicht van de menschen scheen hem onverdragelijk en hij durfde niet weggaan of wist zich niet waar zich verduiken.

Barbele was al eenige keeren in de keuken gekomen; één keer was ze naar buiten gegaan maar kwam juist terug toen Vermeulen 't met zichzelf eens geworden was en besloot naar de kamer te gaan. Bij de volgende gelegenheid zou hij 't beslist waarnemen. Hij had het leed gezien en de gelatenheid op zijn vrouw haar wezen. Hij zag hoe ze haar eigen leed verloochende en kalm bleef en vol zorge was en angst...

Tot tegen den noen wachtte de boer naar eene gelegenheid en dan, binst Barbele naar buiten was, terwijl de vrouwmaarte erop te kijken stond, was hij opgestaan en zonder zijn stappen in te houden was hij, lijk iemand die zijn plaats moest inpalmen, recht naar de kamer gegaan en zette hij zich bij 't bed waar Louis lag. Al den kant van 't hoofdeind durfde

hij de oogen niet wenden, - zijn blik bleef op het tafeltje gericht waar de rekenboeken en papieren geruimd waren en fleschjes stonden, en de lijklakens te zwemmen lagen in een glas water. In een schotel lagen de ijsbrokken - ijsbrokken die hem zoo vreemd deden te midden de hitte van den zomer - en op de groote tafel stond het kruisbeeld tusschen twee brandende keersen

Vermeulen was nu gerust en tevreden omdat hij zichzelf overwonnen en zijn plaats ingenomen had; zijn besluit stond vast: hier niet weg te gaan.

Alles had hier 't uitzicht van eene sterfkamer - de reeuwlucht ademde men met den reuk der brandende waskeersen. Vermeulen bedwong zijn gruw en van langerhand waagde hij den blik naar den kant van 't hoofdeind. Alover het kussen, zocht hij om het aanzicht van zijn zoon te zien; het lag diep toegedekt in 't wit der lakens. Een zware schok beroerde zijn gemoed bij 't zien van het lijkbleeke wezen en den gesloten mond met de bloedlooze lippen - nu eerst besefte hij wat er gebeurd was en hij bleef de oogen op het wezen houden van den armen jongen die daar levenloos in zijn vonnis lag en nooit meer zou opstaan.

Barbele had haar man afgespied en was komen kijken op haar koussevoeten maar uit eerbied was ze stil terug gekeerd naar de keuken en den boer alleen gelaten met zijn zoon.

Vermeulen wist zich daar alleen en gerust. De oogen droog, en met nuchteren zin, overdacht hij 't geen hij gedaan had zonder reden te vinden van zijn eigen doen. Hij verlangde nu niets anders dan gerust te mogen zitten hier bij 't bed en te denken want de gedachten die hem nooit bezocht hadden, bestormden hem nu en zoolang hij alleen was kon hij zich overgeven aan zichzelf en in alle oprechtheid de zaken inzien gelijk ze waren.

Hij zat er nog niet lang toen de kamerdeur zachtjes werd opengeduwd en Vermeulen een nieuwen slag kreeg die heel zijn gemoed weer omwentelde. Hij was er niet op voorbereid, had er niet eens aan gedacht dat ze 't wisten of komen zouden en nu waren ze daar! Haar gelijke gestalte in gelijkig zwarte kleeren, met de onwetendheid en bange nieuwsgierigheid op het wezen en in de groote, anstige oogen; onvast in 't geen ze doen moesten, bezig nog met hare houding en gemaakte gebaren om de droefheid te uiten die ze niet doorvoelden, bang om bij vader te komen, stonden de twee pensionnairen daar met een snoetje op als nuchtere gansjes, versch uit school naar huis gestuurd omdat er met haar broer een ongeluk gebeurd was. Ze naderden stil het ledikant en als ze haar broer zoo veranderd zagen liggen, levenloos met gelokene oogen, dachten ze zeker dat hij dood was of sterven zou en op denzelfden stond begonnen ze te weenen; maar eerst haalden zij haar

witten zakdoek uit omdat ze geleerd hadden ook in droefheid haar fatsoen niet te verliezen.

Het wekte den weerzin bij den boer - 't gelijkt een lesse die ze geleerd hebben, meende hij in zijn eigen en hij kreeg lust om die gematigde droefheid te bedonderen, om dat makke gebleer en schapengedoe eens te doordaveren met zijn ruwheid en te roepen: dat hij 't gedaan had - dat hij Louis met zijn mispelaar de nekkepees had afgeslagen en dat hij 't nog zou doen met haar ook als ze 't waagden wederspannig te zijn aan zijn gezag!

Maar hij zegde niets en bleef zitten omdat hij bang was voor zijn ruwheid en dat er geen geruchte mocht gemaakt worden in die kamer.

Moeder kwam juist de twee meisjes weghalen en 't drievoudig snikken ging op in de keuken.

Denzelfden namiddag kwam de pastor nog eens en toen hij zag dat er geen beternis of verandering was, moest hij weer vertrekken. De dokter kwam ook en deze stoorde met ruwe hand 't geen Vermeulen uit eerbied niet aanraken durfde: hij wierp de dekens weg, wendde het slappe lichaam en beulde eraan. Vermeulen die zelf van geen teere handeling hield en geern zag doortasten in alles, hij zat nu benauwd, met ingehouden adem en durfde niet kijken wat ze met zijn zoon uitvoerden. Ivo, de boever en de vrouwmaarte moesten den dokter komen helpen. Vermeulen verwachtte telken stonde

een schreeuw, eene worsteling, een teeken van leven, maar na de bewerking lag Louis daar weer even stil en levenloos. De vrouwmaarte droeg een schotel met bloed weg en Ivo had de blaas met versch ijs gevuld om op den zieke zijn hoofd te leggen. Ze vertrokken weer en de boer bleef alleen bij het bed.

De trage gang van den langen dag schoof alzoo weer naar een anderen avond. Van heel den dag had het klokje niet geluid, te noen noch te vespertijde noch te avonde - alle leven en geruchte lag gedempt rond de hoeve alsof 't een langdurige goêvrijdag was. De peerden bleven op stal, de boevers haalden enkel het noodige voeder bij voor de beesten. De slijters waren afgedankt en 't gewone werkvolk liep doelloos alhier, aldaar en elk zocht uit zijn eigen eene bezigheid. Ze spraken zoetjes en mieken geen geruchte; de voetstappen zelf op de stoep waren gedempt door 't stroo dat er met inzicht overal lag opengeschud. 't Volk kwam barvoets in huis om te eten en men vertrok weer even stil. In 't voorbijgaan lonkten ze over den schouder naar de kamervensters waar ze wisten dat de boer bij zijn zoon te waken zat. Niemand repte een woord over 't gebeurde; op alle wezens lag de bedenkelijke ernst en 't medelijden.

- Hoe is 't nu? was de gewone vraag die herhaaldelijk gedaan werd. En 't woord klonk

onveranderd -: altijd gelijk - geen beternis, geen bate.

Schellebelle verrichtte gelijk de anderen haar werk in streng stilzwijgen. 't Was maar toen ze wist dat de boer in de kamer bleef, dat zij 't gewaagd had in huis te komen. Wanneer ze kans vond, kroop het meisje in een hoek van den stal en zat er te staroogen in 't donker.

's Nachts in haar bedde, diep onder 't deksel, en daar alleen durfde ze haar groote droefheid lucht geven en weende ze hertelijk. Haar onbewust eergevoel legde het haar op dat ze de droefheid verduiken moest, dat ze geen recht had verdriet te maken; want de schaamte verteerde haar omdat ze zich schuldig wist en de oorzaak was van het ongeluk. Sofie had op haar gedoeld toen ze gister aanhaalde: wat heb ik voorzegd? de zottigheid komt ten kwaden einde! Sedertdien bleef Schellebelle gesloten tegenover de oude maarte en liet niets blijken van 't geen in haar herte omging. Aan de breuk van haar eigen geluk en 't vallen van die onbedachte leute waarin ze geleefd en genoten had, daar dacht ze niet aan - haar eigen ongeluk telde voor niets, maar als ze ergens heel alleen gerocht, zei ze zoetjes in haar eigen:

- Louis, Louis! 't is mijn schuld, Louis; uw vader moest mij doodgeslagen hebben Louis, 't was mijn schuld.

Ze bedacht nu hoe ze geleefd had met hem, hoe

ze naar hem gelachen en naar hem verlangd had, hoe stout en onvoorzichtig ze 't getoond had in heel haar doen; maar 't was omdat ze hem zoo bovenmenschelijk geern zag, omdat ze 't niet laten kon - 't had zijn geluk gekost... 't was ineens allemaal uit! - Telkens keerden haar gedachten naar den vlaschaard en zag ze hoe 't gebeurd was: ze stonden juist na den dans en ze hadden elkander zoo stevig onarmd en hij dwong haar met zijn wezen tegen 't hare, naar den grond... dan, onverwachts, was de boer opgedaagd en had ze 't ongeluk voorvoeld! Ze was bang voor den boer, ze huiverde bij 't gedacht om hem te ontmoeten - nooit meer zou ze hem durven onder de oogen komen. 't Was zoo jammer van de Vrouwe - wreed om zien hoe ze weende heele dagen en Louise en Anna... Schellebelle voelde de schaamte branden en de spijt verteerde haar.

Voor 't eerst van haar leven moest het meisje nu ondervinden dat er iets anders is dan lachen en leute op de wereld. Vóor dat ongeval nog, had ze het zoo stellig in 't gemoed en lag er in heel heur verre vooruitzicht, niets dan een aanhoudende blijheid door de blijde dagen van 't eene jaargetijde tot het andere. Haar eigen droomen en 't geen ze gezien had overal en in alle dingen, 't geen haar de andere meisjes geleerd hadden, heel den schoonen zomer lang, 't was: eén zuivere, altijddurende liefde

zonder stoornis of beletsel. Liefde zag ze overal. Liefde was haar zonnesching en warmte en de reden en de oorzaak van 't leven zelf.

In die ontgoocheling nu en geslagen door het ongeluk, stond het meisje ineens weerloos, voelde ze hoe schamel en nietig ze was temidden de menschen die haar allemaal vreemd waren. Heur eigen jonge, gezonde lijvetje, waar ze zoo trotsch en blij om was - om zijnen't wille en sedert hij 't haar had gezegd - nu echter telde 't voor niets meer en diende 't alleen nog om te werken - alles was nu op zijn enkele weerde teruggebracht en er was niets meer dat haar belangde. De lust in haar zelf, de lust in haar werk, de lust in de leute, den zonneschijn en de schoone zomerdagen, niets meer zou haren moed nog opwekken. Hij zou er niet meer bij zijn waar ze wrocht - Louis met de weelde van zijne oogen en de sierlijkheid van zijn gestalte - nu zou ze hem overal missen, en de akkers en velden zouden voortaan doode dingen zijn zonder aantrek voor haar.

Telkens ze toegaf, gingen haar gedachten geleidelijk naar 't geen verleden en voor altijd voorbij was en dat verleden rees als een kostelijkheid, die haar nu te meer pijnigde omdat 't genot ervan voor altijd verloren bleef. - Haar geluk, ze hervoelde het al duizend kanten, rondom had het haar omringd - rechts, links en boven haar in de lucht

die er vol van zat. Overal en in alles was Louis erbij geweest, overal zag zij den zachten glans van zijne oogen en 't gestreel van zijn glimlach. Heel den zomer was 't één baarlijk feest met hem, elke dag was een schrede hooger naar nieuw geluk; telkens ontwaakten nieuwe begeerten en op den hoogsten trap, toen ze 't opperste van haar verlangen zou genieten, op die lang verwachte vlasfooie, dien eigensten dag was 't ingestort en allemaal vergaan. Hoe had ze 't nooit gevreesd dat het gebeuren kon? Neen, ze had maar altijd voort gezwolgen, gelachen en gegabberd zonder achterdocht, gewenteld en gedarteld; ze had met hem omgegaan als met een... met iemand die haar... Ze durfde 't woord niet uitspreken want hij lag daar te lijden en zou misschien sterven. Ze wilde er niet meer aan denken, ze wilde het wegduwen, maar: het plaatsje bachten de schuur, de opene staldeur, in den hoek bij den vlierboom, het veld, het boschje, de vlaschaard, - overal waar ze keek was er iets van haar geluk aan vast; overal zag ze zijn gestalte verschijnen, wachtte ze hem... elk een van die dingen wekte eene teerheid die haar gemoed overweldigde. Nu voortaan zou alles een-en-'t zelfde worden, zou ze alles moeten vergeten; nu zou ze den haat van de vrouwmaarte te verduren hebben en de gramschap van den boer, nu zou ze 't lijden moeten aanzien van de boerin en haar eigen lijden

moeten duiken. Maar ze had liever alles te verdragen dan hier weg te zijn. Hier was 't haar hemel en elders zou 't overal een helle zijn. Ze zou alles doen om hier te mogen blijven en niemand zou het ooit weten hoe zij Louis bemind had. Verduiken zou ze 't, verbergen maar niet loslaten! ze wilde het gesloten houden als heur geheim waar ze altijd en heel haar leven zou aan denken en mede bezig blijven.

De rampe was te plots en te onverwachts gekomen en de aandacht was te zeer ingenomen door den zieke die voort tusschen leven en dood bleef liggen, omdat iemand acht zou slaan op het doen of laten van een simpele meid. Niemand dacht meer aan haar omdat aller oogen op de vensters der beste kamer gericht bleven van waar men angstig den uitslag van dien bedenkelijken toestand afwachtte. Maar er kwam geen verandering.

Vermeulen zat nog altijd op de kamer bij het bed. Hij zat er gelijk hij eerst in de keuken gezeten had: hij durfde er niet meer weg komen Van hier uit hoorde en beluisterde hij nu al de geruchten in de keuken en nu hij hier vast-zat, zou hij liever bij 't volk geweest zijn; maar ‘'t leven’ het vonkje leven dat hij hier waken moest, liet hem niet los. Hij bleef zitten. Den vierden dag had hij nog geen eten aangeraakt - hij had geweigerd en bleef weigeren met een stom gebaar.

De boerin liet hem geworden, ze praamde hem

niet en ze gebaarde niet te weten hoe hij 's nachts in den kelder sloop en er dieveling zijn nooddruft halen kwam, maar ze liet altijd voorraad onder zijne hand. Zij zelf bleef nu in de keuken en hervatte de bezigheid en liet de zorg voor Louis aan den boer over. Heel zelden en nooit alleen, met den dokter of den pastor, kwam ze bij het bed en ze weende niet meer.

Met voorzichtigheid en stil geduld volbracht Vermeulen stipt alles wat de dokter hem had opgelegd. Elk uur laafde hij Louis zijn lippen met een pluimpje in wijn gedoopt; hij ververschte het ijs en zat verder zijn zoon aan te staren en den gang van zijne ademhaling te volgen. 't Was 't eenige teeken van leven dat er aan was. Eens had hij 't gewaagd een arm van den zieke op te lichten maar die arm woog loodzwaar in zijne hand en hij viel slap neer op de dekens. Eens had hij 't gewaagd de meening te vragen aan den dokter en niets had hij eruit gekregen dan een twijfelend optrekken der wenkbrauwen en dat éene woord: wachten; rust, veel rust.

Geduld voelde Vermeulen genoeg, als hij maar hopen mocht, dat er lichtnis zou komen; en voor wat de rust betrof daarover waakte hij. Geen enkel geluid drong tot in de kamer. De uren kropen traag en gelijktijdig zonder eenige afwisseling en de boer zijn gedachten wrochten lijvelijk voort en overging hij alle hoogten en diepten van het

leven: hij dacht aan 't geen hij gedaan had en aan 't geen hij had moeten doen. Door 't lang en eenbaarlijk denken begon hij klaar te zien in veel dingen en kwam hem alles met oorzaak en gevolg, rechtstreeks vóor den geest staan. De stilte en de rust doorwroette zijn gemoed en in hem heerschte nu eene kalmte en gelatenheid die hij vroeger nooit gekend had. Veel van de dingen waar hij vroeger alle belang aan hechtte, veel dingen die hem de eenige levensoorzaak geschenen hadden, aanzag hij nu als dingen van luttele beteekenis. Het was als een droom die zijn zinnen omneveld hield en toch was alles doorzichtig van helderheid. Heel het uitzicht en de lucht van die kamer was veranderd; de zon schong nog door de vensters, de schrijftafel stond er nog, de boeken, de makke met 't wit-ijzeren schupje, de geldkoffer, alles, maar de beteekenis van die zaken was veranderd. Vroeger kwam de oude Vermeulen hier om in afgezonderde rust zijn zaken te regelen, maar nu had de jonge Vermeulen hier zijn intrek genomen en sedert dien nam de oude boer hier eene ondergeschikte plaats in, zat hij als een pachter die bij zijn heer op bezoek is - als een vreemdeling die wacht tot men over zijn lot beslissen zal.

De jongen, de levenslustige, de krachtige geweldenaar, hij lag geveld als een boom - Vermeulen vreesde zijn zoon toen hij gezond was, hij stond tegenover Louis als tegenover een vijand, als een mede-

dinger, als iemand dien hij bedwingen moest met de inspanning zijner laatste krachten; maar nu hij door eene onwillige daad zijne overwinning behaalde die hij anders reeds bewrocht had, zag de boer in: hoe die angstig bejaagde meesterschap vergankelijk was en van geender weerde... De landen en 't hof had hij altijd aanzien als zijn waar-eigen bezit, zooals de kleeren hem eigen waren die hij aan 't lijf droeg; heel de almacht en 't bestaan van 't hof rustte op hem en daarom had hij gemeend dat hij de eerste en de laatste was, had hij in zijn hoogmoed niet gemerkt hoe roekeloos en verwaand het is zijn leven te wagen om dingen te verroeren die onverroerbaar zijn, omdat ze uit hun natuur vast staan in den vasten gang der dingen die vergankelijk zijn.

Hij wist nu eerst hoe hij op die vaststaande doening enkel de man was die komt en die voorbijgaat - die bezit neemt en bezit weer afstaat - een nieteling in 't wentelen der grootere gebeurtenissen. Zijn groote dwaasheid was het geweest: dat hij stroomopwaards eene richting had willen geven aan den levensstand en nu zag hij hoe de hoogere inzichten over hem zelf geheerd hadden - hoe alles al over zijn hoofd was gewenteld en gedraaid en hoe hij zelf in een onbedacht oogenblik zijn eigen inzichten eene andere wending had gegeven en hoe zijn zegepraal en overwinning zijn eigen straffe geworden was. In zijne verwaandheid had hij willen

indruischen tegen 't leven zelf en de groote strooming willen stremmen: met zijn vijand te slaan had hij zichzelf geslagen en nu stond hij daar, de veege, levensmoede man, beschaamd om zijne wandaad, bedutst, met zijn verstand verduisterd door de wanhoop, omdat hij, die zelve sterven moest, het leven in zijn bloei en in zijn eigen bloed gebroken had. Al wat hij nu doen kon was zitten weenen over zichzelf en over den armen jongen die zoo onverdiend zijn vaders verwaandheid boeten moest. Bij stonden gaf hij zich teenemaal verloren, zat er deemoedig de dingen aan te staren. Zijn hof en landen, zijn aanzien bij de boeren van de streek, zijn macht en rijkdom, hij hechtte er geen prijs meer aan. De zate op den stoel hier in de kamer was hem voldoende; hier had hij de rust gevonden en de gelegenheid om na te denken, dieper te dringen onder het oppervlak der daagsche bezigheden en 't eenige wat hem nu weer belangde was de ademhaling van zijn zoon bachten de behangsels van het pronkbed, met de vrees en den angstigen twijfel dat die ademhaling telken stonde kon ophouden - dat het kon uit zijn...

Die adem bleef het eenige levensteeken en dat was den boer zijne eenige hoop; die adem ging geregeld, stil, gelijk van iemand die slaapt. Maar er kwam noch beternis noch verslechten - geen verandering bij den eersten dag.

- Lijdt hij, waar hij ligt? had Vermeulen gevraagd en de dokter had hem gerust gesteld, maar de wantrouwige boer gaf er toch geen geloof aan: hij was overtuigd dat die oude man er niet meer van wist dan hij zelf.

In de stilte van de eenzame namiddagen, dat Vermeulen niets en hoorde van de buitenwereld, naderde hij soms het bed, trok de behangsels weg en stond uren lang verslonden op dat doodswezen te staren. Louis... hij geleek dezelfde niet meer; 't was Louis niet gelijk hij liep over 't hof, met de druistigheid en 't geweld in zijn wezen; hier lag hij nu en zijn trekken waren kalm met eene bleekheid over 't gelaat, met de oogen geloken als in stille aandacht en een zachten monkel als een zweem van zaligheid om den mond, gelijk iemand die verslonden is en in de vervoering van een gelukkigen droom. Vermeulen bleef staan vol bewondering, vol eerbied, met een ingehouden vrees bevangen en hij vroeg in zich zelf: of zijn zoon misschien vertrokken was en zijn ziel in de andere wereld reeds was opgenomen... Dan dacht hij plots aan de plekke van achter in den hals waar de jongen geschonden en geblutst was en waar de lijklakens gezogen hadden en 't vergruwde den boer. Hij doopte de pluim in 't fleschje en laafde de bleeke lippen van zijn jongen. Noch nooit had Vermeulen iets verricht met zulke wijding en voorzichtigheid; de groote

werken in 't opene veld, waar de wolkengevaarten groot als werelddeelen hoog boven zijn hoofd heen-rolden, waar hij stond voor 't aanschijn van heel de streek met 't geen hij verrichtend was, dat scheen hem maar kinderspel bij 't geen hij hier doen mocht. Dan zette hij zich weer in dezelfde vreesachtige afwachting te luisteren in de groote stilte.

Alzoo gebeurde het dat hij in de keuken de stemme verstond van den ouden Poortere, de werkman die doende was tegen de vrouw en het door-schudde hem als eene plotse beroerte toen hij de vrouw hoorde zeggen: ja, vraag het aan den boer...

Vermeulen hield den adem in en bleef zitten met de oogen op de deur en de vrees in de herte.

En waarachtig de deur van de kamer ging voorzichtig open en Poortere verscheen in de opening. De oude werkman stond er als een schamele duts, barvoets met zijn versleten broek aangetoorteld en zijn hemd met de borst open; met de bloote armen neerhangend langs zijn mager lijf en de knokige handen verbald, - de oude werkman stond verlegen tegenover den boer hier in 't binnenste van de woning bij 't bed van den getroffen zoon. Hij stond en 't geen hij zeggen wilde bleef dobbeltongend in den mond en hij durfde geen voet naarzen in die kamer waar 't stil was als in een heiligdom.

Vermeulen bezag hem en hij ook zegde geen

woord. Eindelijk waagde de man het om eene reden te geven aan zijn stout binnenkomen:

- Boer, zegde hij stil, ze zenden mij vragen, 't volk, wat er te doen is vandaag?...

Vermeulen zweeg.

- 't Is nu zes dagen dat 't droogt, vervolgde Poortere, zouên we niet voortdoen aan 't vlas?

Vermeulen roerde niet maar er sprongen twee dikke tranen uit zijne oogen en zijn kaakbeenderen beten toe zoodat zijne tanden hoorbaar opeen knarsden.

Zijn oude, afgeleefde, arme knecht stond daar met de woorden verkropt in de keel, te weioogen. Vermeulen was opgeschrikt bij die plotse vraag - heel het landschap lag met een zwong, in den zonneschijn bloot vóor zijne oogen - maar op dien zelfden stond overviel hem de groote moedeloosheid, een nevel spreidde als eene aschvlaag rondom hem; de grenzelooze wanhoop die op hem woog kon hij niet overkijken en een gevoel van onmacht dat hij nooit gekend had, drukte hem. Nu lag de verlegenheid op zijn wezen en de onmondigheid was te zien in zijne verdwaasde oogen. Hij dubde, zijn kin begon te knikken. Hij deed een gebaar van hulpeloos smeeken naar den knecht - hij schudde den grooten kop en hij deed als iemand die genade vraagt en eindelijk snikte hij het uit:

- Poortere, 'k en kan hier... niet weg, jongen!

Doe maar... 't is al wel; 'k en weet het niet....

Poortere stond beschaamd met verlegen blik en de dikke tranen bolden nu over zijn wangen en tikten op den grond vóor zijn bloote voeten; zijn lippen beefden, maar er kwam geen geluid naar boven; in de keuken was men luide aan 't snikken - ineens brak de wanhoop en de vertwijfeling los door heel het huis. Vermeulen hoorde het huilen en snikken, 't werd hem duister voor de oogen en hij voelde het breken in zijn binnenste. Hij duwde zijn wezen in de dekens aan 't voeteinde van 't bed en bij elken ademtrek snorkte en grolde hij vreeselijk. Nu eerst liet hij dweersdoor zijn verdriet uitstroomen.

Dat schoone leven dat den jongen te wachten stond! 't was het herdoen, het voortzetten van zijn eigen bestaan... dat was geschonden, vermooscht. Hij zelf moest sterven... hij was aan de beurt. Maar de jongen was 't leven nog maar ingetorden... hij had het zoo noodig te leven! dat gedacht pijnde hem nu ineens en hij doorvoelde er de jammerlijkheid van de wreede daad die hij bedreven had.

Dan voelde hij eene hand op zijn schouder en als hij opkeek stond Barbele bij hem; zij ook weende maar haar wezen was kalm en hare oogen keken den boer goedhertig aan. - God moet ons helpen, zei de vrouw en de kalme gelatenheid en 't stil vertrouwen was te zien in hare oogen. Het pakte

hem en zonder bezinning of haperen, in den eersten drang van zijn gemoed, had hij hare hand gevat en duwde ze in zijn zware hand.

- Barbele, smeekte hij, Barbele, dat hij toch mocht genezen!!

Hij had haar naam genoemd en met 't noemen van dien naam bekende hij ootmoedig zijne schuld. Hij was nu bewust van zijne overgave en liet zich gaan in de verteedering van zijn gemoed omdat hij hulpeloos stond en ergens een toeverlaat moest vinden in den grooten nood en de zwarte duisternis die over zijne ziele woog. Hij was als de gebroken man die zijne macht kwijt is en met ledige handen staat, de man die zijn eigen geluk verbroken heeft omdat hij verwaande inzichten had aangekweekt. 't Schoone jaargetijde, het leven in de breede lucht was uit voor hem - zijn laatsten zomer had hij verdaan - nu stond de koude en de lange duisternis hem te wachten. Vermeulen met zijn verstand verduisterd, zou er nog wat blijven ronddolen, maar zonder doel, want de boer was reeds dood in hem. Nu had hij gewillig zijn meesterschap afgestaan aan een ouden knecht omdat het met hem zelf uit was en omdat de jonge, de heerlijke Vermeulen, die den ouden boer moest opvolgen en hier heerschen moest over hof en landen, omdat die jonge kerel geveld en in zijn vonnis lag.

- Mijne beurt is uit, dacht hij, 'k heb hier

niets meer te goed, ik voele de hand Gods die op mij drukt en die mij gemaakt heeft: een dorren boom... ‘hoe ik geworden ben: een vang voor de tanden van den grooten God.’

Maar dan kwam zijn taaie levenskracht weer in opstand; 't bonsde, 't schokte - hij wilde leven, hij wilde dat alles was zooals vroeger.. hij wilde niet oud zijn, hij wilde niet sterven, hij wilde leven! leven! Want 't leven zag hij overal en wist het rond zich en hoe 't voort zou aanhouden eens als hij begeven had; hoe alles voort zou groeien en roeren en wentelen door den gang der dagen. Hij wilde zijn velden, zijn beesten, zijn land en vruchten, hij wilde boer zijn! - hij wilde leven zoolang er leven was op de wereld! Hij knarsetande van woede om zijn onmacht, omdat hij de onverroerbare dingen niet keeren kon. En als hij uitgewoed was, overviel hem weer de wanhoop en een groote triestigheid zonder einde, waarin hij versmoren moest. De oude boer, de taaie kamper stond daar als een onnoozel kind en hij keek eenieder in de oogen, smeekend waar of wie hem wat rust zou geven en troost om kalm en gelaten zijn oppersten uitgang af te wachten.

EINDE.